

Programma**begroting** 2024 - 2027

Inhoudsopgave

Voorwoord.....	3
Begroting in één oogopslag.....	5
Leeswijzer	13
Programmaplan.....	14
Programma 1 Samenleven	15
Programma 2 Leefomgeving	62
Programma 3 Bedrijvigheid	92
Programma 4 Bestuur.....	100
Algemene dekkingsmiddelen	116
Paragrafen	120
Paragraaf Lokale heffingen	121
Paragraaf Weerstandsvermogen en risicobeheersing.....	128
Paragraaf Onderhoud kapitaalgoederen	139
Paragraaf Financiering	147
Paragraaf Bedrijfsvoering	152
Paragraaf Open overheid.....	154
Paragraaf Verbonden partijen	156
Paragraaf Grondbeleid	169
Financiële begroting.....	175
Financieel overzicht van baten en lasten	176
Grondslagen begroting en meerjarenraming	177
Overzicht van baten en lasten	179
Verschillen tussen de begroting 2024 en de gewijzigde begroting 2023.....	180
Overzicht van incidentele baten en lasten	215
Structureel begrotingsevenwicht.....	218
Uiteenzetting van de financiële positie	220
Geprognotiseerde balans.....	221
EMU saldo	223
Investeringen 2024-2027.....	224
Reserves en voorzieningen 2024-2027	226
Bijlage 1: Overzicht baten en lasten per taakveld	227

Voorwoord

Beste lezer,

In het voorwoord van de begroting schreven we vorig jaar over het belang van koers houden in roerige tijden. Hoewel dat nog steeds geldt, is het gelukt om na enkele jaren van bestuurlijke turbulentie een begroting op te stellen met een goede financiële basis en een hoog ambitieniveau. Dat moet ook, want we voeren zowel onze wettelijke taken uit als een stevig raadsakkoord met opgaven als de energietransitie, klimaatadaptatie, de huisvesting van ontheemden en bouw van woningen voor verschillende doelgroepen.

Naar het duurzaam oplossen van een tekort

We hebben nog steeds te maken met forse kostenstijgingen. Daarnaast lag er al de opgave om onze financiën structureel op orde te brengen. We hebben daarvoor al belangrijke stappen gezet, maar we staan opnieuw voor lastige keuzes. Bij de uitwerking van onze voorstellen hebben we gezocht naar maatregelen met zo weinig mogelijk nadeel voor onze inwoners.

Bij het opstellen van een sluitende begroting blijft de centrale vraag hoe we gemeenschapsgeld zo nuttig mogelijk inzetten. Hoe zorgen we er bijvoorbeeld voor dat goede zorg betaalbaar en beschikbaar blijft voor wie het echt nodig heeft? En hoe spreken we daarvoor de zelfredzaamheid en veerkracht van mensen meer aan? Of hoe zetten we accommodaties voor sport, onderwijs en welzijn intensiever en meer gezamenlijk in om ons geld effectiever te besteden?

Resultaat door het benutten van elkaars kracht

Voor deze opgaven hebben we elkaars kwaliteiten als maatschappelijke partners steeds harder nodig. De gemeente is niet meer in staat om zelfstandig de problemen op te lossen. Steeds vaker zijn we regisseur van een samenwerkingsproces, zoals tussen verenigingen in Lisse, in het lokaal overleg met het onderwijs of voor het betrekken van werkgevers bij ons arbeidsmigrantenbeleid. Daarnaast ondersteunen we waar mogelijk wat onze inwoners en ondernemers zelf in gang zetten. We zitten middenin een transformatie en kunnen niet meer terug. We experimenteren met nieuwe vormen van participatie en zetten bestaande samenwerking voort. Door de Omgevingswet krijgt participatie ook wettelijk een prominente plek en moeten initiatiefnemers er zelf voor aan de slag. Het principe 'Iedereen doet mee' uit het raadsakkoord krijgt daardoor steeds meer betekenis. Het vraagt om transparantie, verbinding en de bereidheid naar elkaar te luisteren en van elkaar te leren. Met het algemeen belang van alle Lissers als vertrekpunt.

We kunnen daarbij voortbouwen op onze gezamenlijke kracht. We zijn een dorp met veel betrokkenheid en vitaliteit. Dat blijkt overduidelijk bij de viering van Lisse 825. Na initiatief van de gemeente namen vele organisaties het stokje over om te doen waar ze goed in zijn. Na jaren van corona ontstaat in ons dorp dit jaar nieuwe verbinding.

Keuzes voor een sluitende begroting

Om onze begroting sluitend te maken hebben we voor 2024 gezocht naar een bedrag van € 1,7 miljoen aan ombuigingen, op grond van de Kadernota en na verwerking van de Meicirculaire 2023. We zijn daarbij uitgegaan van de afspraken over 'toekomstbestendig begroten' uit 2021 en de 'trap van de toenemende pijn' (2022). Het laatste betekent dat we voor evenwicht tussen uitgaven en inkomsten:

- Eerst zoeken naar administratieve of financieel-technische oplossingen, met geen of weinig merkbare gevolgen voor de samenleving;
- Vervolgens naar geld dat we met een doel gereserveerd hebben voor 2024, maar waarschijnlijk niet volgens planning gaan uitgeven;
- Een derde zoekrichting betreft het korten op voorzieningen. De gevolgen daarvan zijn merkbaar voor onze inwoners of ondernemers. Vorig jaar hebben we hiervoor met de raad

al vier strategische opgaven benoemd. Twee ervan, beheersing van kosten in het sociaal domein (drie decentralisaties) en het accommodatiebeleid (intensiever en meer gezamenlijk benutten van voorzieningen) leveren in 2024 concrete resultaten op. De bezuinigingen op gemeenschappelijke regelingen en subsidies vragen meer voorbereidingstijd, omdat we daarvoor met partners afspraken maken die pas later effect hebben.

- De laatste zoekrichting betreft onze inkomsten. Zo zijn er mogelijkheden via externe fondsen, maar uiteindelijk zou ook een extra verhoging van de woonlasten (waaronder de OZB-tarieven) mogelijk zijn. Vorig jaar (2023) hebben we besloten de woonlastenstijging flink te beperken, omdat onze inwoners al te maken hadden met hoge inflatie. Voor 2024 stellen we voor deze lasten met niet meer dan het gebruikelijke percentage voor indexatie te laten stijgen. De 9% die we hiervoor hanteren stellen we ook als bovengrens voor onze uitgavenstijging als gevolg van inflatie.

Al deze ingrepen gaan over terugdringen van kosten of verhogen van inkomsten. Maar ook op anderen manieren hebben we gewerkt aan een sluitende begroting. Bijvoorbeeld door te kiezen voor 'minder meer'. Bij gemeenschappelijke regelingen hebben we ingezet op minder kostenstijging, door alleen de noodzakelijke en niet de wenselijke activiteiten op te nemen in de begroting.

Over de uitkering uit het gemeentefonds vanaf 2026 bestaat nog veel onzekerheid. Via de VNG bepleiten we met andere gemeenten bij het Rijk meer duidelijkheid en compensatie voor een mogelijke korting. Vanwege de huidige onduidelijkheid beperken we ons nu tot een sluitende begroting voor 2024. Op een later moment komen we met voorstellen voor een sluitend meerjarenperspectief (2025-2027).

Beperkte nadelige gevolgen voor inwoners

Het is ons gelukt om onze ambities zoveel mogelijk overeind te houden en de nadelige gevolgen van ombuigingen voor Lissers flink te beperken.

Met de uitvoering van onze taken en de ambities uit het raadsakkoord, die we ook expliciet in deze begroting hebben opgenomen, leveren we een essentiële bijdrage aan de kwaliteit van onze samenleving. Maar we kunnen het niet alleen. Samen met onze inwoners en partners gaan we ook in 2024 aan de slag voor een gemeente waar we fijn kunnen wonen, werken en recreëren. Anders gezegd, met elkaar zorgen we voor een gemeente waarvoor geldt: Iedereen doet mee!

Namens het college,
Kees van der Zwet, wethouder financiën

Begroting in één oogopslag

Van Kadernota naar Programmabegroting

De Programmabegroting 2024-2027 is stap voor stap tot stand gekomen. De Kadernota 2024-2027, die is vastgesteld op 30 juni 2023, vormt het uitgangspunt voor deze begroting. De autonome ontwikkelingen, zoals de begrotingsuitgangspunten, hebben we in de programmabegroting verwerkt. Ook zijn er een aantal nieuwe wijzigingen ten opzichte van de Kadernota 2024-2027 meegenomen. In de Begroting in één oogopslag beschrijven we dit proces en de uitkomsten van dit proces aan de hand van onderstaande tabel.

	2024	2025	2026	2027
Bedragen x € 1.000, - is een nadeel				
Saldo Kadernota 2024-2027	-3.307	-2.318	-5.534	-5.609
Motie behandeling Kadernota Boa's	78	78	78	78
Telling Kadernota fout	77	77	77	77
Start Begroting 2024-2027	-3.152	-2.163	-5.379	-5.454
Ontwikkelingen na de kadernota:				
1. Bijstelling Algemene uitkering				
Bijstelling Algemene uitkering	1.484	624	398	-209
<i>Subtotaal</i>	<i>1.484</i>	<i>624</i>	<i>398</i>	<i>-209</i>
2. Nieuw beleid				
Tijdelijke versterking onderwijshuisvesting	-36	0	0	0
<i>Subtotaal</i>	<i>-36</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>0</i>
3. Mutaties verbonden partijen				
Begroting 2024-2027 Jeugdzorg via SOZ	27	-108	87	193
CAO-verhoging VHRM dubbel geraamd	102	102	102	102
Teylingen deelname taak ICT ondersteuning raad	23	23	23	23
<i>Subtotaal</i>	<i>152</i>	<i>17</i>	<i>212</i>	<i>318</i>
4. Vier strategische opgaven				
Accommodatiebeleid en IHP	145	145	145	145
Kostenbeheersing van drie decentralisaties	165	165	165	165
Opdrachtverlening aan gemeenschappelijke regelingen	0	100	100	100
Herijking subsidiebeleid	0	100	100	100
<i>Subtotaal</i>	<i>310</i>	<i>510</i>	<i>510</i>	<i>510</i>

	2024	2025	2026	2027
6. Actualisatie begroting				
<u>Technische aanpassingen</u>				
Actualisatie kapitaallasten	253	1	42	-69
Actualisatie diverse kleine posten	27	-50	-144	-88
Actualisatie reserves accommodatiebeleid en onderwijshuisvesting	1.458	941	433	283
Actualisatie afval	15	-264	-254	-256
Actualisatie riolering	-132	-159	-167	-143
<u>Overige:</u>				
Uitbreiding MO uit strategische ambities	162	0	0	0
Vrijval resterende stelpost indexatie	268	274	274	274
Aanpassing planning onderhoud wegen	200	-200	0	0
<i>Subtotaal</i>	<i>2.250</i>	<i>542</i>	<i>184</i>	<i>2</i>
Stand Begroting 2024-2027	1.007	-469	-4.074	-4.834
Incidentele uitgaven en inkomsten	-949	-529	-166	-34
Stand Begroting 2024-2027: structureel evenwicht	59	-997	-4.240	-4.868

De stand van de Kadernota 2024-2027 wordt gecorrigeerd door een tweetal posten. Ten eerste hebben we het amendement verwerkt wat bij de vaststelling van de kadernota is aangenomen. Daarnaast werd bij het opstellen van begroting geconstateerd dat de tellingen in de kadernota niet goed waren aangepast. Deze hebben we gecorrigeerd, zodat de cijfers uit begroting in één opslag aansluiten op de rest van de Begroting 2024-2027.

Ontwikkelingen na de Kadernota 2024-2027

1. Bijstelling algemene uitkering

Bedragen x € 1.000, - is een nadeel

	2024	2025	2026	2027
1. Bijstelling algemene uitkering				
Bijstelling Algemene uitkering	1.484	624	398	-209
<i>Subtotaal</i>	<i>1.484</i>	<i>624</i>	<i>398</i>	<i>-209</i>

De uitkomst van de Meicirculaire van het jaar waarin de begroting wordt opgesteld, is leidend voor het opstellen van de begroting. Bij de behandeling van de Kadernota 2024-2027 bent u geïnformeerd over de uitkomsten van de Meicirculaire 2023 en de gevolgen daarvan voor de verwachte inkomsten vanuit de algemene uitkering van het Rijk. Dit laat tot en met 2026 een positief effect zien. In 2027 is sprake van een negatief effect van € 209.000 afgerond.

2. Nieuw beleid

Bedragen x € 1.000, - is een nadeel

	2024	2025	2026	2027
2. Nieuw beleid				
Tijdelijke versterking onderwijshuisvesting	-36	0	0	0
<i>Subtotaal</i>	<i>-36</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>0</i>

In de Programmabegroting 2024-2027 (en in de Tussenrapportage 2023) doet het college een voorstel voor de tijdelijke versterking van het taakveld onderwijshuisvesting in de jaren 2023 en 2024. Verder is er geen nieuw beleid opgenomen in deze begroting.

3. Mutaties verbonden partijen

Bedragen x € 1.000, - is een nadeel

	2024	2025	2026	2027
3. Mutaties verbonden partijen				
Begroting 2024-2027 Jeugdzorg via SOZ	27	-108	87	193
CAO-verhoging VHRM dubbel geraamd	102	102	102	102
Teylingen deelname taak ICT ondersteuning gemeenteraad	23	23	23	23
<i>Subtotaal</i>	<i>152</i>	<i>17</i>	<i>212</i>	<i>318</i>

- Begroting 2024-2027 Jeugdzorg via SOZ

Bij het opstellen van de Kadernota 2024-2027 was de vastgestelde begroting voor de jeugdzorg via SOZ nog niet beschikbaar. Op basis van het bekende indexatiebeleid en grondslagen van SOZ hebben we een inschatting opgenomen. In deze begroting zijn de vastgestelde cijfers verwerkt.

- CAO-verhoging VHRM dubbel geraamd

De CAO verhoging van de Veiligheidsregio Hollands-Midden (VRHM) lijkt na afstemming met de VRHM dubbel geraamd te zijn. Wij hebben deze verhoging extra verwerkt ten opzichte van het vastgestelde indexatiebeleid, waarin al rekening gehouden was met deze verhoging. Dit levert een voordeel op van afgerond € 102.000.

- Teylingen deelname taak ICT ondersteuning gemeenteraad

Inmiddels heeft ook de raad van Teylingen besloten om gebruik te maken van de ICT dienstverlening door HLTsamen. Door efficiëntie betekent dit een financieel voordeel voor de gemeenten Lisse en Hillegom.

4. Vier strategische opgaven

Bedragen x € 1.000, - is een nadeel

	2024	2025	2026	2027
4. Vier strategische opgaven				
Accommodatiebeleid en IHP	145	145	145	145
Kostenbeheersing drie decentralisaties	165	165	165	165
Opdrachtverlening aan gemeenschappelijke regelingen	0	100	100	100
Herijking subsidiebeleid	0	100	100	100
<i>Subtotaal</i>	<i>310</i>	<i>510</i>	<i>510</i>	<i>510</i>

Het 'roer moet om' was de boodschap in het voorwoord van de Programmabegroting 2023-2026. De ingediende voorstellen dragen daaraan bij, maar het is nog niet voldoende. Gekoppeld aan de bestaande opdrachten uit het raadsakkoord heeft het college 4 strategische opgaven benoemd die in structureel opzicht het roer moeten omgooien. Deze strategische opgaven hebben nadrukkelijk een financiële urgentie, maar de uitwerking moet per definitie gekoppeld zijn aan de inhoud en de maatschappelijke ambities. Deze vier strategische opgaven zijn:

1. Accommodatiebeleid en het integraal huisvestingsplan (IHP);
2. Kostenbeheersing van de drie decentralisaties;
3. Opdrachtverlening aan gemeenschappelijke regelingen;
4. Herijking subsidiebeleid.

Deze worden hieronder toegelicht. Daarnaast wordt er een update gegeven als het gaat om de acties die zijn ingezet voor het kunnen verhogen van inkomsten uit externe fondsen en subsidies.

Accommodatiebeleid en integraal huisvestingsplan

Er wordt uitvoering gegeven aan de bestuurlijke opdrachten voor zowel het accommodatiebeleid als voor het integraal huisvestingsplan onderwijs. Langs het BOB-proces wordt de raad hierin meegenomen. Het plan 'Stenen voor stenen' is grotendeels uitgevoerd. Voor de begroting 2024 en de taakstelling van € 100.000 is samen met Bescal en Sportfondsen geïnventariseerd wat de besparingsmogelijkheden zijn. De fundamentele keuzes zijn onderdeel van de bestuurlijke opdracht.

Administratieve maatregelen

Uit de verkenning is gebleken dat er geen administratieve maatregelen op fiscaliteit of OZB te nemen zijn die op korte termijn financieel voordeel opleveren. Na de nieuwe contractperiode 2025 is in de samenwerking met Sportfondsen een ander fiscaal regime mogelijk wel voordeliger.

Kostendekkendheid

Uit de verkenning zijn geen voorstellen gekomen om tarieven verder te verhogen. Bijvoorbeeld voor consumpties. Opbrengst is minimaal en recent zijn de huurprijzen al conform beleid flink opgehoogd. Wel is naar voren gekomen dat er geen vergoeding wordt betaald van € 25.000 voor het gebruik van de parkeergarage door de onderwijsinstelling.

Snijden in voorzieningen

In het afstoten van Vastgoed is een bezuiniging in te vullen van € 61.000 vanwege de overgang van de Greef naar 't Muzehuis en het versoberen van de huisvesting op de gemeentewerf van Lisse

Verhogen van inkomsten

Door het toepassen van energiebesparende maatregelen op de Waterkanten, het Poelhuys en Floralis is het mogelijk om structureel € 59.000 te besparen. De investering voor de Waterkanten kan met bestaande middelen bij Sportfondsen.

Doordat deze maatregelen zijn getroffen, kan vanaf 2024 een bedrag van € 145.000 worden bespaard.

Kostenbeheersing van de drie decentralisaties

Wmo

Via de ISD is een bestuurlijk proces gestart om te komen tot bestuurlijke besluiten rondom de Wmo. Een deel van de besluiten zal via de GR verlopen, een ander deel via college en raad. In het laatste deel van het jaar neemt de ISD Bollenstreek het besluit om Hulp bij huishouden Light in te

voeren per 2024 voor herindicaties en nieuwe aanvragen. Alle deelnemende gemeenten en hun raden staan hier positief tegenover. Voor Lisse wordt in 2024 een besparing verwacht van € 165.000. De komende jaren wordt verwacht dat uit dit proces mogelijk nog meer ombuigingen gerealiseerd kunnen worden, maar dat is afhankelijk van het verdere besluitvormingsproces. Deze kunnen op dit moment nog niet concreet gemaakt worden.

Jeugd(zorg)

Voor Jeugd(zorg) is een afzonderlijk proces gestart om te komen tot besparingsmogelijkheden. Voor en na de zomer wordt de raad en in het bijzonder het expertteam hierin meegenomen. In financiële zin blijft de druk op de uitgaven voor Jeugd(zorg) groot en is invloed in de regio klein. Daarom richt de verkenning zich ook op de lokale toegang en hulpverlening.

Opdrachtverlening aan gemeenschappelijke regelingen

Zoals eerder gecommuniceerd is deze opdracht het moeilijkste om op korte termijn te realiseren. Voor 2024 is daartoe ook geen mogelijkheid omdat de begrotingen van de gemeenschappelijke regelingen door de raden zijn vastgesteld. Waarbij wel in elke zienswijze de nadrukkelijke boodschap is opgenomen over de financiële opgave in Lisse.

In de afgelopen periode is in de verschillende AB en DB vergaderingen de vinger gelegd op de zienswijzen vanuit de raad, waarbij in eerste instantie de uitdaging is geweest om de opwaartse druk van kosten tegen te gaan. Zo is er omwille van de kosten bij de Veiligheidsregio Hollands-Midden gestuurd op een lager ambitieniveau, wordt de onderbesteding van de afgelopen jaren op de extra uren omgezet in een lagere begroting vanuit de Omgevingsdienst West-Holland en is bij Hecht op aangedrongen dat er een takendiscussie komt.

Vooruitkijkend heeft het college geïnventariseerd waar mogelijkheden en belemmeringen zijn voor het invullen van de taakstelling. Naast bovengenoemde twee gemeenschappelijke regelingen is het vooruitzicht dat er voor de partners in het sociaal domein geen mogelijkheden zijn gegeven de andere taakstellingen op accommodatiebeleid, subsidies en decentralisaties. Het college ziet wel de noodzaak om kritisch te kijken naar de samenhang tussen de bovenregionale samenwerking (Holland Rijnland) en de intergemeentelijke samenwerking (Duin- en Bollenstreek) en het college wil in gesprek met partijen die meer de bedrijfsvoeringstaken uitvoert. Zoals de Belastingssamenwerking Duin- en Bollenstreek en HLTsamen.

Binnen de werkgroep 'Financiële Kaderstelling gemeenschappelijke regelingen' wordt samen met de andere gemeenten in Hollands-Midden bekeken of het kader aangepast moet worden met het oog op het financieel ravijn vanaf 2026. De afspraak is dat als gemeenten meer dan 2% inleveren, dat dit consequenties heeft voor de gemeenschappelijke regelingen.

Herijking subsidiebeleid

Deze opdracht uit het raadsakkoord is naar voren gehaald ten behoeve van het sluitend krijgen van de begroting. De opdracht is in het 2^e kwartaal 2023 gestart. Er is gestart met een interviewronde en deskresearch.

Voor het zomerreces is een concreet Plan van Aanpak opgeleverd. In het 3^e en 4^e kwartaal is/wordt een reeks aan activiteiten uitgevoerd. De belangrijkste zijn:

- Het koppelen van de subsidies aan de verschillende pijlers van de MAG;
- Een analyse van de huidige structurele subsidies (op o.a. effectiviteit, eventuele overlappen en 'gaten' in de subsidiëring);
- Oplevering van de meest voorkomende subsidievarianten (met voor- en nadelen);
- Een bestuurlijke gespreksronde over deze deelonderwerpen;
- Een koppeling met de Gala/Spuk regeling;
- Het uitwerken van de klantreis;
- Het opstellen van een inrichtingsplan voor het subsidieproces;

- Het opstellen van een implementatieplan voor het implementatiejaar 2024;
- Het opstellen van een beleidsvoorstel (al dan niet met evt. aanpassing van de Algemene Subsidie Verordening).

De meeste wijzigingen/aanpassingen kunnen in werking treden met in gang van het subsidiejaar 2025. Daarmee zijn de mogelijkheden voor 2024 nog beperkt. Evengoed wil het college nog wel vasthouden aan deze taakstelling.

- Aantrekken van externe fondsen en inkomende subsidies

In dit kader lopen er drie lijnen. De eerste lijn is dat het rijk via steeds meer aparte fondsen en regelingen middelen ter beschikking stelt, waar gemeenten een aanvraag voor moeten doen. We hebben met succes diverse toekenningen gehad. Voorbeelden hiervan zijn: de diverse brede spuk-regelingen op het gebied van gezondheid en vitaliteit, het Gezond en Actief Leven Akkoord (GALA) en de tijdelijke regeling capaciteit decentrale overheden voor klimaat- en energiebeleid (CDOKE). Deze regelingen levert extra middelen op, maar kunnen niet vrij worden besteed. We bekijken kritisch of er bestaande taken mee kunnen worden betaald, waardoor er toch sprake kan zijn van inverdieneffecten. Als tweede wordt in regionaal verband samengewerkt om een brede regiodeal binnen te halen. De planning is dat de aanvraag hiervoor in deze periode is ingediend. Tot slot heeft de raad geld beschikbaar voor een 'subsidioloog'. In eerste instantie wordt benut voor een gerichte inventarisatie van subsidiemogelijkheden. Die inventarisatie is helaas nog niet afgerond bij het opstellen van deze begroting. We verwachten u voor het einde van het jaar te kunnen informeren over de uitkomsten van deze inventarisatie.

5. Actualisatie begroting

Bedragen x € 1.000, - is een nadeel

	2024	2025	2026	2027
5. Actualisatie begroting				
<u>Technische aanpassingen</u>				
Actualisatie kapitaallasten	253	1	42	-69
Actualisatie diverse kleine posten	27	-50	-144	-88
Actualisatie reserves accommodatiebeleid en onderwijshuisvesting	1.458	941	433	283
Actualisatie afval	15	-264	-254	-256
Actualisatie riolering	-132	-159	-167	-143
<u>Overige:</u>				
Uitbreiding MO uit strategische ambities	162	0	0	0
Vrijval resterende stelpost indexatie	268	274	274	274
Aanpassing planning onderhoud wegen	200	-200	0	0
Subtotaal	2.250	542	184	2

Technische aanpassingen:

- Actualisatie kapitaalslasten

Het investeringsplan is geactualiseerd op basis van de realisatie bij de Programmarekening 2022 en de voortgang in 2023. Dit heeft geleid tot lagere afschrijvingen en rentelasten in 2024.

- Kleine aanpassingen

In de begroting hebben we een aantal kleine aanpassingen gemaakt van gemiddeld € 40.000 per jaar nadelig. De betreft vooral bijstellingen vanuit Burgerzaken op reisdocumenten, rijbewijzen etc. Over de breedte zien we een daling van het aantal afgegeven documenten, waarbij de inkomsten

harder dalen dan de uitgaven. In 2026 en 2027 is tevens een aanpassing gemaakt op de inkomsten voor verhuur. Het contract en de bijbehorende kosten stoppen per 31 december 2025, maar de inkomsten voor verhuur waren nog in de begroting opgenomen.

In 2023 zijn diverse beschikkingen ontvangen voor Brede Spuk (specifieke uitkeringen) regelingen binnen het sociaal domein. Deze regelingen lopen van 2023 tot en met 2026. Bij de Tussenrapportage 2023 zijn deze in de begroting 2023 verwerkt en in deze begroting worden de overige jaren verwerkt. We gaan ervan uit dat deze regelingen na 2026 gewoon doorlopen inclusief financiering. Met deze mutaties ramen we de uitkering die we krijgen vanuit het Rijk (de baten) en de uitgaven die daar tegenover (moeten gaan) staan.

- Reserves accommodatiebeleid en onderwijshuisvesting (IHP)

De kapitaalslasten die gedekt worden uit deze reserves, zijn geactualiseerd op basis van de laatste inzichten. Dit leidt tot een nieuwe raming van de stortingen en onttrekkingen aan deze reserves. Dit zorgt voor een groot voordeel in het begrotingssaldo, omdat deze bij de Kadernota 2024-2027 waren af geraamd om de structurele opgave zichtbaar te maken. Dit voordeel wordt deels grotendeels teniet gedaan door de correctie als gevolg van incidentele baten en lasten. Een groot deel van de stortingen en onttrekkingen zijn als incidenteel aan te merken. Wel is zichtbaar dat het incidentele effect op de begroting steeds minder wordt doordat het verschil tussen de stortingen en de onttrekkingen aan de reserves steeds kleiner wordt.

- Kostendekkende tarieven afval en riolering

Voor het berekenen van de tarieven voor afval en riolering hebben we alle kosten en opbrengsten rondom deze twee onderwerpen geactualiseerd. Bij de riolering houden we rekening met het nieuwe plan dat in het najaar door de raad wordt vastgesteld. De verwachte stijging van de kosten van afval en riolering leidt tot een stijging van de inkomsten uit de afvalstoffenheffing en de rioolheffing. Dit vloeit voort uit het uitgangspunt dat onze tarieven 100% kostendekkend zijn. Bij de berekening van kostendekkende van de tarieven houden we ook rekening met indirecte kosten (onder andere overhead en btw), die als een percentage afhankelijk zijn van de hoogte van de directe kosten. Zo is de btw die wordt toegerekend 21% van het totaal van de directe kosten en de overhead 12,8%. De hogere kosten zorgen ervoor dat we ook meer indirecte kosten kunnen toerekenen aan afval en riolering. Hierdoor ontstaan voordelen op het totale begrotingssaldo. Dit is een standaardmethodiek binnen gemeenten voor het berekenen van kostendekkende tarieven. Voor de ontwikkelingen rond afval en riolering verwijzen wij naar de paragraaf 'Lokale heffingen'.

De meerjarige impact van riolering wordt verklaard door het verlagen van de rekenrente van 2 naar 1,5% en het inzetten van de voorziening van riolering. Door het inzetten van de voorziening riolering met gemiddeld meer dan € 650.000 per jaar wordt minder rioolheffing bij de inwoner in rekening gebracht. Op basis van wet- en regelgeving mogen we bij het inzetten van de voorziening minder indirecte kosten toerekenen (alleen overhead) dan wanneer we rioolheffing bij onze inwoners in rekening brengen. Dit zorgt voor een negatief effect op het algemene begrotingssaldo.

Financiële maatregelen:

- Uitbreiding MO uit strategische ambities

Om te komen tot een structureel sluitende begroting stelt het college voor om de uitbreiding van het domein Maatschappelijke ontwikkeling, die bij de Kadernota 2024-2027 aan u is voorgelegd, voor 2024 in elk geval te dekken uit het budget van de strategische ambities.

- Vrijval resterende reservering indexatie

Bij de Kadernota 2024-2027 is de benodigde indexatie op hoofdlijnen berekend conform de uitgangspunten in Toekomstbestendig begroten. Bij het opstellen van de Programmabegroting 2024-2027 is de indexatie voor personele lasten van 6,4% en voor materiële lasten 9% verwerkt.

Na verwerking resteert er een restantsaldo die vrijvalt als onderdeel van het structureel sluitend maken van de begroting.

- Aanpassing planning onderhoud wegen

In 2023 hebben we een groot verloop gehad binnen het team wat verantwoordelijk is voor de planning, begeleiding en uitvoering van het onderhoud aan wegen. De verwachting is dat de planning voor 2024 op basis van het beleidsplan Wegen niet gerealiseerd kan worden, maar verschuift naar 2025. De komende periode zal extra capaciteit worden aangetrokken om de verschuiving mogelijk te maken en de verdere uitvoering van het beleidsplan volgens planning te laten verlopen.

Structureel evenwicht 2024-2027

Bedragen x € 1.000, - is een nadeel

	2024	2025	2026	2027
Stand Begroting 2023-2026	1.007	-469	-4.074	-4.834
Minus incidentele uitgaven en inkomsten	-949	-529	-166	-34
Stand Begroting 2023-2026: structureel evenwicht	59	-997	-4.240	-4.869

Door het begrotingssaldo 2024 -2027 te salderen met de incidentele uitgaven en inkomsten, berekenen we het structurele financieel meerjarenperspectief 2024-2027. De conclusie is dat het jaar 2024 structureel en materieel in evenwicht is. We voldoen hiermee nog aan het Gemeenschappelijk Financieel Toezichtkader (GTK 2020 Gemeenten) van de provincie voor repressief toezicht (achteraf).

Voor een specificatie van de incidentele uitgaven en inkomsten verwijzen wij naar het onderdeel 'Overzicht van incidentele baten en lasten' in de financiële begroting.

Leeswijzer

Inleiding

Het Besluit Begroting en Verantwoording (BBV) schrijft de inrichting van de programmabegroting voor. Die bestaat uit de beleidsbegroting en de financiële begroting. De beleidsbegroting bestaat uit het programmaplan en de paragrafen. De financiële begroting bevat onder meer een totaaloverzicht van de lasten en baten en inzicht in de financiële positie van de gemeenten.

Beleidsbegroting

Met ingang van 2024 kent de programmabegroting de volgende programma-indeling:

1. Samenleven
2. Leefomgeving
3. Bedrijvigheid
4. Bestuur

Hierna volgt het onderdeel over de algemene dekkingsmiddelen. Met deze indeling in programma's en thema's ontstaat een logische clustering van beleid. Dit versterkt de integraliteit en programmasturing. Elk thema bevat een bundeling van de landelijk voorgeschreven taakvelden.

Inzicht per thema

Elk programma geeft per thema inzicht in de doelstellingen (wat willen we bereiken?). Aan de hand van een beschrijving van activiteiten (wat gaan we daarvoor doen?) leggen we vervolgens uit hoe we deze doelstellingen willen bereiken. Deze activiteiten hebben komend jaar onze speciale aandacht. Reguliere, jaarlijks terugkerende taken zonder verdere bijzonderheden zijn – evenals vorig jaar – niet meer in de toelichting van de begroting opgenomen. Reguliere taken die het komende jaar onze specifieke aandacht vragen, hebben we zo mogelijk benoemd.

Elk thema wordt afgesloten met de verplichte beleidsindicatoren en – waar van toepassing – de prestatie-indicatoren. De beleidsindicatoren zijn voorgeschreven gegevens die een trend kunnen signaleren. Deze gegevens zijn voornamelijk afkomstig uit externe bronnen. Deze informatie is ook beschikbaar op www.waarstaatjegemeente.nl.

Financieel overzicht

Elk programma sluit af met het financiële overzicht (wat mag het kosten?). In dit overzicht staan per taakveld de lasten en baten vermeld. Dit geldt ook voor de mutaties op de reserves. Alle lasten zijn negatief opgenomen, alle baten positief. In de tabellen waarin de bedragen afgerond zijn op € 1.000, treft u mogelijk afrondingsverschillen in totaaltellingen aan. Na de vier programma's geven we inzicht in de algemene dekkingsmiddelen, de overhead, de post onvoorzien en de vennootschapsbelasting.

Totaaloverzicht van programmaelementen

Naast het programmaplan geven de paragrafen een totaaloverzicht van de elementen die in diverse programma's opgenomen zijn. Zoals de paragraaf 'Onderhoud kapitaalgoederen' of 'Verbonden partijen'. Wij gebruiken de standaardindeling van het BBV.

Financiële begroting

In dit hoofdstuk zijn de grondslagen opgenomen. Daarnaast bevat het een totaaloverzicht van de lasten en baten per programma en op taakveldniveau. Ook geven we inzicht in de financiële positie en de toelichting. Voorbeelden zijn het overzicht van de incidentele lasten en baten, de investeringen en een geprognosticeerde balans.

Programmaplan

Programma 1 Samenleven

Maatschappelijke agenda: innoveren en verbinden

Eind 2021 heeft de gemeenteraad van Lisse de Maatschappelijke Agenda 'Leven Lang Meedoen' (MAG) vastgesteld als basis voor uitvoeringsprogramma's op zeven thema's:

1. Vitaliteit
2. Talentontwikkeling
3. Zorg voor elkaar
4. Werk en inkomen
5. Opgroeien en opvoeden
6. Thuis wonen
7. Hulp bij meedoen

De agenda bevat een integrale visie en zeven opgaven voor het sociaal domein. De begrippen positieve gezondheid en inclusie lopen als rode draden door de maatschappelijke agenda. Per thema werken we samen met maatschappelijke partners, bewoners, ondernemers en andere betrokkenen aan jaarlijkse uitvoeringsprogramma's.

In het raadsakkoord is afgesproken dat de MAG tweejaarlijks op beleidsmatig niveau wordt geactualiseerd en dat er uitvoeringsprogramma's worden opgesteld met als prioriteit het uitvoeringsprogramma Vitaliteit.

Via deze thema's werken we aan de afspraken in het raadsakkoord 'Samen voor Lisse', waarbij we uitgaan van:

iedereen doet mee, iedereen telt mee en iedereen krijgt gelijke kansen; uitgaan van eigen kracht van inwoners en gezinnen staat voorop; hulp aan mensen die het nodig hebben zal altijd nodig zijn en zullen we ook altijd blijven leveren.

In de Programmabegroting 2024 - 2026 wordt dezelfde verdeling gebruikt als in de MAG. Samen vormen deze thema's het begrotingsprogramma Samenleven. Dit zijn de opgaven waar we aan gaan werken. De indeling komt voort uit belangrijke ontwikkelingen en problemen in de samenleving en wettelijke taken van de gemeente. De opgaven hangen met elkaar samen en zijn niet los van elkaar te zien. Ze versterken én zijn afhankelijk van elkaar. In de volgorde van onze opgaven, van elkaar helpen, naar hulp en steun van de gemeente als dat nodig is. De eerste drie opgaven zorgen voor een sterke sociale basis die bijdraagt aan het voorkomen van problemen later.

Zoals opgenomen in het raadsakkoord willen we ook het subsidiebeleid direct koppelen aan de ambities van de Maatschappelijke Agenda. Daarvoor is een herijking van het gemeentelijk subsidiebeleid nodig. Dit is in 2023 in gang gezet en moet van kracht zijn met ingang van subsidiejaar 2025.

Hieronder behandelen we de thema's als volgt:

Eerst benoemen we de trends en ontwikkelingen. Dat kan bijvoorbeeld gaan over landelijke regelgeving, demografische ontwikkelingen, of de gevolgen van de coronapandemie.

Vervolgens geven we aan wat we willen bereiken, vertaald naar de ambities die in de MAG bij het betreffende thema zijn opgenomen.

Daarna geven we aan hoe we meten of het lukt. Dat doen we via een aantal indicatoren. Daarbij hanteren we de volgende uitgangspunten:

- de indicatoren geven op hoofdlijnen een beeld van de voortgang op onze ambities;
- het is een middel voor dialoog met partners;
- we gaan uit van een beperkte set indicatoren om het overzichtelijk te houden;
- De gegevens worden zo mogelijk jaarlijks geactualiseerd;
- We nemen alleen indicatoren op die op dit moment structureel/betrouwbaar te meten zijn.

Op het moment van het schrijven van dit programma zijn voor de meeste indicatoren nog geen actuele waarden beschikbaar. Daarom zijn de waarden overgenomen uit de vorige Programmabegroting. Tenslotte geven we aan welke activiteiten in 2024 zullen worden ondernomen en/of gefinancierd om de ambities waar te maken.

Sommige activiteiten dragen bij aan verschillende ambities en zelfs aan ambities binnen verschillende thema's. In die gevallen is geprobeerd de activiteit bij de belangrijkste ambitie op te nemen, om zo versnippering tegen te gaan. Datzelfde kan het geval zijn bij partners die subsidie ontvangen voor hun activiteiten: vaak dragen ook die partijen bij aan verschillende ambities, soms bij verschillende thema's. Ook daar is getracht de activiteiten onder één ambitie te bundelen.

Sommige posten binnen de begroting vallen binnen verschillende programma-thema's. Bijvoorbeeld als een deel van het genoemde bedrag over vastgoed gaat en een deel over de activiteiten op die locatie. Ook hier is getracht om één en ander op één plek binnen de begroting op te nemen.

Vitaliteit

Onze inwoners hebben gelijke kansen op een goede gezondheid van –9 maanden tot 100+

Vitaliteit vormt de basis voor de volgende opgaven in dit programma en voor onze visie over meedoen en de kracht van onze inwoners. Binnen Vitaliteit ligt onze focus op de gezondheid en veerkracht van inwoners. Gezondheid zien we als het vermogen om met de fysieke, emotionele en sociale uitdagingen van het leven om te gaan en zoveel mogelijk eigen regie te voeren. Daarvoor is een gezonde leefstijl nodig; lichamelijk, mentaal en sociaal. Aangezien dat niet voor iedereen vanzelfsprekend is, willen we dit stimuleren.

Ons doel is dat alle inwoners gelijke kansen hebben op gezondheid, van jong tot oud. Een gezonde leefstijl is al op jonge leeftijd belangrijk; daar willen we een goede basis leggen. We hebben oog voor inwoners die kwetsbaar zijn door ouderdom, een beperking, uitsluiting of tegenslag in het leven. We stimuleren vooral beschermende en gezondheid bevorderende factoren, zowel bij onze bewoners als hun omgeving. Daarnaast hebben we aandacht voor de risico's en onderliggende problemen op sociaal en maatschappelijk vlak.

Trends en ontwikkelingen

Bredere aanpak vitaliteit

In de MAG komen het lokale preventieakkoord en sportakkoord samen. We zorgen daarmee voor een brede aanpak van vitaliteit. De acties en activiteiten uit de akkoorden zijn ondergebracht in het visiedocument 'Lisse positief gezond' en de MAG. Het lokale akkoord heeft geleid tot een alliantie van ketenpartners, van waaruit het preventienetwerk is opgezet.

Wij realiseren ons dat sociale connecties en zingeving een grote impact hebben op onze (mentale) gezondheid. We focussen ons op de uitrol van 'Van Lisse actief naar Lisse vitaal' met daarin drie thema's: een gezonder Lisse, zingeving en mentale gezondheid. We zetten ons in voor het verder uitbreiden van het netwerk. Deze gezondheidsbeweging kan alleen succesvol worden als we samenwerken met lokale partners. We zijn ervan overtuigd dat alle bedrijven, organisaties, scholen, (sport)verenigingen, horeca en supermarkten een bijdrage kunnen leveren. Of je nu stappen onderneemt voor de vitaliteit van je werknemers, een gezond gerecht op de kaart van je restaurant zet of de (sport)vereniging rookvrij maakt: alle kleine stapjes zorgen ervoor dat er meer gezonde keuzes te vinden zijn in Lisse.

Meer focus op preventie

Regionale samenwerking rond het integreren van de lokale preventieakkoorden is van belang. We bevorderen de samenwerking met bijvoorbeeld de maatschappelijke eerste lijn, zoals huisartsenpraktijken, wijkteams (en andere lokale teams) en de Centra voor Jeugd en Gezin.

Data-gedreven

Gemeentezorgspiegel: deze spiegel biedt de mogelijkheid om alle informatie over zorggebruik bij elkaar te brengen.

Afname beweging stijgende zorgkosten

Door corona is er een afname geweest in beweging. Mede hierdoor bewegen meer mensen te weinig en stijgen de zorgkosten.

Sportieve routes

De gemeente maakt sporten en bewegen in de openbare ruimte mogelijk.

Maatschappelijke accommodaties

Als er aanpassing, verbetering of uitbreiding nodig is van maatschappelijke accommodaties waarvan de gemeente economisch eigenaar is, kan dit additionele kosten met zich meebrengen. Naarmate de termijn tussen planvorming, besluitvorming, opdrachtverstrekking en uitvoering toeneemt, kunnen de kosten stijgen.

Gezond en Actief Leven Akkoord (GALA)

In Lisse zijn we al langer op weg om de vitaliteit van inwoners integraal te benaderen. Het belang hiervan is op landelijk niveau nu ook erkend met het Gezond en Actief Leven Akkoord. In het GALA zijn gezamenlijk afspraken gemaakt op het gebied van gezondheid en welbevinden. Daarmee bouwen we aan het fundament voor een gerichte lokale en regionale aanpak van preventie, gezondheid en sociale kwaliteit. De volgende hoofddoelen staan centraal:

- terugdringen van gezondheidsachterstanden en Kansrijke start;
- gezonde fysieke leefomgeving die uitnodigt tot bewegen en ontmoeten;
- versterken sociale basis;
- gezonde leefstijl;
- versterken van de mentale weerbaarheid en gezondheid;
- vitaal ouder worden;
- regionale preventie-infrastructuur.

Om het GALA te kunnen uitvoeren, komen er middelen naar gemeenten om aan de slag te gaan met verschillende programma's. De programma's uit het GALA zullen worden geïntegreerd in de uitvoeringsprogramma's van de Maatschappelijke Agenda.

Integraal Zorgakkoord (IZA)

Het Integraal Zorgakkoord heeft als doel de zorg voor de toekomst goed, toegankelijk en betaalbaar te houden. Om dit te bereiken zijn afspraken gemaakt tussen het ministerie van VWS en een groot aantal partijen in de zorg. Voor het realiseren van de doelstellingen uit het IZA is er ook een werkprogramma voor de inzet van gemeenten. Er wordt een koppeling gemaakt met de bestaande werkstructuur tussen zorgverzekeraars en gemeenten, de (bestuurlijke) overleggen die hierover tussen VNG, ZN en VWS al plaatsvinden en de (bestuurlijke) afspraken die al zijn gemaakt over het toewerken naar een regionale preventie-infrastructuur. Gemeenten in de zorgkantorregio gaan samen met de preferente zorgverzekeraar Zorg & Zekerheid aan de slag met het inrichten van de ketenaanpakken, zoals benoemd in het IZA. Dit zijn Kansrijke start, de Gecombineerde Leefstijlinterventie (GLI), Obesitas en overgewicht bij kinderen, Welzijn op Recept en Valpreventie.

De MAG 'Leven Lang Meedoen' noemt de volgende meerjarige ambities en acties:

Onze ambitie: wat willen we bereiken?

- De gezonde keuze moet de makkelijke keuze worden. We willen een fysieke en sociale omgeving die uitnodigt tot gezond gedrag, zodat:
 - meer kinderen en volwassenen sporten, bewegen en spelen en voldoen aan de beweegrichtlijnen;
 - de rookvrije generatie en omgeving dichterbij komt;
 - het aandeel mensen dat een gezond gewicht heeft, gelijk blijft of groeit;
 - meer inwoners verstandig omgaan met alcohol en drugs;
 - meer inwoners kiezen voor gezonde voeding.
- Onze inwoners worden gezonder ouder, zowel fysiek als mentaal, en hebben meer gezonde levensjaren door levenslang investeren in een positieve en gezonde leefstijl.
- Inclusie: inclusief sporten en bewegen wordt meer vanzelfsprekend voor mensen met een beperking en kwetsbare inwoners.

Wat gaan we doen?

- We voeren acties uit de nota 'Sportbeleid' en het lokaal sportakkoord uit. Dit draagt ook bij aan de andere opgaven, zoals talentontwikkeling, zorg voor elkaar, opgroeien en thuis wonen.
- Wij maken verbindingen tussen sport, bewegen en inwoners, jong en oud, die gebruikmaken van ondersteuning.
- In de omgevingsvisie formuleren we onze doelen voor een gezonde fysieke leefomgeving: voldoende ruimte voor sport en bewegen; accommodaties en een openbare ruimte die uitnodigen tot bewegen.
- We voeren de acties uit het speelruimtebeleid uit.
- Met partners werken we ambities uit voor een gezonde fysieke en sociale omgeving in praktische plannen, vanuit de benadering van positieve gezondheid.
- In overleg met de eerstelijnszorg, welzijn, jeugdgezondheidszorg en ons loket creëren we een goede verwijsstructuur met positieve gezondheid als leidraad.

Hoe meten we of het lukt?

Wat gaan we meten?	Hoe is de situatie nu?	Bron
Score beweegvriendelijke omgeving Dit is een score voor de openbare ruimte als het gaat om de mogelijkheid om te sporten en te bewegen. Het gaat onder meer over aanwezigheid sportaccommodaties, sport- en speelplekken en parken.	1,78 (2017)	Mulier Instituut
% inwoners dat voldoende beweegt	16% (2019) jeugd	GGD
	47% (2020) volwassenen 18+	GGD
% jongeren dat geen genotmiddelen gebruikt, zoals alcohol en drugs Dit is het percentage 15-16-jarigen dat niet rookt en de afgelopen maand geen alcohol en drugs heeft gebruikt.	77% (2021)	GGD
% inwoners dat rookt	6,4% (2019) jeugd	GGD
	16% (2020) volwassenen 18+	GGD
% inwoners met gezond gewicht	76% (2020) jeugd	GGD
	50% (2016) volwassenen	GGD
% vitale inwoners (18+) Dit zijn inwoners vol energie, die gemotiveerd zijn en goed kunnen omgaan met tegenslag. Dat blijkt uit hun antwoorden op een gevalideerde vitaliteitsvragenlijst.	86% (2020)	GGD
% niet sporters*	48,8% (2020)	Gezondheidsenquête (CBS, RIVM)

* Dit is een indicator die we volgens de 'Regeling Beleidsindicatoren' verplicht zijn om op te nemen in de begroting.

Activiteiten in 2024

WAT WILLEN WIJ BEREIKEN?

Doel: De gezonde keuze moet de makkelijke keuze worden. We willen een fysieke en sociale omgeving die uitnodigt tot gezond gedrag.

WAT GAAN WIJ DAARVOOR DOEN?

Activiteit	Activiteit omschrijving
A1	Wij voeren het preventieakkoord 'Lisse positief gezond' uit. Wij bevorderen een gezonde leefstijl van onze inwoners: gezond eten en drinken, meer bewegen en sporten en minder overmatig alcoholgebruik en roken.
A2	De brede maatschappelijke agenda sluit aan bij de begrippen 'brede welvaart' en 'positieve gezondheid' en staat voor een opgavegerichte en integrale aanpak.
A3	'Iedereen doet mee' stimuleren wij door burgerinitiatieven te ondersteunen, waar daar ruimte voor is. Het huidige voorzieningenniveau in Lisse willen we op peil houden en laten aansluiten bij de behoeften van onze inwoners.
A4	Met onze partners dragen we bij aan de uitrol van 'Van Lisse actief naar Lisse vitaal'. Dan gaat het om het monitoren, sturen en rapporteren van de taken die zijn belegd bij de verschillende (uitvoerings)partners.

WAT WILLEN WIJ BEREIKEN?

Doel: Onze inwoners worden gezonder ouder, zowel fysiek als mentaal, en hebben meer gezonde levensjaren door levenslang te investeren in een positieve en gezonde leefstijl.

WAT GAAN WIJ DAARVOOR DOEN?

Activiteit	Activiteit omschrijving
B1	In de omgevingsvisie formuleren we onze doelen voor een gezonde leefomgeving, met voldoende ruimte voor sport en beweging. Wij participeren vanuit Vitaliteit in de planvorming van de omgevingsvisie. Dit doen we door zowel accommodaties als buitenruimte uitdagend te maken: dat nodigt uit tot bewegen.
B2	We gaan door met het ondersteunen en uitrollen van de sportieve routes in de openbare ruimte. Hierbij betrekken wij de buurtsportcoaches binnen de Maatschappelijke agenda.
B3	We hebben in 2023 de doelen en activiteiten van het sport- en beweegbeleid ondergebracht in het programma Vitaliteit en voeren deze in 2024 uit. Dit draagt ook integraal bij aan diverse andere pijlers, waaronder talentontwikkeling, zorg voor elkaar, opgroeien en thuis wonen.
B5	Raadsakkoord: Het college neemt in het uitvoeringsprogramma Vitaliteit een plan van aanpak op voor het stimuleren van gezonde voeding en beweging voor schoolgaande jeugd. Dit doet zij in samenwerking met scholen, JOGG en sportverenigingen.

Samenwerkingspartners

Verbonden partijen	Overige samenwerkingspartners
Regionaal Bureau Leerrecht (RBL: onderdeel van Holland Rijnland) ISD Bollenstreek GR KDB (Provalu) HECHT (voorheen RDOG Hollands Midden) Holland Rijnland	Uitvoeringsorganisatie gemeentelijke (binnen)sportaccommodaties Centrum voor Jeugd en Gezin (CJG) MEE Kwadraad Welzijnsstichtingen Speeltuinenverenigingen Uitvoeringsorganisaties maatschappelijk vastgoed Sportaanbieders Zorgaanbieders Onderwijs Schoolbesturen Kinderopvangorganisaties Ondernemers, onderwijs- en onderzoeksinstituten Bibliotheek

Talentontwikkeling

Inwoners kunnen zich hun leven lang blijven ontwikkelen

Lezen, schrijven, rekenen en digitale vaardigheden zijn basisvoorwaarden om te kunnen functioneren in de samenleving en op de arbeidsmarkt. Om mee te kunnen doen en om jezelf te kunnen ontwikkelen. Jezelf ontwikkelen is belangrijk voor veerkracht, zingeving en het gevoel van eigenwaarde en identiteit. Iedereen heeft talenten en eigen kracht. We willen inwoners de ruimte geven deze te ontdekken en te ontwikkelen. Cultuur, sport en een goede bibliotheek zijn daarvoor krachtige middelen, van jong tot oud. Daarmee bevorderen we ook ontmoetingen en dus sociale cohesie. Cultuur is de zuurstof van onze samenleving, zonder kunst en cultuur verstikt zij. Cultuur kan ons verbinden, raken, veranderen en verwonderen.

Trends en ontwikkelingen

In 2021 zijn er bij de Bibliotheek Bollenstreek Informatiepunten Digitale Overheid (IDO) geopend om toegankelijkheid tot de digitale overheid te vergroten. Het IDO werd tot en met 2022 via het Rijk gesubsidieerd door de Koninklijke Bibliotheek (KB). Inmiddels is de Wet modernisering elektronisch bestuurlijk verkeer herzien. Hiermee is het IDO wettelijk verankerd. Hierdoor worden gemeenten per 2023 verantwoordelijk gemaakt voor de instandhouding van het IDO. Concreet betekent dit dat gemeenten de taak van de KB overnemen als subsidieverstrekker van het IDO.

De MAG 'Leven Lang Meedoen' noemt de volgende meerjarige ambities en acties:

Onze ambitie: wat willen we bereiken?

- Talenten van inwoners worden meer benut.
- Iedereen kan lezen, schrijven, rekenen en omgaan met geld en computers.
- Iedereen, jong en oud, krijgt kansen en wordt gestimuleerd tot een zinvolle vrijetijdsbesteding.
- Meer kinderen en volwassenen kunnen kennismaken met diverse vormen van expressie en culturele uitingen.
- Er zijn in de buurten voldoende gelegenheden voor ontmoeting, beweging en cultuurparticipatie: kleinschalig, laagdrempelig, toegankelijk en betaalbaar.

Inclusie:

- Iedereen kan gebruikmaken van (culturele) voorzieningen; ook inwoners die moeite hebben mee te doen aan de samenleving door bijvoorbeeld een laag inkomen of een beperking.

Wat gaan we doen?

- We voeren de acties uit de cultuurnota uit, als belangrijk middel voor de andere opgaven uit deze agenda, zoals bijvoorbeeld vitaliteit, zorg voor elkaar, opgroeien en thuis wonen.
- We voeren de acties uit het regionale convenant 'Bondgenootschap voor Geletterdheid' uit.
- De inburgeringstrajecten bieden aandacht voor taal en cultuur.
- We voeren het onderwijskansenbeleid uit.

Hoe meten we of het lukt?

Wat gaan we meten?	Hoe is de situatie nu?	Bron
% inwoners dat deelneemt aan het verenigingsleven	58% (2020)	Burgerpeiling VNG

Bij deze opgave zijn nog weinig monitorgegevens voorhanden. Bij het uitwerken van de opgave in een uitvoeringsprogramma onderzoeken we of er meer indicatoren te verkrijgen zijn.

Activiteiten in 2024

WAT WILLEN WIJ BEREIKEN?

Doel: Talenten van inwoners worden meer benut.

WAT GAAN WIJ DAARVOOR DOEN?

Activiteit	Activiteit omschrijving
A1	We voeren acties uit de cultuurnota uit. Dit draagt integraal ook bij aan diverse andere pijlers waaronder: Vitaliteit, Zorg voor Elkaar, Opgroeien en Opvoeden en Thuis Wonen.
A3	Met onze partners werken we ambities uit om te komen tot een leven lang ontwikkelen en persoonlijke ontplooiing. Wij stimuleren verbindingen van de cultuursector met zorg, welzijn, onderwijs en het bedrijfsleven.
A3	Wij voeren de acties uit het Taalpact uit om (digitale) laaggeletterdheid onder inwoners te verlagen en daarmee de zelfredzaamheid te verhogen.
A4	In de omgevingsvisie formuleren we onze doelen voor een aantrekkelijk kunst- en cultuurklimaat.

WAT WILLEN WIJ BEREIKEN?

Doel: Iedereen kan lezen, schrijven, rekenen, met geld en computers omgaan/

WAT GAAN WIJ DAARVOOR DOEN?

Activiteit	Activiteit omschrijving
B1	Wij benutten de Bibliotheek Bollenstreek als facilitator voor cultuur en sociaal domein.
B2	De Volksuniversiteit biedt een scala aan cursussen, zoals het creatief atelier.

WAT WILLEN WIJ BEREIKEN?

Doel: Iedereen, jong en oud, krijgt kansen en wordt gestimuleerd tot een zinvolle vrijetijdsbesteding

WAT GAAN WIJ DAARVOOR DOEN?

Activiteit	Activiteit omschrijving
C1	De leerlingen van de basisscholen nemen deel aan het programma Cultuureducatie met Kwaliteit 2021-2024. De leerlingen gaan actief, creatief en onderzoekend aan de slag. Het doel is cultuureducatie te verankeren in het basisonderwijs. Natuur- en Milieueducatiecentrum De Groene Bol nodigt basisschoolleerlingen uit voor lessen over natuur en milieu.
C2	Voor leerlingen in het voortgezet onderwijs is er het schoolproject 'De Zwarte Tulp'.
C3	Er is aandacht voor ons erfgoed, bijvoorbeeld via de Open Monumentendag.

WAT WILLEN WIJ BEREIKEN?

Doel: Iedereen kan kennismaken met diverse vormen van expressie en culturele uitingen.

WAT GAAN WIJ DAARVOOR DOEN?

Activiteit	Activiteit omschrijving
D1	Er is voldoende en gevarieerd cultureel aanbod.
D2	Cultuurpagina: het opstellen van de cultuuragenda was belegd bij de bibliotheek. Door het vertrek van een werknemer kon dit door de bibliotheek niet meer worden uitgevoerd. Kleurrijk Lisse ziet geen mogelijkheid voor de uitvoering. Wij zoeken naar een oplossing.
D3	Wij subsidiëren incidentele subsidieaanvragen voor culturele activiteiten.
D4	Er zijn diverse fiets- en wandelroutes langs monumenten en beeldende kunstwerken. Deze routes zijn zowel digitaal als op papier verkrijgbaar bij de VVV, Vereniging Oud Lisse en via een app te downloaden.

WAT WILLEN WIJ BEREIKEN?

Doel: Er zijn in de buurten voldoende gelegenheden om elkaar te ontmoeten, te bewegen en voor cultuurparticipatie: kleinschalig, laagdrempelig, toegankelijk en betaalbaar

WAT GAAN WIJ DAARVOOR DOEN?

Activiteit	Activiteit omschrijving
E1	Samen met het culturele veld wordt gezocht naar een nieuw platform om elkaar te ontmoeten, omdat voor het Cultuurcafé weinig animo was.
E2	Er zijn op dit moment diverse voorzieningen zoals musea, theater Floralis, Filmhuis, Jongeren centrum en 't Huys Dever en de Keukenhof. In de tweede helft van 2023 zijn we gestart met de actualisering van het accommodatiebeleid.
E3	Vanuit het opgezette (welzijns)accommodatiebeleid (2023) in Lisse wordt in 2024 vorm gegeven aan spreiding van maatschappelijke accommodaties/ locaties.
E4	Raadsakkoord: Het college inventariseert welke buurtcentra er in Lisse zijn en welke locaties als buurtcentrum gebruikt kunnen worden. Het college onderzoekt in samenwerking met verenigingen en vrijwilligersorganisaties hoe deze centra breder gebruikt kunnen worden en stimuleert het beter benutten van deze locaties.

Samenwerkingspartners

Verbonden partijen	Overige samenwerkingspartners
Bureau Leerrecht (onderdeel van Holland Rijnland) ISD Bollenstreek GR KDB (Provalu) Hecht Hollands Midden Holland Rijnland	Uitvoeringsorganisatie gemeentelijke (binnen)sportaccommodaties Centrum voor Jeugd en Gezin (CJG) MEE Kwadraad Welzijnsstichtingen Speeltuinenverenigingen Uitvoeringsorganisaties maatschappelijk vastgoed Sportaanbieders Zorgaanbieders Onderwijs Schoolbesturen Kinderopvangorganisaties Ondernemers, onderwijs- en onderzoeksinstituten Bibliotheek Bollenstreek Culturele verenigingen Kunstenaars Cultuureducatiegroep Kunstgebouw Historische verenigingen

Zorg voor elkaar

Onze inwoners ondersteunen elkaar en zetten zich in voor leefbare wijken

Wij zien het belang van inwoners die elkaar waar nodig helpen en steunen. Onderlinge betrokkenheid gaat vooraf aan steun en hulp van de gemeente. Zo versterken we de veerkracht, leefbaarheid en veiligheid van ons dorp en samenleving. Dit is de kracht van Lisse, dat gelukkig een lange traditie kent van omkijken naar elkaar. We hebben oog voor de inspanningen van vrijwilligers en mantelzorgers die zich soms overbelast voelen en inwoners die zich eenzaam voelen. We streven naar een gevoel van veiligheid en samenhang voor al onze inwoners, zodat iedereen zich uitgenodigd voelt om mee te doen, elkaar te ontmoeten en te helpen. Van jong tot oud.

Trends en ontwikkelingen

Eenzaamheid

De gemeente heeft zich aangesloten bij de landelijke aanpak tegen eenzaamheid. Deze is verlengd en loopt ook de komende jaren door. De coronapandemie heeft impact gehad op de mate waarin verschillende groepen, waaronder jongeren, eenzaamheid hebben ervaren.

Mantelzorg

Het beleid is gericht op langer zelfstandig thuis wonen en zelfredzaamheid. Tegelijk nemen de vergrijzing en het personeelstekort in de zorg toe. Daardoor komt er steeds meer druk te staan op mantelzorgers. Respijtzorg draagt bij aan het ontlasten van de mantelzorgers/vrijwilligers.

Vrijwilligers

De coronapandemie heeft de manier veranderd waarop mensen aankijken tegen vrijwilligerswerk. Mensen overwegen of ze nog vrijwilligerswerk willen blijven doen en er komen nieuwe vrijwilligers bij. Het aantal vrijwilligers met een rugzakje neemt toe. Er is meer animo voor kortdurend en flexibel vrijwilligerswerk.

De MAG 'Leven Lang Meedoen' noemt de volgende meerjarige ambities en acties:

Onze ambitie: wat willen we bereiken?

- Inwoners zijn (meer) betrokken bij hun buurt en kijken naar elkaar om.
- Jong en oud voelt zich prettig en veilig in de wijk en op straat.
- Minder mensen voelen zich eenzaam.
- De draagkracht en draaglast van mantelzorgers zijn in balans.
- Mantelzorgers en vrijwilligers weten zich gesteund door de gemeente.

Inclusie:

- Inwoners zijn behulpzaam en hebben begrip voor kwetsbare inwoners, zoals mensen met psychische problematiek.

Wat gaan we doen?

- Samen met ervaringsdeskundigen stellen we een praktische inclusieagenda op, waarmee we stap voor stap werken aan een inclusieve samenleving. Daarin is, voor zover gewenst en afhankelijk van prioriteiten, aandacht voor alle opgaven uit de MAG.
- We voeren het integraal veiligheidsbeleid uit, voor zowel veilige buurten als het gevoel van veiligheid van de individuele burger.
- We voeren het actieplan 'Eén tegen eenzaamheid' uit'.
- We waarderen en ondersteunen onze vrijwilligers en mantelzorgers'.
- We moedigen buurtinitiatieven aan, bijvoorbeeld met onze wijkregisseur en de wijkavonden.

- We bouwen verder aan een integrale toegang met de uitgangspunten van 1Gezin1Plan, onder andere met goede informatie.
- We werken aan een fysieke inrichting die uitnodigt tot ontmoeten.

Hoe meten we of het lukt?

Wat gaan we meten?	Hoe is de situatie nu?	Bron
Schaalscore samenredzaamheid buurt Deze score geeft onder meer aan of buurtbewoners voor elkaar klaarstaan en of ze zich inzetten voor de leefbaarheid in hun buurt.	5,34 (2020)	Burgerpeiling VNG
Rapportcijfer van inwoners over veiligheid in de buurt	7,7 (2019)	Veiligheidsmonitor CBS/I&O Research
% inwoners dat zich ernstig eenzaam voelt	5,5% (2019) jeugd	GGD
	13 % (2022) volwassenen 18+	GGD/RIVM
	12% (2022) 75+	GGD/ RIVM
% overbelaste mantelzorgers	7% (2020)	GGD
% inwoners dat vrijwilligerswerk doet	39%, waarvan 21% incidenteel, 18% intensief (2020)	Burgerpeiling VNG
Score voor sociale inclusie Dit is het percentage inwoners dat aangeeft dat het gevoel er niet bij te horen/zich niet thuis te voelen hen niet of nauwelijks belemmert in deelname aan het maatschappelijk leven.	87% (2020)	Burgerpeiling VNG

Activiteiten in 2024

WAT WILLEN WIJ BEREIKEN?

Doel: Jong en oud voelt zich prettig en veilig in de wijk en op straat. Voor deze ambitie werken we samen met OOV.

WAT GAAN WIJ DAARVOOR DOEN?

Activiteit	Activiteit omschrijving
B1	We zetten outreachend jongerenwerk in, waarbij de jongerenwerkers hun werk zoveel mogelijk doen in de leefwereld van de jongeren.
B2	We zetten de ervaringen uit het uitvoeringsprogramma maatschappelijke zorg 'Omzien naar elkaar' in om de leefbaarheid en veiligheid te verbeteren.

WAT WILLEN WIJ BEREIKEN?

Doel: Minder mensen voelen zich eenzaam

WAT GAAN WIJ DAARVOOR DOEN?

Activiteit	Activiteit omschrijving
C1	We voeren het plan lokale aanpak eenzaamheid uit in samenwerking met maatschappelijke partners en werken aan de doorontwikkeling van de aanpak van eenzaamheid.
C2	We faciliteren en stimuleren laagdrempelige ontmoeting. Daarbij maken we gebruik van bestaande algemene voorzieningen en ontmoetingsplekken.

WAT WILLEN WIJ BEREIKEN?

Doel: De draagkracht en draaglast van mantelzorgers zijn in balans

WAT GAAN WIJ DAARVOOR DOEN?

Activiteit	Activiteit omschrijving
D1	We ondersteunen mantelzorgers met informatie en advies, begeleiding en hulp op maat via de Adempauzeregeling.
D2	We werken samen met het zorgkantoor, zorgorganisaties en andere gemeenten om de mogelijkheden voor respijtzorg verder te verbeteren.
D3	We bevorderen signalering, doorverwijzing en aandacht voor mantelzorgers bij maatschappelijke partners.

WAT WILLEN WIJ BEREIKEN?

Doel: Mantelzorgers en vrijwilligers weten zich gesteund door de gemeente

WAT GAAN WIJ DAARVOOR DOEN?

Activiteit	Activiteit omschrijving
E1	We waarderen mantelzorgers met het mantelzorgcompliment.
E2	We werken aan een actieve participatie van mantelzorgers bij de beleidscyclus
E3	We waarderen vrijwilligers door het uitreiken van vrijwilligersprijzen.
E4	We zorgen voor begeleiding naar vrijwilligerswerk en ondersteunen vrijwilligersorganisaties. We verbinden vraag en aanbod.
E5	Raadsakkoord: Het college onderzoekt op welke manier mensen met dementie zonder indicatie voor dagbesteding en hun partners ondersteund kunnen worden.

Samenwerkingspartners

Verbonden partijen	Overige samenwerkingspartners
Bureau Leerrecht (onderdeel van Holland Rijnland) ISD Bollenstreek GR KDB (Provalu) Hecht Hollands Midden Holland Rijnland	Uitvoeringsorganisatie gemeentelijke (binnen)sportaccommodaties Centrum voor Jeugd en Gezin (CJG) MEE Kwadraad Welzijnsstichtingen Speeltuinverenigingen Uitvoeringsorganisaties maatschappelijk vastgoed Sportaanbieders Zorgaanbieders Onderwijs Schoolbesturen Kinderopvangorganisaties Ondernemers, onderwijs- en onderzoeksinstituten Bibliotheek 1ste lijnzorg: huisartsen, fysiotherapeuten Informele organisaties ouderenbonden

Werk en inkomen

Onze inwoners hebben voldoende middelen voor hun levensonderhoud en om naar vermogen te kunnen meedoen

We vinden het belangrijk dat onze inwoners in hun levensonderhoud kunnen voorzien en meedoen aan onze samenleving. De meeste inwoners werken en redden zich goed. Sommige hebben de hulp nodig van de gemeente om te voorkomen dat werkloosheid of armoede leidt tot zorgen over inkomen, schulden en sociale uitsluiting. We willen dat de kinderen in gezinnen met (dreigende) armoede veilig opgroeien, gelijke kansen krijgen en op tijd gezien worden, bijvoorbeeld in het onderwijs. Meedoen aan de samenleving en het oplossen van problemen wordt nog moeilijker voor mensen die lange tijd geldzorgen hebben, kampen met chronische stress, gezondheidsproblemen hebben en daardoor kampen met minder denk- en doe- vermogen. Informatie en hulp moeten daarom makkelijk toegankelijk zijn. Een vraag om hulp vereist een integraal plan op maat. Het bestrijden van armoede en schulden maakt de inzet op de andere opgaven van deze agenda effectiever.

Trends en ontwikkelingen

Energiearmoede

Vanwege de sterk gestegen energieprijzen neemt het risico op energiearmoede toe. Risicogroepen zijn inwoners met een laag inkomen en met een hoge energierekening en/of een minder goed geïsoleerd huis. Het Rijk stelt middelen beschikbaar aan gemeenten om energiearmoede te bestrijden.

De toegenomen inflatie met mogelijk gevolgen voor de minimaregelingen

Door de toegenomen inflatie en stijgende energieprijzen daalt de koopkracht. Het risico op financiële problemen neemt daarmee toe. Een gevolg kan zijn dat inwoners die voorheen konden rondkomen, nu moeite hebben om de rekeningen te betalen. Naar verwachting wordt er daardoor een groter beroep gedaan op minimaregelingen en bijvoorbeeld de Voedselbanken.

Vroegsignalering

Nog steeds sluiten nieuwe partners zich aan bij de vroegsignalering. Dit geeft een groter bereik en betekent automatisch een stijging in het aantal signalen. Vroegsignalering is daarmee een belangrijk instrument om inwoners met (dreigende) schuldenproblematiek in een zo vroeg mogelijk stadium te bereiken.

Wettelijke schuldsanering

In 2023 is de wettelijke aflosperiode bij schuldsaneringstrajecten in het kader van de Wsnp (Wet schuldsanering natuurlijke personen) verkort van 36 naar 18 maanden. Dit betekent dat inwoners sneller schuldenvrij zijn en weer mee kunnen doen. Het verkorten van de termijn maakt nazorg en begeleiding extra belangrijk.

Werk en inkomen

Wij vinden het belangrijk dat al onze inwoners voldoende middelen hebben om in hun levensonderhoud te kunnen voorzien en naar vermogen te kunnen meedoen. Samen met Provalu en de ISD Bollenstreek geven wij invulling aan onze taak op het gebied van participatie, werk en inkomen. Als een inwoner (tijdelijk) geen werk heeft of niet kan voorzien in het eigen levensonderhoud, kan ISD Bollenstreek een uitkering toekennen. ISD zorgt vervolgens voor bemiddeling, begeleiding en/of activering. Zodra er werkvermogen in beeld komt, volgt overdracht aan Provalu. Provalu zorgt voor verdere toeleiding, scholing, training en bemiddeling naar werk als dat zelfstandig niet lukt. Wij werken hierbij nauw samen met het Werkgeversservicepunt Holland Rijnland.

Wet sociale werkvoorziening

Bij de invoering van de Participatiewet in 2015 is de instroom in de Wsw gestopt. Dit betekent dat de huidige Wsw-populatie zal afnemen en nieuwe doelgroepen zich aanmelden. Inmiddels is duidelijk dat de uitstroom uit de Wsw sneller verloopt dan verwacht. Deze trend is begonnen in 2021 en zal zich voortzetten in 2024. Dit heeft op termijn uiteraard ook gevolgen voor de subsidiëring/financiering vanuit het Rijk. Daarom zetten we samen met onze uitvoeringsorganisatie Provalu (GR KDB) in op andere soorten van dienstverlening voor de veranderende doelgroep. We onderzoeken nieuwe mogelijkheden voor het (terug)begeleiden naar de arbeidsmarkt van mensen met een arbeidsbeperking.

Nieuw beschut

Na het stoppen van nieuwe instroom in de Wsw is 'Nieuw beschut' een van de nieuwe regelingen voor mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt. Hier gaat het om de kwetsbaarste doelgroep. Inmiddels zien wij dat de animo voor beschutte werkplekken in een gedeelte van onze regio hoger ligt dan het landelijk beeld. Wij willen ook deze groep mensen een plek bieden in onze samenleving. Daarom zullen we ook in 2024 weer inzetten op het stimuleren van meer beschutte werkplekken. Daardoor zullen we waarschijnlijk boven de taakstelling eindigen. Als we deze ontwikkeling optellen bij het wegvallen van een bonusregeling van het Rijk op 'Nieuw beschut' en de invoering van de cao 'Aan de Slag', ontstaat er een financieringstekort waarnaar we kritisch moeten kijken. Temeer daar wij als gemeente de wettelijke taak hebben een inwoner met een beschut werkindicatie te voorzien van een beschutte werkplek of, als dit niet mogelijk is, een vergelijkbaar alternatief te bieden. In de praktijk komt dit neer op arbeidsmatige dagbesteding (Wmo), maar de kosten voor deze trajecten zijn veelal hoger en voor de betreffende inwoner is een dergelijke werkplek vaak niet wenselijk.

Pro- en Vso-aansluiting op de arbeidsmarkt

Een toenemende groep jongeren stroomt via voortgezet speciaal onderwijs (VSO) en praktijkonderwijs (PRO) het doelgroepenregister in. Na afronding van hun studie komen deze jongeren automatisch terecht in dit register. Wij zetten er – in samenwerking met Provalu en Het Jongerenpunt – stevig op in om deze jongeren succesvol naar de arbeidsmarkt te begeleiden. Sommigen zijn direct bemiddelbaar naar arbeid, anderen hebben wat meer aandacht nodig. Dit kan een vervolgopleiding in het regulier onderwijs zijn – waarvoor wij in samenwerking met MBO Rijnland een hybride leeromgeving hebben ontwikkeld – maar ook het volgen van stages en cursussen. Bij dit laatste spreken we over maatwerkoplossingen. Wij blijven investeren in de toekomst van onze jeugd.

Reguliere uitkering (bijstand) Participatiewet

Ondanks min of meer gelijkblijvende aantallen is er een duidelijk verandering waarneembaar bij de groep mensen met een uitkering via de Participatiewet. Het aanwezige arbeidspotentieel in deze groep neemt sterk af. Voorheen had 60% van de mensen een redelijk tot goed arbeidspotentieel en was 40% moeilijk bemiddelbaar, maar nu is deze verhouding aan het omkeren. We vergroten daarom onze focus op deze moeilijk te bemiddelen groep. Dit doen wij onder andere door in samenwerking met ISD Bollenstreek en Provalu diverse activerings- en werkfittrajecten aan te bieden.

Wijziging Wet gemeenschappelijke regelingen

Op 1 juli 2022 is de wijziging van de Wet gemeenschappelijke regelingen in werking getreden. Vanaf dat moment krijgen gemeenteraden meer mogelijkheden om hun kaderstellende en controlerende rol te versterken in de samenwerkingsverbanden waaraan zij deelnemen. We streven ernaar om deze veranderingen zo spoedig mogelijk te implementeren en binnen onze raad te beleggen.

De MAG 'Leven Lang Meedoen' noemt de volgende meerjarige ambities en acties:

Onze ambitie: wat willen we bereiken?

- Zoveel mogelijk inwoners zijn in staat in hun eigen inkomen te voorzien.
- Inwoners zonder betaald werk kunnen meedoen en ervaren een zinvolle bijdrage aan de samenleving.
- Het aantal inwoners dat leeft op of onder de armoedegrens neemt af, het besteedbaar inkomen wordt hoger.
- Het gebruik van minimaregelingen neemt toe.
- Het aantal inwoners met problematische schulden neemt af.
- Inwoners met geldzorgen weten waar ze terecht kunnen voor hulp en die hulp is toegankelijk en effectief.

Inclusie:

- Kinderen kunnen meedoen, ook als het de ouders/opvoeders ontbreekt aan de middelen daarvoor.

Wat gaan we doen?

- We bieden inwoners met een afstand tot de arbeidsmarkt kansen op participatie door werk of vrijwilligerswerk.
- We zetten in op vroegsignalering, preventie van schulden en op bewustwording.
- Met de integrale toegang en voorzieningen bereiken we inwoners en gezinnen in (dreigende) armoede.
- We bieden statushouders steun bij hun inburgeringstraject.

Hoe meten we of het lukt?

Wat gaan we meten?	Hoe is de situatie nu?	Bron
% huishoudens met een inkomen tot 130% van het sociaal minimum Dit inkomen houdt rekening met de grens van inkomensondersteunende maatregelen en biedt ruimte voor mensen die met stapeling van kosten te maken hebben.	11,7% (2019) ¹	CBS
% inwoners met risicovolle of problematische schulden	4% (2020) volwassenen 18+	GGD
Netto-arbeidsparticipatie * Dit is het aandeel van de werkzame beroepsbevolking in de totale bevolking.	71,5% (2020)	CBS
% inwoners bij wie financiën geen belemmering vormen om mee te doen Dit is het percentage inwoners dat aangeeft dat hun financiële situatie hen niet of nauwelijks belemmert in deelname aan het maatschappelijk leven.	83% (2020)	Burgerpeiling VNG
Aantal banen per 1.000 inwoners in de leeftijd 15 – 64 jaar*	671,2,8 (2020)	LISA
Aantal personen met een bijstandsuitkering per 10.000 inwoners*	187,3 (2020)	CBS
Aantal lopende re-integratievoorzieningen per 10.000 inwoners van 15 – 64 jaar*	77,4 (2020)	CBS
% Werkloze jongeren t.o.v. 16 t/m 22-jarigen*	1% (2020)	CBS Jeugd
% Kinderen tot 18 jaar in een uitkeringsgezin*	3% (2020)	CBS Jeugd

1. Er is een minimadashboard in ontwikkeling. Hierin wordt een extra indicator opgenomen: het gebruik van minimaregelingen als percentage van het totale aantal inwoners dat daarvoor in aanmerking komt. Dit wordt uitgesplitst naar regeling, waaronder ook het gebruik van het jeugd-, sport- en cultuurfonds.
2. Dit zijn voorlopige cijfers.

* Dit is een indicator die we volgens de 'Regeling Beleidsindicatoren' verplicht zijn om op te nemen in dit document.

1 Dit zijn voorlopige cijfers.

Activiteiten in 2024

WAT WILLEN WIJ BEREIKEN?

Doel: Zo veel mogelijk inwoners zijn in staat in hun eigen inkomen te voorzien

WAT GAAN WIJ DAARVOOR DOEN?

Activiteit	Activiteit omschrijving
A1	<p>“Project Sturing en Samenwerking” staat aan de basis van de transformatie van uitvoeringsorganisatie Provalu naar een toekomstbestendig Sociaal Ontwikkelbedrijf. Met daarbij behorende dienstverlening die goed aansluit op de uitdagingen die de Participatiewet met zich meebrengt en de kansen op duurzame uitstroom van onze kwetsbaarste inwoners vergroot. Een van de belangrijkste doelen van dit project, is om een gemeenschappelijk gedragen toekomstvisie te bepalen. "sturing en Samenwerking wordt afgerond in 2023.</p> <p>Dit zal ertoe leiden, dat de kwaliteit van de re-integratie verbetert. Dat vergroot de kans, dat inwoners met een (grote) afstand tot de arbeidsmarkt, naar een passende (betaalde) baan begeleidt kunnen worden.</p> <p>Wij voeren de acties uit het Taalpact uit om laaggeletterdheid onder inwoners te verlagen en daarmee de zelfredzaamheid te verhogen.</p> <p>Actief begeleiden van Pro/Vso jongeren naar de arbeidsmarkt in samenwerking met Provalu, het Jongerenpunt en MBO Rijnland.</p> <p>Provalu ontwikkelt inwoners met een afstand tot de arbeidsmarkt richting werk of zinvolle dagbesteding in samenwerking met ISD Bollenstreek. Daarnaast bemiddelen zij inwoners met een bijstandsuitkering naar passend werk. Voor statushouders worden aparte trajecten ontwikkeld.</p> <p>ISD Bollenstreek is de verwijzer naar Provalu voor mensen met een uitkering in de Participatiewet. En de ISD verzorgt de intake, schat het arbeidsvermogen in en vraagt indien nodig een loonwaardebepaling aan.</p> <p>ISD Bollenstreek informeert inwoners actief over mogelijkheden voor extra Financiële hulp (bijzondere bijstand, toeslagen, kwijtschelding)</p> <p>De Bibliotheek Bollenstreek is een centraal punt bij bijvoorbeeld het tegengaan van analfabetisme, laaggeletterdheid en biedt samen met andere partners onder meer een belastingspreekuur aan. Dit helpt voorkomen dat mensen onnodig schulden oplopen en/of belastingteruggaven mislopen.</p>
A2	<p>Wij voeren de acties uit het Taalpact uit om laaggeletterdheid onder inwoners te verlagen en de zelfredzaamheid te verhogen.</p>
A3	<p>“Project Sturing en Samenwerking” staat aan de basis van de transformatie van uitvoeringsorganisatie Provalu naar een toekomstbestendig Sociaal Ontwikkelbedrijf. Met daarbij behorende dienstverlening die goed aansluit op de uitdagingen die de Participatiewet met zich meebrengt en de kansen op duurzame uitstroom van onze kwetsbaarste inwoners vergroot. Een van de belangrijkste doelen van dit project, is om een gemeenschappelijk gedragen toekomstvisie te bepalen. "sturing en Samenwerking wordt afgerond in 2023.</p> <p>Dit zal ertoe leiden, dat de kwaliteit van de re-integratie verbetert. Dat vergroot de kans, dat inwoners met een (grote) afstand tot de arbeidsmarkt, naar een passende (betaalde) baan begeleidt kunnen worden.</p> <p>Wij voeren de acties uit het Taalpact uit om laaggeletterdheid onder inwoners te verlagen en daarmee de zelfredzaamheid te verhogen.</p> <p>Actief begeleiden van Pro/Vso jongeren naar de arbeidsmarkt in samenwerking met Provalu, het Jongerenpunt en MBO Rijnland.</p> <p>Provalu ontwikkelt inwoners met een afstand tot de arbeidsmarkt richting werk of zinvolle dagbesteding in samenwerking met ISD Bollenstreek. Daarnaast bemiddelen zij inwoners met een bijstandsuitkering naar passend werk. Voor statushouders worden aparte trajecten ontwikkeld die hun kansen op een betaalde baan vergroten.</p>

<p>ISD Bollenstreek is de verwijzer naar Provalu voor mensen met een uitkering in de Participatiewet. En de ISD verzorgt de intake, schat het arbeidsvermogen in en vraagt indien nodig een loonwaardebepaling aan.</p> <p>ISD Bollenstreek informeert inwoners actief over mogelijkheden voor extra Financiële hulp (bijzondere bijstand, toeslagen, kwijtschelding)</p> <p>De Bibliotheek Bollenstreek is een centraal punt bij bijvoorbeeld het tegengaan van analfabetisme, laaggeletterdheid en biedt samen met andere partners onder meer een belastingspreekuur aan. Dit helpt voorkomen dat mensen onnodig schulden oplopen en/of belastingteruggaven mislopen.</p>

WAT WILLEN WIJ BEREIKEN?

Doel: Inwoners zonder betaald werk kunnen meedoen en ervaren een zinvolle bijdrage aan de samenleving

WAT GAAN WIJ DAARVOOR DOEN?

Activiteit	Activiteit omschrijving
B1	<p>Project Lekker Fit is de opvolger van Project Meedoen dat werd beëindigd eind 2022. Lekker FIT is een sociaal activeringstraject gericht op participatie voor inwoners met (en zonder) een participatie uitkering.</p> <p>In dit traject krijgen ze persoonlijke begeleiding, een cursus werknemersvaardigheden, sportieve activiteiten en hulp bij het oplossen van problemen.</p> <p>De drie belangrijkste aanbevelingen zijn:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Er moet meer focus komen op het welbevinden en niet alleen op werk; 2. Er zijn meer mensen die baat kunnen hebben bij deelname aan het project; 3. Meer intensieve samenwerking met de ketenpartners kan veel waarde toevoegen voor de deelnemer. <p>Met dit project Lekker Fit geven de Welzijnsorganisaties, de Intergemeentelijke Sociale Dienst en Provalu invulling aan deze drie aanbevelingen. Het resultaat is een sterkere en bredere benadering om inwoners van Noordwijk zonder werk op de weg te helpen. Op weg naar een baan of naar een zinvolle maatschappelijke bijdrage.</p> <p>Daarnaast is het mogelijk om via het UWV een indicatie dagbesteding te krijgen als blijkt dat er (nog) geen sprake is van werkvermogen.</p> <p>Als wordt vastgesteld (ISD/Provalu) dat er (nog) geen sprake is van werkvermogen, kan op verwijzing van de ISD doorverwezen worden naar het UWV, hier vindt toetsing plaats en kan een indicatie (arbeidsmatige) dagbesteding worden afgegeven. Deze wordt bekostigd vanuit de WMO. Er zijn diverse mogelijkheden en locaties waar mensen, al naar gelang hun competenties en vaardigheden een of meerdere dagdelen kunnen deelnemen. Vanuit dagbesteding is het ook mogelijk door te ontwikkelen naar arbeid.</p>
B2	<p>Project Lekker Fit is de opvolger van Project Meedoen dat werd beëindigd eind 2022. Lekker FIT is een sociaal activeringstraject gericht op participatie voor inwoners met (en zonder) een participatie uitkering.</p> <p>In dit traject krijgen ze persoonlijke begeleiding, een cursus werknemersvaardigheden, sportieve activiteiten en hulp bij het oplossen van problemen.</p> <p>De drie belangrijkste aanbevelingen zijn:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Er moet meer focus komen op het welbevinden en niet alleen op werk; 2. Er zijn meer mensen die baat kunnen hebben bij deelname aan het project; 3. Meer intensieve samenwerking met de ketenpartners kan veel waarde toevoegen voor de deelnemer. <p>Met dit project Lekker Fit geven de Welzijnsorganisaties, de Intergemeentelijke Sociale Dienst en Provalu invulling aan deze drie aanbevelingen. Het resultaat is een sterkere en bredere benadering om inwoners van Noordwijk zonder werk op de weg te helpen. Op weg naar een baan of naar een zinvolle maatschappelijke bijdrage.</p> <p>Daarnaast is het mogelijk om via het UWV een indicatie dagbesteding te krijgen als</p>

blijkt dat er (nog) geen sprake is van werkvermogen. Als wordt vastgesteld (ISD/Provalu) dat er (nog) geen sprake is van werkvermogen, kan op verwijzing van de ISD doorverwezen worden naar het UWV, hier vindt toetsing plaats en kan een indicatie (arbeidsmatige) dagbesteding worden afgegeven. Deze wordt bekostigd vanuit de WMO. Er zijn diverse mogelijkheden en locaties waar mensen, al naar gelang hun competenties en vaardigheden een of meerdere dagdelen kunnen deelnemen. Vanuit dagbesteding is het ook mogelijk door te ontwikkelen naar arbeid.
--

WAT WILLEN WIJ BEREIKEN?

Doel: Het gebruik van minimaregelingen verbetert

WAT GAAN WIJ DAARVOOR DOEN?

Activiteit	Activiteit omschrijving
C1	Wij voeren communicatieacties uit om de bekendheid van de regelingen te vergroten onder zowel inwoners als de maatschappelijke partners.
C2	Raadsakkoord: Het college voert een brede verkenning uit naar de introductie van een Lisserpas en de doelgroepen die daarvoor in aanmerking komen.

WAT WILLEN WIJ BEREIKEN?

Doel: Het aantal inwoners met problematische schulden neemt af

WAT GAAN WIJ DAARVOOR DOEN?

Activiteit	Activiteit omschrijving
D1	We voeren acties uit het beleidsplan Schuldhulpverlening uit. Dit betekent o.a. dat we inzetten op vroeg signalering, preventie van schulden en op bewustwording.
D2	Raadsakkoord: Het college houdt met het oog op het mogelijk ontstaan van energiearmoede bij de actualisatie van de RES en de daaruit volgende LES en de Transitievisie warmte rekening met het belang en de positie van minima.

WAT WILLEN WIJ BEREIKEN?

Doel: Inwoners met geldzorgen weten waar ze terecht kunnen voor hulp en hulp is toegankelijk en effectief

WAT GAAN WIJ DAARVOOR DOEN?

Activiteit	Activiteit omschrijving
E1	Door aan te sluiten bij initiatieven die zich specifiek richten op het laagdrempelig bereiken en helpen van inwoners met (problematische) geldzorgen, maken wij de hulp toegankelijker.
E2	We voeren communicatieacties uit om inwoners te informeren waar zij met hulpvragen terecht kunnen.
E3	We bevorderen de samenwerking tussen (schuld)hulpverleners, vrijwilligers en maatschappelijke partners om effectief hulp te kunnen verlenen.

Samenwerkingspartners

Verbonden partijen	Overige samenwerkingspartners
Bureau Leerrecht (onderdeel van Holland Rijnland) ISD Bollenstreek GR KDB (Provalu) Hecht Hollands Midden Holland Rijnland	Onderwijsveld CJG Voor ieder 1 Kinderopvang organisaties Bedrijfsleven Sportaanbieders, sportstichtingen, Combibrug, Welzijn Teylingen en onderwijs Welzijn Teylingen Welzijnskwartier Stichting Leergeld Jeugdfonds Sport & Cultuur TWO Jeugdhulp en aanbieders Jeugdhulp Culturele organisaties en -verenigingen, basisscholen, Bibliotheek Bollenstreek, kunstenaars, kunstcommissie, Cultuureducatiegroep, Kunstgebouw, historische verenigingen PRO/VSO scholen MBO Rijnland

Opvoeden en opgroeien

Onze kinderen groeien op in een gezonde en veilige omgeving en ouders en opvoeders voelen zich gesteund als dat nodig is

De jeugd heeft de toekomst. Daarom willen we dat onze jonge inwoners, kinderen en jongeren, opgroeien in een gezonde en veilige omgeving in Lisse. Enerzijds besteden we aandacht aan ouders en opvoeders. We vinden het belangrijk dat ouders, samen met hun sociale omgeving, in staat zijn om zelf de kinderen op te voeden. Het is gebruikelijk dat opvoeden gepaard gaat met twijfels, vragen en zorgen. Voor alle ouders geldt een laagdrempelig aanbod wat vroegtijdig en zo licht als mogelijk beschikbaar is. Langdurige vormen van zorg en ondersteuning zijn aanwezig voor ouders die problemen ervaren op meerdere leefgebieden. Een integrale aanpak is dan gewenst om intergenerationele problematiek te doorbreken. Het uitgangspunt van alle ondersteuning is: zo licht als mogelijk, zo zwaar als nodig. Anderzijds hebben we oog voor kinderen die het thuis, op school of in de wijk moeilijk hebben en minder goed meekomen. Spanningen over armoede, wonen, scheiding van ouders of zich buitengesloten voelen kunnen dit veroorzaken. Vanuit het nieuwe nationale gezondheidsbeleid staat het verlagen van deze dagelijkse spanningen centraal. Door deze agenda na te leven dragen wij hieraan bij, zodat elk kind zich optimaal en met gelijke ontwikkelingskansen ontwikkelt.

Trends en ontwikkelingen

Versterken van preventief aanbod

In 2024 bekijken we de mogelijkheden om het preventief aanbod te versterken. We bekijken welke laagdrempelige interventies een aanvulling zijn op het bestaande aanbod. De samenhang met aanpalende domeinen verstevigen we, zoals het onderwijs, armoedebeleid en gezondheidsbeleid.

Verlenging middelen Nationaal Programma Onderwijs (NPO)

Gemeenten krijgen, naast het onderwijs, (extra) middelen om scholen te ondersteunen bij de aanpak van coronavertragingen. Deze middelen worden vanaf het begin van het programma (sinds 2021) ingezet binnen de gemeente en zijn verlengd tot en met schooljaar 2024-2025.

De gemeente heeft voor de bestedingsdoelen dit schooljaar aansluiting gezocht bij de maatregelen die landelijk zijn vastgesteld. Inzet op activiteiten die het welzijn en het welbevinden van de kinderen bevorderen heeft daarin de voorkeur. Te denken valt aan schoolmaatschappelijk werk, jongerenwerkers op school en/of inzet die bijdraagt aan versterking van de sociale cohesie. De scholen kunnen de NPO-subsidie gezamenlijk aanvragen of in samenwerking met andere organisaties in de gemeente. De bestedingstermijn is verlengd tot het schooljaar 2024-2025. Aanvragen worden jaarlijks ingediend via de website van de gemeente.

Kamerbrief Hervormingsagenda Jeugd

De hervormingsagenda Jeugd is inmiddels aangenomen op de VNG-ledenvergadering (juni 2023). Thema's uit de Hervormingsagenda zijn: normaliseren, verstevigen van de sociale basis, steviger sturen op effectiviteit en kwaliteit, verplichte regionale inkoop van specialistische jeugdhulp, afbouw van gesloten jeugdhulp, aanpak van wachttijden, de krapte op de arbeidsmarkt, beperken reikwijdte jeugdhulpplicht, minder marktwerking. Deze thema's sluiten aan bij ontwikkelingen waar in de regio aan gewerkt wordt. Er wordt nader onderzocht wat de gevolgen zijn van de Hervormingsagenda op de regionale aanpak. Consequenties van de val van het kabinet op de voortgang van de Hervormingsagenda Jeugd zijn onduidelijk.

Versterken lokale toegang

In 2024 verkennen we de mogelijkheden om de lokale toegang door te ontwikkelen op basis van de evaluatie die in 2023 is uitgevoerd. Om de kwaliteit van ondersteuning en toeleiding te waarborgen is in 2023 ingezet op het aantrekken van een gedragswetenschapper en

kwaliteitsmedewerker. Onderzocht wordt of dit in 2024 ook voortgang kan vinden. Dit sluit ook aan op de maatregelen vanuit de Hervormingsagenda Jeugd.

Doorontwikkeling Serviceorganisatie Zorg

Vanaf 1 januari 2023 is de gemeenschappelijke regeling Serviceorganisatie Zorg van kracht. In 2023 is gewerkt aan doorontwikkeling van de Serviceorganisatie Zorg, in 2024 wordt dit voortgezet. Vanaf 2024 sluit gemeente Voorschoten aan bij de gemeenschappelijke regeling.

Druk op de jeugdzorg

In de regio wordt gewerkt aan bezuinigingsmaatregelen om de jeugdzorg betaalbaar te houden voor inwoners die het echt nodig hebben. In 2023 zijn maatregelen bekeken die gericht waren op bedrijfsvoering en maatregelen met een beleidsmatige impact. In 2024 worden meer fundamentele maatregelen bekeken. Daarbij wordt een link gelegd met de bezuinigingsmaatregelen die gepaard gaan met de Hervormingsagenda Jeugd.

De MAG 'Leven Lang Meedoen' noemt de volgende meerjarige ambities en acties:

Onze ambitie: wat willen we bereiken?

- Ieder kind kan zich ontwikkelen en gaat naar school, opvang/zorg of een (leer)werktraject.
- Kinderen hebben gelijke kansen, ongeacht hun herkomst of problemen van hun ouders.
- Zorg en ondersteuning op school is algemeen toegankelijk, ongeacht leeftijd of woonplaats.
- Als je 18 jaar wordt, is er een soepele overgang naar ondersteuning voor volwassenen als dat nodig is.

Inclusie:

- We hebben passende onderwijs-zorgarrangementen en specifiek maatwerk voor kinderen met specifieke vragen of behoeften.
- Informatie, hulp of vraagbaak is (ook) afgestemd op kinderen en ouders die moeite hebben mee te doen aan de samenleving.
- Algemene voorzieningen zijn zoveel mogelijk toegankelijk voor iedereen, dus ook voor kwetsbare kinderen.

Wat gaan we doen?

- Preventie start bij kinderen: we bevorderen een gezonde leefstijl en talentontwikkeling via de jeugdgezondheidszorg, ons sport- en beweegbeleid, Kansrijke Start, gezonde scholen, cultuureducatie enzovoort.
- We bouwen verder aan een laagdrempelige integrale toegang.
- We kopen met de regio passende jeugdhulp in. In het inkoopbeleid vertalen we de ambities van ons beleid: normaliseren, passende onderwijsplekken en snel passende hulp.
- Bij de inzet van ondersteuning wordt het netwerk van kinderen en ouders betrokken voor een duurzaam resultaat, 1Gezin1Plan is daarvan een onderdeel.
- We voeren de ontwikkelagenda 'Regionale Educatieve Agenda' uit.
- We voeren het onderwijskansenbeleid uit.
- We voeren de arrangementen 'Passend onderwijs' uit en verzorgen noodzakelijk leerlingenvervoer.
- We werken met goede (afwegings)kaders, zodat kinderen en hun ouders niet onnodig of te dure hulp krijgen. Hierdoor blijft ondersteuning betaalbaar en toegankelijk voor wie het echt nodig hebben.
- We gaan door met de zorg- en veiligheidstafels.

Hoe meten we of het lukt?

Wat gaan we meten?	Hoe is de situatie nu?	Bron
% kinderen met problematisch verzuim op school	0,8% (2020)	Ingrado/GGD
% voortijdige schoolverlaters zonder startkwalificatie (vsv'ers)*	0,9% (schooljaar 2019-2020)	DUO
% kinderen dat psychosociaal gezond is	81% (2020)	GGD
% kinderen dat regelmatig gepest wordt op school	3,7% (2019)	GGD
% jeugdigen dat jeugdhulp krijgt Jeugdhulp is hulp en zorg vanuit de Jeugdwet. Het gaat om hulp en zorg aan jongeren en hun ouders bij psychische, psychosociale en/of gedragsproblemen, een verstandelijke beperking van de jongere of opvoedingsproblemen van de ouders.	14,2% (2020)	CBS Jeugd
Absoluut verzuim, per 1.000 leerlingen* Van absoluut verzuim is sprake als een leerplichtige of kwalificatieplichtige jongere niet op een school of instelling staat ingeschreven.	3,7 (2020)	DUO
Relatief verzuim, per 1.000 leerlingen* Het relatieve aantal leer-of kwalificatieplichtige jongeren zonder vrijstelling dat langer dan 4 opeenvolgende weken niet ingeschreven was op school.	10 (2021)	DUO
% jongeren met jeugdbescherming*	1% (2020)	CBS jeugd
% jongeren met jeugdreclassering*	0,4 (2020)	CBS jeugd
% jongeren met een delict voor de rechter*	1% (2020)	CBS jeugd

* Dit is een indicator die we volgens de 'Regeling Beleidsindicatoren' verplicht zijn om op te nemen in dit document.

3 Er is een monitor 'Integrale toegang' in ontwikkeling. Hieruit wordt te zijner tijd een indicator opgenomen over de soepele overgang van 18- naar 18+.

Activiteiten in 2024

WAT WILLEN WIJ BEREIKEN?

Doel: Ieder kind kan zich ontwikkelen en gaat naar school, opvang/zorg of (leer)werktraject

WAT GAAN WIJ DAARVOOR DOEN?

Activiteit	Activiteit omschrijving
A1	We kopen met de regio passende jeugdhulp in. In het inkoopbeleid vertalen we de ambities van ons beleid: normaliseren, passende onderwijsplekken en snel passende hulp.
A2	We bevorderen (talent)ontwikkeling van jeugdigen door middel van de inzet van jongerenwerkers.
A3	We bevorderen het sport- en beweegbeleid en werken aan Gezonde Scholen.
A4	We bevorderen cultuureducatie door de basisschoolleerlingen deel te laten nemen aan het programma Cultuureducatie met Kwaliteit 2021 t/m 2024.
A5	Bij de inzet van ondersteuning wordt het netwerk van kinderen en ouders betrokken voor een duurzaam resultaat.
A6	We continueren de inzet van de POH-GGZ jeugd (Praktijkondersteuner Huisarts Geestelijk Gezondheidszorg jeugd).
A7	Raadsakkoord: De gemeente neemt initiatieven om gesprekken met en tussen jongeren te stimuleren om mogelijkheden rond uitgaansgelegenheden te onderzoeken en te realiseren. De burgemeester ziet met de raadswerkgroep Participatie toe op de vormgeving en uitvoering van het participatieproces.

WAT WILLEN WIJ BEREIKEN?

Doel: Kinderen hebben gelijke kansen, ongeacht hun herkomst of problemen van hun ouders

WAT GAAN WIJ DAARVOOR DOEN?

Activiteit	Activiteit omschrijving
B1	We bouwen verder aan een laagdrempelige integrale toegang.
B2	We bevorderen een gezonde leefstijl via de jeugdgezondheidszorg en door het uitvoeren van het landelijk actieprogramma Kansrijke Start.
B3	We gaan door met de zorg- en veiligheidstafels
B4	Toegangsorganisatie Voor ieder 1 werkt met een brede triage waarin alle leefgebieden worden besproken en er ruimte is voor hulpvragen op alle gebieden. Naar aanleiding van de gegeven informatie wordt een plan opgesteld waarin wordt gewerkt met goede (afwegings)kaders op het gebied van eigen kracht, inzet van het netwerk, voorliggende voorzieningen en aanpalende wetgeving.

WAT WILLEN WIJ BEREIKEN?

Doel: Zorg en ondersteuning op school is algemeen toegankelijk, ongeacht leeftijd of woonplaats

WAT GAAN WIJ DAARVOOR DOEN?

Activiteit	Activiteit omschrijving
C1	We voeren de Regionale Educatieve Agenda uit

WAT WILLEN WIJ BEREIKEN?

Doel: Als jongeren 18 jaar worden, is er een soepele overgang naar ondersteuning voor volwassenen als dat nodig is.

WAT GAAN WIJ DAARVOOR DOEN?

Activiteit	Activiteit omschrijving
D1	We sturen op het gebruik van het perspectiefplan bij de integrale toegang.
D2	We sturen op het gebruik van het Perspectiefplan door jeugdhulpaanbieders.

Samenwerkingspartners

Verbonden partijen	Overige samenwerkingspartners
ISD Bollenstreek Gemeenschappelijke Regeling werkbedrijven Kust-, Duin- en Bollenstreek (Provalu) Hecht Hollands Midden Service Organisatie Zorg (SOZ) Holland Rijnland Bureau Leerrecht (onderdeel van Holland Rijnland)	Onderwijsveld en samenwerkingsverbanden Centra voor Jeugd en Gezin Voor ieder 1 Kwadraad Stichting MEE Welzijnskwartier en welzijnsstichtingen Aanbieders jeugdhulp Tijdelijke Organisatie Jeugdhulp (TOJ) Kinderopvang en speeltuinverenigingen Sportaanbieders -en verenigingen Politie Bibliotheek Duin&Bollenstreek Culturele organisaties en -verenigingen Bedrijfsleven, ondernemers en onderzoeksinstituten Uitvoeringsorganisaties maatschappelijk vastgoed Uitvoeringsorganisatie gemeentelijke (binnen)sportaccommodaties

Thuis wonen

Onze inwoners wonen zo lang mogelijk comfortabel en veilig thuis

Thuis voelen is van belang voor al onze inwoners. Dit geldt ook voor kwetsbare jonge of volwassen inwoners en ouderen. Als gemeente zijn wij ervoor verantwoordelijk dat onze inwoners zo lang mogelijk thuis kunnen blijven wonen. Ook als zij zorg nodig hebben. Veel inwoners willen dat ook graag, zodat ze dicht bij hun netwerk wonen. Mantelzorg is belangrijk om thuis te kunnen blijven wonen. Het is belangrijk dat onze inwoners mee kunnen (blijven) doen en elkaar kunnen ontmoeten; thuis en in de wijk; ook om eenzaamheid te voorkomen. Door landelijk beleid en maatschappelijke ontwikkelingen, blijven kwetsbare inwoners langer thuis wonen. Dit geldt ook voor inwoners in Lisse met sociale of psychische problematiek. We hebben oog voor de spanningen die dit soms geeft in de wijk en sociale contacten.

Trends en ontwikkelingen

Langer thuis wonen wringt steeds meer

Het rijksbeleid is erop gericht dat inwoners zo lang mogelijk zelfstandig thuis kunnen wonen en deel kunnen blijven nemen aan de maatschappij. Door diverse ontwikkelingen komt daar steeds meer druk op te liggen. Zoals de dubbele vergrijzing, de toename van mensen met dementie, de krapte op de woningmarkt, een toenemend tekort aan zorgpersoneel, de druk op mantelzorgers, toenemende eenzaamheid en de stijgende zorgkosten.

Om deze opgaven aan te pakken werken we vanuit de doelstellingen vanuit het ambitiedocument Welzijn Wonen Zorg (2022) al nauw samen met partners in wonen, welzijn en zorg.

Rondom ouderen zijn dat onder meer senioren, welzijn, zorg, woningcorporatie, eerstelijnszorg en Zorg en Zekerheid. In 2022 sluiten we een overeenkomst met partners om de samenwerking te versterken.

Wonen, Welzijn en Zorg: naar Zorgzame buurten.

Eind 2022 is het ambitieovereenkomst Wonen, Welzijn en Zorg: Betrokken, betekenisvol en vitaal ouder worden ondertekend door ruim 20 organisaties afkomstig vanuit het maatschappelijke middenveld. De doelstellingen van de ambitieovereenkomst. De wijze waarop aankomende periode aan de slag wordt gegaan met de doelstellingen vanuit de ambitieovereenkomst staan in het Koersplan (Q4 2023). De acties/activiteiten vanuit dit Koersplan worden vervolgens aankomende jaren in een uitvoeringsplan voor Lisse.

De acties en activiteiten hebben ook invloed op andere opgaven binnen de MAG, met name op Zorg voor Elkaar (pijler 3).

In 2024 wordt ingezet op de doorlopende transformatie van de Maatschappelijke zorg.

Met de gecontracteerde zorgaanbieders zijn doelen afgesproken om de ingezette transformatie voort te zetten, in 2024 wordt de samenwerkingsovereenkomst die in 2023 wordt opgesteld tot uitvoering gebracht. De looptijd van deze transformatie en samenwerking is tot en met 2032.

Preventie dakloosheid

Het kabinet wil de komende jaren inzetten op het 'wonen eerst' principe als het gaat om dakloosheid te voorkomen. Er wordt gewerkt aan een plan voor de lange termijn om dakloosheid tussen 2023 en 2030 aan te pakken. In het coalitieakkoord van kabinet Rutte IV is besloten om structureel 65 miljoen euro extra te steken in de aanpak van dakloosheid. Deze aanpak sluit goed aan bij het preventieplan dakloosheid Duin en Bollenstreek.

Vanaf 2024 integrale woonzorgvisies voor alle aandachtsgroepen

Het Rijk heeft de afgelopen jaren gestimuleerd dat gemeenten integrale woonzorgvisies voor ouderen opstellen. Hieraan werken we vanuit de domeinen Maatschappelijke en Ruimtelijke

Ontwikkeling samen met maatschappelijke partners voor de gemeenten Hillegom, Lisse en Teylingen. Op basis van landelijke afspraken werken we in Holland Rijnland verband samen met Zorg en Zekerheid, in werkgroepen ouderen, GGZ en preventie.

Vanaf 2024 zijn gemeenten verplicht integrale woonzorgvisies voor alle aandachtsgroepen op te stellen. Dat staat in het programma Een Thuis voor iedereen. Naast ouderen gaat het onder meer om dak- en thuislozen, statushouders, arbeidsmigranten en uitstromers uit een intramurale setting (zoals jongeren uit de jeugdzorg). In de woonzorgvisies maken gemeenten inzichtelijk wat de behoeften aan huisvesting en ondersteuning en zorg. Zo is er onder meer behoefte aan tussenwoningvormen tussen zelfstandig wonen en opname in een instelling. Bij de prestatieafspraken, die gemaakt worden op basis van de woonzorgvisies, wordt ook de zorg een partner.

De MAG 'Leven Lang Meedoen' noemt de volgende meerjarige ambities en acties:

Onze ambitie: wat willen we bereiken?

- Er zijn voldoende geschikte en betaalbare woningen, ook voor specifieke doelgroepen en voor wonen met zorg.
- Inwoners nemen ook zelf de verantwoordelijkheid om zo zelfstandig mogelijk te kunnen blijven wonen, bijvoorbeeld door hun woning tijdig aan te passen.
- De woonomgeving is veilig, leefbaar en nodigt uit om te ontmoeten.
- Er is een goed integraal voorzieningen- en dienstenaanbod dat is verspreid over de wijken/kernen (onder andere ontmoeting, vervoer, dagbesteding).
- Voor degene die dat nodig hebben, is er hulp bij het meedoen.
- Iedereen heeft een dak boven het hoofd. Niemand wordt op straat gezet.
- Inwoners die een beroep doen op maatschappelijke zorg (maatschappelijke opvang en beschermd wonen), wordt passende ondersteuning geboden, bij voorkeur ambulante. De ondersteuning is gericht op voorkomen van instroom in de maatschappelijke zorg en op herstel en uitstroom uit de maatschappelijke zorg.

Inclusie:

- De woonomgeving is toegankelijk voor mensen met een beperking.

Wat gaan we doen?

- We voeren de acties van de woonvisie uit.
- We maken een plan van aanpak wonen met zorg, waarbij we ons eerst richten op ouderen (75+).
- We stellen een samenwerkingsagenda op met Zorg en Zekerheid, voor bijvoorbeeld betere afstemming tussen het medische en sociaal domein en kortdurend verblijf.
- We voeren het uitvoeringsprogramma 'Maatschappelijke zorg' en het convenant 'Maatschappelijke Opvang' uit.

Hoe meten we of het lukt?

Wat gaan we meten?	Hoe is de situatie nu?	Bron
Gemiddelde zoektijd sociale huurwoning, in maanden	22 maanden (2019)	Holland Rijnland
Tevredenheid over voorzieningen, %	89% Gezondheid/zorg 71% Welzijn 78% OV 80% Sport	Burgerpeiling VNG
Verhouding aantal ouderen (75+) zelfstandig wonend en wonend in een instelling	2.214 zelfstandig, 114 in een instelling (2020)	CBS
Aantal huisuitzettingen	0 (2018)	Stek

Er is een monitor 'Maatschappelijke zorg' in ontwikkeling. Hierin wordt te zijner tijd een indicator opgenomen over de instroom in de maatschappelijke zorg.

Activiteiten in 2024

WAT WILLEN WIJ BEREIKEN?

Doel: Inwoners nemen zelf ook de verantwoordelijkheid om zo zelfstandig mogelijk te kunnen blijven wonen, bijvoorbeeld door hun woning tijdig aan te passen

WAT GAAN WIJ DAARVOOR DOEN?

Activiteit	Activiteit omschrijving
A1	De uitvoering van het uitvoeringsplan Thuis Wonen krijgt in 2024 via een projectmatige aanpak gestalte samen met maatschappelijke partners en inwoners. Het betrekken van maatschappelijke partners en inwoners vindt via een participatietraject plaats.

WAT WILLEN WIJ BEREIKEN?

Doel: De woonomgeving is veilig, leefbaar en nodigt uit om te ontmoeten. We werken hierop samen met Openbare Orde en Veiligheid en Ruimtelijke Ordening.

WAT GAAN WIJ DAARVOOR DOEN?

Activiteit	Activiteit omschrijving
B1	De acties beschreven in het uitvoeringsprogramma Thuis wonen, worden samen met maatschappelijke partners en inwoners in 2024 uitgevoerd. Daarbij bestaat aandacht voor initiatieven van maatschappelijke partners en inwoners. We nemen de ervaringen vanuit het uitvoeringsprogramma Maatschappelijke Zorg 'Omzien naar Elkaar' daarin mee.
B2	Raadsakkoord: Het college onderzoekt welke knelpunten bestaan in de toegankelijkheid van openbare gebouwen, het winkelcentrum en de sportvoorzieningen.

WAT WILLEN WIJ BEREIKEN?

Doel: Er is een goed integraal voorzieningen- en dienstenaanbod verspreid over de wijken/kernen (o.a. ontmoeting, vervoer, dagbesteding)

WAT GAAN WIJ DAARVOOR DOEN?

Activiteit	Activiteit omschrijving
C1	De acties beschreven in het uitvoeringsprogramma Thuis wonen, worden samen met maatschappelijke partners en inwoners in 2024 uitgevoerd. Daarbij bestaat aandacht voor initiatieven vanuit maatschappelijke partners en inwoners.

WAT WILLEN WIJ BEREIKEN?

Doel: Voor degenen die dat nodig hebben, is er hulp bij het meedoen

WAT GAAN WIJ DAARVOOR DOEN?

Activiteit	Activiteit omschrijving
D1	De acties beschreven in het uitvoeringsprogramma Thuis wonen, worden samen met maatschappelijke partners en inwoners in 2024 uitgevoerd. Daarbij bestaat aandacht voor initiatieven van maatschappelijke partners en inwoners. Ook staan acties beschreven bij thema 7 'Hulp bij meedoen'.

WAT WILLEN WIJ BEREIKEN?

Doel: Iedereen heeft een dak boven het hoofd. Niemand wordt op straat gezet.

WAT GAAN WIJ DAARVOOR DOEN?

Activiteit	Activiteit omschrijving
E1	Het uitvoeringsprogramma 'Omzien naar elkaar' loopt tot eind 2023. Er zal een nieuw uitvoeringsprogramma gemaakt voor de maatschappelijke zorg in de Duin en Bollenstreek, ingangsdatum 2024. Waarin de link met het uitvoeringsprogramma 'Thuis wonen' gemaakt zal worden. Ambulantisering en zo lokaal als mogelijk zullen hierin een plek krijgen.
E2	De inhoud van het convenant 'Regionale Samenwerking Maatschappelijke Opvang Holland Rijnland' en het Preventieprogramma dak en thuisloosheid worden onderdeel van het vervolg van het uitvoeringsprogramma 'Omzien naar elkaar'.

WAT WILLEN WIJ BEREIKEN?

Doel: Inwoners die een beroep doen op maatschappelijke zorg (maatschappelijke opvang en beschermd wonen) wordt passende ondersteuning geboden, bij voorkeur ambulante. De ondersteuning is gericht op het voorkomen van instroom in de maatschappelijke zorg en op herstel en uitstroom uit de maatschappelijke zorg.

WAT GAAN WIJ DAARVOOR DOEN?

Activiteit	Activiteit omschrijving
F1	2024 en verder wordt de samenwerkingsovereenkomst uitgevoerd.
F2	Dit wordt gecontinueerd.

Samenwerkingspartners

Verbonden partijen	Overige samenwerkingspartners
Bureau Leerrecht (onderdeel van Holland Rijnland) ISD Bollenstreek GR KDB (Provalu) Hecht Hollands Midden Holland Rijnland	Uitvoeringsorganisatie gemeentelijke (binnen)sportaccommodaties Centrum voor Jeugd en Gezin (CJG) MEE Kwadraad Welzijnskompas Speeltuinenverenigingen Uitvoeringsorganisaties maatschappelijk vastgoed Sportaanbieders Zorgaanbieders Onderwijs Schoolbesturen Kinderopvangorganisaties Ondernemers, onderwijs- en onderzoeksinstituten Bibliotheek woningbouwcoöperatie STEK 1ste lijn: huisartsen/ fysiotherapeuten/ logopedisten ouderenbonden Maatschappelijke zorg zorgaanbieders (contract): Stichting De Brug, Stichting De Binnenvest, Silhouet Coaching, Stichting Arkin, Stichting Cardea, Stichting De steenrots, Stichting Rivierduinen, Stichting 's Heeren Loo Zorggroep, Podeba BV, Stichting De Haardstee, Stichting Limor, Stichting Leger des Heils Welzijns- en Gezondheidszorg. Stichting Lumen Brijder huisartsen Holland Rijnland Wonen Zorgkantoor Zorg en Zekerheid Politie

Hulp bij meedoen

Onze inwoners zijn in staat zichzelf te redden en kunnen daarbij rekenen op hulp als ze dat nodig hebben

De gemeente komt (pas) in beeld als dat nodig is. Als kwetsbare inwoners er op eigen kracht of met hulp van hun familie en netwerk niet uitkomen, dan bieden we natuurlijk hulp en steun. De weg hier naartoe moet laagdrempelig, duidelijk en snel zijn. Eenvoudige vragen moeten snel en simpel worden afgehandeld. Bij complexe vragen denken we samen met de inwoner na over wat een passend antwoord is en wie daaraan kan bijdragen. Het is nodig dat (verwijs)systemen goed samenwerken, zodat onze inwoners niet steeds opnieuw hun verhaal hoeven te vertellen. De gemeente biedt ondersteuning door algemene en individuele Wmo-voorzieningen en werkt samen met gespecialiseerde hulp als dat nodig is. Hulp en ondersteuning zijn zo licht als mogelijk en zo zwaar als nodig.

Deze opgave heeft relatief veel overlap met opgave 3 (zorg voor elkaar) en opgave 6 (thuis wonen). Ontwikkelingen en activiteiten die we bij deze opgaven hebben genoemd, nemen we hier niet nogmaals op, maar ze dragen wel bij aan het verwezenlijken onderstaande ambities.

Trends en ontwikkelingen

De organisaties die actief zijn in deze opgave hebben, door de huidige arbeidsmarkt, vaak moeite om vacatures te vervullen. Dit vraagt om extra aandacht en we signaleren het knelpunt hier omdat het mogelijk consequenties kan hebben voor de haalbaarheid van de ambities.

De MAG 'Leven Lang Meedoen' noemt de volgende meerjarige ambities en acties:

Onze ambitie: wat willen we bereiken?

- Inwoners weten de weg te vinden naar hulp als zij die nodig hebben.
- Inwoners die het nodig hebben, krijgen snel en eenvoudig de juiste hulp.
- Inwoners die hulp nodig hebben, zijn tevreden over het resultaat van de hulp.
- Huiselijk geweld, kindermishandeling en ouderenmishandeling nemen af.

Inclusie:

- Mensen met psychische kwetsbaarheid voelen zich welkom en kunnen meedoen. Zij krijgen steun, zodat we terugval voorkomen.
- Algemene voorzieningen zijn zoveel mogelijk toegankelijk voor iedereen, dus ook voor mensen met een beperking en kwetsbare inwoners.
- Statushouders en vluchtelingen integreren en krijgen hulp om te kunnen meedoen aan de samenleving.

Wat gaan we doen?

- We onderhouden een actief toegankelijk netwerk van meedenkers en cliëntondersteuning.
- We bouwen verder aan een laagdrempelige integrale toegang.
- We werken aan goede verwijssystemen tussen zorg, welzijn en maatschappelijk werk.
- We gaan verder met het ontwikkelen van algemene en collectieve voorzieningen voor mensen met behoefte aan ondersteuning.
- We werken met goede (afwegings)kaders, zodat inwoners niet onnodig of te dure hulp krijgen.
- Bij de inzet van ondersteuning wordt het netwerk betrokken voor een duurzaam resultaat; 1Gezin/1Plan is daarvan een onderdeel.
- We voeren de regiovisie uit voor de aanpak en bestrijding van huiselijk geweld en kindermishandeling.

Hoe meten we of het lukt?

Wat gaan we meten?	Hoe is de situatie nu?	Bron
Schaalscore eigen kracht Mate waarin inwoners geen beperkingen ervaren om mee te doen. Zij hebben geen lichamelijke en psychische beperkingen, problemen met taal of financiële problemen.	8,53 (2020)	Burgerpeiling VNG
Cliëntervaring Wmo Percentage Wmo-cliënten bij de ISD Bollenstreek die aangeven dat ze met ondersteuning beter uit de voeten kunnen.	81% (2020)	ISD
Meldingen huiselijk geweld per 1.000 huishoudens	8,1 (2020)	GGD
% Meldingen kindermishandeling	4,3% (2020)	GGD
% Werkende statushouders	30% (2020, q2 HLT)	Divosa
Cliënten met een maatwerkarrangement Wmo per 10.000 inwoners*	610 (2020)	GMSD

* Dit is een indicator die we volgens de 'Regeling Beleidsindicatoren' verplicht zijn om op te nemen in dit document.

Activiteiten in 2024

WAT WILLEN WIJ BEREIKEN?

Doel: Inwoners weten de weg te vinden naar hulp als zij die nodig hebben

WAT GAAN WIJ DAARVOOR DOEN?

Activiteit	Activiteit omschrijving
A1	We bouwen verder aan een laagdrempelige integrale toegang.

WAT WILLEN WIJ BEREIKEN?

Doel: Inwoners die het nodig hebben krijgen snel en eenvoudig de juiste hulp

WAT GAAN WIJ DAARVOOR DOEN?

Activiteit	Activiteit omschrijving
B2	We bouwen verder aan goede (afwegings)kaders zodat inwoners geen onnodige of te dure hulp krijgen. Preventieve voorzieningen worden zoveel als mogelijk ingezet.
B3	Bij de inzet van ondersteuning wordt het netwerk betrokken voor een duurzaam resultaat. Voor jeugdigen verwijzen we waar nodig naar gespecialiseerde jeugdhulp.
B4	Raadsakkoord: Het college bereidt besluitvorming voor over het inperken van de kosten binnen het sociaal domein en decentralisaties WMO en Jeugd volgens het BOB model.

WAT WILLEN WIJ BEREIKEN?

Doel: Inwoners die hulp nodig hebben zijn tevreden over het resultaat van de hulp

WAT GAAN WIJ DAARVOOR DOEN?

Activiteit	Activiteit omschrijving
C1	We laten de clienttevredenheid meten.

WAT WILLEN WIJ BEREIKEN?

Doel: Veilig kunnen leven

WAT GAAN WIJ DAARVOOR DOEN?

Activiteit	Activiteit omschrijving
D1	We voeren de regiovisie voor de aanpak en bestrijding van huiselijk geweld en kindermishandeling uit.

Samenwerkingspartners

Verbonden partijen	Overige samenwerkingspartners
Bureau Leerrecht (onderdeel van Holland Rijnland) ISD Bollenstreek GR KDB (Provalu) Hecht Hollands Midden Holland Rijnland	Uitvoeringsorganisatie gemeentelijke (binnen)sportaccommodaties Centrum voor Jeugd en Gezin (CJG) MEE Kwadraad Welzijnsstichtingen Speeltuinenverenigingen Uitvoeringsorganisaties maatschappelijk vastgoed Sportaanbieders Zorgaanbieders Onderwijs Schoolbesturen Kinderopvangorganisaties Ondernemers, onderwijs- en onderzoeksinstituten Bibliotheek

Verbonden partijen

Voor informatie over de verbonden partijen wordt verwezen naar de [paragraaf Verbonden partijen](#).

Beleidsindicatoren

Onderstaande beleidsindicatoren komen uit de landelijk verplichte uniforme basisset van beleidsindicatoren voor de begroting en jaarrekening (Besluit Begroting en Verantwoording).

Naam indicator	Eenheid	Realisatie 2021	Realisatie 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	NL	Bron
Banen	Aantal per 1.000 inwoners in de leeftijd 15 – 64 jaar	668,8	699,9	A	A	2022: 825,4	LISA
Netto arbeidsparticipatie	% van de werkzame beroepsbevolkingen t.o.v. de beroepsbevolking	73,2	74,3	B	B	2022: 72,2	CBS
Personen met een bijstandsuitkering	Aantal per 10.000 inwoners	203,7	nb**	C	C	2021: 431,2	CBS
Lopende re-integratievoorzieningen	Aantal per 10.000 inwoners van 15 - 64 jaar	84,6	78,0*	D	D	2022*: 197,7	CBS
Cliënten met een maatwerkarrangement Wmo	Aantal per 10.000 inwoners	640	650	E	E	2022: 700	CBS/GMSD
Kinderen in uitkeringsgezin	% kinderen tot 18 jaar	3	nb**	F	F	2021: 6	CBS
Werkloze jongeren	% 16 t/m 22 jarigen	1	nb**	G	G	2021: 2	CBS
Jongeren met jeugdhulp	% van alle jongeren tot 18 jaar	15,9	14,9	H	H	2022: 13,2	CBS
Jongeren met jeugdbescherming	% van alle jongeren tot 18 jaar	1,1	1,0	I	I	2022: 1,2	CBS
Jongeren met jeugdreclassering	% van alle jongeren van 12 tot 23 jaar	0,3	nb**	J	J	2021: 0,3	CBS
Jongeren met een delict voor de rechter	% 12 t/m 21 jarigen	1	nb**	K	K	2021: 1	CBS

A: In samenwerking met diverse partners binnen de arbeidsmarktregio Holland Rijnland werken we aan het snel en doeltreffend verbinden van vraag en aanbod aan elkaar.

B: Streven is het hoge niveau van arbeidsparticipatie vast te houden en verder omhoog te brengen door inwoners met en zonder arbeidsbeperking de mogelijkheid te bieden zich (door) te ontwikkelen en onbenut arbeidspotentieel in kaart te brengen en (terug) te verleiden naar werk.

C: De ontwikkeling van personen in de bijstand komt mede voort uit autonome (landelijke) ontwikkelingen. Streven is deze terug te dringen door de inzet van sociale activering en zodra er sprake is van arbeidsvermogen, actieve bemiddeling naar het sociaal ontwikkelbedrijf.

D. Streven is om mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt via diverse ontwikkeltrajecten toe te leiden naar de arbeidsmarkt. Het sociaal ontwikkelbedrijf bedrijf geeft hier samen met de sociale dienst en het Werkgeversservicepunt Holland Rijnland invulling aan.

E: Samen met inwoners bekijken we welke beperkingen deze ondervindt. Met de inwoner wordt onderzocht in welke mate deze in staat is om zelf oplossingen te vinden voor die beperkingen. Dit kan door het inschakelen van het eigen netwerk (familie, vrienden, kennissen, kerk, vereniging etc.) en algemene voorzieningen die in de omgeving aanwezig zijn. Is de conclusie dat de beperkingen niet zelf op te lossen zijn, dan wordt onderzocht of een maatwerkarrangement de oplossing is.

F: Streven is ervoor te zorgen dat kinderen door de inzet van voorzieningen vanuit o.a. bijstand en minimabeleid kunnen meedoen in de samenleving.

G: Het jongerenpunt zet zich in tegen jeugdwerkloosheid van jongeren zonder werk en/of startkwalificatie, door goed en laagdrempelig vindbaar en toegankelijk te zijn en daarnaast deze jongeren actief te benaderen. Streven is hen naar (terug) werk en/of opleiding te begeleiden.

H: Met de integrale zorg aan en begeleiding van jeugdigen streven we ernaar het aantal jongeren, dat na een delict voor de rechter komt, te verminderen.

I: Streven is door de inzet van preventie, normalisering, vroeg signalering en het organiseren van passende zorg het percentage jongeren met jeugdhulp terug te dringen.

J: Jeugdbeschermingsmaatregelen worden opgelegd door de rechter. Streven is de voorliggende zorg en hulp en de nazorg aan gezinnen te optimaliseren, waardoor het aantal jeugdbeschermingsmaatregelen afneemt.

J: Jeugdreclasseringsmaatregelen worden opgelegd door de rechter. Streven is integrale zorg aan en begeleiding van jeugdigen die in aanraking komen met de politie, waardoor het aantal jongeren met een jeugdreclasseringsmaatregel afneemt.

K: Met de integrale zorg aan en begeleiding van jeugdigen streven we ernaar het aantal jongeren, dat na een delict voor de rechter komt, te verminderen.

Toelichting indicator Banen

Onder een baan wordt een vervulde positie verstaan. Dit betreffen zowel fulltimers, parttimers als uitzendkrachten. De indicator betreft het aantal banen per 1.000 inwoners in de leeftijd van 15 tot en met 65 jaar.

Toelichting indicator Kinderen in uitkeringsgezin

Het percentage kinderen tot 18 jaar die in een gezin leven dat van een bijstandsuitkering moet rondkomen. Bijstandshuishouden is een huishouden waarvan minimaal één lid een bijstandsuitkering ontvangt. Onder bijstand wordt hier verstaan: uitkeringen aan huishoudens op grond van de Wet werk en bijstand (Wwb, tot en met 2014) en de Participatiewet (vanaf 2015) en het Besluit bijstandsverlening zelfstandigen 2004 (Bbz).

Toelichting indicator Netto arbeidsparticipatie

Het percentage van de werkzame beroepsbevolking ten opzichte van de (potentiële) beroepsbevolking.

Toelichting indicator Werkloze jongeren

Personen van 16 tot en met 22 jaar die als werkzoekende staan ingeschreven bij het UWV Werkbedrijf en tegelijkertijd geen baan hebben als werknemer volgens de polis administratie.

Toelichting indicator Personen met een bijstandsuitkering

Het aantal personen met een uitkering op grond van de Wet werk en bijstand (Wwb, tot en met 2014) en de Participatiewet (vanaf 2015). Niet inbegrepen zijn de uitkeringen (leefgeld) aan personen in een instelling, de elders verzorgden. Dit geldt ook voor de uitkeringen aan dak- en thuislozen.

Toelichting indicator Lopende re-integratie- voorzieningen

Het aantal re-integratie-voorzieningen, per 10.000 inwoners in de leeftijd van 15-65 jaar.

Toelichting indicator Jongeren met delict voor de rechter

Het percentage jongeren (12-21 jaar) dat met een delict voor de rechter is verschenen.

Toelichting indicator Jongeren met jeugdhulp

Het percentage jongeren tot 18 jaar met jeugdhulp ten opzichte van alle jongeren tot 18 jaar. Jeugdhulp is de hulp en zorg, zoals deze bedoeld en beschreven is in de Jeugdwet (2014). Het betreft hulp en zorg aan jongeren en hun ouders bij psychische, psychosociale en of gedragsproblemen, een verstandelijke beperking van de jongere of opvoedingsproblemen van de ouders.

Toelichting Jongeren met jeugdbescherming

Jongeren met jeugdbescherming betreft jongeren tot 18 jaar die op enig moment in de verslagperiode een maatregel door de rechter dwingend opgelegd hebben gekregen. Dat gebeurt als een gezonde en veilige ontwikkeling van een kind of jeugdige wordt bedreigd en vrijwillige hulp niet of niet voldoende helpt. Een kind of jongere wordt dan onder toezicht gesteld of onder voogdij geplaatst. In uitzonderlijke gevallen wordt de hulp of zorg voortgezet tot de leeftijd van 23 jaar.

Toelichting indicator Jongeren met jeugdreclassering

Het percentage jongeren (12-23 jaar) met een jeugdreclasseringsmaatregel ten opzichte van alle jongeren (12-23 jaar). Jeugdreclassering is een combinatie van begeleiding en controle voor jongeren vanaf 12 jaar, die voor hun 18e verjaardag met de politie in aanraking zijn geweest en een proces-verbaal hebben gekregen. Als de persoonlijkheid van de dader of de omstandigheden waaronder het misdrijf is begaan daartoe aanleiding geven, bijvoorbeeld bij jongvolwassenen met een verstandelijke beperking, kan het jeugdstrafrecht eveneens worden toegepast op jongvolwassenen in de leeftijd 18 tot en met 23 jaar. De jongere krijgt op maat gesneden begeleiding van een jeugdreclasseringswerker om te voorkomen dat hij of zij opnieuw de fout ingaat. Jeugdreclassering kan worden opgelegd door de kinderrechter of officier van justitie. Jeugdreclassering kan ook op initiatief van de Raad voor de Kinderbescherming in het vrijwillige kader worden opgestart. De begeleiding kan doorlopen tot de jongere 23 jaar wordt.

Toelichting indicator Cliënten met een maatwerk-arrangement Wmo

Aantal per 10.000 inwoners in de betreffende bevolkingsgroep. Een maatwerkarrangement is een vorm van specialistische ondersteuning binnen het kader van de Wmo. Voor de Wmo-gegevens geldt dat het referentiegemiddelde gebaseerd is op 327 deelnemende gemeenten.

* voorlopige cijfers

** nb: De gegevens zijn op moment van schrijven van deze programmabegroting nog niet bekend.

Als de gegevens na het schrijven bekend worden, kunt u deze vinden op:

<https://www.waarstaatjegemeente.nl/dashboard/Besluit-Begroting-en-Verantwoording/>

Naam indicator	Eenheid	Realisatie 2021	Realisatie 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	NL	Bron
Absoluut verzuim	Aantal leerplichtigen per 1.000 dat niet staat ingeschreven op een school	nb*	1,9	L	L	2022: 4,2	DUO/Ingrado
Relatief verzuim	Aantal leerplichtigen per 1.000 dat ongeoorloofd afwezig is	11	13	L	L	2022: 24	DUO/Ingrado
Vroegtijdig schoolverlaters zonder startkwalificatie (vsv-ers)	% deelnemers aan het VO en mbo-onderwijs	1	nb*	L	L	2021: 1,9	DUO/Ingrado

L: Onze ambitie is in samenwerking met onderwijs, integrale toegang en jeugdhulp leerlingen optimaal te begeleiden en daarmee het aantal verzuimers en vsv'ers verder terug te dringen.

Toelichting indicator Absoluut verzuim

Van absoluut verzuim is sprake als een leerplichtige jongere tussen de 5 en 16 jaar of een jongere van 16 of 17 jaar die valt onder de kwalificatieplicht niet is ingeschreven op een school of instelling en ook niet vrijgesteld is van de inschrijvingsplicht.

Toelichting indicator Relatief verzuim

Van relatief verzuim is sprake als een op een school ingeschreven leer- of kwalificatie plichtige jongere ongeoorloofd afwezig is.

Toelichting indicator Vroegtijdig schoolverlaters zonder startkwalificatie (vsv-ers)

Het percentage van het totale aantal leerlingen van het voortgezet onderwijs en mbo (12 - 23 jaar) dat voortijdig, dat wil zeggen zonder startkwalificatie, het onderwijs verlaat.

* nb: De gegevens zijn op moment van schrijven van deze programmabegroting nog niet bekend. Als de gegevens na het schrijven bekend worden, kunt u deze vinden op:

<https://www.waarstaatjegemeente.nl/dashboard/Besluit-Begroting-en-Verantwoording/>

Naam indicator	Eenheid	Realisatie 2021	Realisatie 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	NL	Bron
Niet-sporters	Percentage niet-sporters van het totaal aantal inwoners	nvt*	nvt*			2020: 49,3%	Gezondheidsenquête (CBS, RIVM en GGD)

* Onderzoek wordt 1 keer per 4 jaar uitgevoerd. De laatste meting is in 2020 gedaan. Het percentage in Lisse was toen 48,8.

Toelichting indicator Niet-sporters

Het percentage niet-wekelijks sporters t.o.v. bevolking van 19 jaar en ouder. Bevolking van 19 jaar en ouder dat niet minstens één keer per week aan sport doet.

Kaderstellende stukken

Onderwijs

- [Programma Voortijdig schoolverlaten Holland Rijnland 2017-2020](#)
- [Ontwikkelagenda passend onderwijs en jeugdhulp Duin en Bollenstreek 2019-2023](#)
- Fantastische lijnen onderwijs en arbeidsmarkt (dagbesteding) Holland Rijnland 2017-2020
- Onderwijskansenbeleid 2020-2023
- Integraal Huisvestingsplan Onderwijs 2016-2019
- [Verordening voorzieningen huisvesting onderwijs](#)
- [Beleidsregels handhaving Wet kinderopvang 2018](#)
- [Verordening Leerlingenvervoer](#)

Gezondheid & Vitaliteit

- [Meerjarenprogramma 'Sporten, bewegen en spelen 2019-2022'](#)

Sociaal domein

- Maatschappelijke agenda Lisse (onder voorbehoud van vaststelling van de raad in 2021)
- [Kadernota WMO Bollen5 2015-2018](#)
- [Transformatieagenda WMO en haar omgeving \(2017-2018\)](#)
- [Regionaal beleidsplan transitie Jeugdzorg Holland Rijnland Hart voor de Jeugd](#)
- [Sturingsplan Jeugdhulp Holland Rijnland 2018-2019](#)
- Contourennota Servicepunt Werk Duin- en Bollenstreek
- [Doelenboom mantelzorg](#)
- [Algemene subsidieverordening Lisse 2017](#)
- [Verordening Maatschappelijke Ondersteuning 2020](#)
- [Verordening Jeugdhulp 2015](#)
- [Verordeningen Participatiewet](#)
- Iedereen doet mee, Een gezamenlijke aanpak voor uitkomen met het inkomen, Beleidsnota

Lisse 2019-2022

- [Omzien naar elkaar, Uitvoeringsprogramma maatschappelijke zorg en beschermd wonen Duin- en Bollenstreek 2018-2020](#)
- [Beleidsplan schulddienstverlening ISD Bollenstreek 2016-2020](#)
- [Gemeenschappelijke Regeling ISD Bollenstreek](#)
- Gemeenschappelijke regeling Provalu
- [Gemeenschappelijke Regeling Regionale Dienst Openbare Gezondheid Hollands Midden \(GGD\)](#)
- [Gemeenschappelijke regeling Holland Rijnland](#)
- [Programmaplan Jeugdhulpaanbod vanaf 2021 Duin & Bollenstreek](#)
- [Regionaal Inkoopplan Jeugdhulp](#)
- Maatschappelijke agenda (onder voorbehoud vaststelling raad 2021)

Cultuur

- Aandacht voor Cultuur!, Beleidsnota cultuur 2016 – 2019

Wat mag het kosten?

Bedragen x € 1.000

Lasten	Rekening	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting
	2022	2023na wijziging	2024	2025	2026	2027
Thema 1. Vitaliteit						
Sportaccommodaties	-2.758	-2.580	-2.615	-2.630	-2.525	-2.604
Sportbeleid en activering	-1.515	-2.906	-3.088	-3.088	-3.074	-3.074
Volksgezondheid	-1.480	-1.732	-1.833	-1.833	-1.764	-1.710
Totaal 1. Vitaliteit	-5.753	-7.219	-7.535	-7.550	-7.362	-7.388
Thema 2. Talentontwikkeling						
Onderwijshuisvesting	-2.585	-2.487	-2.219	-2.327	-2.132	-2.103
Media	-696	-720	-720	-720	-720	-720
Cultuurpresentatie, cultuurproductie en cultuurparticipatie	-933	-800	-673	-671	-668	-666
Cultureel erfgoed	-61	-59	-64	-64	-64	-64
Openbaar basisonderwijs	-196	-170	-186	-186	-186	-186
Musea	-76	-77	-80	-80	-80	-80
Samenkracht en burgerparticipatie	-23	0	0	0	0	0
Totaal 2. Talentontwikkeling	-4.570	-4.313	-3.942	-4.048	-3.851	-3.820
Thema 3. Zorg voor elkaar						
Samenkracht en burgerparticipatie	-742	-900	-1.016	-1.016	-1.014	-1.014
Cultuurpresentatie, cultuurproductie en cultuurparticipatie	-5	-12	-12	-12	-12	-12
Totaal 3. Zorg voor elkaar	-748	-912	-1.028	-1.028	-1.027	-1.027
Thema 4. Werk en inkomen						
Inkomensregelingen	-6.474	-7.026	-5.881	-6.009	-6.140	-6.414
Arbeidsparticipatie	-267	-334	-345	-320	-286	-223
WSW en beschut werk	-1.748	-1.764	-1.806	-1.770	-1.689	-1.689
Totaal 4. Werk en inkomen	-8.489	-9.124	-8.033	-8.100	-8.115	-8.326
Thema 5. Opvoeden en opgroeien						
Onderwijsbeleid en leerlingzaken	-946	-970	-656	-656	-656	-656
Toegang en eerstelijnsvoorzieningen	-1.128	-1.225	-1.345	-1.345	-1.345	-1.345

Samenkracht en burgerparticipatie	-241	-255	-226	-226	-226	-226
Geëscaleerde zorg 18-	-498	0	-18	-18	-18	-18
Maatwerkdienstverlening 18-	-5.066	-17	-49	-58	-68	-68
Jeugdhulp zonder verblijf overig	0	-88	-135	-135	-130	-128
Jeugdhulp begeleiding	0	-1.381	-1.637	-1.637	-1.593	-1.571
Jeugdhulp behandeling	0	-83	-96	-96	-92	-91
Jeugdhulp dagbesteding	0	-913	-1.040	-1.040	-1.010	-995
Pleegzorg	0	-151	-162	-162	-156	-153
Gezinsgericht	0	-114	-122	-122	-118	-115
Jeugdhulp met verblijf overig	0	-807	-854	-854	-822	-806
Jeugdhulp behandeling GGZ zonder verblijf	0	-18	-21	-21	-20	-19
Jeugdhulp crisis/LTA/GGZ-verblijf	0	-1.513	-1.770	-1.770	-1.703	-1.669
Gesloten plaatsing	0	-519	-75	-75	-73	-72
Jeugdbescherming	0	-366	-337	-337	-324	-318
Jeugdreclassering	0	-43	-42	-42	-40	-39
Totaal 5. Opvoeden en opgroeien	-7.879	-8.465	-8.587	-8.596	-8.395	-8.289

Thema 6. Thuiswonen

Samenkracht en burgerparticipatie	-318	-1	0	0	0	0
Totaal 6. Thuiswonen	-318	-1	0	0	0	0

Thema 7. Hulp bij meedoen

Samenkracht en burgerparticipatie	-1.998	-5.280	-798	-772	-774	-746
Maatwerkvoorzieningen (WMO)	-444	-371	-508	-515	-523	-523
Cultuurpresentatie, cultuurproductie en cultuurparticipatie	-28	-103	-25	-25	-25	-25
Geëscaleerde zorg 18+	-15	0	0	0	0	0
Toegang en eerstelijnsvoorzieningen	-258	-628	-635	-635	-641	-641
Maatwerkdienstverlening 18+	-5.423	0	0	-112	-225	-225
Hulp bij het huishouden (WMO)	0	-2.248	-2.440	-2.440	-2.440	-2.440
Begeleiding (WMO)	0	-1.985	-2.104	-2.104	-2.104	-2.104
Dagbesteding (WMO)	0	-742	-788	-788	-788	-788
Overige maatwerkarrangementen (WMO)	0	-426	-429	-429	-429	-429
Beschermd wonen (WMO)	0	-620	-624	-627	-631	-631

Maatschappelijke- en vrouwenopvang (WMO)	0	-106	-111	-111	-108	-108
Totaal 7. Hulp bij meedoen	-8.166	-12.508	-8.461	-8.558	-8.688	-8.660
Totaal lasten	-35.923	-42.540	-37.586	-37.880	-37.437	-37.508

Baten	Rekening	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting
	2022	2023na wijziging	2024	2025	2026	2027

Thema 1. Vitaliteit

Sportaccommodaties	907	1.874	1.976	1.976	1.976	1.976
Sportbeleid en activering	122	136	136	136	128	128
Volksgezondheid	49	289	265	265	197	143
Totaal 1. Vitaliteit	1.079	2.299	2.377	2.377	2.300	2.247

Thema 2. Talentontwikkeling

Onderwijshuisvesting	582	516	341	341	253	253
Media	203	230	207	207	207	207
Cultuurpresentatie, cultuurproductie en cultuurparticipatie	692	0	0	0	0	0
Totaal 2. Talentontwikkeling	1.478	745	548	548	460	460

Thema 3. Zorg voor elkaar

Samenkracht en burgerparticipatie	2	63	13	13	12	12
Totaal 3. Zorg voor elkaar	2	63	13	13	12	12

Thema 4. Werk en inkomen

Inkomensregelingen	3.619	4.516	3.988	3.988	3.988	3.988
Totaal 4. Werk en inkomen	3.619	4.516	3.988	3.988	3.988	3.988

Thema 5. Opvoeden en opgroeien

Onderwijsbeleid en leerlingzaken	479	235	61	61	61	61
Toegang en eerstelijnsvoorzieningen	16	0	0	0	0	0
Maatwerkdienstverlening 18-	0	12	0	0	0	0
Totaal 5. Opvoeden en opgroeien	495	246	61	61	61	61

Thema 6. Thuiswonen

Samenkracht en burgerparticipatie	204	0	0	0	0	0
Totaal 6. Thuiswonen	204	0	0	0	0	0

Thema 7. Hulp bij meedoen

Samenkracht en burgerparticipatie	1.740	4.447	264	264	264	236
Beschermd wonen (WMO)	0	483	483	483	483	483
Maatschappelijke- en vrouwenopvang (WMO)	0	88	88	88	85	85
Totaal 7. Hulp bij meedoen	1.740	5.019	836	836	832	804
Totaal baten	8.616	12.889	7.823	7.823	7.653	7.572
Saldo van baten en lasten	-27.307	-29.652	-29.763	-30.058	-29.784	-29.937

Reserves	Rekening	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting
	2022	2023 na wijziging	2024	2025	2026	2027
Toevoegingen reserves	-2.719	-2.500	-12.637	-3.032	-3.199	-3.375
Onttrekkingen reserves	4.510	5.647	4.095	3.973	3.632	3.659
Totaal reserves	1.791	3.147	-8.542	941	433	283
Saldo na bestemming	-25.515	-26.505	-38.306	-29.117	-29.351	-29.653

Programma 2 Leefomgeving

Trends en ontwikkelingen

Schaarse ruimte

In ons deel van het land is de ruimte schaars. Het zoeken naar een balans tussen wonen, werken, recreëren en verblijven, geeft een voortdurende spanning. Ook de energie- en warmtetransitie legt een claim op de ruimte. Het is een uitdaging om de concurrerende ruimtevragen integraal af te wegen en om waar mogelijk multifunctioneel gebruik te maken van ruimte. De volgende ontwikkelingen leiden tot een (extra) ruimtevraag:

Woningmarkt

Op de woningmarkt is sprake van forse krapte. Zowel de koop- als de huurmarkt zijn overspannen. Vraag en aanbod zijn steeds verder uit elkaar gegroeid. De wachttijden voor huurwoningen worden langer. Tegelijk verandert de woningvraag. Er zijn steeds meer een- en tweepersoonshuishoudens en een deel daarvan wil anders wonen dan in de traditionele eengezinswoning. Dit heeft onder meer te maken met de individualisering en het langer zelfstandig blijven wonen van ouderen. De uitstroom uit de maatschappelijke opvang en beschermd wonen draagt ook bij aan deze ontwikkeling. De vraag naar flexibele en tijdelijke woonruimte neemt toe, onder andere voor spoedzoekers zoals vluchtelingen. De vraag naar arbeidsmigranten/internationale werknemers voor de arbeidsintensieve bollenteelt en andere werkgelegenheid in de regio leidt tot een vraag naar daarbij passende (kwalitatieve) huisvesting.

De overheid neemt momenteel meer regie om de impasse op de woningmarkt te doorbreken.

De rijksoverheid stuurt met de Nationale Woon- en Bouwagenda en bijbehorende programma's op voldoende woningen voor iedereen, betaalbaarheid en kwaliteit. Hoofddoel is de bouw van 900.000 woningen tot en met 2030, waarbij 65% van het totale programma moet worden gerealiseerd in het betaalbare segment, met voldoende woningen voor aandachtsgroepen en ouderen.

In maart 2023 hebben rijksoverheid, provincie, gemeenten en corporaties de Regionale realisatieagenda Wonen Holland Rijnland getekend. Daarin is de ambitie opgenomen om 30.500 woningen te bouwen tot 2030, waarvan 2/3e in het betaalbare segment (30% in de sociale huur en 35% middeldure huur en/of betaalbare koop). In de realisatieagenda hebben partijen afspraken gemaakt over hoe zij de woningbouwopgave versneld willen realiseren. Er zijn grote uitdagingen: een tekort aan mensen en middelen in de bouw, hoge bouwkosten, ingewikkelde procedures, het stikstofprobleem en het energie- en klimaatvraagstuk. De steun van verschillende overheidslagen en andere partners is van essentieel belang. Er gaat een regionale versnellingstafel van start waar alles bij elkaar komt om zo daadwerkelijk woningbouwprojecten sneller te kunnen uitvoeren.

Op 1 juli 2023 is de Wet goed verhuurderschap van kracht geworden. Vanaf 1 januari 2024 moet de gemeente een meldpunt hebben voor klachten over ongewenst verhuurgedrag. Daarnaast is nieuwe wetgeving in de maak. De toekomstige wijziging van de Huisvestingswet 2014 biedt meer mogelijkheden om woningtoewijzingen voor specifieke inkomens- en doelgroepen te regelen. Het wetsvoorstel Versterking regie volkshuisvesting geeft de Rijksoverheid, provincies en gemeenten de wettelijke instrumenten om samen regie te voeren op de volkshuisvesting. Het gaat dan onder meer om regie op hoeveelheid woningen en locaties, regie op betaalbaarheid, versnellen van procedures en regie op evenredige verdeling over de regio van urgent woningzoekenden. De Wet Betaalbare huur beoogt dat een groter gedeelte van de huurmarkt een maximale huurprijs krijgt. Dit wetsvoorstel ligt ter behandeling in de Tweede Kamer, bij invoering krijgt de gemeente een rol in de handhaving.

De Regionale Woonagenda Holland Rijnland is medio 2023 geactualiseerd en beschrijft de afspraken over woningbouw in onze regio. De gemeenten in Holland Rijnland maken zich sterk om tot en met 2030 30.500 nieuwe woningen te bouwen, waarvan 30% een sociale huurwoning is en 35% een middeldure huurwoning of een betaalbare koopwoning. Voor de subregio Noord (Hillegom, Lisse, Teylingen en Noordwijk) is de opgave 6.500-7.500 woningen. Om dit voor elkaar te krijgen, werken we intensief samen met andere gemeenten en coördineren we onze gezamenlijke aanpak.

De nieuwe Huisvestingsverordening Holland Rijnland gaat 1 januari 2024 in. Deze verordening regelt de verdeling van woonruimten in onze regio en zorgt ervoor dat er voldoende woningen beschikbaar blijven voor zowel reguliere woningzoekenden als specifieke aandachtsgroepen; mensen die zorg of ondersteuning nodig hebben. Een belangrijk speerpunt van de vernieuwde Huisvestingsverordening is het bevorderen van de doorstroming op de woningmarkt.

Recreatie (in het groen)

Met de toenemende verstedelijking groeit de behoefte aan recreatie en groen. Inwoners hebben behoefte aan voldoende gebieden van goede kwaliteit voor bewegen, recreëren, natuur en rust. Ook de vraag naar accommodaties en voorzieningen stijgt.

Infrastructuur en mobiliteit

De toenemende verstedelijking leidt tot een zwaardere belasting van de bestaande infrastructuur en vervoersvormen. Dat betekent knelpunten in de capaciteit, veiligheid en leefbaarheid. Robuuste en duurzamere vormen van ontsluiting en mobiliteit vragen om extra ruimte.

Krimp en schaalvergroting

De komende jaren zet de krimp in het aantal bedrijven in de bollensector door. Dat resulteert in verdergaande schaalvergroting en specialisatie binnen de sector, met aandacht voor duurzaam bodembeheer. De hoeveelheid benodigde bollengrond blijft vooralsnog gelijk aan het huidig bestemde areaal, dit om een levensvatbare bollensector te houden.

Duurzame energie en klimaatadaptatie

Voor de omschakeling van fossiele naar duurzame energiebronnen is veel ruimte nodig, zowel boven de grond (onder andere zonneweides en windturbines) als ondergronds (warmtesystemen). Ook voor het klimaatbestendig inrichten is extra ruimte nodig (onder andere waterberging, meer groen in woonwijken).

Klimaat en biodiversiteit

Het klimaat verandert wereldwijd. De gemiddelde temperatuur en zeespiegel stijgen en de seizoenen worden verstoord. Bovendien nemen de weersextremen toe – denk aan langere periodes van droogte, hitte en hevige regenbuien. Om te zorgen dat onze planeet ook voor de komende generaties een goede plek is om te leven, moeten we samen optrekken om de klimaatverandering tegen te gaan.

CO₂-reductie

In het nationale Klimaatakkoord is de doelstelling neergelegd om de nationale broeikasgasuitstoot in 2030 met 49 procent terug te dringen ten opzichte van 1990. In het akkoord zijn concrete landelijke maatregelen opgenomen om deze doelstelling te behalen. Wij zetten in op de doelstellingen van het Klimaatakkoord en proberen ook lokaal de mogelijke gevolgen van de klimaatverandering te bestrijden. Voor zover mogelijk integreren we dit in lopende projecten van beheer en onderhoud.

Biodiversiteit

De mens kan niet zonder flora en fauna, en wel om de simpele reden dat die ons verscheidene ecosysteemdiensten verleent – voedsel, grondstoffen voor medicijnen en bouwmaterialen. Daarnaast biedt het ons recreatie, speelt het een rol in onze geluksbeleving en bovenal voorzien bomen en planten ons van zuurstof. Flora en fauna speelt daarnaast een belangrijke rol bij de huidige uitdagingen die op ons afkomen door het veranderende klimaat, zoals hiervoor beschreven. Ondanks de waarde van de verschillende ecosystemen delven planten en dieren vaak het onderspit door het beleid dat wereldwijd gevoerd wordt. Het gevolg is een afnemende biodiversiteit, met mogelijk desastreuze consequenties. Met het oog op de toekomst is een duurzaam flora- en faunabeleid urgenter dan ooit: we moeten de huidige trend keren.

Voor de komende jaren betekent dit dat we allerlei duurzame veranderingen moeten inpassen in de leefomgeving. Denk hierbij aan het verduurzamen van de gebouwde omgeving en de omschakeling naar duurzame energie. Deze ontwikkelingen vergen actieve betrokkenheid van vele organisaties, bedrijven en inwoners.

Meer integraal werken

De komst van de Omgevingswet betekent voor de overheid een verandering in het denken over een veilige en gezonde (fysieke) leefomgeving. Een belangrijk verschil tussen de Omgevingswet en de 'oude manier van werken' is dat niet langer allerlei sectoraal beleid op elkaar wordt gestapeld (zoals parkeernormen, structuurvisies, detailhandelsbeleid en woonbeleid), maar dat er sprake is van een integrale beleidscyclus en integrale gebiedsontwikkeling. Bij de integrale afwegingen voor gebiedsontwikkelingen krijgen onder meer ook klimaatadaptatie, erfgoed, landschap, mobiliteit, biodiversiteit en veiligheid een plek.

Veiligheid

(IVB) Veiligheidsbeleid

In participatie met inwoners, ondernemers, ketenpartners en de gemeenteraad en gebaseerd op beleidsstukken zoals de gebiedsscan van de politie is het Integraal Veiligheidsbeleid 2024-2027 opgesteld (IVB). Het IVB bevat de kaders, strategische uitgangspunten, prioriteiten en de hoofdlijnen van de aanpak. Deze vertalen we in een jaarlijks uitvoeringsplan, het Veiligheidsjaarplan, met concrete maatregelen. Dit plan voeren we uit samen met onze partners, inwoners en ondernemers. Het veiligheidsbeleid kent een nauwe samenwerking met het sociaal domein, zowel beleidsmatig als vanuit casuïstiek.

Intensieve samenwerking, zowel intern als extern, is de sleutel om huidige en nieuwe vormen van onveiligheid tegen te gaan en de veiligheid voor de inwoners van Lisse te behouden en te verbeteren. Dit doen we met de integrale aanpak van georganiseerde, ondermijnende criminaliteit, maar ook bij jeugdoverlast en -criminaliteit. Samenwerking is ook een voorwaarde voor de aanpak van ontwikkelingen als mensenhandel en de relatie tussen ondermijning en zorg. Wanneer we de zorg- en veiligheidsketen met elkaar verbinden, kunnen we deze problematiek effectief aanpakken en inzetten op preventie.

Aanpak van (georganiseerde) ondermijnende criminaliteit

Georganiseerde, ondermijnende criminaliteit is op het eerste gezicht vaak niet zichtbaar. Drugslaboratoria, hennepkwekerijen, mensenhandel, witwaspraktijken en vastgoedfraude spelen zich vaak buiten ons gezichtsveld af. Daarom is er ook een landelijke aanpak ontwikkeld om deze vorm van criminaliteit tegen te gaan. Ook in de gemeente Lisse is sprake van criminele, ondermijnende activiteiten en misstanden. We werken daarom intensief en integraal samen met partners als politie, het RIEC en de Belastingdienst met als doel georganiseerde, ondermijnende criminaliteit aan te pakken en om deze zoveel mogelijk te voorkomen. Voor het jaar 2024 zetten we (extra) in op de thema's drugscriminaliteit, interne en externe awareness en de preventie van jonge aanwas. De (door)ontwikkeling en versterking van de lokale aanpak van ondermijning staan centraal. Een toekomstbestendige aanpak van (ondermijnende) criminaliteit vraagt om het versterken van de preventieve aanpak en de verbinding tussen repressie en preventie. Belangrijke onderdelen van de aanpak zijn werken aan een weerbare samenleving en een weerbare overheid. De afgelopen periode hebben we geïnvesteerd in het verbeteren van het zicht op ondermijning, de weerbaarheid van de gemeentelijke organisatie en het integraal aanpakken van casuïstiek. De samenwerkingsstructuren zijn ontwikkeld en de eerste resultaten van die versterking zijn zichtbaar geworden.

Toezicht en handhaving

In 2023 is het handhavingsbeleid 2020-2023 geëvalueerd en nieuw vierjarig beleid is vastgesteld. Vanuit het handhavingsbeleid, waarin de prioriteiten zijn gesteld werken we met jaarlijkse handhaving uitvoeringsprogramma's (HUP). Met toezicht en handhaving op het gebied van bouwen en wonen controleren we of gebouwd wordt volgens de vergunning en bouwvoorschriften. Panden en gronden moeten overeenkomstig de bestemming worden gebruikt. Hiermee gaan we verrommeling van het landschap tegen en stimuleren we ruimtelijke duurzaamheid. De kwaliteit van deze werkzaamheden is vastgelegd in de VTH-verordening (Vergunningverlening, Toezicht en Handhaving).

Mediation

Naast het handhaven van regels zoeken we ook samen met betrokken partijen naar oplossingen. Dit doen we onder meer door het inzetten van mediation. We zijn aangesloten bij buurtbemiddeling.

Brandweer

De gemeente Lisse investeert actief in het verder versterken van de verbinding en samenwerking met de Veiligheidsregio Hollands-Midden. Dit gebeurt op lokaal niveau in de vorm van het ondersteunen van wervingsacties voor nieuwe vrijwilligers, korte lijnen tussen de ploegchef en team Openbare Orde en Veiligheid. Op bestuurlijk niveau is er elk kwartaal een overleg met de directie van de Veiligheidsregio.

Activiteiten in 2024

WAT WILLEN WIJ BEREIKEN?

Doel: Een veilige woon- en leefomgeving voor onze inwoners.

WAT GAAN WIJ DAARVOOR DOEN?

Activiteit	Activiteit omschrijving
A1	We maken het Integraal Veiligheidsbeleid 2024-2027 operationeel in het jaarlijks Veiligheidsjaarplan (2024).
A2	Het KVO Meer en Duin (Keurmerk Veilig Ondernemen) is in uitvoering, in samenwerking met de ondernemers. Ondernemers, politie en gemeente werken samen aan een veilig ondernemersklimaat.
A3	We actualiseren de Algemeen Plaatselijke Verordening (alleen juridisch/technisch indien noodzakelijk).

WAT WILLEN WIJ BEREIKEN?

Doel: Duurzame oplossingen door veiligheid en zorg te combineren.

WAT GAAN WIJ DAARVOOR DOEN?

Activiteit	Activiteit omschrijving
B1	De Zorg- en veiligheidstafel Jeugd is een vast onderdeel in de aanpak Jeugd. Jongeren over wie een van de partners zorgen heeft, worden integraal besproken aan de Zorg- en veiligheidstafel om gezamenlijk te bekijken wat de beste aanpak is. Voor overlast gevende jeugd kiezen we voor outreachend jongerenwerk, in nauwe samenwerking met de boa's, inwoners en politie.
B2	We pakken multi problematiek aan door veiligheid en zorg te combineren. Dit vraagt om ontschotting op casusniveau (veiligheid, zorg, huisvesting, etc.: problematiek integraal aanpakken).
B3	We voeren de Wet verplichte GGZ uit.

WAT WILLEN WIJ BEREIKEN?

Doel: Het signaleren, voorkomen en aanpakken van (georganiseerde) ondermijnende criminaliteit.

WAT GAAN WIJ DAARVOOR DOEN?

Activiteit	Activiteit omschrijving
C1	Signaleren: - Het uitvoeren van preventief toezicht en integrale controles. - Het blijvend investeren in awareness intern en extern door middel van trainingen en publiekscampagnes. - Het in samenwerking met het RIEC actualiseren van ons Ondermijningsbeeld om goed zicht te hebben op de problematiek.
C2	Voorkomen: - Wanneer voorzien is in de benodigde randvoorwaarden: het inzetten op preventie van jonge aanwas via de implementatie van het project Dealbreakers. - Het verder versterken van een weerbare samenleving via het houden van publiekscampagnes. - Het verder versterken van een weerbare organisatie via onder andere de inzet van trainingen (algemeen en op maat gemaakt). - Het vergaren van meer kennis rond het thema Vastgoed om hier in de toekomst meer op in te kunnen zetten.
C3	Aanpakken: - Het lokaal oppakken van signalen en het uitlopen van casuïstiek. - Het waar nodig opwerken van signalen tot een (regionale) RIEC casus. - Wanneer voorzien is in de benodigde randvoorwaarden: het geven van uitvoering aan het samen met partners opgestelde plan van aanpak drugscriminaliteit (inclusief de verbreding van casuïstiek).

WAT WILLEN WIJ BEREIKEN?

Doel: Veilig en legaal bouwen en voorkomen van strijdig gebruik.

WAT GAAN WIJ DAARVOOR DOEN?

Activiteit	Activiteit omschrijving
D1	In 2023 wordt een nieuw handhavingsbeleid opgesteld. In 2024 voeren we het handhavingsbeleid 2024 - 2027 uit op basis van handhavingsprogramma's (prioriteiten zijn onder andere APV en BWT-toezicht en handhaving). In het kader van de Intergemeentelijke Structuurvisie Greenport (ISG), die in juli 2016 is vastgesteld door o.a. de raad van Lisse zijn afspraken gemaakt omtrent stringenter handhaven in het buitengebied. Een eenduidige en actieve aanpak van strijdig gebruik is belangrijk voor de effectiviteit van het ruimtelijke beleid in het buitengebied, zoals vastgelegd in de ISG. De gemeente is verplicht om, vanuit het gelijkheidsbeginsel, op al de door de gemeente bekende strijdige percelen te handhaven.
D2	We bereiden veranderingen voor in de VTH-taken als gevolg van de wet Kwaliteitsborging voor het bouwen en de invoering van de Omgevingswet.
D3	We pakken toezicht en handhaving rond illegale bouw en gebruik in het buitengebied intensief op voor behoud van het Bollengebied.

Samenwerkingspartners

Verbonden partijen	Overige samenwerkingspartners
Veiligheidsregio Holland Midden (VRHM) Regeling omgevingsdienst West-Holland (ODWH)	Politie, GHOR, CJG/JGT, Veiligheidshuis Hollands Midden, Brijder, Halt Welzijnswartier, Reclassering, OM, RIEC, Belastingdienst, onderwijs, woningcorporatie, Jeugdbescherming West, ondernemers

Mobiliteit

In januari 2022 is het Mobiliteitsplan Lisse vastgesteld. Het Mobiliteitsplan is een verdere concretisering van de ambities uit de eerder vastgestelde Mobiliteitsvisie:

1. Lisse is bereikbaar
2. Lisse gaat voor duurzame mobiliteit
3. Lisse heeft een prettige en veilige leefomgeving
4. Lisse gaat voor actieve en toegankelijke mobiliteit

Een goede bereikbaarheid, leefbaarheid en veiligheid vereisen dat wij beschikken over actuele data over gebruik van infrastructuur en parkeercapaciteit. Hiertoe hebben we in het najaar van 2020 parkeer- en verkeerstellingen verricht. Het is de bedoeling deze data tweejaarlijks te actualiseren. De aanbesteding voor de actualisatie van deze data wordt in 2022 uitgevoerd.

Het versterken van duurzame mobiliteit bereiken we door het stimuleren van duurzame vervoerswijzen. We doelen daarbij zowel op het stimuleren van lopen en fietsen door het verbeteren van voetgangers- en fietsinfrastructuur als op het verbeteren van de oplaadmogelijkheden voor elektrische auto's via het laadpalenbeleid.

Voor het realiseren van een prettigere en veilige leefomgeving willen we de maximumsnelheid op nog meer wegen verlagen naar 30 kilometer per uur. Ook zetten we in op het terugbrengen van het aantal verkeersslachtoffers; door structurele aandacht voor verkeersveiligheid, een gerichte aanpak van knelpunten en door in te zetten op gedrag, onder meer via campagnes als 'School op Seef', 'De scholen zijn weer begonnen' en 'Aan in het donker'.

Het onderzoek naar het vervangen van de Grachtbrug wordt in 2024 uitgevoerd. Ook zal het tracé voor de Hoogwaardige Openbaar Vervoer (HOV) lijn van Noordwijk naar Schiphol door Lisse nader uitgewerkt gaan worden.

Om de bereikbaarheid te verbeteren werken we nauw samen met onze partners in de omgeving. Hierbij gaat het zowel om het treffen van samenhangende maatregelen als om een effectieve lobby voor investeringen in onze regio door onder andere provincies, vervoersbedrijven en het Rijk. Samen met de provincie, de regio Holland Rijnland en de gemeenten Lisse, Teylingen en Noordwijk werken we aan een pakket maatregelen voor het verbeteren van de "Bereikbaarheid van de Noordelijke Duin- en bollenstreek".

Op lokaal niveau verbeteren we de bereikbaarheid door het parkeerbeleid, met name voor het centrum, te actualiseren en daarmee tot een nieuwe parkeernormennota te komen. Met het oog op onze duurzaamheidsambities nemen we de laadmogelijkheden voor elektrische voertuigen hierin op.

Activiteiten in 2024

WAT WILLEN WIJ BEREIKEN?

Doel: Betere bereikbaarheid met fiets, openbaar vervoer en auto.

WAT GAAN WIJ DAARVOOR DOEN?

Activiteit	Activiteit omschrijving
A1	We stellen een uitvoeringsprogramma vast gebaseerd op het in 2022 vastgestelde Mobiliteitsplan Lisse. Daarin wordt, volgens het raadsakkoord, in ieder geval een planning en prioritering opgenomen van de opdrachten: <ul style="list-style-type: none">• Verkenning van wegen waar de verlaging van de maximumsnelheid tot 30 km/uur mogelijk is;• Haalbaarheidsstudie shuttlebus P+R;• Verkennen mogelijkheden verlengde huisaansluiting tbv elektrische voertuigen;• Haalbaarheidsstudie heropening station Lisse in Keukenhofseizoen;• Realisatieplan aanleggen snelfietspaden en verbeteren bestaande fietspaden;• Realisatieplan optimaliseren voetpaden;• Lobbyaanpak ontsluiting Lisse (oost-west) en Ringvaart;• Onderzoek en waar nodig verbeteren van verkeersveiligheid rond scholen.
A2	We actualiseren de verkeers- en parkeertellingen in het najaar van 2024 (als onderdeel van tweejaarlijkse actualisatie).
A3	We geven opvolging aan de (in november 2021 vastgestelde) voorkeursvariant voor een HOV-route over de Sportlaan. Het schetsontwerp wordt verder uitgewerkt naar een Voorlopig Ontwerp (VO) en we treffen voorbereidingen voor de benodigde aanpassingen in het bestemmingsplan.
A4	Met het opstellen en uitvoeren van een actueel en gedragen parkeerbeleid dragen we bij aan de bereikbaarheid en het voorkomen van onnodig zoekverkeer. Onderdeel hiervan zijn een evaluatie van de blauwe zone en een geactualiseerde nota 'Parkeernormen'.
A5	Raadsakkoord: Het college rapporteert jaarlijks over het Uitvoeringsprogramma Mobiliteit via de P&C-cyclus.

WAT WILLEN WIJ BEREIKEN?

Doel: Blijvende aandacht voor verkeersveiligheid.

WAT GAAN WIJ DAARVOOR DOEN?

Activiteit	Activiteit omschrijving
B1	Met het uitvoeringsprogramma 'Mobiliteit' hebben we nadrukkelijk aandacht voor verkeersonveilige situaties en nemen we maatregelen om deze onveilige situaties op te lossen.
B2	We gaan door met de lopende verkeerseducatie-acties met VVN, alle scholen en Holland Rijnland voor jongeren. We faciliteren de landelijke acties en stimuleren en faciliteren de verkeersbrigadiers bij lagere scholen. Regionaal en/of landelijk worden nieuwe educatieve en/of voorlichtingscampagnes ontwikkeld.
B3	Raadsakkoord: Het college gaat in overleg met de (basis)scholen over de wenselijkheid een onderzoek uit te voeren naar de verkeersveiligheid rond scholen.

WAT WILLEN WIJ BEREIKEN?

Doel: Duurzamere mobiliteit.

WAT GAAN WIJ DAARVOOR DOEN?

Activiteit	Activiteit omschrijving
C1	We richten ons op uitbreiding van laadlocaties door verdere uitvoering van de beleidsvisie Laadinfrastructuur, zoals in mei 2021 vastgesteld.
C2	In de verdere uitvoering van het mobiliteitsplan en uitvoeringsprogramma besteden we nadrukkelijk aandacht aan duurzame vervoerswijzen.

WAT WILLEN WIJ BEREIKEN?

Doel: Betere ontsluiting van de Greenport Duin- en Bollenstreek.

WAT GAAN WIJ DAARVOOR DOEN?

Activiteit	Activiteit omschrijving
D1	Wij zorgen dat de gemeentelijke belangen goed ingebracht worden in de verschillende processen en projecten die spelen rondom het verbeteren van de bereikbaarheid van de noordelijke Duin- en Bollenstreek, zodat er tot een evenwichtig maatregelenpakket voor de korte en middellange termijn besloten kan worden en de uitvoering voorbereid kan worden. We kijken hierbij ook naar de mogelijkheid van cofinanciering vanuit het Rijk via de versnellingsopgave Woningbouw.
D2	Actief uitvoering geven aan de Regionale Strategie Mobiliteit.

Samenwerkingspartners

Verbonden partijen	Overige samenwerkingspartners
Holland Rijnland	Regiogemeenten Gemeente Haarlemmermeer Burgers, bedrijfsleven en belanghebbenden Provincies Noord- en Zuid-Holland VVN/Fietsersbond/Politie Vervoerregio Amsterdam Arriva / NS Keukenhof

Wonen

In Lisse is een grote vraag naar woningen. Veel inwoners en ook mensen van buiten onze gemeente zoeken momenteel een geschikte woning. Zowel in de sociale en middeldure huursector als in de koopsector is de behoefte groot.

In het woonprogramma 2020-2024 'Evenwicht op de woningmarkt' beschrijven we in drie ambities hoe we extra aandacht geven aan senioren, starters, spoedzoekers en arbeidsmigranten:

1. ruimte bieden aan een gevarieerde woningvraag;
2. woonwijken en woningen klaar voor de toekomst;
3. lang zelfstandig wonen als onderdeel van de gemeenschap.

De komende periode werken we verder aan deze ambities en de realisatie van nieuwe woningen, en tegelijkertijd aan de transformatie, verduurzaming, doorstroming en diversiteit in het woningaanbod.

Daarnaast brengen we het lokale woonprogramma en de lokale regelingen/wettelijk instrumentarium de komende periode in lijn met hiervoor genoemde trends en ontwikkelingen. We trekken daarbij samen op met partners (zoals ontwikkelaars en woningcorporatie Stek) en inwoners. De focus voor de komende periode ligt op versnelling van de woningbouwproductie, actualisatie van het (woon-)instrumentarium en uitvoering en actualisatie van het woonprogramma. We faciliteren partijen in het zo snel mogelijk doorlopen van procedures en maken afspraken over de voortgang. De gemeente ziet voor zichzelf een regisserende rol: betrokken partners met elkaar verbinden en hen inspireren, bijvoorbeeld in de opgave rondom wonen met zorg.

Activiteiten in 2024

WAT WILLEN WIJ BEREIKEN?

Doel: Voorzien in de lokale en (boven)regionale woningbehoefte (kwantitatief en kwalitatief).

WAT GAAN WIJ DAARVOOR DOEN?

Activiteit	Activiteit omschrijving
A1	Jaarlijks voeren we het meerjarige woningbouwprogramma Lisse uit en monitoren dit om tijdig te kunnen bijsturen.
A2	Jaarlijks stemmen we de programmering en fasering van de woningbouwproductie regionaal af, om in de regio het gewenste woningbouwprogramma te realiseren.
A3	We zetten in op een mix van woningen voor – waar mogelijk Lisser – starters, gezinnen en senioren en gericht op doorstroom. Daarbij houden we ook andere doelgroepen in het oog, waaronder wettelijke aandachtsgroepen. Zo komt er voor elke inwoner een passende woning binnen bereik.
A4	Raadsakkoord: Het college ontwikkelt (juridische) mogelijkheden voor het versnellen van de herontwikkeling van leegstaande panden van derden.
A6	Raadsakkoord: Het college ontwikkelt een gebiedsaanpak voor de entrees van Lisse in combinatie met woningbouw en de omgeving. De entrees van het dorp zijn voor bezoekers de eerste 'kennismaking' met Lisse.

WAT WILLEN WIJ BEREIKEN?

Doel: Beschikken over actueel woonbeleid in samenwerking met betrokken partners.

WAT GAAN WIJ DAARVOOR DOEN?

Activiteit	Activiteit omschrijving
B1	We voeren het woonprogramma 2020-2024 'Evenwicht op de woningmarkt' uit. Het woonprogramma sluit aan op de omgevingsvisie en geeft inzicht in de ambities, doelstellingen en prioriteiten.
B2	We actualiseren het Woonprogramma 2020-2024 zodat het woonprogramma in lijn is met de Regionale Woonagenda, de Regionale Huisvestingsverordening en toekomstige wet- en regelgeving, zoals de Wet Versterking Regie op de Volkshuisvesting (Wvrv). De actualisatie van het Woonprogramma sluit aan bij de beleidscyclus van de te actualiseren omgevingsvisie.
B3	Jaarlijks – In lijn met de omgevingsvisie en woonprogramma sluiten meerjarige prestatieafspraken met Stek en de Huurdersbelangenvereniging Bollenstreek. Deze voeren we uit en monitoren we. Dit leidt tot afspraken over betaalbaarheid, voldoende woningen voor diverse doelgroepen, duurzame woningen, wonen met zorg en de huisvesting van bijzondere doelgroepen.
B4	We implementeren nieuwe taken volgend uit de nationale Woon- en Bouwagenda en de Regionale Woonagenda. In 2024 werken wij aan de verdere implementatie van de wet Goed Verhuurderschap, de Wet versterking regie volkshuisvesting en de Huisvestingswet.
B5	Raadsakkoord: Het college bereidt een voorstel voor over opkoopbescherming bij bestaande woningen.
B6	Raadsakkoord: Het college organiseert een themabijeenkomst over "Hoe groot mag Lisse worden?". Vragen die daar aan de orde komen zijn o.a. 'wat kan Lisse dragen qua voorzieningenniveau en ontsluiting in relatie met de kwaliteit van het woon- en leefklimaat?'

WAT WILLEN WIJ BEREIKEN?

Doel: Een passend woningaanbod voor alle doelgroepen.

WAT GAAN WIJ DAARVOOR DOEN?

Activiteit	Activiteit omschrijving
C1	We implementeren in 2024 de nieuwe regionale Huisvestingsverordening Holland Rijnland, zodat er een transparant verdeelsysteem is dat inspeelt op de huidige sociale woningmarkt en dat beter aansluit bij de gedifferentieerde vraag naar woningen.
C2	Jaarlijks bevorderen we initiatieven en faciliteren we de woonzorgopgave, zodat ouderen langer zelfstandig kunnen blijven wonen. Bij een initiatief op het gebied van wonen met zorg, blijven we als voorwaarde stellen dat zowel het zorg-als woonelement geborgd is en blijft.
C3	Jaarlijks faciliteren we de woonopgave die voortkomt uit de transitie en transformatie van de maatschappelijke opvang en beschermd wonen. We bevorderen initiatieven op dit vlak en anticiperen zo op de toekomstige woonvraag.
C4	Voor de huisvestingsopgave voor arbeidsmigranten/internationale werknemers blijven we in contact met ondernemende partijen, uitzenders en huisvesters in de gemeente die een rol spelen bij deze opgave.
C5	Jaarlijks verstrekken we startersleningen, zodat starters hun eerste stap op de koopmarkt kunnen zetten. Bij nieuwbouwwontwikkelingen zetten we in op voldoende aanbod van woningen voor starters.
C7	Raadsakkoord: het college ontwikkelt een vervolg op de integrale aanpak arbeidsmigranten.

WAT WILLEN WIJ BEREIKEN?

Doel: Stimuleren van een duurzame woningmarkt in Lisse gebaseerd op de lokale energiestrategie.

WAT GAAN WIJ DAARVOOR DOEN?

Activiteit	Activiteit omschrijving
D1	Met het oog op zo duurzaam mogelijke nieuwbouw zetten we in op het realiseren van NOM-woningen (nul-op-de-meter-woningen) bij nieuwbouw sociale huurwoningen (i.p.v. op de BENG-norm; Bijna Energie neutrale Gebouwen). Voor overige segmenten zetten we in om te ontwikkelen in lijn met de methode DGO (Duurzame Gebiedsontwikkeling).
D2	Jaarlijks zetten we in op verduurzaming van de bestaande woningvoorraad en realisatie van duurzame nieuwbouw volgens het uitvoeringsprogramma 'Energietransitie'. Dit zodat de woningvoorraad toekomstbestendig wordt als onderdeel van de portefeuille energietransitie.

Samenwerkingspartners

Verbonden partijen	Overige samenwerkingspartners
Holland Rijnland	Woningcorporatie Stek Huurdersbelangenvereniging Bollenstreek Huurders Holland Rijnland Zorgaanbieders

Omgevingsvisie en Omgevingsplan

De Omgevingswet, die in werking treedt op 1 januari 2024, betekent voor de overheid een verandering in het denken over een veilige en gezonde (fysieke) leefomgeving. Een belangrijk verschil tussen de Omgevingswet en de 'oude manier van werken' is dat niet langer allerlei sectoraal beleid op elkaar wordt gestapeld (zoals parkeernormen, structuurvisies, detailhandelsbeleid en woonbeleid) maar dat wordt uitgegaan van een integrale beleidscyclus en integrale gebiedsontwikkeling. Zaken als gezondheid, klimaatadaptatie, erfgoed, landschap, mobiliteit, biodiversiteit en veiligheid worden betrokken bij de afweging om zo integraal naar ontwikkelingen te kijken.

We moeten als gemeente gaan werken met een integrale beleidscyclus. Dit betekent dat er geen sectorale beleidsplannen opgesteld worden en dat juridische regels in het omgevingsplan moeten worden opgenomen.

De gemeente Lisse heeft zich met het programma implementatie omgevingswet voorbereid op de komst van de nieuwe wet.

Na inwerkingtreding van de Omgevingswet start de zogenoemde transitieperiode waarin de gemeente Lisse aan de slag gaat met de doorontwikkeling en vaststelling van de omgevingsvisie en omgevingsplan.

Activiteiten in 2024

WAT WILLEN WIJ BEREIKEN?

Doel: Via de instrumenten van de Omgevingswet werken we aan een veiligere en gezondere fysieke leefomgeving, waarbij duurzaamheid voorop staat.

WAT GAAN WIJ DAARVOOR DOEN?

Activiteit	Activiteit omschrijving
A1	<p>Gebruikmakend van het systeem van de beleidscyclus uit de Omgevingswet om de instrumenten actueel te houden.</p> <p>De Omgevingsvisie geeft de ontwikkelrichtingen voor een veilige, gezondere en duurzame fysieke leefomgeving. Monitoring van de realisatie van de ontwikkelrichtingen en actualiseren van de omgevingsvisie op basis van nieuwe inzichten en initiatieven.</p> <p>Programma's: opstellen, uitvoeren en evalueren van (uitvoerings)programma's waarmee de doelen uit de omgevingsvisie gerealiseerd worden.</p> <p>Omgevingsplan: uitwerken van de ontwikkelrichtingen uit de omgevingsvisie in juridische regels.</p> <p>Initiatieven van inwoners, ondernemers en instellingen worden via de 'ja, mits' houding getoetst aan hun bijdrage aan de ontwikkelrichtingen van de omgevingsvisie.</p>
A2	<p>De gemeente ontvangt op 1 januari 2024 het tijdelijke omgevingsplan van rechtswege waarin alle bestemmingsplannen en regelgeving die de fysieke leefomgeving betreft in een document zijn verzameld.</p> <p>De gemeente heeft na inwerkingtreding 8 jaar de tijd om dit tijdelijke omgevingsplan om te zetten naar een werkbaar document dat digitaal raadpleegbaar is voor initiatiefnemers.</p>

WAT WILLEN WIJ BEREIKEN?

Doel: Optimale dienstverlening.

WAT GAAN WIJ DAARVOOR DOEN?

Activiteit	Activiteit omschrijving
B1	Kaders ontwikkelen hoe we (overheids-) participatie onder de Omgevingswet gaan vormgeven (zie programma 4 Participatie).
B2	Uitvoeren van het strategisch communicatieplan om inwoners en initiatiefnemers mee te nemen in deze nieuwe manier van werken.
B3	Het vertalen van de juridische regels uit het omgevingsplan naar digitaal toegankelijke regels voor de burgers gebeurt aan de hand van toepasbare regels.

Samenwerkingspartners

Verbonden partijen	Overige samenwerkingspartners
Holland Rijnland Omgevingsdienst West-Holland GGD Veiligheidsregio Hollands Midden	Provincie Zuid-Holland Hoogheemraadschap van Rijnland

Transitie Omgevingswet

Het programma implementatie Omgevingswet is afgerond, de wettelijke verplichtingen die volgen uit de wet zijn gerealiseerd.

Vanaf de inwerkingtreding van de Omgevingswet start de transitieperiode Omgevingswet.

In deze transitieperiode moeten we rekening moeten houden met de volgende ontwikkelingen:

- Juridische transformatie - werken met meerderde juridische systemen met effecten voor werkwijze, bezetting, onzekerheden en mogelijke bezwaarprocedures
- ICT en informatievoorziening - werken met verschillende systemen, huidige systemen en het digitale stelsel omgevingswet.
- Verandering van werkwijze - het leren werken met andere regelgeving, andere verantwoordelijkheden, samenwerking ook interbestuurlijk.
- Verandering in dienstverlening aan inwoners, bedrijven en projectontwikkelaars (initiatiefnemers).
- Verplichte samenwerking in de keten en interbestuurlijk, de gemeente wordt het bevoegd gezag voor de omgevingsvergunning.

Deze periode kenmerkt zich door:

- Het leren anders te werken, met een integrale beleidscyclus. Dat wil zeggen dat we de komende jaren geen aparte beleidsnotities gaan opstellen. De omgevingsvisie en het omgevingsplan bevatten in de toekomst alle beleidsregels die betrekking hebben op de fysieke leefomgeving.
- Het leren werken met de 'ja, mits'-gedachte bij het verkennen van een initiatief en het vergunningverleningsproces.
- Doorontwikkeling van het digitale stelsel omgevingswet.

Voor deze transitieperiode stelt het Rijk budget beschikbaar in de decembercirculaire 2023. Deze Rijksbijdrage is rand voorwaardelijk om deze transitie ambtelijk te kunnen uitvoeren.

Er is een financiële strategie opgesteld voor het monitoren van de besteding van deze gelden.

Activiteiten in 2024

WAT WILDEN WIJ BEREIKEN?

Doel: Regisseren en borgen van de onvoorziene nieuwe werkzaamheden die volgen na inwerkingtreding van de wet.
 Regisseren van de transitieperiode die volgt na inwerkingtreding van de omgevingswet.

WAT HEBBEN WIJ DAARVOOR GEDAAN?

Activiteit	Activiteit omschrijving
A1	<p>Opstellen plan van aanpak voor de transitieperiode volgend op de inwerkingtreding van de Omgevingswet.</p> <p>Na inwerkingtreding van de Omgevingswet start een transitieperiode waar we rekening moeten houden met de volgende ontwikkelingen:</p> <p>Juridische transformatie; werken met meerderde juridische systemen met effecten voor werkwijze, bezetting, onzekerheden en mogelijke bezwaarprocedures ICT en informatievoorziening; werken met verschillende systemen, huidige systemen en het Digitale stelsel omgevingswet. Verandering van werkwijze; het leren werken met andere regelgeving, andere verantwoordelijkheden, samenwerking ook interbestuurlijk. Verandering in dienstverlening aan inwoners, bedrijven en projectontwikkelaars (initiatiefnemers). Verplichte samenwerking in de keten en interbestuurlijk, de gemeente wordt het bevoegd gezag voor de omgevingsvergunning.</p> <p>Het programma implementatie Omgevingswet is afgerond, de wettelijke verplichtingen die volgen uit de wet zijn gerealiseerd. Als de omgevingswet in werking treedt volgt er een transitieperiode waarin bovenstaande ontwikkelingen door een transitieregisseur worden geregistreerd. Hiervoor is incidenteel rijksbudget beschikbaar gesteld.</p> <p>De invoering van de Omgevingswet heeft grote impact op het werken in de HLT organisatie, en dan met name de uitvoering van een aantal processen.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Verkennen en begeleiden initiatief - Behandelen melding / vergunning - Toezicht en Handhaving - Wijzigen Omgevingsplan, incl. toepasbare regels - Wijzigen beleidsproces omgevingsvisie <p>Deze processen zijn door het programmateam en de betrokken teamleden opgesteld en deels in gebruik.</p> <p>Verantwoordelijkheden, beheer, integraliteit en kwaliteit van de (gewijzigde) hoofdprocessen moeten na afronding van het programma implementatie omgevingswet worden geborgd in de (lijn)organisatie.</p>
A2	<p>Verantwoordelijkheden, beheer, integraliteit en kwaliteit van de hoofdprocessen Omgevingswet borgen in de (lijn)organisatie.</p> <p>De hoofdprocessen van de Omgevingswet zijn:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Verkennen en begeleiden initiatief • Behandelen melding / vergunning • Toezicht en Handhaving • Wijzigen Omgevingsplan, incl. toepasbare regels • Wijzigen beleidsproces omgevingsvisie
A3	<p>Integraliteit van het beleid voor de fysieke leefomgeving borgen.</p> <p>We stellen een eenduidige werkwijze op, hoe om te gaan met nieuwe initiatieven en beleidsontwikkelingen in de fysieke leefomgeving.</p>

Gebiedsontwikkeling

Gebiedsontwikkeling richt zich op het (her)ontwikkelen van een locatie tot een nieuw gebied met een zo hoog mogelijke kwaliteit van wonen, werken, mobiliteit, energietransitie, klimaatadaptatie en groen en voldoende ruimte voor recreëren. Daarbij worden de verschillende belangen zorgvuldig afgewogen.

De gemeente heeft in haar omgevingsvisie ambities vastgesteld voor een gezonde en veilige fysieke leefomgeving. Actuele ontwikkelingen buiten de invloedssfeer van het gemeentelijk bestuur, zoals de stijging van bouwkosten en rentepercentages, hebben echter direct effect op de haalbaarheid van plannen en initiatieven, wat gebiedsontwikkeling steeds gecompliceerder maakt. Om de hoogst haalbare (omgevings-)kwaliteit te realiseren, zijn flexibiliteit en wendbaarheid geboden.

Activiteiten in 2024

WAT WILLEN WIJ BEREIKEN?

Doel: Gebiedsontwikkeling in lijn met de omgevingsvisie 'Levendig Lisse', waarin een gezonde en veilige fysieke leefomgeving het uitgangspunt is.

WAT GAAN WIJ DAARVOOR DOEN?

Activiteit	Activiteit omschrijving
A1	In 2024 treedt de Omgevingswet in werking en worden alle initiatieven en plannen getoetst aan hun bijdrage voor het realiseren van de ontwikkelrichtingen uit de Omgevingsvisie 'Samen werken aan een Levendig Lisse'.
A2	We vullen de eigen grondposities, zoals Geestwater, Greveling-Zuid en vrijkomend maatschappelijk vastgoed, afgaande op de actuele woonbehoefte. We doorlopen de processen zo vlot mogelijk.
A3	We zetten het kader voor duurzame gebiedsontwikkeling (DGO) in bij gesprekken en onderhandelingen met initiatiefnemers, projectontwikkelaars en bedrijven. Met het DGO streven we naar de hoogst mogelijke ambities voor duurzame gebiedsontwikkelingen met de thema's: energietransitie, warmtetransitie, duurzame mobiliteit, klimaatadaptatie, natuur en milieu, gezondheid en veiligheid en circulaire economie.
A4	We stellen een gebiedsvisie op voor de Rooversbroekpolder als verdere uitwerking van de omgevingsvisie en als basis voor juridische vertaling in het omgevingsplan en handreiking voor initiatieven.
A5	We onderzoeken of er woningen toegevoegd kunnen worden binnen het stedelijk gebied.
A6	Raadsakkoord: Het college organiseert een themabijeenkomst over "Hoe groot mag Lisse worden?". Vragen die daar aan de orde komen zijn o.a. 'wat kan Lisse dragen qua voorzieningenniveau en ontsluiting in relatie met de kwaliteit van het woon- en leefklimaat?'

Samenwerkingspartners

Verbonden partijen	Overige samenwerkingspartners
Greenport Ontwikkelingsmaatschappij B.V. (GOM)	Woningbouwcorporaties Projectontwikkelaars Bedrijven Particuliere initiatiefnemers

Openbare ruimte en duurzaamheid

Openbare ruimte

We willen de (leef)omgeving voor bewoners en bedrijven aangenaam en bruikbaar maken en houden. Een prettige, groene leefomgeving heeft een positieve invloed op ons welbevinden en nodigt uit tot bewegen, sporten en ontmoeten. Wij bereiden Lisse voor op klimaatveranderingen en ontwikkelen een toekomstbestendig actieplan. De inrichting van de buitenruimte speelt hierbij een cruciale rol.

Op grond van de Wet milieubeheer is de gemeente verplicht om de inzameling van afval te verzorgen. We stimuleren de circulaire economie. Op basis van de evaluatie van het afvalbeleidsplan optimaliseren we de afvalinzameling en -verwerking. Daarnaast voeren we samen met een eigen servicedienst van HLTsamen het dagelijks beheer en onderhoud uit van de openbare ruimte.

Gezien de beperkte financiële ruimte in de komende jaren moeten we keuzes maken in onze ambities. Diverse ambities leiden tot hogere beheer- en onderhoudskosten, tenzij beheer door bewoners toeneemt of een andere vorm van compensatie wordt gevonden. Binnen het lopende beheer en in de projecten zetten we ons maximaal in om doelstellingen voor duurzaamheid en klimaatadaptatie te realiseren met de beschikbare middelen.

Duurzaamheid

Lisse wil duurzamer worden en niet langer bijdragen aan de opwarming van de aarde: we maken verantwoord gebruik van beschikbare hulpbronnen, we koesteren onze natuur en het milieu en we zorgen voor een maatschappij voor iedereen. Wij gaan uit van duurzaamheid in brede zin, ofwel van harmonie in sociale, fysieke en economische duurzaamheid. Het gaat daarbij om de combinatie van de drie P's: *people*, *planet* en *profit*. Als deze drie in evenwicht zijn, is er sprake van een echt duurzame ontwikkeling. Uitgangspunt is dat we in de behoeften van de huidige generatie voorzien zonder de behoeften van toekomstige generaties in gevaar te brengen.

Duurzaamheid is een maatschappelijke missie van en voor iedereen. Duurzame ontwikkeling moet dan ook breed gedragen worden: betrokkenheid van inwoners, bedrijven en instellingen is onmisbaar. De gemeente heeft beperkte invloed en middelen om veranderingen te bewerkstelligen. De gemeente zet de eigen mogelijkheden effectief, efficiënt en met inspiratie in om Lisse te verduurzamen. Dit doen wij als volgt:

- De gemeente stimuleert en faciliteert bewoners, bedrijven, bezoekers, maatschappelijke partners, buurgemeenten en regionale samenwerkingen om actief te werken aan een duurzame samenleving; met kennis, netwerken en geld als dat effectief bijdraagt aan onze duurzame doelstellingen.
- De gemeente benut haar verbanden en relaties waar mogelijk om duurzaamheid bij alle partnerpartijen te bevorderen.
- De gemeentelijke organisatie geeft zelf het goede voorbeeld. De organisatie werkt duurzaam en richt zich bij de uitvoering van reguliere gemeentelijke taken en diensten op duurzaamheid waar dat maar mogelijk is.

Energietransitie: van beleid naar uitvoering

Eind 2021 heeft de raad de Lokale Energiestrategie en de Transitievisie Warmte vastgesteld. Eind 2022 heeft het college het Uitvoeringsprogramma Energietransitie 2022-2026 vastgesteld. Dit uitvoeringsprogramma geeft concrete invulling aan de ambities en doelen in onze Lokale Energiestrategie en Transitievisie Warmte. Samen met onze inwoners, bedrijven en organisaties werken we aan het behalen van deze ambities en doelen.

We beginnen met wat we nu weten en kunnen. Dit doen we vanuit het vertrouwen dat we daarmee een goed onderbouwde stap zetten naar het behalen van onze doelstellingen. Tegelijkertijd zijn we

ons ervan bewust dat de werkelijkheid ons zal inhalen, omdat de (energie)wereld snel verandert., We timmeren daarom niet alles dicht en houden ruimte voor ontwikkelingen en innovaties. Het uitvoeringsprogramma is dan ook een levend document, dat jaarlijks wordt geëvalueerd en bijgewerkt.

De energietransitie is een maatschappelijke opgave die naast onze inwoners, ondernemers en organisaties ook onze ambtelijke organisatie raakt. Niet alleen team Duurzaamheid en Energie moet ermee aan de slag.

Met het integrale uitvoeringsplan ambiëren we een goed begin te maken om de energietransitie stevig te verankeren in ons denken en doen, zowel bij inwoners en ondernemers als bij de ambtelijke organisatie en het politieke bestuur.

Budgettering

De raad heeft voor de aankomende jaren werkbudget beschikbaar gesteld om uitvoering te geven aan de energie- en warmtetransitie. Om de ingezette lijn te kunnen voortzetten, is er in 2024 ook een werkbudget Duurzaamheid van €60.000 beschikbaar. Duurzaamheid vormt op termijn een nog structureler onderdeel van onze werkprocessen. De verwachting is dat het onderwerp verder geïntegreerd wordt in de werkwijze van de afzonderlijke (beleids-)afdelingen en zodoende vast onderdeel wordt van de budgetten.

Regionale programma's groen en recreatie

In de Duin- en Bollenstreek wordt een nieuw uitvoeringsprogramma 'Groen en Recreatie' ontwikkeld met projecten op het gebied van groen en recreatie. De Duin- en Bollenstreek ligt in het Nationaal Park Hollandse Duinen wat koppelkansen biedt voor marketing en toeristische ontwikkelingen.

In Holland Rijnland wordt gewerkt aan het Regionaal Groenprogramma Holland Rijnland. In 2023 ronden we lopende projecten af en als het nieuwe programma is vastgesteld, starten we nieuwe projecten op. Ook hier geldt dat ambities en projecten mogelijk een verhoging van de beheer- en onderhoudskosten met zich meebrengen.

Activiteiten in 2024

WAT WILLEN WIJ BEREIKEN?

Doel: Een aantrekkelijke gemeente met specifieke aandacht voor groen, milieu, biodiversiteit en beweging.

WAT GAAN WIJ DAARVOOR DOEN?

Activiteit	Activiteit omschrijving
A2	We gaan verder met het optimaliseren van assetmanagement (kapitaalgoederen) als basisprincipe voor beheer en onderhoud van kapitaalgoederen. Dit houdt in: <ul style="list-style-type: none"> • Optimaliseren en harmoniseren van de data van onze kapitaalgoederen. • Opleidingen assetmanagement. • Optimaliseren en harmoniseren van de werk- en beleidsprocessen.
A3	We voeren het beleid c.q. uitvoeringsprogramma 'Spelen, Sport en Bewegen in de buitenruimte' uit.
A4	We voeren het beheerplan 'Groen' c.q. uitvoeringsprogramma uit. We integreren de volgende onderdelen: <ul style="list-style-type: none"> Vitaliteit en gezondheid van inwoners door doelstellingen op te nemen voor het verminderen van onder andere hittestress. Het inzetten van groen om de gevolgen van klimaatverandering te verminderen (klimaatadaptatie). Droogtebestendige groeiplaatsen en boom- en plantensoorten waar nodig. Maatregelen voor toename van biodiversiteit.
A5	We zorgen voor gerichte communicatie aan de inwoners over hun eigen invloed op de leefomgeving (bijvoorbeeld over de trias energetica, milieuvervuiling, geluidsoverlast en vergroening ten behoeve van waterberging).

A6	We leveren een bijdrage aan een (mogelijk) nieuw gebiedsprogramma voor de Duin- en Bollenstreek aan de hand van de visie 'Rijke Groenblauwe Leefomgeving' van de provincie Zuid-Holland. Afhankelijk van het besluit van de gemeenteraad over de Regionale Investeringsagenda Holland Rijnland.
A7	Door het maaien volgens KleurKeut wordt er aandacht besteed aan het verbeteren van de biodiversiteit.
A8	We hebben hiertoe het beleidsplan civiele kunstwerken in 2023 geactualiseerd tot een beheerplan civiele kunstwerken 2023-2027. Daarbij hebben we de opties: zo milieuvriendelijk mogelijk materiaalgebruik, circulariteit, duurzame productie en productengebruik en lage CO2-voetafdruk meegenomen. In 2024 wordt uitvoering gegeven aan dit geactualiseerde plan.
A9	Het opstellen van een nieuw regionaal uitvoeringsprogramma 'Groen en Recreatie'. Uitvoering van de activiteit is afhankelijk van beschikbare capaciteit en/of financiële middelen.
A10	We geven uitvoering aan het regionaal groenprogramma (RIF) van Holland Rijnland.
A11	In 2023 wordt het beleid openbare verlichting aangeboden. Hierin zit ook een geactualiseerde versie van het vervangingsplan.
A12	Raadsakkoord: het college stelt een rapportage op over de voortgang van het Groenbeheerplan.
A13	Raadsakkoord: Het college zet in lijn van 'Operatie Steenbreek' in op het voorkomen van bestrating en het vervangen van bestrating door beplanting.
A14	Raadsakkoord: Het college stelt een uitvoeringsprogramma Water en Klimaatadaptatie op.

WAT WILLEN WIJ BEREIKEN?

Doel: Lisse is circulair in 2050

WAT GAAN WIJ DAARVOOR DOEN?

Activiteit	Activiteit omschrijving
B1	Afvalcommunicatie en -voorlichting: op basis van het afvalbeleidsplan geven we voorlichting om bewustzijn te creëren over een duurzame omgang met afval. Dit stimuleert inwoners tot goede afvalscheiding (schone afvalstromen) en hergebruik.
B2	We voeren gerichte optimalisaties door op basis waarnemingen en meldingen over afvaldumpingen en bijplaatsingen ter bevordering van afvalscheiding en ter voorkoming van overlast
B4	Jaarlijks voeren we sorteeranalyses uit naar de samenstelling van het gescheiden en ongescheiden afval. Met die uitkomsten verrichten we gerichte optimalisaties en voeren we eventuele beleidswijzigingen door ter bevordering van afvalscheiding.
B5	De verwachting is dat in 2023 het uniforme tarievenbeleid wordt opgeleverd.
B6	We onderzoeken de mogelijkheden om met ondernemers afspraken te maken over een 'Afvalbeleid voor ondernemers', specifiek voor de ondernemers in het winkelgebied.
B8	We gaan verder met het project herinrichten VAB terrein
B9	Raadsakkoord: De gemeenteraad en het college monitoren de ontwikkelingen in de diverse afvalstromen. Het college rapporteert of we op koers liggen voor het voldoen aan de VANG normen 2025 en zet zo nodig alternatieve instrumenten in om het doel te halen.
B10	We werken aan het integreren van circulariteit in onze aanbestedingstrajecten. Hierin verwerken we als uitgangspunt het principe 'Maatschappelijk verantwoord inkopen'.
B11	Raadsakkoord: het college draagt structureel zorg voor actieve voorlichting over afvalscheiding, gekoppeld aan het afvalbeleid.

WAT WILLEN WIJ BEREIKEN?

Doel: Een klimaatbestendige openbare ruimte.

WAT GAAN WIJ DAARVOOR DOEN?

Activiteit	Activiteit omschrijving
C2	We hebben in samenwerking met verbonden gemeenten en partijen in 2022 een haalbaarheidsstudie laten uitvoeren voor het aanleggen van een ecologische verbindingzone langs en in de Trekvaart. In 2023 wordt met de samenwerkingspartijen in kaart gebracht of er een voorlopig ontwerp opgesteld zal worden, indien dit het geval is zal dit resulteren in een definitief ontwerp.
C5	We actualiseren jaarlijks de leidraad 'Duurzame (her)inrichting van de openbare ruimte' aan de hand van nieuwe ontwikkelingen en ervaringen.
C6	Het adviesrapport met betrekking tot implementatie Gedragscode Soortbescherming is afgerond. Vanuit het rapport wordt geadviseerd om de Gedragscode Soortbescherming te gebruiken om te borgen er zorgvuldig wordt gewerkt volgens de Wet Natuurbescherming. Juridische zaken zal nu gevraagd moeten worden om advies te geven over de juridische implicaties wanneer werken volgens de Gedragscode Soortenbescherming niet wordt ingevoerd.
C7	We optimaliseren de samenwerking met de Omgevingsdienst West-Holland bij het invullen van de (milieu)taken.
C9	We gaan verder met het toepassen van een aantal klimaat adaptieve maatregelen in beheerprojecten voor wegen en riool: In de Poelpolder wordt in de aankomende jaren het riool vervangen en het verhard oppervlak afgekoppeld. Daarbij wordt het oude riool vervangen door een gescheiden rioolstelsel waar het hemelwater afzonderlijk wordt afgevoerd. Door de voorgenomen gefaseerde ophoging in de aankomende jaren van het zuidelijk deel van de zettingsgevoelige wijk Meerenburgh vermindert de kwetsbaarheid tegen wateroverlast. Aan de hand van een integrale afweging kan nog besloten worden of er koppelkansen zijn voor een bredere klimaat adaptieve herinrichting bij de uitvoering van deze projecten. Dit brengt de bredere kansen, mogelijkheden en risico's op gebied van klimaatadaptatie in zicht.
C10	In de Omgevingsvisie en het Omgevingsplan worden de (gedecentraliseerde) zorgplichten en taken rondom bodem en water vastgelegd. Vanuit het Programma Duurzaamheid en het Programma Water en Klimaatadaptatie worden bij aanpassingen en renovatie van de openbare ruimte rekening gehouden met klimaatverandering en klimaatadaptatie.
C11	Raadsakkoord: het college betreft inwoners bij de ontwikkeling en het onderhoud van een duurzame inrichting van de openbare ruimte. Daarbij ligt het accent op de wijkgerichte versterking van ecologische groenvoorzieningen. De gemeenteraad stelt incidenteel budget beschikbaar ten behoeve van pilotprojecten gericht op planontwikkeling en uitvoering in twee wijken. Het college krijgt de opdracht dit zo mogelijk binnen de bestaande financiële kaders op te vangen en de pilotprojecten te evalueren.

WAT WILLEN WIJ BEREIKEN?

Doel: Het opwekken van 165 TJ (46%) duurzame elektriciteit in 2030.

WAT GAAN WIJ DAARVOOR DOEN?

Activiteit	Activiteit omschrijving
D1	Stimuleren van de ontwikkeling van zonnepanelen op daken. In het Uitvoeringsprogramma Energietransitie 2022-2026 zijn concrete projecten opgenomen om invulling te geven aan deze activiteit.
D2	Nader onderzoek doen naar het duurzaam opwekken van elektriciteit in Lisse. In het Uitvoeringsprogramma Energietransitie 2022-2026 staan concrete projecten om invulling te geven aan deze activiteit.
D3	Raadsakkoord: het college ontwikkelt bij de doorontwikkeling van de Regionale en Lokale Energiestrategie verschillende scenario's met een tijdspad om te komen tot duidelijkheid over de opgaven in energietransitie voor Lisse en mogelijkheden die opgaven te realiseren.
D4	Raadsakkoord: Het college stelt in samenspraak met de raadswerkgroep Participatie een startnotitie op voor een participatieproces over het thema grootschalige energie-opwek, het ruimtebeslag en de aandacht voor de inzet van alternatieve vormen.

WAT WILLEN WIJ BEREIKEN?

Doel: 12% energiebesparing in 2025 en 15% energiebesparing in 2030, in de gebouwde omgeving ten opzichte van 2014

WAT GAAN WIJ DAARVOOR DOEN?

Activiteit	Activiteit omschrijving
E1	Inwoners en ondernemers duidelijkheid geven over de warmtetransitie, bewust maken en stimuleren om in actie te komen.
E2	Voor 2030 inzichtelijk hebben hoe kansrijk en wenselijk een warmtenet is in Lisse. Vanuit een gezamenlijke strategie met Hillegom, Teylingen en Noordwijk worden de mogelijkheden in kaart gebracht.
E3	Inzichtelijk maken waar inwoners ook na 2050 gebruik kunnen maken van het gasnet en waar we op termijn streven naar warmteoplossing zonder gasnet. Vanuit de strategie voor de warmtetransitie brengen we de vraagstukken integraal in kaart om ook voor de inwoners in de buitengebieden een duidelijke oplossing te bieden.
E4	We spelen de komende jaren slim in op de nieuwste inzichten en technieken.
E5	Raadsakkoord: de gemeenteraad gaat actief met inwoners in gesprek om hen te informeren over het belang van isolatie en andere vormen van energiebesparing en hen te wijzen op de mogelijkheden die bijvoorbeeld de Rijksoverheid biedt voor het verkrijgen van een financiële bijdrage.
E6	Raadsakkoord: het college onderzoekt in samenwerking met initiatiefnemer van een energiecollectief of energiecoöperatie of inwoners belangstelling hebben om zich aan te sluiten bij een dergelijk initiatief.

Samenwerkingspartners

Verbonden partijen	Overige samenwerkingspartners
Omgevingsdienst West-Holland (ODWH) VAB Stichting RIJK	Inwoners Zwerfafvalambassadeurs Maatschappelijke instellingen

Maatschappelijk vastgoed

Ons doel is de gemeentelijke vastgoedportefeuille optimaal in te zetten voor de uitvoering van het gemeentelijk beleid. Hierbij gaat het mede om de inzet van accommodaties van maatschappelijke organisaties en verenigingen. Om goed te kunnen aansluiten op de maatschappelijke vraag en ruimtelijke ontwikkelingen streven we naar een goede balans in de vastgoedportefeuille in omvang, samenstelling en spreiding.

Het maatschappelijk vastgoed legt beslag op de ruimte en de ruimtelijke ontwikkeling van bepaalde locaties. Tegelijkertijd behoort verduurzaming van het maatschappelijk vastgoed – van bestaande en nieuwe vastgoedobjecten – tot onze opgaven. Door de maatschappelijke, ruimtelijke en duurzame opgaven met elkaar te verbinden en te bundelen, maken we per vastgoedobject een weloverwogen en integrale afweging. De kaders die zijn vastgesteld bij de herziening van het accommodatiebeleid (2016), het grondbeleid en onze duurzaamheidsambitie vormen hiervoor de basis.

Lisse wil structureel bezuinigen op het accommodatiebeleid. Maar de gemeente wil ook investeren in haar inwoners en hun leef- en werkomgeving door een goed voorzieningenniveau in stand te houden. Het is een uitdaging om in dit spanningsveld een goede balans te vinden.

Activiteiten in 2024

WAT WILLEN WIJ BEREIKEN?

Doel: Het efficiënt en effectief inzetten van het gemeentelijk maatschappelijk vastgoed en de accommodaties van derden.

WAT GAAN WIJ DAARVOOR DOEN?

Activiteit	Activiteit omschrijving
A1	We voeren het richtinggevend plan bezuinigingen accommodaties 'Stenen voor stenen' uit.
A2	We faciliteren en stimuleren het bij elkaar brengen/clusteren van functies en activiteiten.
A3	We investeren in de samenwerking tussen instellingen/organisaties en verenigingen om elkaar te versterken in efficiënt gebruik van locaties en voorzieningen. Dit wordt uitgewerkt in de actualisering van het accommodatiebeleid.
A4	We vernieuwen de beheer- en exploitatieovereenkomsten van gemeentelijke (binnen)sportaccommodaties.
A5	We geven uitvoering aan de opdracht om de activiteiten in het pand (De Greef) locatie Ruishornlaan 21 te verplaatsen en de Ruishornlaan 21 af te stoten.
A6	Raadsakkoord: Het college bereidt een voorstel voor over actualisatie van het accommodatiebeleid. Daarin worden verschillende aspecten meegenomen, waaronder zelfbeheer, effectief en multifunctioneel ruimtegebruik, de functieontwikkeling richting de toekomst en de functie van buurtcentra. Dit wordt gedaan via een BOB-model.

WAT WILLEN WIJ BEREIKEN?

Doel: Herontwikkeling van vrijkomend maatschappelijk vastgoed.

WAT GAAN WIJ DAARVOOR DOEN?

Activiteit	Activiteit omschrijving
B1	We herbestemmen en herontwikkelen locaties van vrijkomend vastgoed in afstemming met de raad.

WAT WILLEN WIJ BEREIKEN?

Doel: Verduurzaming van het maatschappelijk vastgoed.

WAT GAAN WIJ DAARVOOR DOEN?

Activiteit	Activiteit omschrijving
C1	Wij onderzoeken en prioriteren verduurzaming van het gemeentelijk vastgoed, waaronder het gemeentehuis, sportaccommodaties en sociaal culturele accommodaties. Op basis van de uitkomsten leggen we vervolgstappen en acties voor ter besluitvorming.

WAT WILLEN WIJ BEREIKEN?

Doel: Realisatie van de nieuwbouw van de Ter Specke-hal en accommodatie FC Lisse en herinrichting van het parkeerterrein van sportpark Ter Specke. Plus: realisatie van de ver-/nieuwbouw van de gymzaal aan de Frans Halsstraat.

WAT GAAN WIJ DAARVOOR DOEN?

Activiteit	Activiteit omschrijving
D1	We benutten het gemeentelijk maatschappelijk vastgoed en de accommodaties van derden efficiënt en effectief. De Ter Specke-hal is gerealiseerd en de oude hal is afgebroken. De herinrichting van het parkeerterrein moet nog worden uitgevoerd. Het afwegingskader van de toekomst van de gymzaal aan de Frans Halsstraat wordt meegenomen in de actualisering van het accommodatiebeleid.

Samenwerkingspartners

Verbonden partijen	Overige samenwerkingspartners
	Huurders/gebruikers Verenigingen Woningbouwcorporatie Sportfondsen Bescal FC Lisse Omwonenden Particuliere initiatiefnemers

Verbonden partijen

Voor informatie over de verbonden partijen wordt verwezen naar de [paragraaf Verbonden partijen](#).

Beleids- en prestatie indicatoren

Naam indicator	Eenheid	Realisatie 2021	Realisatie 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	NL	Bron
Gemiddelde WOZ-waarde	Per € 1.000	€ 324	€ 357	€ 367		2023: € 369	CBS
Nieuw gebouwde woningen	Aantal per 1.000 woningen	6,2	4,2	13,5	10,1	2022: 9,3	Basis-registratie adressen en gebouwen
Demografische druk	De som van het aantal personen van 0 tot 20 en 65 jaar of ouder in verhouding tot personen van 20 tot 65 jaar (%)	79,4%		80,3%		2021: 70,1 %	CBS
Gemeentelijke woonlasten eenpersoonshuishouden	Gemiddeld totaalbedrag in euro's	€ 779		€ 779		2021: € 733	COELO
Gemeentelijke woonlasten meerpersoonshuishouden	Gemiddeld totaalbedrag in euro's	€ 868		€ 868		2021: € 810	COELO

Toelichting indicator Gemiddelde WOZ-waarde

De gemiddelde WOZ waarde van woningen.

Toelichting indicator Nieuwgebouwde woningen

Het aantal nieuwgebouwde woningen, exclusief overige toevoegingen zoals transformaties.

Toelichting indicator Demografische druk

De som van het aantal personen van 0 tot 20 jaar en 65 jaar of ouder in verhouding tot de personen van 20 tot 65 jaar.

Toelichting indicator Gemeentelijke woonlasten eenpersoonshuishouden

Het gemiddelde totaalbedrag in euro's per jaar dat een eenpersoonshuishouden betaalt aan woonlasten.

Toelichting indicator Gemeentelijke woonlasten meerpersoonshuishouden

Het gemiddelde totaalbedrag in euro's per jaar dat een meerpersoonshuishouden betaalt aan woonlasten.

Indicator	Eenheid	Realisatie 2021	Realisatie 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	NL	Bron
Omvang huishoudelijk restafval	Hoeveelheid restafval per inwoner in kilo's	98		86,9		2019: 161	CBS
Hernieuwbare elektriciteit	% elektriciteit opgewekt uit wind, waterkracht, zon of biomassa	NB		12%		2020: 26,9%	RWS

Toelichting indicator Omvang huishoudelijk restafval

Dit betreft het huis-aan-huis ingezamelde restafval

Toelichting indicator Hernieuwde elektriciteit

Het % hernieuwbare energie, ook wel duurzame of groene energie genoemd. Dit is energie afkomstig van natuurlijke bronnen die constant worden aangevuld zoals uit wind, waterkracht, zon, bodem, buitenluchtwarmte en biomassa.

* NB: De gegevens zijn op moment van schrijven van deze programmabegroting nog niet bekend.

Als de gegevens na het schrijven bekend worden, kunt u deze vinden op:

<https://www.waarstaatjegemeente.nl/dashboard/Besluit-Begroting-en-Verantwoording/>

Indicator	Eenheid	Realisatie 2021	Realisatie 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	NL	Bron
Verwijzingen Halt	Aantal per 10.000 jongeren (in de leeftijd 12 - 17 jaar)	150		240	100	2018: 110	Bureau Halt
Winkeldiefstallen	Aantal per 1.000 inwoners	2,0		1	1	2021: 1,8	CBS
Geweldsmisdrijven	Aantal per 1.000 inwoners	1,7		2,8	1,5	2021: 4,3	CBS
Diefstallen uit woning	Aantal per 1.000 inwoners	0,9		1,5	1	2021: 1,3	CBS
Vernielingen en beschadigingen (in de openbare ruimte)	Aantal per 1.000 inwoners	3,5		3	3	2021: 6,1	CBS

Toelichting indicator Verwijzingen Halt

Het aantal verwijzingen Halt per 10.000 inwoners van 12 tot 18 jaar. Jongeren van 12 tot 18 jaar die een licht strafbaar vergrijp plegen, worden door de politie of leerplichtambtenaren naar Bureau Halt verwezen voor een passende Halt-straf. Zij krijgen leeropdrachten en er volgen gesprekken met de jongere en de ouders. Op deze manier kunnen jongeren rechtzetten wat zij fout hebben gedaan, zonder dat zij in aanraking komen met het Openbaar Ministerie.

Toelichting indicator Winkeldiefstallen

Het aantal winkeldiefstallen per 1.000 inwoners.

Toelichting indicator Geweldsmisdrijven

Het aantal geweldsmisdrijven. Voorbeelden van geweldsmisdrijven zijn seksuele misdrijven, levensdelicten zoals moord en doodslag en lichamelijk letsel door schuld (bedreiging, mishandeling, etc.).

Toelichting indicator Diefstallen uit woning

Het aantal diefstallen uit woningen, per 1.000 inwoners.

Toelichting indicator Vernieling en beschadiging (in de openbare ruimte)

Hieronder vallen brandstichting, alle vormen van vernieling en misdrijven tegen de openbare orde en het openbaar gezag. Voorbeelden van misdrijven tegen de openbare orde en tegen het openbaar gezag zijn opruiing, huis-, computer- en lokaalvredebreuk, deelneming aan een criminele of terroristische organisatie, openlijke geweldpleging, godslastering, discriminatie en het doen van een valse aangifte. Omdat het delict mensenhandel vaak onder dezelfde feitcode geregistreerd wordt als het delict mensensmokkel worden deze twee delicten samengeteld en weergegeven bij de gewelds- en seksuele misdrijven.

* NB: De gegevens zijn op moment van schrijven van deze programmabegroting nog niet bekend. Als de gegevens na het schrijven bekend worden, kunt u deze vinden op:

<https://www.waarstaatjegemeente.nl/dashboard/Besluit-Begroting-en-Verantwoording/>

Kaderstellende stukken

- [Wet veiligheidsregio's](#)
- [Regionaal Crisisplan](#)
- Integraal Veiligheidsbeleid Lisse 2020-2023
- [Handhavingsuitvoeringsprogramma](#)
- [Algemene Plaatselijke Verordening Lisse](#)
- [Drank- en horecaverordening 2014](#)
- [Intergemeentelijke Structuurvisie Greenport 2016](#)
- [Regionale Structuurvisie, 2020 Holland Rijnland](#)
- [Prestatieafspraken Wonen Lisse](#)
- [Gemeenschappelijke Regeling Omgevingsdienst West-Holland](#)
- Afgesproken ambities met Omgevingsdienst West-Holland in het werkplan
- [Wegenbeleidsplan Lisse 2017-2021](#)
- [Visie Ruimte en Mobiliteit provincie Zuid-Holland](#)
- [Regionale Strategie Mobiliteit 2021 Holland Rijnland](#)
- [Beleidsregel Parkeernormen 2019](#)
- [Beleidsplan Openbare Verlichting 2018-2022](#)
- [Beleidsplan Civiel Kunstwerken 2018-2022](#)
- [Beleid Laadinfrastructuur 2021](#)
- [Regionale Omgevingsagenda, 2021 Holland Rijnland](#)
- [Regionale Energiestrategie \(RES\) Holland Rijnland 2021](#)
- [Nota Grondbeleid Lisse](#)
- [Woonvisie Lisse 2020-2024](#)
- [Regionale Woonagenda Holland Rijnland 2017](#)
- [Verordening Erfgoedcommissie Lisse 2019](#)
- Integraal Afvalwaterketenplan 2017-2021
- [Bomenbeleidsplan 2014-2030](#)
- [Groenprogramma Holland Rijnland, gebiedsprogramma 2016-2020](#)
- [Energieakkoord Holland Rijnland 2017-2025](#)
- Richtinggevend plan Duurzaamheid Lisse 2040
- [Gemeentelijke afvalstoffenverordening en uitvoeringsbesluit](#)
- [Wet Milieubeheer \(Wmb\)](#)
- [Herziening accommodatiebeleid 2016](#)

Wat mag het kosten?

Bedragen x € 1.000

Lasten	Rekening	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting
	2022	2023na wijziging	2024	2025	2026	2027
Thema Mobiliteit						
Verkeer en vervoer	-2.993	-3.241	-2.978	-3.540	-3.431	-3.454
Parkeren	-136	-178	-165	-238	-236	-235
Totaal Mobiliteit	-3.130	-3.419	-3.143	-3.778	-3.668	-3.690
Thema Openbare ruimte en duurzaamheid						
Openbaar groen en (openlucht) recreatie	-2.137	-2.459	-2.617	-2.650	-2.679	-2.706
Riolering	-1.393	-1.390	-1.192	-1.406	-1.465	-1.531
Afval	-2.690	-3.149	-3.721	-3.811	-3.839	-3.838
Milieubeheer	-1.057	-1.554	-1.230	-1.247	-1.265	-1.284
Begraafplaatsen en crematoria	0	-3	-2	-2	-2	-2
Totaal Openbare ruimte en duurzaamheid	-7.277	-8.556	-8.761	-9.116	-9.250	-9.360
Thema Veiligheid						
Openbare orde en veiligheid	-669	-909	-995	-995	-995	-995
Crisisbeheersing en brandweer	-1.605	-1.808	-1.847	-1.847	-1.847	-1.847
Totaal Veiligheid	-2.274	-2.718	-2.842	-2.842	-2.842	-2.842
Thema Wonen						
Wonen en bouwen	-837	-1.129	-1.119	-1.119	-1.119	-1.119
Ruimtelijke ordening	-2.391	-1.193	-1.200	-668	-668	-668
Totaal Wonen	-3.229	-2.323	-2.319	-1.787	-1.787	-1.787
Totaal lasten	-15.909	-17.015	-17.065	-17.523	-17.546	-17.679

Baten	Rekening	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting
	2022	2023na wijziging	2024	2025	2026	2027
Thema Mobiliteit						
Verkeer en vervoer	412	444	169	169	169	169
Parkeren	10	7	7	7	7	7
Totaal Mobiliteit	422	451	176	176	176	176
Thema Openbare ruimte en duurzaamheid						
Openbaar groen en (openlucht) recreatie	51	53	53	53	53	53
Riolering	2.108	2.244	2.010	2.255	2.328	2.378

Afval	4.085	4.501	5.302	5.115	5.153	5.151
Milieubeheer	0	56	156	156	56	56
Totaal Openbare ruimte en duurzaamheid	6.243	6.855	7.520	7.578	7.590	7.638
Thema Veiligheid						
Openbare orde en veiligheid	15	20	20	20	20	20
Crisisbeheersing en brandweer	105	113	113	113	113	113
Totaal Veiligheid	120	133	133	133	133	133
Thema Wonen						
Wonen en bouwen	893	851	443	443	443	443
Ruimtelijke ordening	3.154	0	5.776	0	0	0
Totaal Wonen	4.047	851	6.219	443	443	443
Totaal baten	10.833	8.290	14.049	8.330	8.341	8.390
Saldo van baten en lasten	-5.076	-8.726	-3.017	-9.193	-9.205	-9.289
Reserves	Rekening	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting
	2022	2023 na wijziging	2024	2025	2026	2027
Toevoegingen reserves	-417	0	-5.300	0	0	0
Onttrekkingen reserves	102	932	0	0	0	0
Totaal reserves	-315	932	-5.300	0	0	0
Saldo na bestemming	-5.391	-7.794	-8.317	-9.193	-9.205	-9.289

Programma 3 Bedrijvigheid

Trends en ontwikkelingen

Regionale economie

In de Duin- en Bollenstreek is gebiedsgericht werken noodzakelijk voor een integrale ontwikkeling van de economie. De strategische uitvoeringsagenda 'Ruimte Duin- en Bollenstreek' spreekt over het vinden van de balans tussen economie, duurzaamheid, toerisme/recreatie, wonen en leefbaarheid. Want dan ontstaat er een bijzondere en prettige leefomgeving binnen en buiten de regio.

Het blijkt dat de regio en Lisse qua aantal arbeidsplaatsen onder het gemiddelde scoren. Ook de scores voor opleidingsniveau, vergrijzing, ondernemerschap en verhuismobiliteit pakken niet positief uit in vergelijking met het merendeel van de andere Nederlandse gemeenten. Om krimp op den duur te voorkomen, is samenwerking nodig tussen de triple helix-partijen (overheid, bedrijfsleven en kennisinstellingen). Daarnaast moeten we aansluiting zoeken bij de omliggende regio's om in de strijd om kennis en talent overeind te kunnen blijven als regio en gemeente. Dit beeld is herkenbaar in de hele Duin- en Bollenstreek. Het is dus noodzakelijk om gezamenlijk (strategische) stappen te zetten.

Bollensector

De komende jaren zet de schaalvergroting door, in combinatie met de krimp van het aantal bedrijven in de bollensector. Veel bedrijven gaan zich steeds meer specialiseren. Daarnaast zet de focus op duurzaam bodembeheer de komende jaren door. Meer rotatie van gewassen zorgt voor een grotere vraag naar areaal dat geschikt is voor bloembollen. Deze ontwikkelingen leggen een (nog) grotere druk op het ruimtegebruik in de streek. Met de oprichting van de Greenport Ontwikkelingsmaatschappij (GOM) is in 2009 gestart met het optimaal inrichten van de beschikbare ruimte in de streek. Desondanks zien we de afgelopen jaren een trend dat telers meer en meer hectares in andere gebieden opzoeken voor hun teelt.

Om de economische positie van de Greenport te versterken, is in 2019 de stichting Greenport Duin- en Bollenstreek opgericht. Hierin werken onderwijs, overheid en ondernemers samen. De sector ziet de Bollenstreek nog altijd als haar bakermat vanwege de aanwezigheid van kennispartners (KAVB, BKD, Hobaho en andere), toeleveranciers, de band met De Keukenhof en de nabijheid van kennisinstututen (Leiden, Delft, Amsterdam) en onderwijsinstellingen (Wellant, Hogeschool Leiden, Hogeschool Inholland). Aan de hand van de evaluatie van de Intergemeentelijke Structuurvisie Greenport Duin- en Bollenstreek (ISG) wordt bekeken hoe verdere invulling gegeven wordt aan de ontwikkelingen binnen de Greenport. De transitie naar een duurzame Greenport en hernieuwbare energie maakt daarvan onderdeel uit.

Lokale economie

De lokale economie in het algemeen en de detailhandel in het bijzonder staan onder druk. Structurele ontwikkelingen, zoals de opkomst van online winkelen en veranderende behoeften bij klanten, zorgen ervoor dat het winkelcentrum is veranderd van een plek waar mensen inkopen doen in een plaats voor beleving en ontmoeting. Deze factoren beïnvloeden de opbouw van het centrum.

Verdere internationalisering van productieprocessen heeft gevolgen voor de bedrijventerreinen, steeds meer producten worden buiten onze landsgrenzen gemaakt. Daarnaast zijn er in de afgelopen jaren winkels verdwenen als gevolg van een veranderend koopgedrag en is het aantal leegstaande panden op bedrijventerreinen toegenomen. De laatste tijd neemt de vraag naar panden op de bedrijventerreinen weer toe. Hierbij is de kwaliteit van de bedrijventerreinen een punt van aandacht en transformatie een van de oplossingsrichtingen.

Regionale economie

Onze ambitie is de regionale economische structuur te versterken zonder dat het ten koste gaat van de woonaantrekkelijkheid. Sinds 2017 werken we met een regionale uitvoeringsagenda. Uit de evaluatie van de economische agenda in 2021 blijkt dat de agenda ten eerste moet worden gericht op de regionale vraagstukken. Dan gaat het om het verbeteren van structuurknelpunten, het aantrekken en behouden van kennis en jong talent en het stimuleren van ondernemerschap. Daarnaast moet de uitvoeringsagenda meer strategisch worden. Dat kan door aansluiting te zoeken bij provinciale en landelijke thema's zoals duurzaamheid, digitalisering en circulaire economie. Aan de hand van de evaluatie is een nieuwe uitvoeringsagenda opgesteld. Als (mede-)financier zijn we als gemeente kaderstellend. Duurzaamheid/circulaire economie is hierbij een belangrijk kader.

Om overeind te kunnen blijven in de strijd om kennis en talent, zal de Duin- en Bollenstreek meer aansluiting moeten zoeken met de economisch sterke regio's om haar heen, zoals de metropoolregio Amsterdam, de regio 071 rond Leiden en de metropoolregio Den Haag/Rotterdam.

De bloembollenteelt en -handel heeft onze regio gemaakt tot wat we zijn: de Bollenstreek, wereldwijd beroemd door de bollenvelden en De Keukenhof. Economie en toerisme in de Greenport Duin- en Bollenstreek zijn onlosmakelijk met elkaar verbonden. Op diverse manieren spannen we ons in om onze streek nog mooier en leefbaarder te maken. Onder andere is hiervoor de Stichting Greenport Duin- en Bollenstreek in 2019 opgericht.

De strategische agenda Duin- en Bollenstreek en de regionale omgevingsagenda Holland Rijnland bevat de ruimtelijke randvoorwaarden voor het vernieuwen en versterken van de lokale en regionale economie. De uitvoeringsagenda Duin- en Bollenstreek benoemt de volgende economische opgaven:

- Economische agenda: de samenwerking tussen de marketingpartners door ontwikkelen.
- Nieuw programma groen: het huidige gebiedsprogramma door ontwikkelen, met meer invulling op het gebied van toerisme en recreatie.
- Een `regiobrand voor de Duin- en Bollenstreek ontwikkelen om het verhaal van de Bollenstreek voor het voetlicht te brengen.
- Een stakeholdersanalyse doen en arrangement denken ontwikkelen.
- Het verbreden van kuuroordfaciliteiten naar de gehele Duin- en Bollenstreek onderzoeken, inclusief een goed functionerende arbeidsmarkt.
- Onze kennisintensieve sectoren verbinden.
- Programma `Duurzame Greenport en Hernieuwbare Energie' opstellen.

Activiteiten in 2024

WAT WILLEN WIJ BEREIKEN?

Doel: Versterken economische positie van de Duin- en Bollenstreek.

WAT GAAN WIJ DAARVOOR DOEN?

Activiteit	Activiteit omschrijving
A1	We ondersteunen het nieuwe uitvoeringsprogramma economie en brede welvaart van de Economic Board Duin en Bollenstreek, welke is ingericht op basis van een triple helix organisatie. Uitvoering van de activiteit is afhankelijk van beschikbare capaciteit en/of financiële middelen.
A2	Ondersteunen van de activiteiten van de stichting Greenport Duin- en Bollenstreek binnen de bestaande activiteiten.
A3	We ontwikkelen een regiobrand Duin- en Bollenstreek. Hiervoor moet de samenwerking tussen Stichting Lisse Marketing en de regiopartners worden versterkt, als het gaat om de promotie van de aantrekkelijkheid van de streek voor recreatie en toerisme.
A4	Uitvoeren Uitvoeringsagenda Duin- en Bollenstreek en samenwerken met de Economic Board.
A5	Verkennen van strategische samenwerking met omliggende gemeenten (ook buiten de Duin- en Bollenstreek). Uitvoering van de activiteit is afhankelijk van beschikbare capaciteit en/of financiële middelen.
A6	Aan de slag met de uitvoeringsagenda verblijfsrecreatie. Uitvoering van de activiteit is afhankelijk van beschikbare capaciteit en/of financiële middelen.
A7	In de Duin- en Bollenstreek verkennen we of en hoe de verschillende kernen elkaar kunnen versterken, en maken er - waar mogelijk - uitvoeringsafspraken over. We verbinden onze kennisintensieve sectoren. Uitvoering van de activiteit is afhankelijk van beschikbare capaciteit en/of financiële middelen.
A8	Raadsakkoord: Het college zet in overleggen met ketenpartners in de regio onverkort in op het versterken van de duurzame bollenteelt.
A9	Raadsakkoord: Het college geeft uitvoering aan de doelstellingen die vastgesteld worden in de actualisatie van de regionale economische agenda.
A10	Raadsakkoord: Het college bereidt een raadsvoorstel voor over de actualisatie van de Intergemeentelijke Structuurvisie. Als uit de evaluatie blijkt dat dat nodig is, doet het college een voorstel tot wijziging van de opdracht aan de Greenport Ontwikkelingsmaatschappij (GOM) en de wijze van financiering hiervan.

Samenwerkingspartners

Verbonden partijen	Overige samenwerkingspartners
Holland Rijnland Greenport Ontwikkelingsmaatschappij B.V.	Economic Board Duin- en Bollenstreek Omliggende gemeenten Stichting Greenport Duin- en Bollenstreek Provincie Zuid-Holland Provincie Noord-Holland Metropoolregio Amsterdam

Lokale economie

Lisse is en blijft een groene woongemeente met een economisch vitaal en aantrekkelijk dorpshart waar haar inwoners en bezoekers uit de regio graag komen winkelen. In goede samenwerking met ondernemers, bewoners en eigenaren blijven we ons hiervoor inzetten. Om Lisse als kennis- en expertisecentrum van de bloembollensector te behouden en versterken, leggen we de verbinding tussen economie, Greenport en onderwijs.

De Keukenhof en Lisse kunnen elkaar als belangrijke strategische partners versterken. Daarbij geven we prioriteit aan de thema's economie, duurzaamheid, mobiliteit en maatschappelijk verantwoord ondernemen. De samenwerking is begin 2019 vastgelegd in een convenant en zal naar verwachting in 2024 geactualiseerd worden.

Activiteiten in 2024

WAT WILLEN WIJ BEREIKEN?

Doel: Een economisch vitaal dorpshart, als ontvangstplek voor de lokale en regionale consument, met een hoog shoppingcomfort en conveniencekarakter.

WAT GAAN WIJ DAARVOOR DOEN?

Activiteit	Activiteit omschrijving
A1	Wij stimuleren de ontwikkeling van locaties die zijn benoemd in de detailhandelsvisie (waaronder revitalisatie Blokhuis) en brengen in beeld hoe de gemeente deze ontwikkelingen kan bespoedigen.
A2	Wij werken samen met Stichting Lisse Marketing (SLM).
A3	Raadsakkoord: Het college stelt een Centrumaanpak op via een BOB model. In deze gebiedsgerichte aanpak worden alle relevante beleidsvelden integraal meegenomen.
A4	Raadsakkoord: Het college maakt een raadsvoorstel over wijziging van de Winkeltijdenverordening. Dit doet het college via een BOB-model. Specifieke aandacht hierbij gaat uit naar de verruiming van de openingstijden van winkels (waaronder supermarkten) op zondag.

WAT WILLEN WIJ BEREIKEN?

Doel: Voldoende en duurzame bedrijventerreinen.

WAT GAAN WIJ DAARVOOR DOEN?

Activiteit	Activiteit omschrijving
B1	Wij maken bestaande bedrijventerreinen toekomstbestendig, in lijn met de Omgevingsvisie Lisse 2040 en op basis van de regionale bedrijventerreinenstrategie.
B2	In samenwerking met Hillegom, Noordwijk en Teylingen wordt verder gewerkt aan een regionale bedrijventerreinenstrategie. Invulling aan het ontwikkelen van nieuwe bedrijfslocaties kan plaatsvinden na vaststelling van de regionale bedrijventerreinenstrategie.

WAT WILLEN WIJ BEREIKEN?

Doel: Behoud van Lisse als centrum van de bloembollensector op het gebied van kennis, expertise én toerisme.

WAT GAAN WIJ DAARVOOR DOEN?

Activiteit	Activiteit omschrijving
C1	Wij werken samen met De Keukenhof, op basis van het convenant, op zo'n manier dat heel Lisse en waar mogelijk de Bollenstreek hiervan profijt heeft. Hierbij wordt aandacht besteed aan potentiegebied, maatschappelijke bijdrage en toeristische trekpleister De Keukenhof. In lijn met het raadsakkoord wordt de actualisatie van het convenant voorbereid.
C2	Raadsakkoord: Het college vernieuwt met Keukenhof het samenwerkingsconvenant. In het convenant wordt de meerwaarde van de samenwerking tussen de gemeente en Keukenhof in breed perspectief uitgewerkt. Daarbij wordt rekening gehouden met de realisatie van maatschappelijke opgaven en de rol van Keukenhof voor Lisse buiten de openingsweken.
C3	Raadsakkoord: Het college stelt een beleidsnotitie op voor het stimuleren van recreatie en toerisme in, op en aan het water. Daarin worden onder meer uitgewerkt: <ul style="list-style-type: none">- Aanlegmogelijkheden voor vaartuigen;- Realisatie wandelpad naast de Ringvaart en Greveling;- Recreatief gebruik van dijken.

Samenwerkingspartners

Verbonden partijen	Overige samenwerkingspartners
Greenport Ontwikkelingsmaatschappij B.V. (GOM) Holland Rijnland	Keukenhof Stichting Lisse Marketing Economic Board DBS Stichting Greenport DBS Provincie Zuid-Holland Dorpshart Lisse Alverha Ondernemers(fonds)

Verbonden partijen

Voor informatie over de verbonden partijen wordt verwezen naar de [paragraaf Verbonden partijen](#).

Beleidsindicatoren

Naam indicator	Eenheid	Realisatie 2021	Realisatie 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	NL	Bron
Vestigingen (van bedrijven)	Aantal per 1.000 inwoners in de leeftijd 15 tot en met 64 jaar	164,2	172,3	150	165	2021: 165,1	LISA
Functiemenging	Index dat verhoudingswaarde aangeeft tussen banen en woningen	47,7%	48,6%	48%	48%	2021: 53,3%	LISA

Toelichting indicator Vestigingen van (bedrijven)

Het aantal vestigingen van bedrijven, per 1.000 inwoners in de leeftijd van 15-65 jaar.

Toelichting indicator Functievermenging

De functiemenging index (FMI) weerspiegelt de verhouding tussen banen en woningen, en varieert tussen 0 (alleen wonen) en 100 (alleen werken). Bij een waarde van 50 zijn er evenveel woningen als banen.

Kaderstellende stukken

Regionale economie

- [Economische agenda Duin- en Bollenstreek, visie 2030 en uitvoeringsprogramma 2016](#)
- Uitvoeringsagenda Economie en Toerisme 2019
- [Meerjarenprogramma Greenport Duin- en Bollenstreek 2017-2020](#)
- [Intergemeentelijke structuurvisie Greenport Duin- en Bollenstreek 2016](#)
- [Groenprogramma Holland Rijnland, gebiedsprogramma 2016-2020](#)

Lokale economie

- [Detailhandelsvisie 2016-2020](#)
- Fantastische lijnen onderwijs en arbeidsmarkt (dagbesteding) Holland Rijnland
- [Convenant huisvesting arbeidsmigranten Holland Rijnland 2014 – 2018](#)
- [Bedrijventerreinenstrategie Holland Rijnland](#)

Kunst en Cultuur

- Aandacht voor Cultuur! 2016-2019

Wat mag het kosten?

Bedragen x € 1.000

Lasten	Rekening	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting
	2022	2023na wijziging	2024	2025	2026	2027
Thema Regionale economie						
Bedrijvenloket en bedrijfsregelingen	-50	-72	-77	-77	-77	-77
Economische ontwikkeling	-1.228	-959	-762	-491	-491	-441
Economische promotie	-188	-276	-231	-231	-231	-231
Totaal Regionale economie	-1.466	-1.307	-1.070	-799	-799	-749
Totaal lasten	-1.466	-1.307	-1.070	-799	-799	-749

Baten	Rekening	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting
	2022	2023na wijziging	2024	2025	2026	2027

Thema Regionale economie

Bedrijvenloket en bedrijfsregelingen	9	13	13	13	13	13
Economische ontwikkeling	378	0	0	0	0	0
Economische promotie	102	125	125	125	125	125
Totaal Regionale economie	489	138	138	138	138	138
Totaal baten	489	138	138	138	138	138

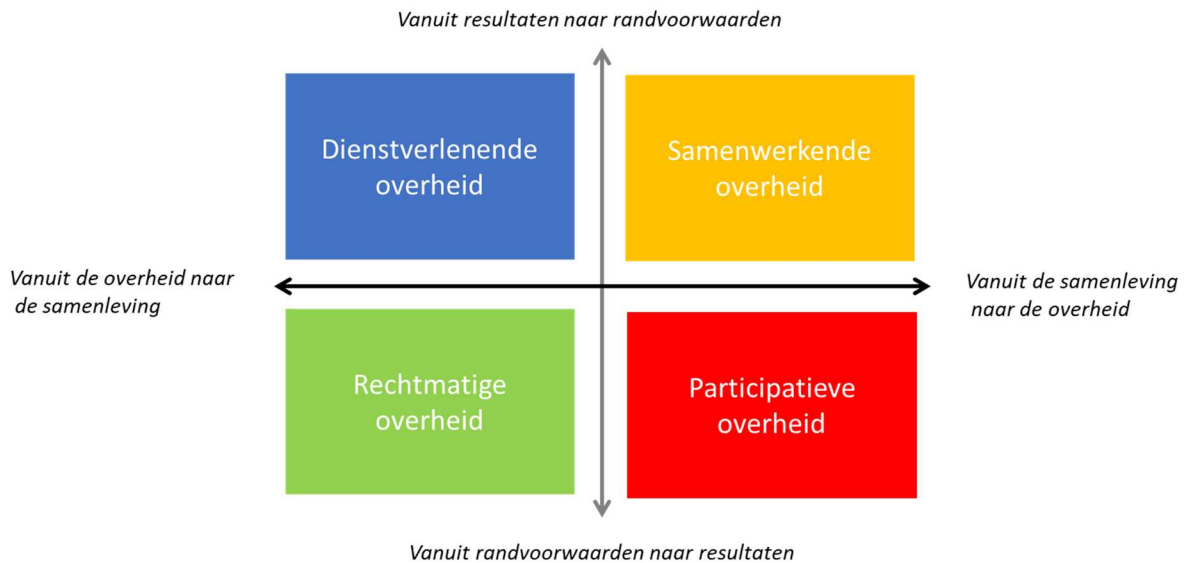
Saldo van baten en lasten	-976	-1.169	-932	-661	-661	-611
----------------------------------	-------------	---------------	-------------	-------------	-------------	-------------

Reserves	Rekening	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting
	2022	2023 na wijziging	2024	2025	2026	2027
Toevoegingen reserves	-284	0	0	0	0	0
Onttrekkingen reserves	798	523	271	0	0	0
Totaal reserves	514	523	271	0	0	0

Saldo na bestemming	-462	-646	-661	-661	-661	-611
----------------------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------

Programma 4 Bestuur

Het programma Bestuur gaat meer over de bestuurlijke rollen en de manieren van overheidssturing dan over de vakinhoudelijke zaken. Dat was in voorgaande begrotingen ook al het geval. Maar in samenwerking met de raadsklankbordgroep Planning & Control is dit met de doorontwikkeling van de P&C-cyclus verder uitgewerkt. In deze begroting, een van de documenten van de P&C-cyclus, zijn de eerste stappen van deze doorontwikkeling zichtbaar. In de nieuwe opzet van programma 4 hanteren we een indeling volgens het bestuurlijke (regie) rollenmodel: een gemeentebestuur heeft een dienstverlenende rol naar haar inwoners en ondernemers, een netwerkende rol in haar gemeenschap en regio, een participatieve rol in initiatieven vanuit de gemeenschap en een rechtmatige rol met toezien op handelen volgens wet- en regelgeving en zelf het goede voorbeeld geeft. Langs de lijn van dit bestuurlijke rollenmodel hebben we de begrotingsdoelen en activiteiten in het programma bestuur als volgt gerangschikt:

De komende jaren werken we aan een nog betere verbinding tussen doelen - activiteiten - kosten met daaraan gekoppeld (als het even kan) effectindicatoren waaruit de effecten van beleid zichtbaar worden en prestatie-indicatoren die de voortgang van het beleid laten zien. Een digitaal goed doorzoekbare versie van de P&C documenten is, naast meer gebruik van grafische weergaven, een ambitie in de doorontwikkeling.

Dienstverlenende overheid

Trends en ontwikkelingen

In lijn met de VNG en de vereniging van directeuren Publieksdiensten (VDP) leveren wij service op maat. Belangrijke uitgangspunten hierbij zijn digitaal (tenzij), voorspelbaarheid, snelheid en daar waar nodig fysiek maatwerk service.

We geven de komende jaren passende dienstverleningsconcepten vorm in de volle breedte van de organisatie aan de hand van serviceformules (van buiten naar binnen) die samen de complete omni-channel interactie met de samenleving omvatten. Omni-channel dienstverlening en de één-loket-gedachte dragen bij aan het versterken van de relatie met de samenleving. We willen nog vaker realistische verwachtingen creëren en waarmaken.

De groeiende maatschappelijke roep om een open, digitale en toegankelijke overheid wordt steeds meer zichtbaar in onze wetten. Deze ontwikkeling zal de komende jaren een aanzienlijke impact hebben op processen en op de inrichting van de gemeentelijke informatiehuishouding. Nieuwe wetgeving (zoals bijvoorbeeld de Woo en de WMEBV) brengt onvermijdbare verplichtingen en verantwoordelijkheden met zich mee die geïmplementeerd moeten worden.

Wat willen we bereiken?

Doel 1: We leveren service op maat:

- Toegankelijk: één-loket, omni-channel, dienstverlening en serviceformules;
- Begrijpelijk: Onze informatie en communicatie is voor iedereen te interpreteren;
- Snel: Digitaal waar dat kan, persoonlijk waar dat nog nodig is.

<i>Effectindicatoren (incl. bron)</i>	<i>Laatste meting</i>	<i>Begroting 2024</i>	<i>Streefwaarde 2027</i>
Tevredenheid inwoners over publieke dienstverlening via alle kanalen (www.waarstaatjegemeente.nl)	6.86 (2023)	7.0	7.5
Tevredenheid ondernemers over publieke dienstverlening via alle kanalen (www.waarstaatjegemeente.nl)	6.5 (2023)	6.7	7.2
Tevredenheid inwoners over communicatie en voorlichting (www.waarstaatjegemeente.nl)	6.64 (2020)	7.0	7.5

Doel 2: In lijn met de wetgeving optimaliseren we de digitale bereikbaarheid en toegankelijkheid door informatie actueel en openbaar toegankelijk te maken binnen de kaders van de Wet open overheid (Woo) en werkprocessen te moderniseren en digitaliseren in lijn met de eisen van de Wet modernisering elektronisch bestuurlijk verkeer (Wmebv).

Wat gaan we daarvoor doen?

Activiteit	Type	Omschrijving
Doel 1		
A1	Project	We investeren in de onze digitale dienstverlening. We breiden de mogelijkheden van de Chat-bot (GEM) en de functionaliteiten van het Omgevingsloket verder uit.
A2	Project	We voeren een nieuw klanttevredenheidsonderzoek uit over diverse kanalen (telefonie, e-mail, balie, website, sociale media, gemeentepagina, etc.).
A3	Project	We verbeteren de begrijpelijkheid van taal/tekst door de kwaliteit ervan te meten en medewerkers te trainen op het gebruik van begrijpelijke taal conform het door drie gemeenten ondertekende Taalpact en toolkit beschikbaar te maken.
Doel 2		
B1	Project	We richten een portaal in waarop Woo-documenten actief openbaar gemaakt worden.
B2	Project	We richten e-diensten in voor producten en diensten die onder de Wmebv vallen.
B3	Project	In het kader van de digitale toegankelijkheid en doorzoekbaarheid werken we aan het verder op orde brengen van de informatiehuishouding. Dataclassificatie is daarbij een belangrijk thema.

Hoe gaan we dat meten?

Prestatie indicatoren (incl. bron)	Laatste meting	Begroting 2024	Streefwaarde 2027
Balie burgerzaken: <ul style="list-style-type: none"> Wachttijd balie minder dan 5 minuten Klanten zonder afspraak geholpen Selfservice producten binnen 7 werkdagen geleverd Selfservice producten binnen 10 minuten afgehandeld Telefoonie: <ul style="list-style-type: none"> Oproepen op het centrale nummer wordt opgenomen Terugbelnotities worden adequaat afgehandeld Percentage oproepen dat via het centrale nummer direct wordt afgehandeld Post/mail: <ul style="list-style-type: none"> Vragen via contactformulier beantwoord binnen 6 weken. Website: <ul style="list-style-type: none"> Live chats worden direct beantwoord 		90% Max 5% Min 90% Min 90% Min 90% Min 70% < 2 werkd Min 50% Min 90% Min 90%	90% Max 5% Min 90% Min 90% Min 90% Min 70% <2 werkd Min 50% Min 90% Min 90%
Voldoen aan norm digitale toegankelijkheid		Status B	Status B
Gaan voldoen aan de opdracht en kaders van de Wet Open Overheid: alle categorieën informatie van de gemeente actueel, openbaar en toegankelijk kunnen ontsluiten.	wordt nog uitgevoerd		

Samenwerkingspartners

Verbonden partijen	Overige samenwerkingspartners
	<ul style="list-style-type: none">• VNG• VDP• Kenniskring serviceformules• Stichting Lezen en Schrijven• Taalhuis van de bibliotheek Bollenstreek Holland-Rijnland

Samenwerkende overheid

Trends & ontwikkelingen

De nieuwe Wet gemeenschappelijke regelingen maakt het nodig de gemeenschappelijke regelingen waarin onze gemeente deelneemt aan te passen aan de nieuwe wetgeving. Eén vraag die daarbij speelt is of aanleiding bestaat al dan niet te komen tot de vorming van een intergemeentelijke raadscommissie gekoppeld aan de desbetreffende gemeenschappelijke regeling. Deze vraag en andere vragen in het kader van intergemeentelijke samenwerking worden onderzocht en uitgewerkt door een werkgroep die bestaat uit raadsleden en ondersteund wordt vanuit de griffies.

Meer en meer bestaat de noodzaak om grote opgaven in gezamenlijkheid op te pakken. Buiten de formele gemeenschappelijke regelingen om werken we in de Duin- en Bollenstreek regionaal samen met vijf gemeenten (Hillegom, Katwijk, Lisse, Noordwijk en Teylingen). We pakken een aantal opgaven gezamenlijk op omdat de stedelijke ontwikkeling in het zuiden, het behoud van het open landschap en de ontwikkelingen aan de kust rand voorwaardelijk en onlosmakelijk aan onze ontwikkeling verbonden zijn. We geven dit vorm in de 'Uitvoeringsagenda Duin en Bollenstreek'.

Wat willen we bereiken?

Doel 1: Versterken van de grip op verbonden partijen en beheersing van de uitgaven aan verbonden partijen.

Doel 2: Onze gezamenlijke ambitie is verwoord in de "Uitvoeringsagenda Duin- en Bollenstreek". Daarbij is gekozen voor de focus op zes topprioriteiten binnen een overleg structuur die bestaat uit 'gekleurde bollen':

1. Actualisatie Greenport (en gezamenlijke keuzes hernieuwbare energiebronnen);
2. Ontwikkelen van ene regiobrand;
3. Verbinden kennisintensieve sectoren (deze drie topprioriteiten vormen de economische agenda Duin- en Bollenstreek),
4. Realisatie van de woningbouwopgave,
5. Maatregelenpakket 'ontsluiting Noordelijke Bollenstreek',
6. Corridorstudie mobiliteit/ruimte Leiden-Katwijk-Noordwijk. In het kader van de uitvoering van dit programma is er een intergemeentelijk programmateam ingesteld.

<i>Effectindicatoren (incl. bron)</i>	<i>Laatste meting</i>	<i>Begroting 2024</i>	<i>Streefwaarde 2027</i>
In het huidige meetinstrumentarium bestaat voor dit thema (nog) geen geschikte informatie om passende effectindicatoren te definiëren en te meten.			

Wat gaan we daarvoor doen?

Doel 1:

<i>Activiteit</i>	<i>Type</i>	<i>Omschrijving</i>
A1	Project	Aanpassing van de verschillende gemeenschappelijke regelingen aan de nieuwe Wet gemeenschappelijke regelingen
A2	Project	In samenwerking met raden en partners in gemeenschappelijke regelingen (per regeling) de afweging maken of de instelling van een intergemeentelijke raadscommissie al dan niet wenselijk is.
A3	Project	Vereenvoudiging en actualiseren van de Nota Verbonden Partijen.
A4	Project	In samenspraak tussen college en raad per verbonden partij afwegingskader herdefiniëren en actualiseren.
A5	Project	Verdere professionalisering van het accounthouderschap op verbonden partijen.
A6	Raadsakkoord	De gemeenteraad en het college zetten in op het versterken van het bestuurlijk opdrachtgeverschap richting gemeenschappelijke regelingen die taken voor ons uitvoeren. De aandacht gaat naar taken, efficiëntie in de uitvoering en de kosten daarvan, waaronder de kosten voor externe inhuur en onderzoek. Daarbij ligt een rol voor het college om dit in te brengen in de besturen van de gemeenschappelijke regelingen. Er ligt ook een rol voor de expertteams en de gemeenteraad om deze onderwerpen mee te nemen in gesprekken met andere raden.
A7	Raadsakkoord	De gemeenteraad en het college volgen doorlopend de nieuwe Gemeenschappelijke regeling Serviceorganisatie Zorg Holland Rijnland en kijken kritisch naar kwaliteit, financiën en efficiëntie. Daarover vindt verdieping plaats door middel van inzet van een expertteam.

Doel 2:

De vijf samenwerkende gemeenten in de Duin en Bollenstreek hebben rondom de implementatie van de uitvoeringsagenda de krachten gebundeld en een gezamenlijk kernteam gevormd samengesteld uit een programmamanager, programmasecretaris, projectondersteuner en een communicatieadviseur onder leiding van een extern ingehuurde kwartiermaker.

Het kernteam voorziet incidentele kosten die gemaakt zullen worden rondom het organiseren van collegeconferenties, radenbijeenkomsten, stakeholdersbijeenkomsten, en het ontwikkelen van interne en externe communicatie- en rapportagemiddelen. Hierover wordt u later geïnformeerd via een apart raadsbesluit.

<i>Activiteit</i>	<i>Type</i>	<i>Omschrijving</i>
B1	Programma	Mobiliteitsmaatregelen Noordelijke DBS en Haarlemmermeer, waarin negen partijen dit jaar toewerken naar een startnotitie.
B2	Programma	'Corridorstudie Zuidelijke Duin- en Bollenstreek', waarin het realiseren van een Zuidelijke ontsluiting wordt onderzocht.
B3	Programma	Via de bestuurlijke tafel sturing en richting aan topprioriteit 'Hernieuwbare energiebronnen'
B4	Programma	Uitvoering van het gebiedsprogramma 'B(I)oeiende Bollenstreek'
B5	Programma	De greenportregio's Aalsmeer, Boskoop en Duin- en Bollenstreek werken samen aan een Regio Deal. In de Regio Deal wordt met een coalitie van Rijksoverheid, ondernemers, onderwijsinstellingen en inwoners gewerkt aan het realiseren van een weerbare en vitale regio, met een toekomstbestendige arbeidsmarkt en een duurzaam en circulair sierteeltcluster. De governance en uitvoeringskosten die de

		projecten van uit de regiodeal met zich meebrengen worden voor 50% gedekt vanuit het Rijk en voor 50% vanuit de publiek/private coalitie uit de regio. De definitieve financiële kaders van de regiodeal zijn nog niet bekend gemaakt door het Rijk. De inschatting is dat dit €250.000 per jaar vraagt vanuit de DBS-gemeenten vanaf 2024. De regiodeal aanvraag wordt 15 november ingediend bij het Rijk.
B6	Project	Herijking ISG binnen het Programma Duurzame Greenport.
B7	Project	Ontwikkelen en inpassen van de doelen van het Programma Duurzame Greenport in het Programma Landelijk Gebied van de provincie (ZH-PLG). Hierin wordt gebiedsgericht gewerkt aan opgaven rondom natuurherstel, waterkwaliteit en klimaat voor landbouw en landgebruik. (Het Programma Duurzame Greenport en het ZH-PLG worden zoveel mogelijk is elkaars verlengde opgesteld.)
B8	Project	We werken de drie topprioriteiten zoals opgenomen in het Advies Uitvoeringsprogramma en Organisatie Economic Board Duin- en Bollenstreek (EBDB) 2023-2026 uit in de Uitvoeringsagenda DBS. (Ontwikkelen van een 'regiobrand', duurzame Greenport en verbinden van kennisintensieve sectoren.)
B9	Proces	Op de bestuurlijke tafel 'Rood' wordt in relatie tot Holland Rijnland afgestemd over wonen en werken. Onder meer op woonuitdagingen rondom specifieke doelgroepen. Het verbinden van kennisintensieve sectoren met andere sectoren in de regio wordt in samenwerking met de EBDB vormgegeven. De EBDB heeft in de aanbesteding de opdracht heeft gekregen deze topprioriteit tot uitvoering te brengen.
B10	Proces	De vijf samenwerkende gemeenten in de Duin en Bollenstreek hebben rondom de implementatie van de uitvoeringsagenda de krachten gebundeld en een gezamenlijk kernteam gevormd samengesteld uit een programmamanager, programmasecretaris, projectondersteuner en een communicatieadviseur onder leiding van een extern ingehuurd kwartiermaker. Het kernteam voorziet incidentele kosten die gemaakt zullen worden rondom het organiseren van collegeconferenties, radenbijeenkomsten, stakeholdersbijeenkomsten, en het ontwikkelen van interne en externe communicatie- en rapportagemiddelen. Verder worden de kosten van de kwartiermaker toegerekend aan de laten van het kernteam.

Hoe gaan we dat meten?

<i>Prestatie indicatoren (incl. bron)</i>	<i>Laatste meting</i>	<i>Begroting 2024</i>	<i>Streefwaarde 2027</i>
In het huidige meetinstrumentarium bestaat voor dit thema (nog) geen geschikte informatie om passende prestatie indicatoren te definiëren en te meten.			

Samenwerkingspartners

Verbonden partijen	Overige samenwerkingspartners
<ul style="list-style-type: none"> • HLTsamen • Holland Rijnland • Intergemeentelijke Sociale Dienst (ISD) • Werkvoorzieningschap Kust-, Duin en Bollenstreek /Provalu • Regionale dienst openbare gezondheidszorg Hecht Hollands Midden (RDOG) • Veiligheidsregio Hollands Midden (VRHM) • Regeling Omgevingsdienst West Holland (ODWH) • Vuilvervoerbedrijf Duin en Bollenstreek (VAB) • Samenwerking Belastingen Bollenstreek • Serviceorganisatie Zorg Holland Rijnland (SOZ) • Greenport Ontwikkelingsmaatschappij B.V. (GOM) • Bank Nederlandse Gemeenten (BNG) • Duin- en waterbedrijf Zuid-Holland (Dunea) • Alliander N.V. 	<p>Gemeente Katwijk Gemeente Noordwijk</p>

Rechtmatige overheid

Trends en ontwikkelingen

Op basis van de Europese regelgeving is in januari 2023 de Richtlijn Netwerk- en Informatiesystemen 2.0 (NIB2) in werking getreden en uiterlijk in oktober 2024 van kracht. De grootste veranderingen voor ons als lokale overheid zijn:

- Het BIO (Baseline Informatiebeveiliging Overheid) kader waarin we nu werken wordt omgezet naar een BIO 2.0, waarbij aanvullende eisen worden toegevoegd conform de NIB2. Wat deze eisen precies zijn, is nog onduidelijk.
- De NIB2 is een verplichting voor alle digitale dienstverleners. Er wordt een onafhankelijke toezichthouder aangesteld met de vrijheid om onderzoek te doen naar partijen in de scope van de NIB2 en deze te straffen door middel van boetes als zij niet voldoen aan de NIB2, zoals de Autoriteit Persoonsgegevens dat kan bij de AVG.
- Er komt een meldplicht voor alle beveiligingsincidenten richting deze onafhankelijke toezichthouder.

Met ingang van 2023 is het college verplicht in de jaarstukken een rechtmatigheidsverantwoording op te nemen waarmee zij verantwoordt rechtmatig te hebben gehandeld. In diverse onderdelen van de organisatie moeten acties worden ondernomen om het rechtmatig handelen aantoonbaar te maken en de rechtmatigheidsverantwoording op te kunnen stellen. Het plan van aanpak voor 2023 is in voorbereiding en wordt voorgelegd. In 2024 zullen hiervoor verdere organisatorische maatregelen worden genomen.

Wat willen we bereiken?

Doel 1: De informatie(bronnen) voldoet aan de wet- en regelgeving.

Doel 2: Het college van burgemeester en wethouders beschikt over voldoende kwalitatieve en kwantitatieve informatie zodat de rechtmatigheidsverantwoording opgesteld en opgenomen kan worden in de jaarstukken.

Doel 3: Het versterken van financiële sturing en beheersing.

Doel 4: We zorgen voor het rechtmatig en ordentelijk verloop van het verkiezingsproces.

<i>Effectindicatoren (incl. bron)</i>	<i>Laatste meting</i>	<i>Begroting 2024</i>	<i>Streefwaarde 2027</i>
Doel 1			
We voldoen aan de ENSIA norm.	Volwassenheids-niveau 2	Volwassenheids-niveau 2,2	Volwassenheids-niveau 3
Doel 2			
We voldoen aan het ambitieniveau voor de AVG	Volwassenheids-niveau 2	Volwassenheids-niveau 2,2	Volwassenheids-niveau 3
Doel 3			
Het college krijgt een goedkeurende controleverklaring bij de rechtmatigheidsverantwoording.	Ja	Ja	Ja
Doel 4			
Het aantal gegronde bezwaren die zijn ingediend ten aanzien van de verkiezingsuitslag	0	0	0

Wat gaan we daarvoor doen?

<i>Activiteit</i>	<i>Type</i>	<i>Omschrijving</i>
Doel 1		
A1	Project	We stellen een beleidsplan privacy- en informatieveiligheid vast, tactisch plan voor inrichten processen en systemen
A2	Proces	De kwaliteit van de BRP verbeteren door o.a. door meer focus op adreskwaliteit en het houden van huisbezoeken.
A3	Proces	Inzageverzoeken rondom privacy worden tijdig en adequaat afgehandeld
Doel 2		
B1	Project	We stellen een Plan van aanpak Rechtmatigheid op met acties om de beheershandelingen van het college rechtmatig te kunnen laten plaatsvinden en om de rechtmatigheidsverantwoording op te kunnen stellen. We keuren het Plan van aanpak goed en passen het in de organisatie toe.
B2	Proces	We toetsen uitgaven op staatssteun en leggen hierover verantwoording af
B3	Project	Samenhangend met rechtmatigheid: We bevorderen het risicobewust handelen en stellen de kadernota Risicomanagement vast.
B4	Project	We voeren doelmatig- & doeltreffendheidsonderzoeken (213a Gemeentewet) uit.
Doel 3		
C1	Programma	Het doel van het programma versterken financiële sturing en beheersing wordt gerealiseerd doordat de financiële functie wordt versterkt.
C2	Project	Doorontwikkeling van de bestuurlijke P&C cyclus en producten. Dit wordt uitgevoerd in samenwerking tussen leden van de drie auditcommissies, portefeuillehouders financiën, de griffies en het ambtelijk apparaat. In 2024 staat de verbetering van programma 2 en 3 op de planning
Doel 4		
D1	Project	De Europese Verkiezingen worden georganiseerd. Op de verkiezingsdagen worden medewerkers vrijgesteld van werk om zich hiervoor in te zetten.

Hoe gaan we dat meten?

<i>Prestatie indicatoren (incl. bron)</i>	<i>Laatste meting</i>	<i>Begroting 2024</i>	<i>Streefwaarde 2027</i>
Doel 1			
Nader te bepalen			
Doel 2			
Het college heeft de rechtmatigheidsafwijkingen opgenomen in de verantwoording in de jaarstukken 2024.		Ja	Ja
Aantal datalek meldingen.	8	8	8
Aantal datalek meldingen aan AP gemeld.	1	1	1
Doel 3			
Aantal programma's dat is verbeterd in de programmabegrotingen van de gemeenten.	1	2	2
Doel 4			
Het percentage rollen dat ingevuld moet worden voor het goed kunnen organiseren van de verkiezingen.		100%	100%

Samenwerkingspartners

Verbonden partijen	Overige samenwerkingspartners
Geen	Geen

Participerende overheid

Trends & ontwikkelingen

Participatie gaat over het zo vroeg mogelijk betrekken van personen voor wie een initiatief, plan of activiteit gevolgen heeft. Dit kan ook gaan om personen die (in-)direct betrokken zijn bij een initiatief, plan of activiteit. De komst van de Omgevingswet maakt ook dat participatie een steeds belangrijker onderwerp wordt.

We zien een beweging met een steeds groter speelveld in (Social)medialandschap waarin steeds meer mensen zich terugtrekken in hun eigen bubbel en het moeilijker wordt groepen (waaronder het zogenaamde stille midden) te bereiken. Daarnaast is er een breed gedragen gevoel dat leiders en autoriteiten vaker bezig zijn met beeldvorming dan met het herstel van de relatie met de samenleving. Technologische ontwikkelingen op het gebied van artificial intelligence, deep fake en big data bieden kansen en bedreigingen voor communicatie en participatie.

Alle grote maatschappelijke, politieke en economische ontwikkelingen beïnvloeden elkaar en vragen een andere rol van de gemeente. De opgaven zijn complex, in een complexe samenleving. Langs de lijn van opgavegericht werken werken we samen met inwoners, aanbieders en ondernemers aan maatschappelijke en organisatie overstijgende opgaven. Omdat de opgave centraal komt te staan, ontstaat ruimte om krachten te bundelen en samen te komen tot de kern van een vraagstuk en een gemeenschappelijke werkwijze. Onze gemeentelijke rol verandert van probleemoplosser naar procesregisseur, waarin we wendbaar sturen op de grote lijn en het lange termijnperspectief. Het gaat om co-creatie met als resultaat: meer participatie, krachtenbundeling, draagvlak en cohesie, domein overstijgende en gedeelde oplossingen en een gemeenschappelijke werkwijze. Dit vraagt een wendbare organisatie inzetbaar volgend op de opgaven.

Daarbij past een organisatie- en bestuursstructuur die de opgaven ondersteunt en waar de gemeente voor staat. Een meer opgavegerichte en participatieve manier van werken noopt tot aanpassing van de huidige sectorale manier van werken. (In het traject van organisatieontwikkeling binnen HLTsamen wordt gewerkt aan het anders (in)richten van de werkorganisatie langs genoemde lijnen.) De sectorale manier van werken is terug te vinden in de bestuurlijke inrichting (raadscommissies, de portefeuilleverdeling in het college, de programma's in de P&C-cyclus), maar ook in de structuur van de regionale samenwerking in de Duin- en Bollenstreek en Holland Rijnland. Deze sectorale opzet lijkt niet goed aan te sluiten bij de ontwikkelrichtingen. In gezamenlijkheid verkennen we een ambtelijke en bestuurlijke inrichting die aansluit de toekomstvisie rondom het lokaal openbaar bestuur.

Wat willen we bereiken?

Doel 1: Raad, bestuurders en medewerkers zijn omgevingsbewust en staan 'vanuit de bedoeling' in contact met de samenleving (werkend vanuit de ambitie publieke waarde toe te voegen).

Doel 2: Een integrale aanpak van grote maatschappelijke vraagstukken, waarbij we oplossingen zoeken in samenwerking met relevante maatschappelijke partners.

Effectindicatoren (incl. bron)	Laatste meting	Begroting 2024	Streefwaarde 2027
Doel 2			
Betrokken mensen uit de samenleving waarderen het participatieproces met minimaal een 7		7	7

Wat gaan we daarvoor doen?

Activiteit	Type	Omschrijving
Doel 1		
A1	Project	Bij het betrekken van de samenleving bij beleidsontwikkelingen en projecten zetten we methoden in om het stille midden te bereiken. Denk daarbij aan zandloperpeilingen en eventueel een burgerberaad. Maar ook het actief betrekken van de doelgroepen waarvoor beleid en projecten juist bedoeld zijn.
A2	Project	Uitvoeren en begeleiden van 6 pilot trajecten participatie vanuit de plustaak voor Lisse
A3	Proces	Met de raadsparticipatiewerkgroep wordt actief geleerd en gedeeld hoe de verschillende participatieprocessen verlopen.
A4	Raadsakkoord	De burgemeester bereidt in samenspraak met de raads werkgroep Participatie een participatieverordening voor en legt deze ter besluitvorming voor aan de raad. Deze wordt in het laatste kwartaal 2023 voorgelegd aan de raad. Daarnaast onderzoekt de burgemeester wat er nog meer nodig is om participatie vorm te geven.
Doel 2		
B1	Proces	Raad en college vullen de rollen in en voeren de taken uit conform het nieuwe kader voor participatie en met gebruik van beschikbare participatie instrumenten. In de raads werkgroep worden ervaringen gedeeld en zo nodig kaders en instrumenten bijgesteld.

Hoe gaan we dat meten?

Prestatie indicatoren (incl. bron)	Laatste meting	Begroting 2024	Streefwaarde 2027
In het huidige meetinstrumentarium bestaat voor dit thema (nog) geen geschikte informatie om passende prestatie indicatoren te definiëren en te meten. Het aantal participatietrajecten is moeilijk voorspelbaar.			

Samenwerkingspartners

Verbonden partijen	Overige samenwerkingspartners
Geen.	Geen.

Verbonden partijen

Voor informatie over de verbonden partijen wordt verwezen naar de [paragraaf Verbonden partijen](#).

Beleidsindicatoren

Indicator	Einheid	Realisatie 2021	Realisatie 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Bron
Formatie **	Fte per 1.000 inwoners	Zie de stukken van HLTsamen	Zie de stukken van HLTsamen	Zie de stukken van HLTsamen	Zie de stukken van HLTsamen	*
Bezetting **	Fte per 1.000 inwoners					*
Externe inhuur **	Kosten als % van totale loonsom + totale kosten inhuur externen					*
Apparaatskosten	Kosten per inwoner	€ 359	€ 381	€ 411	€ 364	*
Overhead	% van de totale lasten	13%	12,6%	12,8%	11,4%	*

* Eigen gegevens

** Veruit het grootste gedeelte van de formatie en bezetting (inclusief externe inhuur) zit bij HLTsamen. We zoeken nog naar een goede manier om de indicatoren per gemeente te kunnen berekenen.

Toelichting indicator Formatie

Het gaat hier om de toegestane formatie in fte van het ambtelijk apparaat van de organisatie op peildatum 1 januari. Uitgangspunt is het vastgestelde formatieplan, dus niet de werkelijke bezetting. Het gaat om formatieplaatsen ongeacht of die worden ingevuld door iemand met een vaste aanstelling, een tijdelijke aanstelling of nog openstaan (vacature). Fte is het equivalent van een 36-urige werkweek.

Toelichting indicator Bezetting

Het gaat hier om het werkelijke aantal fte dat werkzaam is, dus niet om de toegestane formatieve omvang uit het formatieplan. Terugkijkend op een begrotingsjaar wordt de werkelijke bezetting berekend. Conform de definitie van Vensters voor Bedrijfsvoering is de gemiddelde bezetting in dat begrotingsjaar berekend door het gemiddelde te nemen van de werkelijke bezetting op 1 januari en op 31 december.

Toelichting indicator Externe inhuur

Onder externe inhuur wordt verstaan: het uitvoeren van werkzaamheden in opdracht van een opdrachtgever die bij de organisatie in dienst is i) door een private organisatie met winst oogmerk ii) die tegen betaling personele capaciteit en deskundigheid inzet, iii) zonder arbeidsovereenkomst of aanstelling tussen organisatie en de ingezette personen.

Toelichting indicator Apparaatskosten

Apparaatskosten (ofwel organisatiekosten) zijn de noodzakelijke financiële middelen voor het inzetten van onder meer personeel (salarissen), organisatie-, huisvestings-, materieel- en automatiseringskosten voor de uitvoering van de organisatorische taken. Apparaatskosten zijn dus alle personele en materiële kosten die verbonden zijn aan het functioneren van de organisatie, exclusief griffie en bestuur.

Toelichting indicator Overhead

De overheadkosten zijn alle kosten die samenhangen met de sturing en ondersteuning van de medewerkers in het primaire proces.

Kaderstellende stukken

Dienstverlenende overheid:

- Startnotitie 'Klimmen zonder te vallen' (2017)
- Raadsakkoord 2022-2026 'Samen voor Lisse'

Samenwerkende overheid:

- [Plan van aanpak Werkorganisatie Hillegom, Lisse, Teylingen: HLT Samen \(2015\)](#)
- [Bedrijfsplan HLT Samen Sterker! \(2016\)](#)
- Startnotitie 'Klimmen zonder te vallen' (2017)
- Raadsakkoord 2022-2026 'Samen voor Lisse'

Participatieve overheid:

- Startnotitie 'Klimmen zonder te vallen' (2017)
- Raadsakkoord 2022-2026 'Samen voor Lisse'

Rechtmatige overheid

- Raadsakkoord 2022-2026 'Samen voor Lisse'

Wat mag het kosten?

Bedragen x € 1.000

Lasten	Rekening	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting
	2022	2023na wijziging	2024	2025	2026	2027
Thema Dienstverlening						
Beheer overige gebouwen en gronden	-317	-435	-285	-247	-246	-246
Burgerzaken	-613	-818	-847	-847	-847	-747
Totaal Dienstverlening	-930	-1.252	-1.131	-1.094	-1.093	-992
Thema Regionale samenwerking						
Bestuur	-1.697	-2.050	-2.138	-2.038	-2.037	-2.027
Totaal Regionale samenwerking	-1.697	-2.050	-2.138	-2.038	-2.037	-2.027
Totaal lasten	-2.628	-3.302	-3.269	-3.132	-3.130	-3.019
Baten						
	2022	2023na wijziging	2024	2025	2026	2027
Thema Dienstverlening						
Beheer overige gebouwen en gronden	590	170	170	170	170	170
Burgerzaken	293	253	277	277	277	277
Totaal Dienstverlening	883	423	447	447	447	447
Thema Regionale samenwerking						
Bestuur	530	69	69	69	69	69
Totaal Regionale samenwerking	530	69	69	69	69	69
Totaal baten	1.413	492	516	516	516	516
Saldo van baten en lasten	-1.214	-2.810	-2.753	-2.615	-2.614	-2.503
Reserves						
	2022	2023 na wijziging	2024	2025	2026	2027
Toevoegingen reserves	-90	0	0	0	0	0
Onttrekkingen reserves	259	108	10.000	0	0	0
Totaal reserves	169	108	10.000	0	0	0
Saldo na bestemming	-1.045	-2.702	7.247	-2.615	-2.614	-2.503

Algemene dekkingsmiddelen

Wat willen we bereiken?

Doel: Een solide financiële huishouding met een begroting die materieel en structureel in evenwicht is.

Wat gaan we daarvoor doen?

Activiteit	Omschrijving
A1	Raadsakkoord: Het college brengt de gevolgen van het afschaffen van de hondenbelasting in kaart.

Verplichte onderdelen Besluit begroting en verantwoording

Alle lasten en baten die samenhangen met de programma's worden direct op het desbetreffende programma geboekt. De baten in algemene middelen bestaan uit doeluitkeringen, specifieke rijksvergoedingen, huuropbrengsten en dergelijke. Dit onderdeel van de begroting volgt uit artikel 8 van het Besluit begroting en verantwoording (BBV).

In Algemene dekkingsmiddelen staan de volgende onderwerpen:

- o lokale heffingen
- o algemene uitkering uit het gemeentefonds
- o dividenden
- o saldo financieringsfunctie
- o overige algemene dekkingsmiddelen

Lokale heffingen

Dit zijn gemeentelijke belastingen die geen directe relatie hebben met een bepaalde gemeentelijke taak; de besteding is niet geoormerkt. De onroerende zaakbelasting en de precariobelasting vallen hieronder. Dit geldt niet voor de rioolrechten, afvalstoffenheffing, leges, en marktgelden. Deze worden op de desbetreffende programma's verantwoord en zijn geoormerkt voor deze lasten. We verwijzen naar de paragraaf Lokale heffingen voor een uitgebreidere toelichting.

Algemene uitkering uit het gemeentefonds

In de begroting is rekening gehouden met de effecten van de Meicirculaire 2023. Voor de berekening van de algemene uitkering 2024 is rekening gehouden met de verwachte stijging van het aantal inwoners en woningen in 2024. De maatstaven zijn in de overige jaren constant gehouden. De decentralisaties zijn voor een deel opgenomen in de algemene uitkering; op termijn worden alle decentralisaties opgenomen in de berekeningen van de algemene uitkering.

Dividenden

We ontvangen dividend van Alliander, Bank voor Nederlandse Gemeenten (BNG) en Meerlanden, naar rato van het bedrijfsresultaat.

Dividenden	Realisatie	Begroting	Begroting
	2022	2023	2024 e.v.
Alliander	400	400	400
Bank Nederlandse Gemeenten	42	42	42
Meerlanden	96	96	96
Totaal Dividenden	538	538	538

Saldo financieringsfunctie

In het vernieuwde BBV zijn de regels over rentetoerekening gewijzigd. De notitie 'Rente' van de commissie BBV geeft aan dat er niet meer rente mag worden toegerekend dan de werkelijke rentelasten. Er is geadviseerd geen rente meer toe te rekenen aan eigen vermogen (voorheen bespaarde rente). Lisse rekent geen bespaarde rente toe aan investeringen.

Lisse hanteert een omslagpercentage van 1 procent – berekend volgens de omslagrentemethode – voor de toerekening van rente aan investeringen die via kapitaallasten ten laste van de taakvelden komt. Voor een overzicht: zie de paragraaf 'Financiering'.

Overhead

In het BBV is onderlinge vergelijkbaarheid van gemeenten het uitgangspunt. De wetgever heeft er daarom voor gekozen de kosten van overhead op één taakveld te laten registreren en op één centrale plaats in de begroting te vermelden. Door deze nieuwe systematiek gaan gemeenten op dezelfde wijze om met kostentoerekening, waardoor de vergelijking van kosten van producten en/of diensten volgens de wetgever ook zuiverder is. Om dit effect te versterken, is voor het eerst ook een uniforme definitie van overhead gegeven.

De centrale presentatie heeft als neveneffect dat het zicht op de integrale kostprijs in de programma's verloren gaat. Het opnemen van het totaalbedrag aan ondersteunende activiteiten zegt daarnaast weinig zonder de relatie met het primaire proces te leggen/kennen. In dat verband houden wij conform de financiële verordening extra comptabel ook nog zicht op de integrale kostprijs, zodat daarop gestuurd kan worden.

In 2024 bedraagt het saldo van het taakveld overhead afgerond € 8.523.000. Dit is 11,2% (2023: 12,8%) van de geraamde lasten minus de storting in de reserve accommodatiebeleid (per saldo € 75.814.844). Dit wordt gedaan, omdat tegenover de storting in de reserve accommodatiebeleid een onttrekking aan de algemene reserve staat.

De overhead bestaat uit:

bedragen x € 1.000	
Overhead	
Deel	Bedrag
Bijdrage HLTsamen (overhead deel)	7.879
Huisvesting (gemeentehuis)	342
Overige overhead (zoals bijdrage VNG)	302
Totaal Overhead	8.523

Vennootschapsbelasting

In de gemeente Lisse is onderzoek gedaan naar de vennootschapsbelastingplicht. De gemeente Lisse is vooralsnog niet vennootschapsbelastingplichtig. Het bedrag is zodoende op € 0 geraamd.

Onvoorzien

De begroting 2024 en de meerjarenbegroting bevatten een stelpost van € 1.000 per jaar voor onvoorziene incidentele uitgaven. Voor een beschikking over die stelpost geldt de begrotingsdiscipline, waarbij lasten eenmalig incidenteel als onvoorzien kunnen worden ingebracht. Indien zij een structureel karakter hebben, moet via kadernota en begroting dekking gevonden worden.

Aangezien er nauwelijks gebruik gemaakt is de afgelopen jaren van de stelpost onvoorzien, is bij de 2e Begrotingswijziging 2023 deze post verlaagd naar € 1.000.

Wat mag het kosten?

Bedragen x € 1.000

Lasten	Rekening	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting
	2022	2023na wijziging	2024	2025	2026	2027
Thema Algemene middelen						
Overhead	-8.775	-8.167	-8.523	-8.536	-8.508	-8.445
Overige baten en lasten	-230	-1	-44	-206	-206	-206
Treasury	82	432	-107	107	285	291
Algemene uitkering en overige uitkeringen gemeentefonds	0	-529	0	0	0	0
Belastingen overig	-451	-417	-297	-297	-297	-297
Totaal Algemene middelen	-9.374	-8.682	-8.972	-8.932	-8.727	-8.657
Totaal lasten	-9.374	-8.682	-8.972	-8.932	-8.727	-8.657

Baten	Rekening	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting
	2022	2023na wijziging	2024	2025	2026	2027
Thema Algemene middelen						
Overhead	18	1	0	0	0	0
Overige baten en lasten	253	0	0	0	0	0
Treasury	687	623	658	658	658	658
Algemene uitkering en overige uitkeringen gemeentefonds	38.970	38.999	41.759	41.793	38.227	37.624
OZB niet-woningen	2.570	2.709	2.953	2.953	2.953	2.953
OZB woningen	4.113	4.144	4.517	4.517	4.517	4.517
Belastingen overig	147	128	128	128	128	128
Totaal Algemene middelen	46.758	46.603	50.016	50.050	46.484	45.880
Totaal baten	46.758	46.603	50.016	50.050	46.484	45.880

Saldo van baten en lasten	37.384	37.921	41.043	41.117	37.757	37.223
----------------------------------	---------------	---------------	---------------	---------------	---------------	---------------

Reserves	Rekening	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting
	2022	2023 na wijziging	2024	2025	2026	2027
Toevoegingen reserves	0	0	0	0	0	0
Onttrekkingen reserves	0	0	0	0	0	0
Totaal reserves	0	0	0	0	0	0

Saldo na bestemming	37.384	37.921	41.043	41.117	37.757	37.223
----------------------------	---------------	---------------	---------------	---------------	---------------	---------------

Paragrafen

Paragraaf Lokale heffingen

Algemeen

Deze paragraaf bevat, overeenkomstig het BBV, een overzicht van het beleid over de lokale heffingen, de relevante ontwikkelingen die van invloed zijn op de tarieven, en een verantwoording over de mate waarin tarieven kostendekkend zijn, inclusief de uitgangspunten die daarbij zijn gehanteerd. Daarnaast presenteren wij een overzicht op hoofdlijnen van de diverse heffingen, de lokale lastendruk en een beschrijving van het kwijtscheldingsbeleid. In de Gemeentewet en een aantal bijzondere wetten is geregeld welke heffingen (belastingen en retributies) een gemeente mag opleggen. De gemeenteraad bepaalt welke van die heffingen daadwerkelijk worden geheven en de hoogte ervan.

Belastingen

De Gemeentewet geeft een limitatieve (uitputtende) opsomming van de belastingen die een gemeente mag heffen. Tegenover een belasting staat geen rechtstreekse individuele tegenprestatie van de overheid. De opbrengsten dienen als algemeen dekkingsmiddel. De gemeente Lisse heft de volgende belastingen: onroerendezaakbelastingen (OZB), roerendezaakbelastingen (RZB), toeristenbelasting, hondenbelasting en precariobelasting (als vergoeding voor het innemen of gebruik van openbare grond).

Rechten

Rechten zijn betalingen voor een geleverde of een bewezen dienst. Hiervan zijn de tarieven in principe volledig kostendekkend. Het is niet toegestaan een meer dan kostendekkend tarief te hanteren. In Lisse heffen we afvalstoffenheffing, rioolheffing, leges en marktgeld als rechten.

In de raadsvergadering van december 2023 worden de belastingverordeningen 2024 voor de bijstelling van de tarieven voorgelegd.

Ontwikkelingen/actualiteit

Belastinghervormingen

In het kader van de nieuwe financieringssysteem voor het gemeentefonds vanaf 2026 kijken de minister van BZK en de staatssecretaris van Financiën naar de mogelijkheid voor een groter eigen belastinggebied. We wachten de vervolgstappen tot belastinghervormingen en een groter eigen gemeentelijk belastinggebied af.

Financiële uitgangspunten

In overeenkomst met de Kadernota 2024 houden we voor belastingen en retributies rekening met een inflatiepercentage van 9. Voor de heffingen geldt dat een compensatie alleen aan de orde is als dit binnen de grenzen van kostendekkendheid blijft. Voor de retributies geldt het uitgangspunt dat deze 100 procent kostendekkend zijn.

Voor de woonlasten (OZB, Afvalstoffenheffing en Rioolheffing) geldt dat de lasten voor de inwoner met gemiddeld maximaal 9% stijgen ten opzichte van 2023.

Voor de overhead, zoals bedoeld in artikel 12 van de financiële verordening, is een percentage van 11,5 berekend. De overhead bestaat uit de kosten voor 'piofach': personeel, informatievoorziening, organisatie, financiën, automatisering, communicatie en huisvesting. De direct toe te rekenen kosten worden verantwoord op de taakvelden.

Overzicht lokale heffingen

In het volgende overzicht worden de opbrengsten van de lokale heffingen weergegeven.

Lokale heffingen	Bedragen x € 1.000		
	Realisatie	Begroting	Begroting
	2022	2023	2024
Onroerende zaakbelasting	6.684	6.853	7.470
Roerende zaakbelasting	3	3	3
Toeristenbelasting	102	125	125
Baatbelasting	0	0	0
Hondenbelasting	115	103	115
Precariobelasting	13	10	10
Totaal niet-bestedingsgebonden	6.917	7.094	7.723
Secretarieleges	324	287	311
Leges omgevingsvergunningen	913	738	443
Marktgelden	8	13	13
Afvalstoffenheffing	3.795	4.074	4.888
Rioolrechten	2.108	2.244	2.267
Totaal bestedingsgebonden	7.147	7.356	7.921
Totaal	14.064	14.450	15.645

Wet waardering onroerende zaken (WOZ)

De vastgestelde WOZ-waarde vormt de grondslag voor de onroerendezaakbelastingen (OZB), de Waterschapsomslag gebouwd (geheven bij woning- of bedrijfspandbezitters in het gebied van het waterschap) en het huurwaardeforfait voor de inkomstenbelasting. De WOZ-administratie is een basisregistratie. De waarden worden op grond van de WOZ jaarlijks herzien. De Waarderingskamer schat de marktontwikkeling voor woningen op een stijging van 3 procent. Voor niet-woningen wordt de waardeontwikkeling geschat op een stijging van 2 procent.

Onroerendezaakbelastingen

De tarieven van de OZB worden gebaseerd op de WOZ-waarde en de geraamde opbrengsten in de begroting. De aanslag OZB wordt berekend over de waardebepaling per 1 januari 2022. Belastingen Bollenstreek volgt de marktontwikkeling en houdt bij het bepalen van de tarieven rekening met de ontwikkeling van de WOZ-waarde. De opbrengsten van de OZB voor zowel woningen als niet-woningen (eigenaren en gebruikers) zijn verhoogd met 9 procent (het inflatiepercentage).

De ontwikkeling van de OZB-tarieven in de afgelopen jaren:

Omschrijving	Van wie	% van de WOZ-waarde		
		2021	2022	2023
Woningen	Eigenaar	0,1088%	0,1098%	0,0968%
Niet-woningen	Eigenaar	0,2239%	0,2453%	0,2349%
Niet-woningen	Gebruiker	0,2300%	0,2403%	0,2369%

Bij de vaststelling van de OZB-verordening in december wordt de waardeprognose per 1 januari 2023 bepaald. Dit om een juist percentage van de heffingsmaatstaf te kunnen vaststellen en de geraamde opbrengsten te garanderen, inclusief de uitgangspunten. Daarom zijn in bovenstaande tabel nog niet de percentages voor 2024 opgenomen.

Roerendezaakbelasting

Roerendezaakbelasting (RZB) wordt geheven over roerende woon- en bedrijfsruimte, ofwel: verplaatsbare objecten die desondanks duurzaam aan een plaats verbonden zijn, denk bijvoorbeeld aan woonboten. De waarde van de objecten is de heffingsgrondslag. De tarieven en voorwaarden zijn gelijk aan die van de onroerendezaakbelastingen.

Toeristenbelasting

We heffen toeristenbelasting op personen die in de gemeente verblijven en niet als ingezetene ingeschreven staan in de Basisregistratie personen. Degene die het verblijf faciliteert (hotelhouder of campinghouder) is de belastingplichtige. De tarieven zijn verhoogd met het vastgestelde inflatiepercentage, te weten 9 procent.

Tarieven toeristenbelasting			
	2022	2023	2024
Mobiel kampeermiddel	€ 1,33	€ 1,35	€ 1,47
Overige accommodatie	€ 2,68	€ 2,71	€ 2,95

Hondenbelasting

Wie een hond heeft, betaalt hiervoor hondenbelasting. De tarieven zijn verhoogd met de vastgestelde inflatie van 9 procent.

Tarieven hondenbelasting			
	2022	2023	2024
Voor de eerste hond	€ 87,60	€ 89,76	€ 97,92
Voor de tweede en iedere volgende hond	136,20	139,68	152,64
Per kennel	356,64	365,64	398,52

Precariobelasting

Precariobelasting wordt geheven voor het innemen of gebruiken van de openbare grond. De tarieven zijn verhoogd met de vastgestelde inflatie van 9 procent.

Leges en rechten

In overeenstemming met de beleidsuitgangspunten zijn de leges waar nodig verhoogd met 9 procent (inflatiecijfer). Hieronder geven we inzicht in de kostendekkendheid van de leges.

Bedragen x € 1.000

Berekening kostendekkendheid leges en rechten			
Omschrijving	2022	2023	2024
Taakveld burgerzaken	613	659	847
Taakveld wonen en bouwen	837	1.060	1.114
Kosten	1.450	1.718	1.961
Toe te rekenen kosten			
Overhead	178	211	226
Btw	319	336	371
Totale kosten	1.948	2.065	2.558
Opbrengsten leges	324	287	311
Opbrengsten leges omgevingsvergunningen	913	738	443
Totale opbrengsten	1.237	1.025	754
Kostendekkingspercentage	63%	45%	29%

Toelichting:

1. Onder de leges vallen de kosten van burgerlijke stand, reisdocumenten, rijbewijzen en vergunningverlening Algemene Plaatselijke Verordening (APV).
2. De omgevingsvergunningen zijn ondergebracht bij het taakveld wonen en bouwen. De opbrengsten zijn de leges voor omgevingsvergunningen en welzijnstoetsing en zijn aangepast voor de inwerkingtreding van de Omgevingswet per 1 januari 2024.

3. De lasten in het taakveld zijn exclusief btw. Omdat het btw-compensatiefonds (bcf) wordt gevoed uit het gemeentefonds, is toerekening van de btw geoorloofd.
4. De directe lasten van personeel HLTsamen zijn verantwoord op de taakvelden. De totale kosten van bedrijfsvoering vallen onder de overhead.

Marktgelden

Om de levensvatbaarheid van de markt te stimuleren, worden de marktgelden niet verhoogd. Hieronder geven we inzicht in de kostendekkendheid van de marktgelden.

Bedragen x € 1.000

Berekening kostendekkendheid marktgelden			
Omschrijving	2022	2023	2024
Taakveld bedrijvenloket (markt)	25	35	34
Kosten	25	35	34
Toe te rekenen kosten			
Overhead	3	4	4
Btw	5	7	8
Totale (netto) kosten	34	47	52
Opbrengsten marktgelden	9	13	13
Kostendekkingspercentage	26%	28%	25%

Toelichting:

Taakveld bedrijfsloket, onderdeel straatmarkten'.

- a. De directe lasten van personeel HLTsamen zijn verantwoord op het taakveld. De totale kosten van bedrijfsvoering vallen onder de overhead.
- b. De lasten in het taakveld zijn exclusief btw. Omdat het btw-compensatiefonds (bcf) wordt gevoed uit het gemeentefonds, is toerekening van de btw geoorloofd.

Afvalstoffenheffingen

De tarieven voor de huishoudens zijn maximaal kostendekkend en in overeenstemming met de beleidsuitgangspunten is de afvalstoffenheffing verhoogd naar kostendekkendheid. Ook de kosten voor het ophalen van grofvuil zijn, in overeenstemming met de beleidsuitgangspunten, verhoogd met 9 procent.

Tarieven afvalstoffenheffing			
Omschrijving	2022	2023	2024
Meerpersoonshuishouden	€ 408,00	€ 433,32	€ 512,52
Eenpersoonshuishouden	€ 304,68	€ 323,52	€ 382,68
Grofvuil ophalen, grof afval tot 0,5 m ³	€ 40,00	€ 41,00	€ 45,00

Hieronder geven we inzicht in de kostendekkendheid van de afvalkosten.

Bedragen x € 1.000

Berekening kostendekkendheid afvalstoffenheffing			
Omschrijving	2022	2023	2024
Lasten taakveld afval	2.805	3.094	3.718
Baten taakveld afval	290	428	414
Kosten	2.515	2.667	3.304
Toe te rekenen kosten			
Overhead	331	390	428
Btw	601	690	822
Afvoeren veegvuil	218	202	200
Kwijtschelding	130	125	140
Totale (netto)kosten	3.795	4.073	4.894
Opbrengsten afvalstoffenheffing	3.795	4.073	4.888
Kostendekkingspercentage	100%	100%	100%

Toelichting:

Het taakveld afval.

- De directe lasten van personeel HLTsamen zijn verantwoord op het taakveld. De totale kosten van bedrijfsvoering vallen onder de overhead.
- De lasten in het taakveld zijn exclusief btw. Omdat het btw-compensatiefonds (bcf) wordt gevoed uit het gemeentefonds, is toerekening van de btw geoorloofd.
- Bij de berekening van de baten wordt een derde van de kosten van het taakveld straatreiniging toegerekend aan de heffing afvalstoffenheffing. De kosten worden mede gemaakt om zwerfafval te verwijderen en terug te dringen.
- Het is geoorloofd om het bedrag aan gegeven kwijtscheldingen te compenseren in het tarief.

Rioolheffing

De rioolheffing wordt geheven ter bestrijding van de kosten van de gemeentelijke watertaken (afvalwater, hemelwater en grondwater). De opbrengst van de rioolheffing is gebaseerd op 100 procent dekking van de kosten. Het tarief is gelijk aan 2023.

Tarieven rioolheffing woningen en niet-woningen			
Omschrijving	2022	2023	2024
Gebruiker perceel	€ 191,64	€ 201,24	€ 178,44

Hieronder geven we inzicht in de kostendekkendheid van de rioolkosten.

Bedragen x € 1.000

Berekening kostendekkendheid rioolheffing			
Omschrijving	2022	2023	2024
Lasten taakveld riolering	1.371	1.672	1.192
Baten taakveld riolering	0	253	0
Kosten	1.371	1.429	1.458
Toe te rekenen kosten			
Overhead	158	209	137
BTW	288	328	395
Afvoeren veegvuil	218	201	200
Kwijtschelding	73	86	86
Totale (netto)kosten	2.108	2.244	2.010
Opbrengsten rioolheffing	2.108	2.244	2.010
Kostendekkingspercentage	100%	100%	100%

Toelichting:

Het taakveld riolering en water.

- De directe lasten van personeel HLTsamen zijn verantwoord op het taakveld. De totale kosten van bedrijfsvoering vallen onder de overhead.
- De lasten in het taakveld zijn exclusief btw. Omdat het btw-compensatiefonds (bcf) wordt gevoed uit het gemeentefonds, is toerekening van de btw geoorloofd.
- Bij de berekening van de baten wordt een derde van de kosten van het taakveld straatreiniging toegerekend aan de heffing rioolrecht. De kosten worden mede gemaakt om verstoppingen in het rioolstelsel te voorkomen.
- Het is geoorloofd om het bedrag aan gegeven kwijtscheldingen te compenseren in het tarief.

Kwijtscheldingen

De gemeente kan gehele of gedeeltelijke kwijtschelding verlenen aan inwoners die niet in staat zijn de belastingaanslag te betalen. In de ministeriële regeling Uitvoeringsregeling Invorderingswet 1990 zijn hiervoor de regels vastgelegd. Deze regeling geldt ook voor de gemeentelijke heffingen (art. 255 Gemeentewet). In de Regeling kwijtschelding Lisse is bepaald dat kwijtschelding kan worden verleend voor de OZB, de rioolheffing en de afvalstoffenheffing.

De gemeenteraad heeft een beperkt aantal keuzen voor kwijtschelding, waaronder de criteria voor de kosten van bestaan. De kwijtscheldingsnorm is bepaald op 100 procent van de geldende bijstandsnorm en wordt jaarlijks met de belastingverordeningen bevestigd.

Waar mogelijk voeren we een automatische toets voor kwijtschelding uit. Van inwoners die dat jaar kwijtschelding hebben gekregen, toetsen we het volgende jaar of de inkomens- en vermogenssituatie is gewijzigd. Bij gelijkblijvende omstandigheden wordt automatisch kwijtschelding verleend.

Toegekende en ingeschatte kwijtscheldingen lokale heffingen			
Omschrijving	2022	2023	2024
Kwijtscheldingen rioolheffing	€ 73.061	€ 86.000	€ 86.000
Kwijtscheldingen afvalstoffenheffing	€ 129.772	€ 125.000	€ 125.000
Kwijtscheldingen OZB	-	-	-
Totaal kwijtscheldingen	€ 202.833	€ 211.000	€ 211.000

Woonlasten Regio 2023

Onder de gemeentelijke woonlasten verstaan we het gemiddelde bedrag dat een huishouden in een bepaalde gemeente betaalt aan OZB, rioolheffing en afvalstoffenheffing.

Gemeente	OZB woningen	OZB niet- woningen	Afvalstoffen- heffing	Riool- heffing	Woon- lasten huurder	Woon- lasten eigenaar
Haarlemmermeer	0,0635%	0,4952%	€ 382	€ 138	€ 520	€ 860
Teylingen	0,0760%	0,3544%	€ 307	€ 174	€ 481	€ 851
Katwijk	0,0963%	0,6200%	€ 372	€ 146	€ 518	€ 975
Hillegom	0,0906%	0,3541%	€ 355	€ 235	€ 590	€ 1.011
Noordwijk	0,0829%	0,3504%	€ 409	€ 199	€ 608	€ 1.086
Lisse	0,0968%	0,4718%	€ 433	€ 201	€ 634	€ 1.092
Heemstede	0,0648%	0,4541%	€ 414	€ 260	€ 674	€ 1.216
Leiden	0,1064%	1,0881%	€ 449	€ 223	€ 672	€ 1.226
Oegstgeest	0,1081%	0,6300%	€ 412	€ 228	€ 640	€ 1.333
Bloemendaal	0,1031%	0,7264%	€ 444	€ 283	€ 727	€ 1.874

* Bron: Coelo.nl

Tabel kengetallen woonlasten

Overeenkomstig regelgeving (BBV) is de verplichte tabel belastingcapaciteit opgenomen.

Woonlasten	Rekening 2022	Begroting 2023	Begroting 2024
A OZB-lasten voor gezin bij gemiddelde WOZ-waarde	€ 459	€ 366	€ 388
B Rioolheffing voor gezin bij gemiddelde WOZ-waarde	€ 192	€ 201	€ 201
C Afvalstoffenheffing voor een gezin	€ 408	€ 433	€ 480
D Eventuele heffingskorting	€ 0	€ 0	€ 0
E Totale woonlasten voor gezin bij gemiddelde WOZ-waarde	€ 1.056	€ 1.000	€ 1.070
F Woonlasten landelijke gemiddelde voor gezin in t-1	€ 839	€ 839	€ 944
Woonlasten t.o.v. landelijke gemiddelde jaar ervoor (E/F) x 100%	126%	119%	113%

De woonlasten wijken in vergelijking met de rekening 2022 af door de ontwikkeling van de gemiddelde WOZ-waarde in dat jaar. In de begrotingen van 2023 en 2024 is (weer) gerekend met de gemiddelde WOZ-waarde zoals bekend bij de Waarderingskamer en de geraamde stijgingen en percentages van de diverse heffingen.

Paragraaf Weerstandsvermogen en risicobeheersing

Deze paragraaf schept inzicht in de actuele risico's en het vermogen om deze risico's te kunnen opvangen. Artikel 11 van het BBV vormt de grondslag voor deze paragraaf.

Sturen op risico's

Lisse omschrijft een risico als een onzekere gebeurtenis die effect heeft op de haalbaarheid van een doelstelling. Een risico onderscheidt zich van een probleem in die zin, dat een probleem een zekerheid is. Risico's kunnen zowel intern als extern zijn.

Door te sturen op risico's in relatie tot doelstellingen is Lisse beter in staat om met de beschikbare middelen haar doelen te verwezenlijken. Bij het aangaan van risico's nemen we onderstaande vier vragen in acht:

- Wat willen wij bereiken?
- Wat is daarbij onzeker (voor wie)?
- Wat gaan wij doen (voor wie)?
- Hoeveel risico is aanvaardbaar?*

Het doel van deze vragen is om een gedegen afweging te maken tussen effectiviteit en efficiency. Risicobeperking is geen doel op zich. Zonder risico's te nemen kan Lisse geen invulling geven aan haar maatschappelijke missie; volledige controle vereist immers een oneindig budget.

**Ten aanzien van de hoeveelheid aanvaardbaar risico is het voorlopige uitgangspunt gekozen dat de (netto)kans x (netto)impact van de risico's per programma in totaal niet groter mag zijn dan 5 procent van het programmabudget (gecorrigeerd voor uitgaven aan verbonden partijen), tenzij hieraan een onderbouwing ten grondslag ligt die door het college goedgekeurd is.*

Het sturen op risico's in relatie tot doelstellingen is een ontwikkeling die in Lisse de komende jaren meer voet aan de grond krijgt. In het huidige begrotingsjaar ligt de nadruk op het inventariseren en beheren van de strategische risico's per programma. Hierbij kijken we naar de nettorisico's: de risico's na het inrichten van de beheersmaatregelen. De operationele risico's binnen het ambtelijk apparaat (HLTsamen) komen terug in de risico's ten aanzien van verbonden partijen. De komende jaren komt meer nadruk te liggen op risicobewustzijn, op zowel strategisch als operationeel niveau.

Onderstaand figuur toont de huidige opzet met het oog op risicomanagement.

Omvang risico's en weerstandscapaciteit

We hebben de omvang van het risico berekend door per programma inzichtelijk te maken:

- wat de belangrijkste strategische risico's zijn;
- wat de geschatte kans is dat het risico zich door de jaren heen voordoet;
- hoe groot de impact (in euro) naar schatting is als het risico zich voordoet.

De kans maal de impact is het risicobedrag dat wordt toegevoegd aan het benodigde weerstandsvermogen. Bij het inschatten van kans en impact houden we rekening met de beheersmaatregelen die zijn getroffen (of worden getroffen) om het risico en/of de impact te verkleinen, bijvoorbeeld een verzekering om de schade na een brand te beperken. Op deze manier berekenen we het netto risicobedrag.

De managers die sturen op beheersing van het risico en de doelstellingen die daarmee verbonden zijn, hebben de risico's geïnventariseerd. Bij het inschatten van kans en impact konden zij kiezen tussen het gebruik van een standaardtabel voor kans en impact of voor het maken van een eigen beoordeling.

In Lisse gaat het om de volgende risico's:

Programma	Categorie	Risico	Toelichting Impact	Beheersmaatregel	Aandeel
Samenleven	Open einde regelingen	Stijging van de vraag naar zorg en ondersteuning binnen open-einde-regelingen.	Dit resulteert in een toename van niet-begrote kosten.	Snelle toeleiding naar de passende zorg versterken door de inzet van integrale toegang, POH Jeugd en Jeugdhulp in onderwijs als algemene voorziening.	225.000
Samenleven	Bedrijfsrisico	De verwachte kostenreductie in de begroting van de gemeenschappelijke regelingen in het sociaal domein kan niet worden gerealiseerd.	Dit resulteert in een toename van niet begrote kosten.	Snelle toeleiding naar de passende zorg versterken door de inzet van integrale toegang, POH Jeugd en Jeugdhulp in onderwijs als algemene voorziening.	79.000
Leefomgeving	Bedrijfsrisico	Bouwleges kunnen onvoldoende onderbouwd.	Dit kan resulteren in claims door burgers en bedrijven. Als de onderbouwing niet blijkt te kloppen, mogen in 2024 geen leges worden gevorderd. Totale schade is dan de geraamde opbrengst voor omgevingsleges.		34.000
Leefomgeving	Bedrijfsrisico	Het begrote volume aan bouwleges kan niet geïnt worden doordat projecten doorschuiven naar volgende boekjaren.	Dit kan resulteren in een dekkingstekort in de begroting.		34.000

Programma	Categorie	Risico	Toelichting Impact	Beheersmaatregel	Aandeel
Leefomgeving	Bedrijfsrisico	Implementatie van de omgevingswet en de wet kwaliteitsborging loopt vertraging op.	Dit kan veroorzaakt worden door mismatch in kennis, vaardigheden en cultuur. Dit resulteert in extra kosten voor inhuur en begeleiding.	Inbouw flexibele schil voor vergunningsverleners en routekaart voor de ontwikkeling van de gewenste competenties.	39.000
Leefomgeving	Bedrijfsrisico	De inventarisatie van kapitaalgoederen is onvolledig.	De oorzaak hiervan is uitbesteding en onvoldoende vastlegging van kennis, met als gevolg: kapitaalgoederen hebben onvoorzien onderhoud nodig. Kapitaalgoederen zijn kostbaar, herstel is vaak kostbaar.	Aanbesteding van kennispakketten en vastlegging van kennis moet het gat in de inventarisatie van kapitaalgoederen laten afnemen/wegnemen.	7.000
Leefomgeving	Juridisch risico	Een bestuurlijke maatregel is gebaseerd op een foute beoordeling.	Als uit de juridische procedure blijkt dat een bestuurlijke maatregel ten onrechte is opgelegd kan dit leiden tot een schadeclaim.		7.000
Leefomgeving	Bedrijfsrisico	Schade door vandalisme is groter dan voorzien en is niet verzekerd.	De gemeente is verzekerd tegen brand,- storm-, vliegtuig- en inbraakschade voor gebouwen. Schades door vandalisme zijn voor rekening van de gemeente. Het risico bestaat dat bij onderverzekering een lager bedrag wordt uitgekeerd dan de werkelijke schade. De verzekerde waarden van de gebouwen zijn volgens de polissen geïndexeerd. Periodiek wordt de juistheid		7.000

Programma	Categorie	Risico	Toelichting Impact	Beheersmaat regel	Aandeel
			daarvan bezien door taxaties. De gemeente heeft budgetten voor vandalisme opgenomen. Tot op heden zijn deze budgetten toereikend.		
Leefomgeving	Bedrijfsrisico	Ziekten en plagen in de buitenruimte nemen toe door o.a. klimaatverandering.	We zien steeds meer ziekten en plagen in de buitenruimte ontstaan waartegen we maatregelen moeten nemen. Essentaksterfte, kastanjabloedingsziekte, eikenprocessierups. Om de negatieve gevolgen hiervan te bestrijden, moeten vaker onvoorziene kosten worden gemaakt.		28.000
Leefomgeving	Bedrijfsrisico	Bij inspecties/groot onderhoud constateren dat er gebreken zijn aan civiele kunstwerken.	Bij onderhoud en inspecties is eerder geconstateerd dat de staat van een civiel kunstwerk niet direct zichtbare problemen had. Directe actie is hierbij vereist om verdere problemen te voorkomen.		250.000
Leefomgeving	Bedrijfsrisico	Het klimaat is aan het veranderen daarbij ontstaat de kans dat de huidige inrichting niet meer voldoet of sneller slijt dan voorzien.	Klimaatverandering brengt het risico met zich mee dat de huidige inrichting niet meer voldoet of sneller slijt dan voorzien.	Met regelmaat inspecties uitvoeren en daarnaast bijvoorbeeld zaken als de klimaatstresstest.	113.000
Bestuur & Ondersteuning	Bedrijfsrisico	Politieke agenda kan niet geheel worden uitgevoerd vanwege vroegtijdig vertrek bestuurder	Dit kan resulteren in vertraging van de politieke agenda en additionele kosten voor wachtgeld. Bij het financieel maken van dit risico is enkel rekening gehouden met		27.000

Programma	Categorie	Risico	Toelichting Impact	Beheersmaatregel	Aandeel
			het aspect wachtgeld. Het jaarsalaris van een wethouder exclusief werkgeverslasten is afhankelijk van het aantal resterende maanden in het jaar.		
Bestuur & Ondersteuning	Bedrijfsrisico	Participatietrajecten wekken vertrouwen dat onvoldoende kan worden waargemaakt.	Dit resulteert in imagoschade en additionele communicatie-inspanningen en -kosten voor verwachtingsmanagement en het herstellen/beperken van imagoschade.	Opstellen visie op samenspel gemeentesamenleving en opstellen handelingsperspectief incl. toolbox voor zowel burgerparticipatie als overheidsparticipatie voor medewerkers.	17.000
Overkoepelend Risico	Bedrijfsrisico	Onvoldoende borging van projecten (projectmatig werken)	De oorzaak hiervan is tijd (afhankelijkheid van andere projecten), kennis en cultuur. Dit resulteert in kwaliteitsproblemen en herstelwerkzaamheden.	Standaarden voor projecten en borging (professionele werkmethoden).	7.000
Overkoepelend Risico	Algemene uitkeringen	Ontwikkeling gemeentefonds	Risico dat de bestaande verdeelmaatstaven zich anders ontwikkelen dan geraamd.	Volgen van circulaire.	39.000
Overkoepelend Risico	Algemene uitkeringen	Ontwikkeling gemeentefonds	Prijzontwikkeling gaat harder dan begroot.	Volgen van circulaire.	158.000
Overkoepelend Risico	Juridisch risico	Procedurefouten bij aanbestedingen	Bij een gerechtelijke procedure kan de gemeente veroordeeld worden tot het betalen van de financiële schade. Tevens kan achteraf blijken dat de aanbesteding niet op rechtmatige wijze heeft plaats gevonden.	interne controle proces monitoren en verder opleiden van medewerkers.	28.000
Overkoepelend Risico	Bedrijfsrisico	Hogere uitgaven en lagere inkomsten vanwege crisissen, zoals	Onzekerheid welke compensatie wij ontvangen in relatie tot de noodmaatregelen en of deze compensatie		100.000

Programma	Categorie	Risico	Toelichting Impact	Beheersmaatregel	Aandeel
		corona en vluchtelingen.	voldoende is om alle extra kosten te dekken.		
Overkoepelend Risico	Bedrijfsrisico	Risico dat directe tegenpartijen stoppen met betalen waardoor leningen niet of deels terugbetaald worden.	Dit heeft een negatief effect op de exploitatieruimte van de gemeente.		232.000
Overkoepelend Risico	Bedrijfsrisico	De digitale dreiging van cyberaanvallen is aanwezig. Het risico van geslaagde cyberaanval is hier gekwantificeerd.	De afgelopen jaren zien wij een groei in de digitale dreiging voor gemeenten. Gemeenten worden doelbewust aangevallen door zowel statelijke, criminele en activistische actoren. De impact van een succesvolle aanval kan enorm zijn. De continuïteit van onze dienstverlening kan stil komen te liggen en privacy gevoelige gegevens van onze inwoners kunnen op straat belanden. Een succesvolle hack brengt vervolgens ook zware financiële gevolgen met zich mee.	Digitale beveiliging optimaliseren.	657.280
Verbonden partijen	Bedrijfsrisico	Risico's in de bedrijfsvoering van een verbonden partij.	Hierdoor is de verbonden partij onvoldoende in staat om haar opdracht uit te voeren en/of schade (euro) wordt doorbrekend aan de gemeente.		1.266.000
TOTAAL					3.354.280

Op basis van bovengenoemde risico-inventarisatie blijkt dat de omvang van het nettorisico van Lisse € 3.354.280 bedraagt. Dit bedrag hanteren we als ondergrens gehanteerd voor de omvang van de incidentele weerstandscapaciteit. De incidentele weerstandscapaciteit kan worden ingezet voor het dekken van niet-geraamde (onvoorziene) lasten van substantiële aard. De structurele

weerstandscapaciteit geeft de omvang van de maximale ruimte voor het verhogen van de belastingen om structurele lasten te dragen.

Weerstandvermogen

bedragen x € 1.000

	Rek. 2022	Begr. 2023	Begr. 2024	Begr. 2025	Begr. 2026	Begr. 2027
Totaal van de risico's	2.494	2.449	3.354	3.354	3.354	3.354
Weerstandscapaciteit						
Algemene reserve	11.292	6.881	3.444	3.444	3.444	3.444
Stille reserve	-	-	-			
Reserve Weerstandvermogen	2.494	2.449	3.354	3.354	3.354	3.354
Onbenutte belastingcapaciteit	-	-	1.686	1.686	1.686	1.686
Totaal weerstandscapaciteit	13.786	9.330	8.484	8.484	8.484	8.484
Ratio weerstandvermogen	5,53	3,81	2,53	2,53	2,53	2,53

De benodigde weerstandscapaciteit die uit de risico-inventarisatie voortvloeit, kan worden afgezet tegen de beschikbare weerstandscapaciteit. De beschikbare weerstandscapaciteit is het vrij besteedbare deel van de reserves. Voor 2024 bedraagt de verwachte beschikbare weerstandscapaciteit afgerond € 8.484.000.

De ratio voor het weerstandvermogen is de verhouding tussen de beschikbare en de benodigde weerstandscapaciteit. Voor Lisse komt de ratio uit op (afgerond) 2,53 (€ 8,5/€ 3,4 miljoen). Die valt daarmee in niveau A op basis van de waarderingstabel van het Nederlands Adviesbureau voor risicomanagement en voldoet dus aan de eis van minimaal niveau B.

Kengetallen financiële positie

Samenvattend overzicht

	Rek. 2022	Begr. 2023	Begr. 2024	Begr. 2025	Begr. 2026	Begr. 2027
Netto schuldquote	105,1%	150,6%	119,1%	134,1%	150,2%	152,5%
Netto schuldpositie gecorr. voor verstrekte leningen	92,1%	139,8%	107,0%	121,0%	136,3%	138,4%
Solvabiliteitsratio	21,2%	14,1%	19,8%	18,0%	14,9%	14,3%
Grondexploitatie	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%
Structurele exploitatieruimte	-0,2%	0,1%	0,1%	-1,5%	-6,8%	-7,9%
Woonlasten Lisse t.o.v. landelijk gemiddelde jaar ervoor	126,2%	119,2%	113,2%	113,2%	113,2%	113,2%

In bovenstaande tabel zijn alle kengetallen ten aanzien van de financiële positie van Lisse opgenomen. Hierna volgt per kengetal de berekening, een korte toelichting wat het kengetal betekent en indien nodig een toelichting waarom de waarde in de Begroting 2024 een grote afwijking laat zien ten opzichte van de vorige begroting.

Netto schuldquote

bedragen x € 1.000

Netto schuldquote		Rek. 2022	Begr. 2023	Begr. 2024	Begr. 2025	Begr. 2026	Begr. 2027
Vaste schulden	+	80.571	94.567	81.985	85.761	91.085	93.908
Netto vlottende schuld	+	1.938	4.798	12.329	11.807	11.629	9.250
Overlopende passiva	+	9.482	4.000	7.000	7.000	7.000	7.000
Fin. activa (uitsluitend art. 36, d, e, f)*	-	0	0	0	0	0	0
Uitzettingen < 1 jaar	-	15.094	11.000	10.500	10.500	10.500	10.500
Liquide middelen	-	213	500	500	500	500	500
Overlopende activa	-	4.988	1.500	4.000	4.000	4.000	4.000
Totaal		71.696	90.365	86.314	89.568	94.714	95.158
Totale baten, excl. mutaties reserves		68.215	59.987	72.456	66.771	63.047	62.411
Netto schuldquote (netto schuld/ baten)		105,1%	150,6%	119,1%	134,1%	150,2%	152,5%

De nettoschuldquote :

- weerspiegelt het niveau van de schuldenlast van de gemeente ten opzichte van de eigen middelen.
- geeft een indicatie van de druk van de rentelasten en de aflossingen op de exploitatie.

Overigens hanteert de VNG een signaalwaarde van 100 procent waarboven waakzaamheid is geboden. Een nettoschuldquote hoger dan 130 procent is een indicatie voor een te hoge schuld. Hoe hoger de schuld, hoe hoger de nettoschuldquote. De nettoschuldquote weerspiegelt het niveau van de schuldenlast van de mede-overheid ten opzichte van de eigen middelen en geeft een indicatie van de druk van de rentelasten en de aflossingen op de exploitatie.

Voor een gemeente geldt dat het licht op rood springt als de nettoschuldquote meer dan 130 procent bedraagt. Er is dan sprake van een zeer hoge schuld. Normaal bevindt de nettoschuldquote van een gemeente zich tussen de 0 en 100 procent. Afhankelijk of een gemeente net grote investeringen achter de rug heeft, is de nettoschuldquote hoger of lager. De schuldquote van Lisse valt in een risicocategorie.

Nettoschuldquote gecorrigeerd voor verstrekte leningen

Voor inzicht in de mate van doorlenen wordt de nettoschuldquote zowel in- als exclusief doorgeleende gelden weergegeven. Dit maakt duidelijk wat het aandeel van de verstrekte leningen is en wat dit betekent voor de schuldenlast. De nettoschuldquote gecorrigeerd voor de doorgeleende gelden wordt op dezelfde manier berekend als de nettoschuldquote, onder die voorwaarde dat bij de financiële activa ook alle verstrekte leningen worden opgenomen.

bedragen x € 1.000

Netto schuldquote gecorrigeerd voor verstrekte leningen (bedragen x € 1.000)		Rek. 2022	Begr. 2023	Begr. 2024	Begr. 2025	Begr. 2026	Begr. 2027
Vaste schulden	+	80.571	94.567	81.985	85.761	91.085	93.908
Netto vlottende schuld	+	1.938	4.798	12.329	11.807	11.629	9.250
Overlopende passiva	+	9.482	4.000	7.000	7.000	7.000	7.000
Fin. activa (uitsluitend art. 36, b,c,d,e,f)*	-	8.850	6.527	8.808	8.808	8.808	8.808
Uitzettingen < 1 jaar	-	15.094	11.000	10.500	10.500	10.500	10.500
Liquide middelen	-	213	500	500	500	500	500
Overlopende activa	-	4.988	1.500	4.000	4.000	4.000	4.000
Totaal		62.846	83.838	77.506	80.760	85.906	86.350
Totale baten, excl. mutaties reserves		68.215	59.987	72.456	66.771	63.047	62.411
Netto schuldquote gecorrigeerd (netto schuld/baten)		92,1%	139,8%	107,0%	121,0%	136,3%	138,4%

Solvabiliteitsratio

bedragen x € 1.000

Solvabiliteitsratio (bedragen x € 1.000)	Rek. 2022	Begr. 2023	Begr. 2024	Begr. 2025	Begr. 2026	Begr. 2027
Eigen vermogen	26.446	18.038	26.378	23.962	19.923	18.880
Balanstotaal	124.982	127.497	133.145	133.234	133.656	132.286
Solvabiliteit (eigen vermogen/balanstotaal)	21,2%	14,1%	19,8%	18,0%	14,9%	14,3%

De solvabiliteitsratio geeft inzicht in:

- o de mate waarin het bezit op de balans gefinancierd is door het eigen vermogen;
- o in hoeverre de gemeente aan de financiële verplichtingen kan voldoen.

De solvabiliteitsratio geeft het eigen vermogen weer als percentage van het balanstotaal. Onder het eigen vermogen verstaan we de algemene reserve en de overige bestemmingsreserves plus het eventuele resultaat uit het overzicht baten en lasten. Met een solvabiliteit van 19,5 procent blijft Lisse onder de 'norm' van 20 procent, maar boven de door de raad vastgestelde ondergrens van 10%.

Grondexploitatie

Het kengetal grondexploitatie geeft aan hoe groot de grondpositie (de waarde van de grond) is ten opzichte van de totale (geraamde) baten. Het is dus belangrijk om te kunnen beoordelen of er een reële verwachting is dat grondexploitatie kan bijdragen aan het verlagen van de schuld.

De voorraden bouwgrond (inclusief bouwgrond in exploitatie en overige voorraden) kunnen als een aandeel van de inkomsten worden uitgedrukt. Dat levert het kengetal 'voorraadquote' op. De gemeente heeft naar verwachting geen bouwgronden in exploitatie per 1 januari 2024.

Structurele exploitatieruimte

Dit kengetal geeft aan hoe groot de structurele exploitatieruimte is. Hiervoor worden de structurele baten en structurele lasten vergeleken met de totale baten. Een positief percentage betekent dat de structurele baten toereikend zijn om de structurele lasten (waaronder de rente en aflossing van

een lening) te dekken. Dit kengetal is van belang voor de beoordeling van de financiële positie omdat het laat zien welke structurele ruimte een gemeente of provincie heeft om de eigen lasten te dragen of welke structurele stijging van de baten of structurele daling van de lasten daarvoor nodig is.

bedragen x € 1.000

Structurele exploitatieruimte (bedragen x € 1.000)	Rek. 2022	Begr. 2023	Begr. 2024	Begr. 2025	Begr. 2026	Begr. 2027
A Totale structurele lasten	61.453	60.997	67.216	68.181	67.555	67.528
B Totale structurele baten	61.346	61.051	66.765	66.735	63.011	62.375
C Totale structurele toevoegingen aan de reserves	0	0	670	767	798	876
D Totale structurele onttrekkingen aan de reserves	0	0	1.180	1.179	1.066	1.125
E Totale baten (excl. mutaties reserves)	68.215	59.987	72.456	66.771	63.047	62.411
Structurele exploitatieruimte ((B-A)+(D-C))/(E) x 100%	-0,2%	0,1%	0,1%	-1,5%	-6,8%	-7,9%

De Programmabegroting 2024 is structureel in evenwicht. We voldoen hiermee aan de voorwaarden om in aanmerking te komen voor repressief toezicht vanuit de provincie Zuid-Holland.

Belastingcapaciteit

De belastingcapaciteit geeft inzicht in de mate waarin een eventuele financiële tegenvaller in het volgende begrotingsjaar kan worden opgevangen of wat de ruimte is voor nieuw beleid. Er is voor gekozen om de belastingcapaciteit te relateren aan landelijk gemiddelde tarieven, omdat er over het algemeen geen maximum is gesteld aan belastingentarieven (zoals bij de OZB en Parkeerbelasting). Voor de gemeenten wordt de belastingcapaciteit gerelateerd aan de hoogte van de gemiddelde woonlasten.

	Rek. 2022	Begr. 2023	Begr. 2024	Begr. 2025	Begr. 2026	Begr. 2027
a OZB lasten gezin bij gemiddelde WOZ-waarde	459	366	388	388	388	388
b Rioolheffing gezin bij gemiddelde WOZ-waarde	192	201	201	201	201	201
c Afvalstoffenheffing voor gezin	408	433	480	480	480	480
d Eventuele Heffingskorting voor gezin	0	0	0	0	0	0
e Totale Woonlasten = A+B+C-D	1.059	1.000	1.069	1.069	1.069	1.069
f Woonlasten landelijk gemiddelde voor gezin in het voorafgaande begrotingsjaar	839	839	944	944	944	944
Woonlasten t.o.v. landelijke gemiddelde jaar ervoor (E/F) x 100%	126%	119%	113%	113%	113%	113%

Paragraaf Onderhoud kapitaalgoederen

Inleiding

De gemeente beheert een groot deel van de openbare ruimte. Hier vindt een groot aantal activiteiten plaats, zoals wonen, werken en recreëren. Daarbij maken we gebruik van kapitaalgoederen die in de openbare ruimte aanwezig zijn:

- infrastructuur (wegen, water, riolering, kunstwerken, openbare verlichting)
- voorzieningen (groen, sportfaciliteiten)
- gebouwen.

Deze paragraaf behandelt, conform artikel 12 uit het BBV, de belangrijkste kapitaalgoederen die de gemeente in eigendom en/of beheer heeft. De middelen die beschikbaar worden gesteld worden ingezet om het door de raad vastgestelde beleid uit te voeren.

Inrichting en onderhoud hebben een directe relatie met elkaar. Sommige inrichtingen vragen veel onderhoud, andere juist weinig. Aangezien kapitaalgoederen een substantieel onderdeel van de begroting vormen, willen we zicht krijgen op het noodzakelijk onderhoud van deze kapitaalgoederen.

In beleidsplannen maken we afspraken over de wijze waarop we onderhouden en hoe dit aansluit op de vastgelegde ambities op gemeentelijke opgaven zoals biodiversiteit en klimaatadaptatie en circulaire economie. De doelstellingen en activiteiten die gerelateerd zijn aan deze paragraaf staan in het programma "Leefomgeving; Openbare ruimte en duurzaamheid".

WELKE ONTWIKKELINGEN SPELEN ER?

- We werken aan een toekomstbestendige leefomgeving:
 - In 2022 is de ambitie 'actief' vastgesteld t.a.v. de klimaatadaptatie. Dit zorgt ervoor dat klimaat nadrukkelijker een plek krijgt in de beheer- en onderhoudsplannen van de gemeente.
 - In 2023 is het Programma Water en Klimaatadaptatie (PWKA) vastgesteld. In 2024 geven we uitvoering aan het PWKA.
 - In 2024 wordt met het groenbeheerplan verder invulling gegeven aan de opgaven biodiversiteit en klimaatadaptatie.
- Integraal, gebiedsgericht en duurzaam inrichten en beheren van de openbare ruimte wordt verder ontwikkeld. Duurzame oplossingen zijn steeds vaker mogelijk. Door middel van circulaire ontwikkelprincipes willen we afwegingen gaan maken in het beheer en onderhoud van de openbare ruimte om te ontwikkelen naar een circulaire economie. Ook werken we aan het toepassen van assetmanagement principes om slimme keuzes te maken op gebied van beheer, onderhoud en inrichting van de openbare ruimte.

WAT WILLEN WIJ BEREIKEN?

We willen bijdragen aan de doelen van de gemeente in het beheren en onderhouden van onze kapitaalgoederen. Met duurzaam en ontwikkelend beheer dragen we bij aan een toekomstbestendige leefomgeving en een positieve beleving van onze inwoners. Het niveau van onderhoud is vastgelegd in beleid. Om grote wisselingen in de exploitatie te voorkomen, werken we onder andere met onderhoudsvoorzieningen. Daaraan voegen we jaarlijks een vast bedrag toe. De uitname kan per jaar verschillen.

WAT GAAN WIJ DAARVOOR DOEN?

Onderstaande tabellen laten de activiteiten voor het onderhoud van de kapitaalgoederen zien. Per discipline geven we aan wat we in een aangegeven tijdsbestek gaan doen.

Gemeentelijke gebouwen en objecten	
Naam beleidsplan	Beleidsplan beheer gemeentelijke gebouwen Lisse 2021-2024
Vastgesteld	2021
Looptijd	2021-2024
Actualisatie	2024
Vastgesteld kwaliteitsniveau	In het beleidsplan is per categorie het kwaliteitsniveau benoemd
Naam beheers- en onderhoudsplannen	Meerjarenonderhoudsplan
Looptijd	2021-2040
Actualisatie	2024
Is er sprake van achterstallig onderhoud?	Nee
Naam voorziening/reserve	Voorziening gemeentelijke gebouwen Lisse

Voorziening gemeentelijke gebouwen Lisse				
(x € 1.000)	2024	2025	2026	2027
Stand per 1 januari	1.094	667	704	771
Storting	164	164	164	164
Uitname	591	127	97	97
Stand per 31 december	667	704	771	771

Uitvoering in 2024

Kleinschalig en groot planmatig onderhoud aan diverse gebouwen.

Sportpark	
Naam beleidsplan	-
Vastgesteld	-
Looptijd	-
Actualisatie	-
Vastgesteld kwaliteitsniveau	-
Naam beheer- en onderhoudsplannen	Beheerplan Sportpark Ter Specke 2019-2028
Looptijd	10 jaar
Actualisatie	2028
Is er sprake van achterstallig onderhoud?	Nee
Naam voorziening/reserve	N.v.t.

Sportpark				
(x € 1.000)	2024	2025	2026	2027
Investeringsbedragen	1.000	0	0	0

Uitvoering in 2024

Hisalis: Vervanging kunstgras Hockeyveld semi-waterveld veld 2.
Hisalis: Vervanging kunstgras hockeyveld zand veld 3.

Toelichting:

In de renovatieplanning stond vervanging van hockeyveld semi-waterveld veld 2 ingepland voor 2024 en hockeyveld zand veld 3 voor 2026. Deze velden zijn in mei 2023 gekeurd en hieruit is naar voren gekomen dat beide velden niet meer voldoen aan de norm van de NOC*NSF en zijn daardoor afgekeurd voor het spelen van competitiewedstrijden. De hockeybond KNHB heeft voor maximaal 1 jaar dispensatie verleend aan de gemeente, zodat de velden voor het seizoen 2023-2024 alsnog gebruikt kunnen worden. Beide velden dienen wel in 2024 volledig (zowel de onder- als de bovenlaag) te worden vervangen.

Riolering	
Naam beleidsplan	Integraal waterketenplan 2022-2026
Vastgesteld	2022
Looptijd	2022-2026
Actualisatie	2026
Vastgesteld kwaliteitsniveau	n.v.t.
Naam beheers- en onderhoudsplannen	n.v.t.
Looptijd	n.v.t.
Actualisatie	n.v.t.
Is er sprake van achterstallig onderhoud?	Nee
Naam voorziening/reserve	Voorziening Riolering

Riolering				
(x € 1.000)	2024	2025	2026	2027
Investeringsbedragen	1.299	2.308	1.854	1.851
Exploitatiebedragen	662	662	662	662

Voorziening Riolering (egalisatie tarief)				
(x € 1.000)	2024	2025	2026	2027
Stand per 1 januari	2.735	1.928	1.278	628
Storting	0	0	0	0
Uitname	807	650	650	625
Stand per 31 december	1.928	1.278	628	4

Uitvoering in 2024	
Aanleg drainage Van Speijkstraat gedeelte Kanaalstraat - De Ruijterstraat	
Rioolvervanging-renovatie/aanleg drainage/afkoppelen Schilderswijk	
Rioolvervanging-renovatie op diverse locaties	
Ombouw riolering Grevelingstraat tot gescheiden rioolstelsel	
Saneren 3 riooloverstorten Zeeheldenwijk	
Maatregelen tegen wateroverlast Willemskade	

Toelichting:

Het integraal waterketenplan beschrijft het gemeentelijk beleid voor het stedelijk afvalwater, hemelwater en grondwater. Met het oog op de bescherming van de volksgezondheid, het tegengaan van wateroverlast en de bescherming van het milieu, zijn hiervoor speciale voorzieningen nodig. Het plan is afgestemd op het riolerings-, zuiverings- en drinkwaterbeleid in de Bollenstreek en is de basis voor integrale toetsing aan de geldende wet- en regelgeving in de regio. Daarnaast biedt het beleidskaders in de waterketen, wat leidt tot betere afstemming in de waterketen van drinkwaterproductie, -distributie en -levering, de riolering en de afvalwaterzuivering. Het plan is opgesteld in de Cluster Bollenstreek in samenwerking met de gemeenten Katwijk, Noordwijk en Teylingen, het hoogheemraadschap van Rijnland en het waterleidingbedrijf Dunea.

Het is voor de gemeente van belang een goede integrale beleidsafweging te maken op het gebied van de rioleringszorg, de bodem- en waterkwaliteit en de gemeentelijke infrastructuur. Het waterketenplan helpt hierbij. Daarnaast heeft de gemeente zorgplicht voor inzameling en transport van stedelijk afvalwater, doelmatige inzameling en verwerking van afvloeiend hemelwater en voor het treffen van maatregelen om nadelige gevolgen van de grondwaterstand te voorkomen of beperken. Op basis van de financiële consequenties van het plan stellen we de hoogte van de rioolheffing vast.

Groen	
Naam beleidsplan	Groenatlas 2008 - 2017
Vastgesteld	2008
Looptijd	10 jaar
Actualisatie	Wordt meegenomen in de omgevingsvisie
Vastgesteld kwaliteitsniveau	A in het winkelgebied en B in de rest van Lisse.
Naam beheers- en onderhoudsplannen	Groenbeheerplan 2021-2030
Looptijd	10 jaar
Actualisatie	2030
Is er sprake van achterstallig onderhoud?	Nee
Naam voorziening/reserve	N.v.t.

Groen en bomen				
(x € 1.000)	2024	2025	2026	2027
Exploitatiebedragen	781	781	781	781
Investeringsbedragen	475	475	475	475

Uitvoering in 2024

Op basis van de uitgevoerde groeninspectie 2022 worden de jaarlijkse vervangingen planmatig uitgevoerd en wordt de uitgestelde vervanging geleidelijk ingelopen.

Toelichting:

Groen heeft een belangrijke rol in de aanpak van de klimaatverandering. De gemeente heeft een landelijke opgave om aan te geven hoe om te gaan met zaken als droogte, wateroverlast en hittestress. Groen is een belangrijk onderdeel van de oplossing. Bij vervanging van groen en bomen houdt de gemeente maximaal rekening met klimaatverandering. Vervanging is het uitgelezen moment om het sortiment en de groeiplaatsen te verduurzamen. Voorbeeld hiervan is het aaneensluiten van groenvakken en deze zo in te richten dat het regenwater in groenvakken kan stromen en langzaam weg zakt. Dit ontlast het riool en helpt grondwaterstandverlaging te voorkomen.

Bomen	
Naam beleidsplan	Bomenbeleidsplan
Vastgesteld	2014
Looptijd	15 jaar
Actualisatie	2030
Vastgesteld kwaliteitsniveau	N.v.t.
Naam beheers- en onderhoudsplannen	Opgenomen in het groenbeheerplan Lisse 2021-2030.
Looptijd	10 jaar
Actualisatie	2030
Is er sprake van achterstallig onderhoud?	Nee
Naam voorziening/reserve	Voorziening Herplantplicht bomen

Voorziening Herplantplicht bomen				
(x € 1.000)	2024	2025	2026	2027
Stand per 1 januari	16	16	16	16
Storting	0	0	0	0
Uitname	0	0	0	0
Stand per 31 december	16	16	16	16

Uitvoering in 2024

Onderhoud:

Jaarlijks wordt een derde deel van de bomen beoordeeld, waarna zo nodig maatregelen worden genomen als het snoeien en incidenteel vervangen van bomen.

In 2024 worden de wijken De Blinkerd, Berkhout, Dever, De Engel, Ter Beek, Roovers broek, De Loosters, Halfweg en sportpark Ter Specke beoordeeld.

Vervanging bomen:

Voor het vervangen van bomen staan de volgende locaties ingepland: Schilderswijk (in verband met rioolvervanging).

Ziekte en plagen:

Prioriteit ligt bij de bestrijding van de eikenprocessierups en essentaksterfte.

Toelichting:

Een goed onderhouden bomenbestand is van groot belang voor de leefomgeving. Bomen hebben een positief effect op de luchtkwaliteit, beperken temperatuurextremen, dragen bij aan waterbeheer en vormen een schuilplaats en voedselbron voor fauna. Door goed onderhoud willen we bestaande bomen zo lang mogelijk op een gezonde manier behouden. De afgelopen jaren zijn de achterstanden in het onderhoud ingelopen. Het aantal bomen hoeft niet zozeer toe te nemen, de kroonoppervlakte daarentegen wel. Risico is dat de kwaliteit van de bomen afneemt door bijvoorbeeld ziekten, plagen, klimaatstress en ouderdom.

Wegen

Naam beleidsplan	Beleidsplan Wegen
Vastgesteld	2022
Looptijd	2022-2026
Actualisatie	2026
Vastgesteld kwaliteitsniveau	Basis en basis+
Naam beheer- en onderhoudsplannen	Meerjarenplanning groot onderhoud wegen
Looptijd	2 jaar
Actualisatie	Jaarlijks
Is er sprake van achterstallig onderhoud?	Nee
Naam voorziening/reserve	Voorziening Wegen

Wegen

(x € 1.000)	2024	2025	2026	2027
Investerings	455	455	455	455
Bedragen klein onderhoud	151	151	151	151
Bedragen groot onderhoud	474	874	674	674

Uitvoering in 2024

Klein onderhoud wegen op diverse locaties

Groot onderhoud elementenverhardingen op diverse locaties

Groot onderhoud asfaltverhardingen op diverse locaties

Onderhoud belijning

Toelichting:

Het beleidsplan 'Wegen' omvat het gemeentelijk wegenbeleid. Doel ervan is het leggen van een bestuurlijke, beheersmatige en financiële basis voor het wegbeheer in de komende vijf jaar, met een doorkijk naar de daaropvolgende jaren.

In het beleidsplan zijn de beleidskaders omschreven en uitgewerkt tot beleidsdoelstellingen en strategieën. Ook bevat het de kwaliteitsniveaus waaraan de wegen moeten voldoen. In het plan voldoen we voor alle wegtypes aan het basiskwaliteitsniveau voor de thema's veiligheid, comfort en aanzien. Dit niveau wil zeggen dat we het wegennet voor de weggebruiker op een verantwoorde wijze in stand houden. De kwaliteit van de fietspaden, winkelstraten en looproutes rond seniorencomplexen is daarbij extra belangrijk; hier hebben we kwaliteitsniveau dan ook gesteld op basis+. In het plan hebben we ook de zettingen van de verhardingen meegenomen. Ophoging van deze wegen garandeert de toegankelijkheid van de woningen.

Speelplaatsen	
Naam beleidsplan	Uitvoeringsprogramma spelen en sporten buitenruimte 2020
Vastgesteld	2020
Looptijd	2020 - 2030
Actualisatie	2030
Vastgesteld kwaliteitsniveau	Basis
Naam beheers- en onderhoudsplannen	Vervangingsplan spelen
Looptijd	Wordt jaarlijks herzien door de beheerder op basis van inspectiegegevens.
Actualisatie	2023
Is er sprake van achterstallig onderhoud?	Nee
Naam voorziening/reserve	N.v.t.

Speelplaatsen				
(x € 1.000)	2024	2025	2026	2027
Investeringsbedragen	143	102	104	107
Exploitatiebedragen	46	46	46	46

Uitvoering in 2024	
-	Herinrichten van speelplaatsen op basis van het vervangingsplan spelen
-	Hoofdinspectie laten uitvoeren
-	Actualiseren van de online plattegrond met speelplaatsen
-	Uitvoeren van groot onderhoud
-	Uitvoeren onderhoud kunstgras
-	Oude speelplaatsen verwijderen conform het uitvoeringsprogramma

Straatmeubilair, bebording en bewegwijzering	
Naam beleidsplan	-
Vastgesteld	-
Looptijd	-
Actualisatie	-
Vastgesteld kwaliteitsniveau	Basis
Naam beheers- en onderhoudsplannen	-
Looptijd	-
Actualisatie	-
Is er sprake van achterstallig onderhoud? (zo ja, toelichting opnemen in paragraaf)	Nee
Naam voorziening/reserve	-

Straatmeubilair, bebording en bewegwijzering				
(x € 1.000)	2024	2025	2026	2027
Exploitatiebedragen	31	31	31	31

Uitvoering in 2024	
-	Uitvoeren van groot onderhoud

Openbare verlichting	
Naam beleidsplan	Beleidsplan Openbare verlichting
Vastgesteld	2018
Looptijd	2018-2022
Actualisatie	2023
Vastgesteld kwaliteitsniveau	Alle verlichting in 2030 vervangen door LED
Naam beheers- en onderhoudsplannen	Beheerplan Openbare Verlichting 2018-2022
Looptijd	2018-2022
Actualisatie	
Is er sprake van achterstallig onderhoud?	Nee

Naam voorziening/reserve	N.v.t.
--------------------------	--------

Openbare verlichting

(x € 1.000)	2024	2025	2026	2027
Investeringsbedragen	164	177	185	202
Bedragen t.l.v. exploitatie	87	87	87	87

Uitvoering in 2024

In 2023 wordt het beleids-/beheerplan 'Openbare Verlichting 2023-2033' vastgesteld en vanaf 2024 uitgevoerd. Dit plan bevat ook een programma voor de vervanging van lichtmasten door LED-verlichting, inclusief de financiële gevolgen daarvan.

Investering: op basis van het beleidsplan vervangen we ieder jaar een deel van de verlichting door LED-verlichting. Het doel: 50 procent energiebesparing in 2030 ten opzichte van 2013. In 2030 is dan alle verlichting LED-verlichting.

Exploitatie: onderhoud is jaarlijks € 78.000.

Civiele kunstwerken

Naam beleidsplan	Beheerbeleidsplan civiele kunstwerken 2018-2022
Vastgesteld	2018
Looptijd	2018-2022
Actualisatie	Niet, is overgegaan in beheerplan 2023-2027
Vastgesteld kwaliteitsniveau	Basis
Naam beheers- en onderhoudsplannen	Beheerplan civiele kunstwerken 2023-2027
Looptijd	2023-2027
Actualisatie	2027
Is er sprake van achterstallig onderhoud?	Nee
Naam voorziening/reserve	Voorziening M.O.P. Bruggen

Civiele kunstwerken

(x € 1.000)	2024	2025	2026	2027
Investeringsbedragen	0	203	0	164
Bedragen t.l.v. exploitatie	67	67	67	67
Bedragen t.l.v. voorziening	23	79	60	46

Voorziening M.O.P. Bruggen

(x € 1.000)	2024	2025	2026	2027
Stand per 1 januari	68	80	36	11
Storting	35	35	35	35
Uitname	23	79	60	46
Stand per 31 december	80	36	11	0

Uitvoering in 2024

In het beheerplan 'Civiele kunstwerken 2023-2027' is een programma voor onderhoud en de vervanging van de civiele kunstwerken opgenomen voor 2023 t/m 2027 en de financiële gevolgen daarvan. Dit plan is in 2023 opgesteld en wordt in 2027 geactualiseerd.

Investering: Voor 2024 staan geen grote vervangingsinvesteringen gepland.

Door de slechte staat van de Grachtbrug wordt een planstudie verricht naar een oplossing voor de lange termijn.

Baggeren	
Naam beleidsplan	Baggerbeleids- en beheerplan Lisse
Vastgesteld	2018
Looptijd	2013-2022
Actualisatie	Gaat op in het Programma Water en Klimaatadaptatie
Vastgesteld kwaliteitsniveau	-
Naam beheers- en onderhoudsplannen	Baggerbeleids- en beheerplan Lisse
Looptijd	2013-2022
Actualisatie	Gaat op in het Programma Water en Klimaatadaptatie
Is er sprake van achterstallig onderhoud?	Nee
Naam voorziening/reserve	Voorziening baggeren

Uitvoering in 2024

In HLT-verband wordt een baggerbestek opgesteld en uitgevoerd in 2023-2024. De planning is in Q4 de eerste werkzaamheden uit te voeren en doorlopend in Q1 2024. Baggeren is onderdeel worden van het Programma Water en Klimaatadaptatie (PWKA) 2024-2028 dat in het Q3 2023 uiterlijk Q4 2023 aan het bestuur wordt aangeboden.

Hierin geeft de gemeente een doorkijk in het beheer van watergangen, oevers en duikers in relatie tot klimaatverandering. In het PWKA worden extra middelen aangevraagd voor baggeren per Q1 2024. Afhankelijk van de besluitvorming zal de scope worden bepaald.

Oevers	
Naam beleidsplan	Beleidsplan Oevers 2019-2028
Vastgesteld	2018
Looptijd	2019-2028
Actualisatie	Gaat op in het Programma Water en Klimaatadaptatie
Vastgesteld kwaliteitsniveau	B/C
Naam beheer- en onderhoudsplannen	-
Looptijd	-
Actualisatie	-
Is er sprake van achterstallig onderhoud?	Nee
Naam voorziening/reserve	Voorziening Beschoeiingen

Beschoeiing

(x € 1.000)	2024	2025	2026	2027
Bedragen t.l.v. exploitatie	184	184	184	184

Uitvoering in 2024

Beschoeiing is onderdeel worden van het Programma Water en Klimaatadaptatie (PWKA) 2024-2028 dat in het Q3 2023 uiterlijk Q4 2023 aan het bestuur wordt aangeboden. In het PWKA worden extra middelen gevraagd voor beschoeiingen per Q1 2024.

Paragraaf Financiering

Inleiding

De financieringsfunctie dient uitsluitend de publieke taak. Het beleid valt binnen de kaders die zijn gesteld in de Wet financiering decentrale overheden (Wet Fido). Centraal in deze Wet staan transparantie en risicobeheersing. Om inzicht te geven in de manier waarop de gemeente dit doet en een beeld te geven van de stand van zaken gaan we in deze paragraaf in op de ontwikkelingen rond de gemeentelijke financiering, het te voeren beleid op dit gebied en de risico's die we daarbij lopen.

Het treasurystatuut is verankerd in artikel 15 van de Financiële beheersverordening 2023 en bevat de beleidsmatige infrastructuur van de treasuryfunctie in de vorm van uitgangspunten, doelstellingen, richtlijnen en limieten.

Welke ontwikkelingen spelen er?

Rente ontwikkelingen

De Europese Centrale Bank (ECB) heeft in maart 2016 de basisherfinancieringsrente verlaagd naar 0,00%. T/m juli 2023 is deze rente in een aantal stappen verhoogd naar 4,25%. De basisherfinancieringsrente is de rente waartegen banken, voor de duur van één week, geld kunnen lenen van de centrale bank. Momenteel (juli 2023) bedraagt de geldmarktrente voor aan te trekken driemaands kasgeldleningen 3,42%. De vergoedingen bij het Schatkistbankieren staan op 3,41%. De kapitaalmarktrente voor aan te trekken leningen voor looptijden van 5 en 10 jaar zonder renteherziening bedraagt momenteel resp. 3,54% en 3,36%. De verwachting is dat deze rentetarieven iets zullen stijgen.

Gemeentelijke ontwikkelingen

Gezien de investeringsvoornemens zal de benodigde hoeveelheid kort geld en lang geld in 2024 toenemen, waarbij de kasgeldlimiet zal worden overschreden. Hiervoor zal deels lang geld moeten worden aangetrokken als er langer dan 3 kwartalen een overschrijding van het kasgeldlimiet is.

Liquiditeitsprognoses

Wekelijks stellen we liquiditeitsprognoses voor de korte termijn op om tijdig in te spelen op schommelingen in de liquiditeit. Jaarlijks stellen we een à twee liquiditeitsprognoses op met een horizon van vier jaar.

Garantiestelling leningen en verstrekken van leningen

Ons beleid is leningen of garanties uit hoofde van de 'publieke taak' alleen te verstrekken aan partijen die de gemeenteraad heeft goedgekeurd. Daarbij winnen we vooraf informatie in over de financiële positie en de kredietwaardigheid van de betreffende partij. Indien een andere voorziening beschikbaar is, verstrekt de gemeente uitsluitend aanvullend een lening of garantie.

Risicobeheer

Het risicobeheer is gericht op het beperken van financiële risico's. In het treasurystatuut zijn richtlijnen en limieten opgenomen, die de basis vormen voor alle transacties op dit gebied. Ons beleid is voornamelijk gebruik te maken van veilige en inzichtelijke financiële instrumenten.

De Wet Fido geeft normen voor het beperken van risico's. De belangrijkste risicocategorie is het renterisico, waarvan de kasgeldlimiet en de renterisiconorm belangrijke richtlijnen zijn ter beperking van renterisico's.

De kasgeldlimiet heeft betrekking op leningen met een rentetypische looptijd tot één jaar. Het totaal van deze leningen mag niet meer bedragen dan 8,5 % van de totale lasten op de begroting. De renterisiconorm heeft betrekking op leningen met een rentetypische looptijd vanaf één jaar.

De verplichte aflossingen en renteherzelingen op deze leningen mogen niet meer bedragen dan 20 % van de totale lasten op de begroting. Het doel van deze normen is het risico te beperken wanneer bij herfinanciering van de leningen een rentestijging leidt tot financiële problemen.

Kasgeldlimiet

De kasgeldlimiet is het wettelijke maximum aan leningen met een rentetypische looptijd korter dan één jaar. De kasgeldlimiet staat toe om in 2024 de financieringsbehoefte tot een bedrag van € 6.3 miljoen te dekken met kortlopende leningen. Zodra wij deze limiet voor een langere periode (meer dan een half jaar) dreigen te overschrijden, trekken wij een langlopende lening aan of vragen wij (onderbouwd) toestemming aan de provincie om gedurende een bepaalde periode de limiet te mogen overschrijden.

Kasgeldlimiet (bedragen x € 1.000)	2024	2025	2026	2027
Begrotingstotaal lasten	85.815	71.214	70.754	70.903
Maximaal toegestane kasgeldlimiet (8,5% van begrotingstotaal lasten)	7.294	6.053	6.014	6.027
Gemiddeld saldo vlottende korte schuld en vlottende middelen	4.500	4.750	4.500	4.500
Ruimte onder kasgeldlimiet	2.794	1.303	1.514	1.527

Renterisiconorm

De renterisiconorm bedraagt voor 2024 € 15,1 miljoen. De verwachting is dat we voor de komende jaren onder de renterisiconorm blijven.

	Renterisiconorm	2024	2025	2026	2027
1	Renteherziening op langlopende schuld o/g	0	0	0	0
2	Te betalen aflossingen	3.901	4.224	4.675	4.927
3	Renterisico (1 en 2)	3.901	4.224	4.675	4.927
4	Renterisiconorm	17.163	14.243	14.151	14.181
5a	Ruimte onder risiconorm	13.262	10.019	9.476	9.254
5b	Overschrijding risiconorm				
4a	Begrotingstotaal lasten	85.815	71.214	70.754	70.903
4	Renterisiconorm 20% van begrotingstotaal	17.163	14.243	14.151	14.181

Financieringsbehoefte

Per 1 januari 2024 houden we boekhoudkundig rekening met een financieringsoverschot van € 4,2 miljoen. (2023: € 1 miljoen). Dit is een uitkomst van de geprognosticeerde balans. Er is een meer gedetailleerde liquiditeitsprognose voor de lange termijn gemaakt op basis van verwachte inkomsten en uitgaven gedurende 2024 t/m 2027.

Financieringsbehoefte	1-1-2024	1-1-2025	1-1-2026	1-1-2027
1 Reserves en voorzieningen	24.132	31.831	28.666	23.942
2 Langlopende leningen	94.567	81.985	85.761	91.085
3 Totaal vaste financieringsmiddelen	118.699	113.816	114.427	115.027
4 Boekwaarde investeringen, incl. voorraden grond	114.497	118.145	118.234	118.656
5 Financieringstekort/overschot (3 - 4)	4.202	-4.329	-3.807	-3.629

Verstreckte leningen

Ons beleid is leningen en garanties alleen te verstrekken aan partijen die de gemeenteraad heeft goedgekeurd uit hoofde van de publieke taak. Wij gaan hier terughoudend mee om, waarbij garantieverlening de voorkeur heeft.

Verstreckte leningen Bedragen x € 1.000	Begin 2024	Aflossingen	Eind 2024
Stichting Jenaplanscholen	4	1	3
FC Lisse	105	15	90
Stg. Expl. Gebouw 't Speelkwartier	233		233
Stichting Volkshuisvesting Nederland (SVn)	3.099		3.099
Hypotheken gemeentepersoneel	1.629	500	1.129
Totaal	5.070	516	4.554

Rentemethodiek

In het BBV is opgenomen dat de paragraaf financiering van de begroting en jaarrekening naast de beleidsvoornemens en het gerealiseerde beleid ten aanzien van het risicobeheer van de financieringsportefeuille ook verplicht inzicht moet geven in:

- de rentelasten uit externe financiering
- het renteresultaat
- de wijze van rentetoerekening

Door onderstaand overzicht en toelichting in de paragraaf financiering op te nemen wordt invulling gegeven aan deze verplichting.

Renteomslag	1-1-2023	1-1-2024	1-1-2025	1-1-2026	1-1-2027
Restant korte financiering	4.500.000	6.000.000	5.500.000	5.500.000	5.500.000
Restant lange financiering	80.571.000	81.978.000	85.754.000	91.078.000	93.901.000
Totaal externe financiering	85.071.000	87.978.000	91.254.000	96.578.000	99.401.000
Gewogen gemiddeld rentepercentage externe financiering	2,0%	1,5%	1,5%	1,5%	1,5%
tbv rente eigen vermogen (nvt)					
a1. De externe rentelasten over de korte financiering	+ 0	0	0	0	0
a2. De externe rentelasten over de lange financiering	+ 1.769.748	1.599.802	1.514.731	1.343.072	1.343.072
b. De externe rentebaten	-/- 99.195	133.695	133.695	133.695	133.695
Totaal door te rekenen externe rente	1.670.553	1.466.107	1.381.036	1.209.377	1.209.377
c1. De rente die aan de grondexploitatie moet worden doorberekend	-/- 0	0	0	0	0
c2. De rentelasten van projectfinanciering	-/- 0	0	0	0	0
c3. De rentebaten van doorverstrekte leningen (projectfinanciering)	+ 0	0	0	0	0
Saldo door te rekenen externe rente	1.670.553	1.466.107	1.381.036	1.209.377	1.209.377
d1. Rente over eigen vermogen	+ 0	0	0	0	0
d2. Rente over voorzieningen (gewaardeerd op contante waarde)	+ 0	0	0	0	0
De aan taakvelden toe te rekenen rente	1.670.553	1.466.107	1.381.036	1.209.377	1.209.377
e. De werkelijk aan taakvelden toegerekende rente (renteomslag)	-/- 1.888.330	1.512.832	1.642.802	1.649.799	1.655.925
f. Renteresultaat op het taakveld treasury	-217.777	-46.725	-261.766	-440.422	-446.548
Boekwaarde activa tbv renteomslag, excl. verstrekte leningen	98.915.000	112.415.000	112.504.000	112.926.000	111.556.000
Omslagrenteberekening	1,69%	1,30%	1,23%	1,07%	1,08%
Na afronding	2,00%	1,50%	1,50%	1,50%	1,50%

EMU-saldo en de Wet HOF

De Wet Houdbare Overheidsfinanciën (HOF) bevat een richtlijn over de tekortnorm voor de decentrale overheden. Dit houdt in dat aan de kasstroom van de lagere overheden gezamenlijk (het EMU-saldo, waarbij EMU staat voor Economische en Monetaire Unie) een maximum is gesteld. Dit is voor iedere gemeente vertaald in een zogenoemde referentiewaarde (fictief aandeel). Voor Lisse bedraagt deze waarde ± € 2,3 miljoen. Aan eventuele overschrijdingen zijn nog geen sancties verbonden.

Overzicht EMU-saldo

Sinds 2006 zijn gemeenten verplicht een raming van de eigen bijdrage aan het EMU-saldo op te nemen. Aanleiding hiervoor was de overschrijding van de norm van het EMU-tekort van 3 procent waarmee Nederland in het verleden werd geconfronteerd. Om de cijfers tussen verschillende landen goed te vergelijken, zijn in de Europese Unie afspraken gemaakt over de wijze van berekening van het EMU-saldo.

Het EMU-saldo wordt berekend op kasbasis, dus de feitelijke geldstromen die in een jaar plaatsvinden. Een negatief EMU-saldo wil niet zeggen dat de gemeente onmiddellijk een probleem heeft, omdat de gemeente werkt met het baten- en lastenstelsel. Zie het overzicht 'Financiële positie' in deze begroting.

Geprognosticeerde balans

Met het oog op een betere raming en beheersing van het EMU-saldo schrijft het nieuwe BBV een geprognosticeerde balans voor. Met het opnemen van een geprognosticeerde balans krijgt de raad meer inzicht in de ontwikkeling van onder meer investeringen, het aanwenden van reserves en voorzieningen en in de financieringsbehoefte. Dit zorgt ervoor dat er in de beleidsvoorbereiding, de sturing en beheersing meer aandacht is voor het EMU-saldo. Zie het overzicht 'Financiële positie' in deze begroting.

Paragraaf Bedrijfsvoering

Gemeenschappelijke regeling HLTsamen

De bedrijfsvoering van de gemeenten Hillegom, Lisse en Teylingen is vanaf 1 januari 2017 ondergebracht in de gemeenschappelijke regeling HLTsamen. HLTsamen is een ambtelijke werkorganisatie, de gemeenten zijn bestuurlijk zelfstandig.

HLTsamen werkt hard aan de ontwikkeling van de werkorganisatie. De dynamiek in de omgeving waarin wij werken is sterk toegenomen. Daarbij neemt de complexiteit van de opgaven die ons voorliggen steeds verder toe. Dit vergt een andere manier van organiseren en hernieuwde blik op de toekomst. Deze hebben wij vastgelegd in de visie HLTsamen 2025:

- *Wij zijn een samenlevingsgerichte organisatie voor onze drie gemeenten.*
- *We werken in- en extern krachtig, inventief en verbindend samen aan complexe opgaven en behoeftes van opdrachtgevers, inwoners, ondernemers, instellingen en partners in (regio) Hillegom, Lisse en Teylingen.*
- *De vraag en opgave stellen we centraal.*
- *We benutten alle aanwezige talenten, kennis en ervaring om professioneel met plezier, trots en lef te kunnen werken, in een eigentijdse en veilige werk- en leeromgeving*

Deze visie is de eerste stap geweest in de verdere doorontwikkeling van HLTsamen. Duidelijk is dat een nieuwe inrichting van onze interne organisatie noodzakelijk is om op een doelmatige wijze richting de visie te kunnen bewegen. Hiertoe heeft HLTsamen in 2023 de eerste stappen gezet. Er is een grof model van de nieuwe organisatie vastgesteld en deze zal verder worden verfijnd. Daarbij is er niet alleen aandacht voor de robuuste ontwikkeling van de organisatie als geheel, maar juist ook voor de zaken die we al direct beter kunnen doen.

In 2024 verwachten we meer inzicht in de financiële consequenties van de verdere ontwikkeling van HLTsamen en de verdere stappen om de visie te realiseren. .

Evaluatie HLT

In het Bedrijfsplan HLTsamen is opgenomen dat in 2021 een evaluatie HLTsamen wordt uitgevoerd. Op 1 juli 2021 heeft het bestuur van HLTsamen besloten deze evaluatie uit te stellen. In het najaar 2023 wordt deze alsnog uitgevoerd.

Doorontwikkeling P&C-cyclus

De huidige opzet van de P&C-cyclus legt een groot beslag op de ambtelijke capaciteit. In samenspraak met het college en de raad werkt HLTsamen aan de ontwikkeling van de P&C-cyclus. Om dit vorm te geven is een specifiek programma opgezet " Financiële sturing en beheersing". Doel daarbij is vereenvoudiging van de opzet om daarmee de belasting op de ambtelijke organisatie te verlagen en tegelijkertijd de kwaliteit van de P&C-producten naar een hoger niveau te brengen.

Rechtmatigheidsverantwoording

In 2022 is een wetsvoorstel aangenomen inzake de rechtmatigheidsverantwoording. Voorheen verstrekten externe accountants een controleverklaring met een oordeel inzake getrouwheid en rechtmatigheid bij de jaarrekeningen van gemeenten. Met de invoering van de rechtmatigheidsverantwoording wijzigt dit. Het college van B&W neemt de rechtmatigheidsverantwoording vanaf begrotingsjaar 2023 op in de jaarrekening en verklaart hierin dat zij rechtmatig heeft gehandeld. Daarmee valt de rechtmatigheidsverantwoording onder het getrouwheidsoordeel van de accountant. De accountant kijkt dus nog wel of de rechtmatigheidsverantwoording 'getrouw' is.

Dit rechtmatig handelen bestaat uit drie deelaspecten:

1. Het **voorwaardencriterium**: alle financiële beheershandelingen zijn verricht in overeenstemming met (externe en interne) wet- en regelgeving.
2. Het **begrotingscriterium**: Alle lasten in het begrotingsjaar vallen binnen de begroting (incl. wijzigingen) zoals door de gemeenteraad is goedgekeurd.
3. Het **misbruik & oneigenlijk gebruik (M&O) criterium**: het college heeft voldoende waarborgen genomen om te voorkomen dat als gevolg van misbruik of oneigenlijk gebruik van wet- en regelgeving ten onrechte overheidssubsidies of -uitkeringen zijn verleend of een te laag dan wel geen bedrag aan heffingen aan de gemeente is betaald.

In 2023 heeft de organisatie HLTsamen uitvoering gegeven aan het wetsvoorstel. De benodigde verordeningen zijn gewijzigd en de taken voor het opstellen van de rechtmatigheidsverantwoording zijn belegd.

De rechtmatigheidsverantwoording maakt onderdeel uit van de jaarrekening (dus niet het jaarverslag).

In de jaarrekening wordt, naast de rechtmatigheidsverantwoording, in de paragraaf bedrijfsvoering aanvullende informatie opgenomen over de financiële rechtmatigheid. Te denken valt aan: rechtmatigheidsfouten die boven de rapporteringsgrens vallen, rechtmatigheidsfouten die onder de verantwoordingsgrens blijven maar die relevant zijn te vermelden, ondernomen acties om onrechtmatigheden in de toekomst te voorkomen en bewuste afwijkingen van wet- en regelgeving door bijzondere omstandigheden.

Nadere informatie HLTsamen

Voor nadere informatie over HLTsamen verwijzen wij u naar de begroting HLTsamen.

Paragraaf Open overheid

Wet open overheid

De Wet open overheid (Woo) heeft als doel de overheid transparanter en toegankelijker te maken. De wet kent twee focusgebieden: passieve openbaarmaking en actieve openbaarmaking. Naast het openbaar maken van stukken wordt er vanuit de wet geëist dat organisaties de informatiehuishouding op orde brengen.

Passieve openbaarmaking

Passieve openbaarmaking regelt het recht om informatie bij bestuursorganen op te vragen. Voor 2024 verwachten we binnen dit onderdeel geen grote ontwikkelingen. We blijven werken aan het verbeteren van het proces en het, waar mogelijk, verkorten van de doorlooptijden.

Actieve openbaarmaking

Actieve openbaarmaking verplicht bestuursorganen uit eigen beweging informatie openbaar te maken. Deze informatie is onderverdeeld in 11 voor gemeenten relevante informatiecategorieën. De betreffende informatie moet, in een later stadium, vindbaar zijn via een door de Rijksoverheid gefaciliteerd platform. Tot eind 2022 werd dit platform ontwikkeld onder de naam 'Platform open overheidsinformatie' (PLOOI). De opzet en naam van dit platform is in 2023 herzien. In vervolg daarop is de Woo-index door het Rijk beschikbaar gesteld. Deze index zal verwijzen naar gemeentelijke informatie die actief openbaar gemaakt wordt via de gemeentelijke websites of webportalen. Nu deze index beschikbaar is gesteld, is de verwachting dat er begin 2024 per Koninklijk besluit bekend wordt gemaakt per wanneer de eerste informatiecategorieën actief openbaargemaakt moeten worden. In voorbereiding daarop wordt er een gemeentelijk portaal ingericht dat alle actief openbaargemaakte informatie zal bevatten en die aansluit op de Woo-index.

In samenwerking met andere gemeenten wordt er deelgenomen in Woo-werkgroepen van de VNG. Binnen de Bollenstreek delen we actief kennis en informatie met Noordwijk en Katwijk.

Informatiehuishouding en overige informatiewetten

Het passief en actief openbaar maken vereist een informatiehuishouding die volledig op orde is. Dit wordt door de Woo ook expliciet vereist. Informatie moet duurzaam toegankelijk zijn opgeslagen conform wet- en regelgeving. Technische ontwikkelingen stellen ons in staat dit beter te organiseren dan voorheen mogelijk was. Dit heeft geleid tot een nieuwe kijk op de manier waarop gemeenten de informatiehuishouding inrichten. Grootste wijziging hierin is dat systemen in de nabije toekomst niet langer kopieën van informatie maken en gebruiken (common ground principe). Informatie wordt opgeslagen daar waar het ontstaat en andere systemen kunnen dat, waar nodig, raadplegen. Dit biedt vele voordelen rondom de vindbaarheid, duurzame toegankelijkheid en veiligheid van onze informatie. In deze ontwikkeling willen wij daarom in de pas blijven lopen met andere gemeenten.

Niet alleen de technologische ontwikkelingen hebben onze kijk op de informatiehuishouding veranderd, wet- en regelgeving dwingt ons hier in steeds grotere mate toe. Digitalisering is niet langer een keuze. Per 1 juli 2024 regelt de Wet modernisering elektronisch bestuurlijk verkeer (Wmebv) dat burgers en bedrijven hun zaken die ze met de overheid moeten doen, digitaal kunnen afhandelen. En het tijdelijk besluit digitale toegankelijkheid vereist dat de informatie die wij publiceren ook toegankelijk is voor mensen met een beperking.

De VNG heeft tientallen wetten en regels geïdentificeerd die in meer en mindere mate impact hebben op de informatiehuishouding van gemeenten. Veel van deze wetgeving komt zonder bijkomend budget vanuit het Rijk. Uitzondering hierop is de Woo. Doordat de Woo ook verlangt dat de informatiehuishouding op orde is, zal het Woo-budget zo slim mogelijk moeten worden ingezet

om uitvoering te geven aan de verschillende informatiewetten. Het is niet de verwachting dat het Woo-budget toereikend is voor de uitvoering van al deze informatiewetten. De financiële consequenties zullen worden uitgewerkt zodra de Rijksoverheid meer duidelijkheid geeft over de fasering van de 11 informaticategorieën. We verwachten wel dat het Woo-budget voldoende is om enkel in de basis aan de Wet open overheid te voldoen. De overige Bollenstreekgemeenten verwachten dit vooralsnog ook.

Paragraaf Verbonden partijen

Inleiding

Verbonden partijen zijn samenwerkingspartners waarin de gemeente een bestuurlijk en een financieel belang heeft en medeverantwoordelijkheid draagt is (mede-eigenaarschap). Van een financieel belang is sprake als de gemeente middelen beschikbaar heeft gesteld die ze kwijt is wanneer de verbonden partij failliet gaat en/of in de financiële problemen komt en als de daaraan verbonden kosten verhaald kunnen worden op de gemeente. Van een bestuurlijk belang is sprake als de gemeente (in de persoon van een wethouder, raadslid of ambtenaar) zeggenschap kan uitoefenen via een zetel in het bestuur of stemrecht.

Verbonden partijen kunnen zowel publiekrechtelijke (gemeenschappelijke regelingen) als privaatrechtelijke (stichtingen, verenigingen, nv's en bv's) organisaties zijn. Vanwege de risico's die de gemeente met dat mede-eigenaarschap loopt, geldt voor deze partijen een bijzonder sturings- en beheersingssysteem (*governance*). Vanwege de gemeentelijke belangen in de verbonden partijen hebben deze een bijzondere status.

Deze paragraaf behandelt, zoals bepaald in artikel 15 uit het BBV, de algemene visie op het inschakelen van een verbonden partij, de ontwikkelingen die er spelen en de voorgeschreven lijst van verbonden partijen.

Welke ontwikkelingen spelen er?

Op 1 juli 2022 is een wijziging van de Wgr in werking getreden. Deze wijziging heeft als doel de democratische legitimatie van gemeenschappelijke regelingen en de kaderstellende en controlerende rol van gemeenteraden, provinciale staten en algemene besturen van waterschappen in relatie tot gemeenschappelijke regelingen te versterken. Om de kaderstellende en controlerende rol van de volksvertegenwoordiging beter te kunnen invullen en de democratische legitimatie te verbeteren, wordt met deze wetswijziging een aantal aanpassingen en aanvullingen geïntroduceerd op de al bestaande wettelijke bevoegdheden en instrumenten.

De wijzigingen van de Wgr zijn onder te verdelen in drie categorieën:

1. De versterking van de positie van gemeenteraden bij besluitvorming in gemeenschappelijke regelingen.
2. De introductie van aanvullende controle-instrumenten voor gemeenteraden.
3. Het verbeteren van de positie van gemeenteraden met betrekking tot het functioneren van de regeling.

De meeste wijzigingen vragen om een vertaling binnen elke gemeenschappelijke regeling. De gemeente heeft twee jaar de tijd om hierin te voorzien (uiterlijk 1 juli 2024). In de loop van 2024 worden voorstellen voorgelegd voor het actualiseren van de diverse gemeenschappelijke regelingen. Via een zienswijzprocedure wordt de raad hierbij betrokken. Daarnaast zal ook de in 2018 vastgestelde Nota verbonden partijen worden geactualiseerd en aan de raad worden voorgelegd. Op basis van deze nota wordt onder andere een beleidskader vastgesteld over het beleggen van gemeentelijke taken bij verbonden partijen en een instrumentarium aangereikt.

Overzicht met verbonden partijen

De lijst van verbonden partijen bevat de informatie zoals is aangegeven in artikel 15 van het BBV. Hierbij onderscheiden we de vier categorieën: gemeenschappelijke regelingen, vennootschappen en coöperaties, stichtingen en verenigingen en overige verbonden partijen. Per verbonden partij maken we duidelijk wat het belang van de gemeente is, welk openbaar belang daarmee wordt gediend en hoe groot dat belang is. Daarbij vermeldt deze lijst de financiële informatie over de verbonden partijen en eventuele risico's voor de gemeente.

De paragraaf is niet gericht op het gemeentelijk mede-opdrachtgeverschap dat zich richt op de prestaties van de verbonden partij als bijdrage aan de maatschappelijke doelstellingen van de gemeente. Die rol komt terug in de reguliere begrotingsprogramma's, net zoals dat gebeurt voor de andere samenwerkingspartners die geen verbonden partijen zijn.

Onderstaand overzicht bevat de geprognosticeerde cijfers 2023 voor zover deze bekend zijn op het moment van schrijven. In regionaal verband is afgesproken dat de gemeenschappelijke regelingen bij een gelijkblijvend takenpakket de lasten voor de loonkosten met maximaal 6,4 procent mogen indexeren en voor de materiële kosten een indexering van 9,0 procent mogen toepassen.

Totaaloverzicht bijdragen aan verbonden partijen

Naam	Begroot 2023	Begroot 2024
1. Gemeenschappelijke regelingen		
HLTsamen	€ 13.552.887	€ 16.144.300
Holland Rijnland	€ 540.596	€ 571.605
Intergemeentelijke Sociale Dienst (ISD) Bollenstreek	€ 11.390.000	€ 13.141.176
Werkvoorzieningschap Kust, Duin- en Bollenstreek / Provalu	€ 1.997.723	€ 2.080.000
Regionale dienst openbare gezondheidszorg Hecht Hollands Midden	€ 1.460.000	€ 1.584.000
Veiligheidsregio Hollands Midden (VRHM)	€ 1.528	€ 1.650
Serviceorganisatie Zorg Holland Rijnland	€ 172.108	€ 184.458
Regeling omgevingsdienst West-Holland (ODWH)	€ 707.000	€ 799.000
Vuilafvoerbedrijf Duin- en Bollenstreek (VAB)	€ 564.633	€ 677.193
Samenwerking Belastingen Bollenstreek	€ 497.400	€ 536.665
2. Vennootschappen en coöperaties		
Bank Nederlandse Gemeenten (BNG)		
Duin- en waterbedrijf Zuid-Holland (Dunea)		
Alliander N.V.		
De Meerlanden N.V.	€ 1.511.869	€ 1.794.838
Greenport Ontwikkelingsmaatschappij B.V. (GOM)		
3. Stichtingen en verenigingen		
Stichting Regionaal Inkoopbureau IJmond en Kennemerland (RIJK)	€ 141.908	€ 156.099
4. Overige verbonden partijen		
Totaal	€ 32.537.652	€ 37.679.984

1. Gemeenschappelijke regelingen

HLTsamen			
Vestigingsplaats	Hillegom		
Rechtsvorm	Gemeenschappelijke regelingen		
Doelstelling/publiek belang	Daarmee biedt de werkorganisatie een kwalitatief, hoogwaardige, efficiënte en innovatieve dienstverlening aan de 'klanten' van de gemeenten Hillegom, Lisse en Teylingen.		
Bestuurlijk belang	Het bestuur bestaat uit zes leden van de drie gemeenten Hillegom, Lisse en Teylingen. Het ene lid is een wethouder en het andere lid is de burgemeester per gemeente.		
Jaarlijkse bijdrage	Jaarlijkse bijdrage volgens in het bedrijfsplan opgenomen verdeelsleutel.		
Financieel belang	Een eventueel nadelig saldo van de gemeenschappelijke regeling wordt gedekt door aanvullende bijdragen op basis van deze verdeelsleutel.		
Kerncijfers	(Bedragen x € 1.000)	1-1-2024	31-12-2024
	Eigen vermogen		
	Vreemd vermogen		
	Resultaat		
Risico's	Er zijn geen materiële risico's waar maatregelen voor getroffen moeten worden.		
Ontwikkelingen	Uitvoering geven aan het bedrijfsplan vastgesteld in de raden van de aangesloten gemeenten. Focus ligt op het gebied van Kwaliteit, Kostenreductie, Kwetsbaarheid en de verbeterde Strategische positie.		
Overige informatie			

Holland Rijnland			
Vestigingsplaats	Leiden		
Rechtsvorm	Gemeenschappelijke regelingen		
Doelstelling/publiek belang	Holland Rijnland is een samenwerking van en voor dertien gemeenten in het hart van de Randstad. Deze gemeenten werken vanuit een gezamenlijke strategische visie op de verdere ontwikkeling van de regio om de kwaliteit van wonen, werken, ondernemen en recreëren van burgers, bedrijven en instellingen in het gebied te bevorderen.		
Bestuurlijk belang	Vertegenwoordigers in het bestuur van de Gemeenschappelijke regeling. Het Algemeen Bestuur bestaat uit 33 leden waarvan 2 leden afkomstig uit de gemeente Lisse. Het Dagelijks Bestuur bestaat uit 8 leden waarvan geen lid afkomstig uit de gemeente Lisse.		
Jaarlijkse bijdrage	Jaarlijkse deelnemersbijdrage op basis van aantal inwoners.		
Financieel belang	Deelnemers zijn gezamenlijk aansprakelijk voor ontstane tekorten.		
Kerncijfers	(Bedragen x € 1.000)	1-1-2024	31-12-2024

	Eigen vermogen	€ 2.093	€ 2.093
	Vreemd vermogen	€ 14.038	€ 14.038
	Resultaat		
Risico's	Er zijn geen materiële risico's waar maatregelen voor getroffen moeten worden.		
Ontwikkelingen	Vanaf 2020 werkt Holland Rijnland met een nieuwe Regionale agenda 2019-2023. Hierin staan gezamenlijk gedragen ambities op de beleidsterreinen Ruimte (o.a. wonen, mobiliteit, biodiversiteit), Regionale Energie Strategie, het Sociaal Domein en de strategische positionering van de regio.		
Overige informatie			

Intergemeentelijke Sociale Dienst (ISD) Bollenstreek			
Vestigingsplaats	Lisse		
Rechtsvorm	Gemeenschappelijke regelingen		
Doelstelling/publiek belang	Individuele voorzieningen op het gebied van werk, inkomen en zorg.		
Bestuurlijk belang	Het algemeen bestuur bestaat uit twee wethouders per deelnemende gemeente en het dagelijks bestuur uit één wethouder per deelnemende gemeente.		
Jaarlijkse bijdrage	Jaarlijkse deelnemersbijdrage op basis van aantal inwoners en het aantal lage inkomens.		
Financieel belang	Deelnemers zijn gezamenlijk aansprakelijk voor ontstane tekorten.		
Kerncijfers	(Bedragen x € 1.000)	1-1-2024	31-12-2024
	Eigen vermogen	€ 0	€ 0
	Vreemd vermogen	€ 0	€ 0
	Resultaat		
Risico's	Een risico voor de gemeenten is enerzijds de bijdrage van de gemeenten in de exploitatielasten van de ISD, en anderzijds de uitvoering van een open einderegeling door de ISD, waar de gemeenten de financiële lasten van dragen.		
Ontwikkelingen	De verwachte stijging van de uitgaven voor de Wmo, vooral bij de post Begeleiding. De verwachte stijging van Participatiewet-uitgaven, vooral door de loonkostensubsidies.		
Overige informatie			

Werkvoorzieningschap Kust, Duin- en Bollenstreek / Provalu	
Vestigingsplaats	Voorhout
Rechtsvorm	Gemeenschappelijke regelingen
Doelstelling/publiek belang	Provalu verzorgt de plaatsing van mensen met een WSW-indicatie. Provalu verzorgt de interne en externe gesubsidieerde arbeid door uitstromers.
Bestuurlijk belang	Het algemeen bestuur bestaat uit één wethouder en het dagelijks bestuur uit één wethouder.

Jaarlijkse bijdrage	Jaarlijkse deelnemersbijdrage op basis van aantal inwoners.		
Financieel belang	Deelnemers zijn gezamenlijk aansprakelijk voor ontstane tekorten.		
Kerncijfers	(Bedragen x € 1.000)	1-1-2024	31-12-2024
	Eigen vermogen	€ 4.596	€ 4.596
	Vreemd vermogen	€ 2.700	€ 2.574
	Resultaat		
Risico's	Er zijn geen materiële risico's waarvoor maatregelen getroffen moeten worden.		
Ontwikkelingen	Op 23 september 2021 zijn de MareGroep en Servicepunt Werk (SPW) geïntegreerd en verder gegaan onder de naam Provalu. Een nieuwe organisatie met een nieuwe naam en gestroomlijnd proces voor het best mogelijke resultaat en de beste uitstroom. Slimmer, beter en goed herkenbaar voor medewerker, klant en werkgever.		
Overige informatie			

Regionale dienst openbare gezondheidszorg Hecht Hollands Midden			
Vestigingsplaats	Leiden		
Rechtsvorm	Gemeenschappelijke regelingen		
Doelstelling/publiek belang	De Regionale Dienst Openbare Gezondheidszorg (Hecht) Hollands Midden, met als uitvoerende eenheden de Gemeentelijke Gezondheidsdienst (GGD) Hollands Midden, bureau GHOR Hollands Midden en de Regionale Ambulancevoorziening (RAV) Hollands Midden, heeft ten doel de belangen te behartigen van de aan de gemeenschappelijke regeling deelnemende gemeenten op het terrein van de openbare gezondheidszorg, de volksgezondheid en de ambulancezorg. Hecht Hollands Midden bewaakt, beschermt en bevordert de gezondheid en het welbevinden van de burgers in de regio Hollands Midden in zowel reguliere als crisismomstandigheden.		
Bestuurlijk belang	Het algemeen bestuur bestaat uit de portefeuillehouders volksgezondheid van de achttien deelnemende gemeenten. Het dagelijks bestuur bestaat uit zeven leden, van wie geen afkomstig uit de gemeente Lisse.		
Jaarlijkse bijdrage	Jaarlijkse deelnemersbijdrage op basis van aantal inwoners.		
Financieel belang	De kosten van HECHT Hollands Midden worden gedragen door de deelnemende gemeenten.		
Kerncijfers	(Bedragen x € 1.000)	1-1-2024	31-12-2024
	Eigen vermogen	€ 9.098	€ 9.298
	Vreemd vermogen	€ 66.589	€ 72.689
	Resultaat		
Risico's	Er zijn geen materiële risico's waarvoor maatregelen getroffen moeten worden.		

Ontwikkelingen	Het proces om de rollen van opdrachtgever en opdrachtnemer uit te splitsen, het vastleggen van een helder (en haalbaar) takenpakket en het introduceren van een solide financieringssysteem wordt in 2020 afgerond. De belangrijkste thema's voor 2020 zijn: Preventie, waarbij vooral aandacht is voor roken, overmatig alcoholgebruik, (ernstig) overgewicht, depressie en diabetes. Daarnaast gezondheidsbescherming (infectieziekenbestrijding, antibioticaresistentie) en het stabiliseren van het terugbrengen van gezondheidsverschillen tussen laag- en hoogopgeleiden. De veranderende rol van de centrumgemeente, met taken op het gebied van de Maatschappelijke Zorg, de Wvvgz en daaraan gerelateerd de ontwikkeling van een Zorg en Veiligheidshuis, heeft consequenties voor taken binnen de organisatie van Hecht HM. Tot slot neemt de Jeugd Gezondheidszorg (JGZ) een belangrijke plaats in, met name wat betreft de doorontwikkeling van Veilig Thuis.
Overige informatie	

Veiligheidsregio Hollands Midden (VRHM)			
Vestigingsplaats			
Rechtsvorm	Gemeenschappelijke regelingen		
Doelstelling/publiek belang	In de Veiligheidsregio Hollands Midden werken hulpverleningsdiensten en gemeenten samen aan de veiligheid. Ze bereiden zich voor op rampen en ernstige ongelukken. Daarnaast nemen ze maatregelen om toenemende risico's beter te beheersen.		
Bestuurlijk belang	Vertegenwoordigers in het bestuur van de Gemeenschappelijke regeling. De 18 burgemeesters uit de regio Hollands Midden vormen samen het Algemeen Bestuur van de Veiligheidsregio Hollands Midden. Het Dagelijks Bestuur is samengesteld uit 6 burgemeesters waarvan 1 afkomstig uit de gemeente Lisse.		
Jaarlijkse bijdrage	Jaarlijkse deelnemersbijdrage op basis van aantal inwoners.		
Financieel belang	Deelnemers zijn gezamenlijk aansprakelijk voor ontstane tekorten.		
Kerncijfers	(Bedragen x € 1.000)	1-1-2024	31-12-2024
	Eigen vermogen	€ 5.807	€ 5.548
	Vreemd vermogen	€ 68.831	€ 72.676
	Resultaat		
Risico's	Er zijn geen materiële risico's waar maatregelen voor getroffen moeten worden.		

Ontwikkelingen	Nieuw Regionaal Risicoprofiel VRHM, Beleidsplan 2020-2023 en Crisisplan: Eind 2019 wordt het nieuwe beleidsplan vastgesteld door het bestuur van de veiligheidsregio. Dit strategisch beleidsplan geeft richting aan de inspanningen door de veiligheidsregio en beschrijft de te behalen prestaties. Het beleidsplan dient mede gebaseerd te zijn op een door het bestuur van de veiligheidsregio vastgesteld risicoprofiel. Het risicoprofiel geeft niet alleen inzicht in waarschijnlijkheid en impact van risico's, maar ook de rol in het bijbehorende netwerk en inzicht in (risico- en crisis) beheersmaatregelen. Het risicoprofiel vormt de basis en de twee plannen dienen ter input voor het op te stellen crisisplan (crisisbeheersingsorganisatie). In het crisisplan worden de taken, bevoegdheden en verantwoordelijkheden van de hulpverleningsdiensten vastgelegd voor de bestrijding van rampen en crisis.
Overige informatie	

Serviceorganisatie Zorg Holland Rijnland			
Vestigingsplaats	Leiden		
Rechtsvorm	Gemeenschappelijke regelingen		
Doelstelling/publiek belang	Het doel van de gemeenschappelijke regeling is het behartigen van de belangen van de gemeenten op het terrein van uitvoering van inkooptaken op taakonderdelen binnen het sociaal domein.		
Bestuurlijk belang	Sinds 1 januari 2023 is de Serviceorganisatie Zorg een zelfstandige gemeenschappelijke regeling. Vanaf 2024 nemen hier 13 gemeenten aan deel. Alle jeugdhulp wethouders van de deelnemende gemeenten zitten in het bestuur van de gemeenschappelijke regeling.		
Jaarlijkse bijdrage	Kostenverdeling gemeenten na rato gebruik jeugdzorg.		
Financieel belang	Deelnemers zijn gezamenlijk aansprakelijk voor ontstane tekorten.		
Kerncijfers	(Bedragen x € 1.000)	1-1-2024	31-12-2024
	Eigen vermogen	€ 0	€ 0
	Vreemd vermogen	€ 0	€ 0
	Resultaat		
Risico's	Er zijn geen materiële risico's waar maatregelen voor getroffen moeten worden.		
Ontwikkelingen	Vanaf 2023 is de Serviceorganisatie Zorg een zelfstandige gemeenschappelijke regeling. Voor 2023 ligt de focus op doorontwikkeling van de bedrijfsvoering, het contractmanagement en de financiële administratie. Ook worden in 2023 voorbereidingen getroffen voor uitbreiding van de dienstverlening van de gemeente Kaag en Braassem en aansluiting van de gemeente Voorschoten. Daarmee komt het aantal deelnemende gemeenten vanaf 2024 op 13.		
Overige informatie			

Regeling omgevingsdienst West-Holland (ODWH)			
---	--	--	--

Vestigingsplaats			
Rechtsvorm	Gemeenschappelijke regelingen		
Doelstelling/publiek belang	Uitvoering van de VTH-A taken (Vergunningverlening, Toezicht&Handhaving en Advies) volgens de Wet milieubeheer en de Wet bodembescherming en Besluit Bodemkwaliteit.		
Bestuurlijk belang	Vertegenwoordigers in het bestuur van de Gemeenschappelijke regeling. De stemverhouding wordt jaarlijks vastgesteld door het AB en is afhankelijk van de gemeente bijdrage in versus totale begroting. Het dagelijks bestuur bestaat uit 5 leden waarvan 1 afkomstig uit de gemeente Lisse. Het algemeen bestuur bestaat uit 26 leden waarvan 2 bestuursleden afkomstig uit de gemeente Lisse.		
Jaarlijkse bijdrage	Jaarlijkse bijdrage op basis van uren.		
Financieel belang	Deelnemers zijn gezamenlijk aansprakelijk voor ontstane tekorten.		
Kerncijfers	(Bedragen x € 1.000)		
	1-1-2024		
	31-12-2024		
	Eigen vermogen	€ 2.079	€ 380
	Vreemd vermogen	€ 7.500	€ 11.782
	Resultaat		
Risico's	Er zijn geen materiële risico's waar maatregelen voor getroffen moeten worden.		
Ontwikkelingen	Na de inwerkingtreding van de Omgevingswet wordt de gemeente bevoegd gezag bodem. Deze bevoegdheid ligt nu bij de provincie. De ODWH voert bodemtaken uit namens de provincie. In 2023 gaan gemeente en provincie toewerken naar de overdracht van de bodemtaken. Ook wordt onderzocht (in overleg met de ODWH) welke taken en rollen er bij de ODWH worden neergelegd.		
Overige informatie			

Vuilafvoerbedrijf Duin- en Bollenstreek (VAB)			
Vestigingsplaats	Voorhout		
Rechtsvorm	Gemeenschappelijke regelingen		
Doelstelling/publiek belang	De VAB verzorgt voor de bollen6 gemeenten de overslag en afvoer van verbrandbaar en composteerbaar/vergistbaar afval.		
Bestuurlijk belang	Algemeen bestuur: 1 wethouder Dagelijks bestuur: 1 wethouder		
Jaarlijkse bijdrage	Jaarlijkse deelnemersbijdrage.		
Financieel belang	Een eventueel nadelig saldo van de gemeenschappelijke regeling wordt gedekt door aanvullende bijdragen op basis van een verdeelsleutel.		
Kerncijfers	(Bedragen x € 1.000)		
	1-1-2024		
	31-12-2024		
	Eigen vermogen	€ 31	€ 240
	Vreemd vermogen	€ 18.238	€ 18.282
	Resultaat		

Risico's	Er wordt een nieuwe locatie gebouwd op het huidige VAB terrein. Hiervoor dienen ook langlopende overeenkomsten met omliggende partijen (NS) gemaakt te worden. Deze zitten in de afrondende fase.
Ontwikkelingen	Het overslagstation van de VAB aan de 's Gravendamseweg 75 in Voorhout wordt compleet vervangen en vernieuwd. De besluitvorming in de raad met betrekking tot budget is al genomen evenals het principebesluit om met de Meerlanden een gezamenlijke BV op te richten voor de vervaging en exploitatie.
Overige informatie	

Samenwerking Belastingen Bollenstreek			
Vestigingsplaats	Noordwijk		
Rechtsvorm	Gemeenschappelijke regelingen		
Doelstelling/publiek belang	Belastingen Bollenstreek verricht voor een aantal gemeenten de uitvoeringswerkzaamheden van de gemeentelijke belastingen: wet WOZ, aanslagoplegging, invordering, kwijtschelding en bezwaarschriften.		
Bestuurlijk belang	De portefeuillehouders Belastingen van de colleges van de deelnemers komen tenminste eenmaal per jaar in vergadering bijeen voor overleg en afstemming over deze gemeenschappelijke regeling.		
Jaarlijkse bijdrage	Jaarlijkse deelnemersbijdrage		
Financieel belang	Deelnemers zijn gezamenlijk aansprakelijk voor ontstane tekorten.		
Kerncijfers	(Bedragen x € 1.000)	1-1-2024	31-12-2024
	Eigen vermogen		
	Vreemd vermogen		
	Resultaat		
Risico's	Geen bijzondere risico's		
Ontwikkelingen			
Overige informatie			

2. Vennootschappen en coöperaties

Bank Nederlandse Gemeenten (BNG)	
Vestigingsplaats	Den Haag
Rechtsvorm	Vennootschappen en coöperaties
Doelstelling/publiek belang	BNG Bank is de bank van en voor overheden en instellingen voor het maatschappelijk belang. De bank draagt duurzaam bij aan het laag houden van de kosten van maatschappelijke voorzieningen voor de burger.
Bestuurlijk belang	De gemeente is voor 0,62% aandeelhouder. De raad van bestuur en de directie bestaan beiden uit 3 leden waarvan geen leden afkomstig uit de gemeenten.

Jaarlijkse bijdrage	Er zijn geen jaarlijkse kosten aan deelname verbonden.		
Financieel belang	Jaarlijks wordt dividend verstrekt over de in het bezit zijnde aandelen. De BNG is een NV. De aandeelhouders zijn niet aansprakelijk voor eventuele tekorten bij de BNG.		
Kerncijfers	(Bedragen x € 1.000)	1-1-2024	31-12-2024
	Eigen vermogen	€ 4.500.000	€ 4.500.000
	Vreemd vermogen	€ 132.518.000	€ 132.518.000
	Resultaat		
Risico's	Er zijn geen materiële risico's waar maatregelen voor getroffen moeten worden.		
Ontwikkelingen	BNG Bank is betrokken partner voor een duurzamer Nederland. De bank ondersteunt overheidsbeleid door op basis van haar excellente kredietwaardigheid financiering tegen gunstige voorwaarden te verstrekken ten behoeve van gemeenten, woningcorporaties, zorg- en onderwijsinstellingen, projectfinanciering en andere instellingen met een maatschappelijk belang. Met een balans van EUR 140 miljard is BNG Bank de vierde bank van Nederland.		
Overige informatie			

Duin- en waterbedrijf Zuid-Holland (Dunea)			
Vestigingsplaats	Zoetermeer		
Rechtsvorm	Vennootschappen en coöperaties		
Doelstelling/publiek belang	Dunea produceert en levert aan circa 1,2 miljoen klanten lekker en betrouwbaar drinkwater in het westelijk deel van Zuid-Holland.		
Bestuurlijk belang	Aandeelhouder. Het bestuur bestaat uit 1 lid welke niet afkomstig uit de gemeente Lisse.		
Jaarlijkse bijdrage	Er zijn geen jaarlijkse kosten aan deelname verbonden.		
Financieel belang	De gemeente heeft 68.314 aandelen tegen een nominale waarde van € 5. Als aandeelhouder is de gemeente niet aansprakelijk voor eventuele verliezen van de NV. Dunea keert geen dividend uit.		
Kerncijfers	(Bedragen x € 1.000)	1-1-2024	31-12-2024
	Eigen vermogen	€ 251.601	€ 251.601
	Vreemd vermogen	€ 622.797	€ 622.797
	Resultaat		
Risico's	Er zijn geen materiële risico's waar maatregelen voor getroffen moeten worden.		
Ontwikkelingen	Dunea voert vaak innovatieve projecten uit om in te spelen op nieuwe ontwikkelingen en eisen, of om processen verder te optimaliseren zoals schone maaswaterketen, uitbreiding waterzuivering, samenwerking waterketen en verbinding aan greenport.		
Overige informatie			

Alliander N.V.			
Vestigingsplaats	Arnhem		
Rechtsvorm	Vennootschappen en coöperaties		
Doelstelling/publiek belang	Via energienetwerken zorgt Alliander voor de distributie van gas en elektriciteit in een groot deel van Nederland. Alliander brengt een open en duurzame energiemarkt dichterbij.		
Bestuurlijk belang	Aandeelhouder. De raad van bestuur bestaat uit 3 leden waarvan geen bestuursleden afkomstig uit de gemeente Lisse.		
Jaarlijkse bijdrage	Er zijn geen jaarlijkse kosten aan deelname verbonden.		
Financieel belang	Jaarlijks keert Alliander 45% van het resultaat uit in dividend aan de aandeelhouders. Als aandeelhouder is de gemeente niet aansprakelijk voor eventuele verliezen van de N.V.		
Kerncijfers	(Bedragen x € 1.000)	1-1-2024	31-12-2024
	Eigen vermogen	€ 4.570	€ 4.570
	Vreemd vermogen	€ 5.730	€ 5.730
	Resultaat		
Risico's	Er zijn geen materiële risico's waar maatregelen voor getroffen moeten worden.		
Ontwikkelingen	De economische groei is een uitdaging en de overgang naar een duurzaam energiesysteem komt steeds meer opstroom. Alliander bevindt zich in een uitdagende periode om dit met alle stakeholders te realiseren. Samen slimme oplossingen bedenken zodat de energievoorziening betrouwbaar, betaalbaar en bereikbaar blijft voor iedereen.		
Overige informatie			

De Meerlanden N.V.			
Vestigingsplaats	Hoofddorp		
Rechtsvorm	Vennootschappen en coöperaties		
Doelstelling/publiek belang	De Meerlanden werkt samen met een aantal gemeenten aan een schone en duurzame leef- en werkomgeving. Dit doen zij door de gemeenten schoon, heel en veilig te houden en door afval innovatief in te zamelen en te verwerken.		
Bestuurlijk belang	Algemeen bestuur: 1 wethouder Dagelijks bestuur: geen		
Jaarlijkse bijdrage	Jaarlijkse deelnemersbijdrage.		
Financieel belang	De gemeente Lisse bezit 8.950 aandelen (5%) van de totale 183.480 aandelen. De nominale waarde per aandeel bedraagt € 46.		
Kerncijfers	(Bedragen x € 1.000)	1-1-2024	31-12-2024
	Eigen vermogen	€ 33.588	€ 33.904
	Vreemd vermogen	€ 32.326	€ 46.146
	Resultaat		

Risico's	De (uniforme) tarieven zijn gebaseerd op (werkelijke) kostenallocatie. Dat betekent dat meer-/minderkosten doorberekend worden naar de aangesloten gemeenten.
Ontwikkelingen	Meerlanden, als gezamenlijk overheidsbedrijf, verzorgt zijn diensten steeds meer op basis van uniforme tarieven. Dit betekent dat de aangesloten gemeenten evenredig belast worden met de kosten. Daarnaast investeert Meerlanden (in beleid en uitvoering) in een verdere ontwikkeling naar een circulaire economie.
Overige informatie	

Greenport Ontwikkelingsmaatschappij B.V. (GOM)			
Vestigingsplaats	Hillegom		
Rechtsvorm	Vennootschappen en coöperaties		
Doelstelling/publiek belang	GOM is een uitvoeringsorganisatie zonder publiekrechtelijke taken. Bij GOM zijn vijf Duin- en Bollenstreekgemeenten betrokken. De regio Holland Rijnland en meer in het bijzonder het gebied van de Duin- en Bollenstreek heeft een sterke internationale concurrentiepositie in de tuinbouwsector waar het gaat om bloemen, bollen en vaste planten. Partijen willen deze internationale concurrentiepositie behouden, uitbouwen en versterken door een integrale gebiedsontwikkeling waarbij vorm en inhoud wordt gegeven aan een integrale ruimtelijke herstructurering van het gebied van de Duin- en Bollenstreek. De herstructurering van de Greenport vraagt een integrale en bovenlokale aanpak.		
Bestuurlijk belang	Lid van de Algemene Vergadering van Aandeelhouders: 1 wethouder per deelnemende gemeente.		
Jaarlijkse bijdrage	Er is geen sprake van een jaarlijks bijdrage.		
Financieel belang	De gemeente heeft zich (evenals de andere vier deelnemende gemeenten) garant gesteld voor een bedrag van 7 miljoen.		
Kerncijfers	(Bedragen x € 1.000)	1-1-2024	31-12-2024
	Eigen vermogen		
	Vreemd vermogen		
	Resultaat		
Risico's	Met inachtneming van de kapitaalbreng van de gemeenten (€ 325.000), de € 10 miljoen bijdrage van Holland Rijnland uit het regionale investeringsfonds (RIF) voor de Greenport en een nader te bepalen deel van de € 20 miljoen uit het RIF voor de regionale groenstructuur, de toegekende FES-gelden, eventuele provinciale- en rijksbijdragen, eventuele andere subsidies en de opbrengst uit de verkoop van gronden en woningbouwtitels is het uitgangspunt van de GOM een budgettair neutraal eindresultaat. De gemeenten Hillegom, Lisse en Teylingen hebben zich - ieder afzonderlijk evenals de andere twee deelnemende gemeenten - garant gesteld voor een bedrag van € 7 miljoen.		
Ontwikkelingen	In 2022 wordt uitvoering gegeven aan het Meerjarenprogramma 2021-2025.		
Overige informatie			

3. Stichtingen en verenigingen

Stichting Regionaal Inkoopbureau IJmond en Kennemerland (RIJK)			
Vestigingsplaats	Heemstede		
Rechtsvorm	Stichtingen en verenigingen		
Doelstelling/publiek belang	Stichting RIJK is een samenwerkingsorganisatie tussen gemeenten om financiële, kwalitatieve en procesmatige voordelen voor haar leden te halen. Daarnaast wordt inkoop als strategisch en tactisch instrument ingezet ter ondersteuning van de beleidsdoelstellingen van de gemeente.		
Bestuurlijk belang	Gemeentesecretaris in het Algemeen bestuur.		
Jaarlijkse bijdrage	Jaarlijkse deelnemersbijdrage op basis van aantal inwoners.		
Financieel belang	Deelnemers zijn gezamenlijk aansprakelijk voor ontstane tekorten.		
Kerncijfers	(Bedragen x € 1.000)	1-1-2024	31-12-2024
	Eigen vermogen	€ 1.084	€ 1084
	Vreemd vermogen	€ 897	€ 897
	Resultaat		
Risico's	Er zijn geen materiële risico's waar maatregelen voor getroffen moeten worden. De stichting kent een eigen weerstandvermogen die jaarlijks beoordeeld wordt.		
Ontwikkelingen	De speerpunten zijn transparantie, meer maatwerk, in nauwe verbinding met de aangesloten gemeenten en met focus op collectieve inkoop en MVOI. Voor de gemeenten Hillegom, Lisse en Teylingen wordt er over 2023 een spendanalyse uitgevoerd.		
Overige informatie	https://www.stichtingrijk.nl/		

Paragraaf Grondbeleid

Inleiding

Grondbeleid bevindt zich op het snijvlak tussen omgevingsbeleid en financiën. Het is geen doel op zich, maar een essentieel middel om mede uitvoering te geven aan vrijwel alle gemeentelijke beleidsdoeleinden. Het beleid moet passen binnen de financiële mogelijkheden en doelstellingen van de gemeente. Met grondbeleid wordt bepaald of en hoe instrumenten, zoals bijvoorbeeld kostenverhaal, worden ingezet om de gestelde doelen te realiseren.

Naast de ontwikkelingen en de visie op grondbeleid zoomt deze paragraaf in op de uitgangspunten en kaders waarbinnen het grondbeleid wordt uitgevoerd. Het uitgangspunt van de gemeente Lisse is om geen zuiver actief grondbeleid uit te oefenen, maar ook niet per definitie een passief grondbeleid. Er is gekozen voor situationeel oftewel flexibel grondbeleid. Het college kan per opgave of locatie kan afwegen welke vorm van grondbeleid (meer of minder actief) nodig is om het maatschappelijk doel te bereiken.

Ontwikkelingen

De gemeente heeft een groot aantal ambities vervat in de Omgevingsvisie Lisse 2040. Deze ambities geven richting aan het omgevingsbeleid van de komende jaren en zijn verder uitgewerkt in diverse uitvoeringsprogramma's. In de nabije toekomst zijn er in Lisse (en de regio) majeure opgaven op het gebied van woningbouw, energietransitie, klimaatadaptatie, economie en mobiliteit. Grondbeleid is in financieel-economische zin dienstbaar aan het realiseren van doelstellingen op deze terreinen. De uitvoering van het grondbeleid – via de inzet van instrumenten van grondbeleid – wordt daardoor mede bepaald.

VISIE OP GRONDBELEID

In Lisse is de beleidslijn dat een situationeel grondbeleid wordt gevoerd. De ruimtelijke opgaven vragen om een grondbeleid met mogelijkheden om sturing te geven en de regie te nemen door bijvoorbeeld zelf actief gronden te verwerven. Bij de te volgen strategie staan per project de maatschappelijke doelen en ruimtelijke ambities centraal. Dat betekent dat de keuze voor een meer actieve rol dan wel een facilitaire benadering per project of locatie kan worden gemaakt. Als de markt de door de gemeente gewenste ontwikkelingen niet oppakt, dan ligt een actievere overheidsopstelling meer voor de hand en komt de regie bij de gemeente te liggen. In een dergelijk geval wordt een grondexploitatie gevoerd.

Uitgangspunten en kaders

De belangrijkste uitgangspunten en kaders zijn vastgelegd in:

- Besluit Begroting Verantwoording (BBV)/Renteomslag
- Vennootschapsbelasting
- Notitie 'Grondbeleid' (commissie BBV)
- Nota 'Grondbeleid'
- Financiële positie in relatie tot reserves en voorzieningen
- Grondbeleid en risico's

Vennootschapsbelasting (vpb)

Sinds 1 januari 2016 geldt de vpb-plicht, indien handelingen beschouwd worden als ondernemersactiviteit, ook voor gemeenten. De winst die wordt gemaakt met het uitvoeren van (actief) grondbeleid (Bouwgrond in exploitatie) is in beginsel belastbaar voor vpb. Op basis van de aangifte 2016 heeft de Belastingdienst het standpunt ingenomen dat er in Lisse geen actief grondbeleid wordt gevoerd en dat er geen sprake is van vpb-plicht. Tot op heden hanteren we bij de jaarlijkse aangifte vpb dit standpunt. Het enige resterende risico is dat de Belastingdienst bij

latere aangiften, op basis van verandering van de gewijzigde feitelijke omstandigheden, hierover een ander oordeel kan innemen.

Financiële uitgangspunten

In het geval van een particuliere (facilitaire) ontwikkeling waaraan de gemeente medewerking verleent, worden de te verhalen kosten in beeld gebracht. Het betreft de kosten van interne uren van het ambtelijk apparaat en de inhuur. De kosten zijn gebaseerd op de zogenaamde plankostenplan en worden op de ontwikkelaar verhaald middels een anterieure overeenkomst.

Nota grondbeleid

In 2022 heeft de gemeenteraad de nota 'Grondbeleid' vastgesteld. Hierin staat dat de gemeente kiest voor situationeel grondbeleid. Deze beleidskeuze komt mede voort uit financiële overwegingen. De gemeente wil zich richten op haar kerntaken en (financiële) risico's zoveel mogelijk uit de weg gaan. Om dat mogelijk te maken, richt de gemeente zich actief op risicomanagement en projectmatig werken. De wijze waarop dat gebeurt, is vastgelegd in de nota 'Risicomanagement' en het handboek 'Projectmatig Werken'. De projectmatige werkwijze is nog gedetailleerder uitgewerkt in het plan- en besluitvormingsinstrument.

Grondbeleid en risico's

Ruimtelijke projecten zijn altijd omgeven met risico's. Risico's van operationele aard, strategische risico's maar zeker ook systeemrisico's, zoals economische ontwikkelingen, die door de gemeente niet of nauwelijks te beïnvloeden zijn. Risico's die optreden kunnen het financiële beeld van de gemeente beïnvloeden. Daarom worden regelmatig risicoanalyses uitgevoerd om risico's te identificeren, te beoordelen en daar waar nodig beheersmaatregelen te treffen.

Categorieën projecten Grondbeleid

In het BBV wordt onderscheid gemaakt in verschillende soorten gronden en tussen de eigendomssituatie: in bezit van de gemeente of van derden. Ook is van belang of de gronden een vaste of te veranderen bestemming hebben en met welk doel deze gronden zijn verworven. In lijn met het BBV wordt in Lisse onderscheid gemaakt in de volgende soorten gronden en projecten:

- Bouwgrond In Exploitatie (BIE) (niet van toepassing in Lisse)
- Faciliterende projecten
- Warme gronden
- Materiële Vaste Activa (MVA)

Bouwgrond In Exploitatie (BIE)

Definitie: gronden die in eigendom van de gemeente zijn en waarvoor de gemeenteraad een grondexploitatiecomplex met een grondexploitatiebegroting heeft vastgesteld.

Het startpunt van bouwgrond in exploitatie (BIE) is het raadsbesluit met de vaststelling van het grondexploitatiecomplex inclusief grondexploitatiebegroting. Vanaf dat moment wordt de BIE geopend en kunnen kosten worden geactiveerd en bijgeschreven op de voorraadpositie bij onderhanden werk (bouwgronden in exploitatie) op de balans. Om de risico's die samenhangen met zeer lang lopende projecten te beperken, is het uitgangspunt dat de looptijd van een grondexploitatie in beginsel maximaal tien jaar bedraagt.

De gemeente Lisse heeft geen eigen grondexploitaties.

Faciliterend grondbeleid

Definitie: bij faciliterend grondbeleid heeft de gemeente zelf geen grond in haar bezit. Zij voert ook niet zelf de grondexploitatie, maar dit gebeurt door een private ontwikkelaar. De kosten die de gemeente maakt, worden in dat geval verhaald op de private partijen. Er is dus geen sprake van

een bouwgrond in exploitatie of een voorraad grond in bezit van de gemeente, maar van een vordering op een derde partij. Feitelijk schiet de gemeente kosten voor die op basis van een overeenkomst worden teruggevorderd bij een derde partij, dan wel op basis van het exploitatieplan mogelijk in de toekomst kunnen worden teruggevorderd van een derde partij.

Relevante onderwerpen

Hoewel de gemeente bij de projecten niet risicodragend betrokken is, kan er toch sprake zijn van risico's en verliezen zoals:

1. Op basis van de wetgeving zijn niet alle te maken kosten via de plankostenscan verhaalbaar.
2. Er worden kosten gemaakt die bij het opstellen van de plankostenscan niet voorzien waren.
3. Uiteindelijk wordt er geen overeenkomst gesloten en/of gaat het project niet door.
4. Door de verkoop van gemeentelijke grond kan er winst gemaakt worden op het faciliterende project. Dit is naar de letter van de wet niet toegestaan.
5. Op de verkoop van gemeentelijke grond kan het VPB-regime van toepassing zijn.

Naast de facilitaire projecten, waarbij gewerkt wordt aan het opstellen en uiteindelijk ondertekenen van een overeenkomst, kan er sprake zijn van faciliterende projecten in de initiatief- of onderzoeksfase. Hierbij worden verkennende gesprekken gevoerd en mogelijkheden onderzocht.

In het onderstaande worden de 3 grotere gebiedsontwikkelingsprojecten nader toegelicht.

Facilitaire projecten; grote gebiedsontwikkelingsprojecten

Geestwater

Gemeente, woningstichting Stek en Amvest hebben een samenwerkingsovereenkomst gesloten met als doel te komen tot:

- een voorlopig ontwerp voor de nieuwe woonwijk
- medewerking van publieke stakeholders
- overeenkomsten tussen partijen voor de ontwikkeling en realisatie van de nieuwe woonwijk

In 2022 is de overeenkomst voor het project Geestwater door de partijen ondertekent. In de anterieure overeenkomst is met de ontwikkelaar een exploitatiebijdrage van € 1.030.853 afgesproken.

Samen met alle nog te maken plankosten is de inschatting dat er gedurende de hele looptijd van het project (tot en met 2026) in totaal een bedrag gemoeid is van € 1.537.610. Dit afgezet tegen de exploitatiebijdrage maakt duidelijk dat er een verlies geleden wordt van € 506.757. Op grond van wet- en regelgeving is hiervoor in de jaarrekening een verliesvoorziening getroffen via de voorziening stadsvernieuwing.

De compensatie voor dit verlies wordt gevonden in de afwikkeling en levering van de gronden in 2023. Op basis van de ondertekende contracten bedraagt het netto positieve resultaat van de grondtransactie in 2024 ruim € 5,3 mln. De incidentele opbrengsten en boekwaarde van de verkoop zijn financieel opgenomen in de begroting 2024. Deze incidentele opbrengst is ten gunste van de algemene reserve geboekt.

Sportlaan

Sportlaan		
Boekwaarde 1-1-2023	-171.623	V
Nog te maken kosten 2023 en 2024	163.739	N
Boekwaarde 31-12-2024	-7.884	V

De gebiedsontwikkeling van de Sportlaan zit in de laatste fase. Vanaf 2023 is alleen nog sprake van plankosten en kwaliteitsimpuls als uitgaven. De plankosten in de realisatiefase bestaan uit de planontwikkelingskosten en de kosten van voorbereiding, toezicht en uitvoering. Dit zijn kosten voor planbegeleiding en kosten van technische voorbereiding van bouwrijp- en woonrijpwerkzaamheden en toezicht houden op de naleving van bestekvoorwaarden bij uitvoering. Alle opbrengsten in het project zijn al eerder gerealiseerd.

Een mogelijk risico is dat een deel van de door de provincie uitbetaalde HOV-nadeelcompensatie terugbetaald moet worden. De HOV-lijn is nog niet aangelegd, maar de inpassing voor de HOV-lijn in het project is wel gedaan. Het risico voor de gemeente bestaat dat de HOV-nadeelcompensatie terugbetaald moet worden (€ 457.500) als blijkt dat de HOV-lijn niet wordt aangelegd. De kans dat dit terugbetaald moet worden, wordt ingeschat als klein.

Ruigrok/Den Dekker

Ruigrok/Den Dekker		
Boekwaarde 1-1-2023	25.794	N
Nog te maken kosten	51.000	N
Nog te realiseren opbrengst aovk	0	N
Nog te realiseren opbrengst bovenwijken	-36.373	V
Nog te realiseren opbrengst	-32.743	V
Eindwaarde saldo 31-12-2023	7.678	N
Getroffen voorziening (in 2019)	7.277	

Het project Ruigrok – Den Dekker is qua kosten verzekerd door de anterieure overeenkomst die op 7 juni 2017 is afgesloten. Het totale plan is opgeknipt in 2 fasen. Fase I bevat 25 woningen, waarvan 12 twee-onder-een-kap woningen, 2 vrijstaande woningen, 4 seniorenwoningen en 7 eengezinswoningen. Deze woningen hebben een hoog ambitieniveau op het gebied van duurzaamheid. Ze zijn geheel zelfvoorzienend in hun eigen energievoorziening en zijn "smart homes" in een "smart grid". Het bestemmingsplan voor fase I is in maart 2019 vastgesteld door de gemeenteraad. De start van de verkoop was uitgesteld omdat er onzekerheid is over het realiseren van steigers en het aanmeren van boten voor de 10 woningen aan de Greveling. Het onderzoek naar de vaarveiligheid op de Greveling is in 2021 uitgevoerd. Het college heeft besloten dat er, onder voorwaarden, ruimte is voor een smalle steiger waar een boot kan worden aangemeerd. Inmiddels zijn de woningen verkocht en wordt er gebouwd. Voor de steigers is een vergunning verleend. Deze is nog niet onherroepelijk.

De plannen voor fase 2 omvatten 16 woningen; 4 seniorenwoningen, 5 sociale koopappartementen en 7 eengezinswoningen. De ontwikkelaar van fase 1 is nog in gesprek met de eigenaar van de gronden in fase 2 om deze te verwerven. Indien fase 2 in ontwikkeling wordt genomen (tot nu toe is hier nog niets over bekend) zal een afspraak gemaakt worden over een extra exploitatiebijdrage

aan de plankosten van de gemeente. De onderhandelingen zijn opgeschort om dezelfde reden als bij fase I.

Facilitaire projecten; initiatief- of onderzoeksfase

Bij deze projecten wordt toegewerkt naar een anterieure overeenkomst. De projectleiding heeft aangegeven de kosten in dit stadium al inzichtelijk te willen maken. Wanneer het tot een overeenkomst komt, worden deze kosten verrekend met de ontwikkelaar. Niet verrekenbare kosten worden afgeboekt ten laste van het rekeningresultaat.

Warme gronden

Definitie: de door de gemeente verworven gronden met het oog op gebiedsontwikkeling, maar waarvoor de raad nog geen operationele grondexploitatie heeft vastgesteld.

Op basis van de wijziging van het BBV in 2016 worden deze warme gronden verantwoord onder materiële vaste activa en wel tegen de verwervingskosten. Het toerekenen (activeren) van andere kosten is niet toegestaan. Ingeval van duurzame waardevermindering vindt afwaardering plaats naar de waarde volgens de geldende bestemming. Voor gronden die zijn verworven en waarvoor nog geen bestemmingswijziging is doorgevoerd, kan dit betekenen dat er (tijdelijk) een forse afwaardering moet plaatsvinden. Deze kan grotendeels worden teruggedraaid zodra tot de bestemming van bouwgrond wordt besloten. Dit leidt met name bij de gebiedsontwikkeling tot ongewenste effecten, zoals grote fluctuaties in de waardering van deze gronden – en als gevolg daarvan het resultaat en de financiële positie van de gemeente.

De gemeente Lisse heeft geen warme gronden.

Materiële Vaste Activa (MVA) – inclusief overlopende passiva

Definitie: over grond als materiële vaste activa wordt gesteld dat deze grond een vaste bestemming heeft en geen deel is van een transformatieproces. Dit geldt ook voor gronden die anticiperend en strategisch zijn aangekocht, maar waarbij geen sprake is van gebiedsontwikkeling.

Bij grond als materiële vaste activa

gaat het veelal om ondergrond van gebouwen, wegen, parken, pleinen of van land- of bosbouwgronden.

	Boek waarde
	1-1-2023
Dever Zuid / Geestwater (Gronden)	476.432
Heemskerkplein (vh Factorij)	650.000
Heereweg 351	602.023
Totaal	1.728.455

Dever-Zuid en Geestwater

Onder de Materiële vaste activa zijn de gronden van Dever Zuid- en Geestwater opgenomen. De kosten zijn overgeheveld naar de facilitaire projecten in uitvoering. Zie facilitaire projecten in uitvoering voor een toelichting op het project eerder in deze paragraaf.

Heemskerkplein

De resterende boekwaarde per 31 december 2022 heeft betrekking op de kavels aan de Schoolstraat. Naar verwachting wordt deze boekwaarde ruimschoots gecompenseerd door de verkoop van deze kavels. Jaarlijks worden de voorbereidingskosten afgeboekt t.l.v. het rekeningresultaat.

Heereweg 351

In 2022 zijn terreinen aangekocht voor het project Geestwater. Deze zullen weer worden verkocht in 2023 en 2024.

Reserves en voorzieningen

Definitie reserves: deze worden aangehouden als buffer voor risico's, om lasten te egaliseren en om te sparen voor toekomstige uitgaven.

Definitie voorziening: er is een bedrag apart gezet voor toekomstige uitgaven die onvermijdelijk zijn, maar waarvan tijdstip en omvang niet exact bekend is.

Het essentiële verschil tussen een reserve en een voorziening is dat de raad de bestemming van een reserve kan wijzigen. Er is sprake van vrije besteedbaarheid. Bij een voorziening kan dat niet: dan is er sprake van verplichte bestedingsrichting.

Reserve grondexploitatie

Voor de risico's die de gemeente loopt met betrekking tot het grondbeleid, wordt geen aparte reserve grondexploitatie gevormd. In lijn met het beleid (nota 'Reserve Weerstandsvormogen') nemen we de risicoreservering mee bij de bepaling van de hoogte van het algemene weerstandsvormogen.

Voorziening stadsvernieuwing

Zoals in het BBV is bepaald, mogen verwachte positieve en negatieve resultaten niet worden gesaldeerd en moeten we voor verwachte tekorten direct een voorziening treffen. Per 1/1/2023 zijn de volgende verliesvoorzieningen getroffen.

Project	
Geestwater	506.757
Trompenburg	89.899
Ruigrok/ Den Dekker	7.277
	603.933

Financiële begroting

De financiële begroting heeft de volgende doelen:

- autorisatie: na vaststellen door de gemeenteraad goedkeuring geven aan het doen van uitgaven;
- allocatie: keuzes maken voor welke taken de middelen worden ingezet;
- inzicht: verschaffen van inzicht in de financiële begroting (ook op lange termijn).

In het Besluit Begroting en Verantwoording (BBV) zijn eisen gesteld aan de specifieke informatie die moet zijn opgenomen in de financiële begroting. De bedoeling hiervan is om de transparantie van de gemeentelijke begroting te verhogen. Deze verplichte onderwerpen zijn de uitgangspunten voor de structuur van de programmabegroting.

- Het overzicht van baten en lasten in de begroting
- De uiteenzetting van de financiële positie en de toelichting.

In het hoofdstuk Programmaplan zijn per programma, onder het kopje 'Wat gaat dit kosten', overzichten opgenomen van de raming van baten en lasten inclusief de beoogde toevoegingen en onttrekkingen aan de reserves.

Het BBV schrijft voor dat de overzichten per programma in de financiële begroting ook worden opgenomen in totaaloverzichten. Reden voor het voorschrijven van totaaloverzichten waarin alleen de financiële gegevens van alle programma's inclusief de algemene dekkingsmiddelen en onvoorzien zijn opgenomen, is dat het programmaplan veel beleid bevat, waardoor het zicht op de baten en lasten van de totale begroting veelal niet voldoende zal zijn.

In deze overzichten worden de cijfers gepresenteerd van de jaren 2024 tot en met 2027, zijnde de jaarschijven waarover de begroting en de meerjarenraming gaat.

Naast het totaaloverzicht 'raming van baten en lasten' treft u tevens de volgende totaaloverzichten aan:

1. incidentele baten en lasten;
2. de berekening van het structureel evenwicht.

Financieel overzicht van baten en lasten

Grondslagen begroting en meerjarenraming

Enkele van de volgende uitgangspunten zijn vastgesteld bij de Kadernota 2024-2027 en andere uitgangspunten zijn opgenomen in de begroting.

Ontwikkeling salarislasten

Gerekend is met een cao-stijgingspercentage per 1 januari 2024 van 6,4% op basis van de Financiële Kaderstelling Hollands-Midden. Voor de salarislasten van het college en de vergoedingen van de raad wordt de laatst bekende circulaire 'Wijziging van de bezoldiging van politieke ambtsdragers van gemeenten' gevolgd.

Prijzen voor inkopen, inhuur en leveranties

Basis voor de raming van de lasten is de gewijzigde begroting 2023. Voor cao-ontwikkelingen hanteren we een percentage van 6,4% en voor inflatie een percentage van 9%.

Renteontwikkeling geld- en kapitaalmarkt

De rente op de geldmarkt wordt geraamd op 3,42% en voor de kapitaalmarkt op 3,36% (10 jaar) in 2023. De omslagrente is verlaagd van 2% naar 1,5%.

Belastingen en retributies

In het raadsakkoord staat een gezond, solide en toekomstbestendig financieel beleid centraal. Daarbij is het uitgangspunt dat het verhogen van de OZB het laatst mogelijke middel is om de begroting sluitend te maken. Voor belastingen en rechten wordt het inflatiepercentage aangehouden voor de prijzen voor inkoop, inhuur en leveranties; dat wil zeggen 9%.

Voor heffingen geldt dat een compensatie alleen aan de orde is, als dit binnen de grenzen van kostendekkendheid blijft. Voor de retributies is het uitgangspunt 100% kostendekkendheid (maximaal wettelijk toegestaan). De belastingvoorstellen worden in december door de raad definitief vastgesteld.

Verbonden partijen

De verbonden partijen stellen individueel een begroting op. Voor al onze gemeenschappelijke regelingen geldt dat zij de Financiële kaderstelling gemeenschappelijke regelingen Hollands-Midden (FKGR) voor begrotingen 2024 volgen.

Voor het jaar 2024 is het percentage vastgesteld voor beloning werknemers op 6,4% en 9% voor netto materiële budgetten.

Werkorganisatie HLTsamen

De effecten van beleidsbeslissingen bij de vaststelling van de gemeentebegroting op de werkorganisatie HLTsamen worden als beslispuunt in de programmabegroting zichtbaar gemaakt. Vervolgens zal dit via een begrotingswijziging in de HLT-begroting worden verwerkt.

Onvoorzien

Voorheen beschouwden wij het positieve resultaat als de post onvoorzien. In de begroting is een stelpost voor onvoorzien opgenomen van € 1.000.

Overhead

Het percentage voor de overhead, zoals bedoeld in artikel 12 van de Financiële verordening, berekenen we op 11,4%. Dit percentage rekenen we extra comptabel toe aan de kostprijs van rechten en heffingen.

Uitgangspunten

In de Programmabegroting 2024 zijn verwerkt:

- alle autonome ontwikkelingen (inflatie, loonstijging etc.);
- de begrotingen van de gemeenschappelijke regelingen;
- de wijzigingen van raadsbesluiten tot en met september 2023;
- de wijzigingen van de Tussenrapportage 2023;
- de Meicirculaire Gemeentefonds 2023 van de algemene uitkering.

Overzicht van baten en lasten

In onderstaand overzicht treft u voor de Programmabegroting 2024-2027, in één totaaloverzicht, de baten en lasten en de toevoegingen en onttrekkingen aan de reserves per programma, inclusief de algemene dekkingsmiddelen en onvoorzien, aan.

		Rekening	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting
		2022	2023	2024	2025	2026	2027
Programma 1. Samenleven	Lasten	-35.923	-42.540	-37.586	-37.880	-37.437	-37.508
	Baten	8.616	12.889	7.823	7.823	7.653	7.572
Saldo		-27.307	-29.652	-29.763	-30.058	-29.784	-29.937
Programma 2. Leefomgeving	Lasten	-15.909	-17.015	-17.065	-17.523	-17.546	-17.679
	Baten	10.833	8.290	14.049	8.330	8.341	8.390
Saldo		-5.076	-8.726	-3.017	-9.193	-9.205	-9.289
Programma 3. Bedrijvigheid	Lasten	-1.466	-1.307	-1.070	-799	-799	-749
	Baten	489	138	138	138	138	138
Saldo		-976	-1.169	-932	-661	-661	-611
Programma 4. Bestuur en ondersteuning	Lasten	-2.628	-3.302	-3.269	-3.132	-3.130	-3.019
	Baten	1.413	492	516	516	516	516
Saldo		-1.214	-2.810	-2.753	-2.615	-2.614	-2.503
Saldo programma's		-34.574	-42.357	-36.465	-42.527	-42.265	-42.340

Algemene dekkingsmiddelen:

Algemene uitkering en overige uitkeringen gemeentefonds	Saldo	38.970	38.470	41.759	41.793	38.227	37.624
Belastingen overig	Saldo	-305	-289	-169	-169	-169	-169
Overhead	Saldo	-8.758	-8.166	-8.523	-8.536	-8.508	-8.445
Overige baten en lasten	Saldo	23	-1	-44	-206	-206	-206
OZB niet-woningen	Saldo	2.570	2.709	2.953	2.953	2.953	2.953
OZB woningen	Saldo	4.113	4.144	4.517	4.517	4.517	4.517
Treasury	Saldo	770	1.054	551	765	944	950
Saldo algemene dekkingsmiddelen		37.384	37.921	41.043	41.117	37.757	37.223
Saldo voor resultaatbestemming		2.810	-4.435	4.578	-1.410	-4.508	-5.117

Stortingen in reserves							
1. Samenleven	Lasten	-2.719	-2.500	-12.637	-3.032	-3.199	-3.375
2. Leefomgeving	Lasten	-417	0	-5.300	0	0	0
3. Bedrijvigheid	Lasten	-284	0	0	0	0	0
4. Bestuur en ondersteuning	Lasten	-90	0	0	0	0	0
Totaal stortingen in reserves		-3.510	-2.500	-17.937	-3.032	-3.199	-3.375
Onttrekkingen reserves							
1. Samenleven	Baten	4.510	5.647	4.095	3.973	3.632	3.659
2. Leefomgeving	Baten	102	932	0	0	0	0
3. Bedrijvigheid	Baten	798	523	271	0	0	0
4. Bestuur en ondersteuning	Baten	259	108	10.000	0	0	0
Totaal onttrekkingen reserves		5.669	7.210	14.366	3.973	3.632	3.659
Resultaat na bestemming		4.970	275	1.007	-469	-4.074	-4.834

Verschillen tussen de begroting 2024 en de gewijzigde begroting 2023

In de financiële toelichting per programma worden afwijkingen tussen de begroting 2024 en de gewijzigde begroting 2023 toegelicht. In de gewijzigde begroting 2023 zijn alle begrotingswijzigingen tot en met september 2023 (dus inclusief de Tussenrapportage 2023) verwerkt. Hierbij treft u een overzicht met de belangrijkste verschillen per programma aan.

Programma 1 Samenleven

Lasten	Begroting	Begroting	Vershil
	2023	2024	
Thema 1. Vitaliteit			
Sportaccommodaties	-2.580	-2.615	-35
Sportbeleid en activering	-2.906	-3.088	-181
Volksgezondheid	-1.732	-1.833	-101
Totaal 1. Vitaliteit	-7.219	-7.535	-316
Thema 2. Talentontwikkeling			
Onderwijshuisvesting	-2.487	-2.219	268
Media	-720	-720	0
Cultuurpresentatie, cultuurproductie en cultuurparticipatie	-800	-673	127
Cultureel erfgoed	-59	-64	-6
Openbaar basisonderwijs	-170	-186	-15
Musea	-77	-80	-3
Totaal 2. Talentontwikkeling	-4.313	-3.942	371
Thema 3. Zorg voor elkaar			
Samenkracht en burgerparticipatie	-900	-1.016	-116
Cultuurpresentatie, cultuurproductie en cultuurparticipatie	-12	-12	0
Totaal 3. Zorg voor elkaar	-912	-1.028	-116
Thema 4. Werk en inkomen			
Inkomensregelingen	-7.026	-5.881	1.145
Arbeidsparticipatie	-334	-345	-12
WSW en beschut werk	-1.764	-1.806	-42
Totaal 4. Werk en inkomen	-9.124	-8.033	1.091
Thema 5. Opvoeden en opgroeien			
Onderwijsbeleid en leerlingzaken	-970	-656	313
Toegang en eerstelijnsvoorzieningen	-1.225	-1.345	-120
Samenkracht en burgerparticipatie	-255	-226	29
Geëscaleerde zorg 18-	0	-18	-18
Maatwerkdienstverlening 18-	-17	-49	-32
Jeugdhulp zonder verblijf overig	-88	-135	-47
Jeugdhulp begeleiding	-1.381	-1.637	-256
Jeugdhulp behandeling	-83	-96	-13
Jeugdhulp dagbesteding	-913	-1.040	-127

Pleegzorg	-151	-162	-11
Gezinsgericht	-114	-122	-8
Jeugdhulp met verblijf overig	-807	-854	-47
Jeugdhulp behandeling GGZ zonder verblijf	-18	-21	-3
Jeugdhulp crisis/LTA/GGZ-verblijf	-1.513	-1.770	-257
Gesloten plaatsing	-519	-75	444
Jeugdbescherming	-366	-337	29
Jeugdreclassering	-43	-42	2
Totaal 5. Opvoeden en opgroeien	-8.465	-8.587	-122

Thema 6. Thuiswonen

Samenkracht en burgerparticipatie	-1	0	1
Totaal 6. Thuiswonen	-1	0	1

Thema 7. Hulp bij meedoen

Samenkracht en burgerparticipatie	-5.280	-798	4.483
Maatwerkvoorzieningen (WMO)	-371	-508	-137
Cultuurpresentatie, cultuurproductie en cultuurparticipatie	-103	-25	78
Toegang en eerstelijnsvoorzieningen	-628	-635	-7
Hulp bij het huishouden (WMO)	-2.248	-2.440	-192
Begeleiding (WMO)	-1.985	-2.104	-119
Dagbesteding (WMO)	-742	-788	-47
Overige maatwerkarrangementen (WMO)	-426	-429	-3
Beschermde wonen (WMO)	-620	-624	-4
Maatschappelijke- en vrouwenopvang (WMO)	-106	-111	-5
Totaal 7. Hulp bij meedoen	-12.508	-8.461	4.047
Totaal lasten	-42.540	-37.586	4.954

Baten	Begroting	Begroting	Verschil
	2023	2024	

Thema 1. Vitaliteit

Sportaccommodaties	1.874	1.976	102
Sportbeleid en activering	136	136	0
Volksgezondheid	289	265	-24
Totaal 1. Vitaliteit	2.299	2.377	78

Thema 2. Talentontwikkeling

Onderwijshuisvesting	516	341	-175
Media	230	207	-23
Totaal 2. Talentontwikkeling	745	548	-198

Thema 3. Zorg voor elkaar			
Samenkracht en burgerparticipatie	63	13	-50
Totaal 3. Zorg voor elkaar	63	13	-50
Thema 4. Werk en inkomen			
Inkomensregelingen	4.516	3.988	-528
Totaal 4. Werk en inkomen	4.516	3.988	-528
Thema 5. Opvoeden en opgroeien			
Onderwijsbeleid en leerlingzaken	235	61	-174
Maatwerkdienstverlening 18-	12	0	-12
Totaal 5. Opvoeden en opgroeien	246	61	-186
Thema 7. Hulp bij meedoen			
Samenkracht en burgerparticipatie	4.447	264	-4.183
Beschermd wonen (WMO)	483	483	0
Maatschappelijke- en vrouwenopvang (WMO)	88	88	0
Totaal 7. Hulp bij meedoen	5.019	836	-4.183
Totaal baten	12.889	7.823	-5.066
Saldo voor resultaatbestemming	-29.652	-29.763	-112
Reserves	Begroting	Begroting	Vershil
	2023	2024	
Toevoegingen reserves	-2.500	-12.637	-10.137
Onttrekkingen reserves	6.161	4.095	-2.066
Totaal reserves	3.661	-8.542	-12.203
Saldo na resultaatbestemming	-25.991	-38.306	-12.315

Toelichting op de verschillen tussen de gewijzigde programmabegroting 2023 en de programmabegroting 2024

Bedragen x € 1.000

Lasten	Vershil	Toelichting	Bedrag
Thema 1. Vitaliteit			
Sportaccommodaties	-35	De afschrijvings- en rentelasten van de overige sportaccommodaties zijn in de begroting 2024 geactualiseerd waarbij de rentelasten zijn gedaald doordat het rentepercentage is gedaald van 2% in 2023 naar 1,5% in 2024.	42
		Op basis van de vastgestelde indexatiepercentages zijn alle materiële kosten geïndexeerd met 9% ten opzichte van 2023.	-77
		Subtotaal	-35
Sportbeleid en activering	-181	In de nieuwe huur- en exploitatieovereenkomst 2019-2025 is een kostprijs dekkende huur opgenomen in verband met de BTW belaste verhuur aan Sportfondsen Lisse. Dit heeft tot gevolg dat de bijdrage voor huur stijgt van € 259.781 in 2022 naar € 1.547.625. Geïndexeerd met de in het contract overeengekomen 14,5% komt de huurbijdrage 2023 in de nieuwe overeenkomst uit op € 1.772.031. Voor 2024 is een indexpercentage aangehouden van 6,2%, zijnde CPI alle huishoudens jaargemiddelde over de eerste zes maanden van 2023, waardoor de bijdrage voor de huur in 2024 uitkomt op € 1.881.897 (budgetneutraal). Hier staan echter huurinkomsten van SFL voor gebruik van de sportlocaties van dezelfde grootte tegenover. Daarnaast stijgt de exploitatiebijdrage van € 775.109 in 2023 naar € 823.165 in 2024. De totale huur- en exploitatiebijdrage volgens de nieuwe overeenkomst komt het hiermee voor 2024 uit op € 2.705.062. Om de begroting aan te laten sluiten op de nieuwe overeenkomst wordt de begroting ten opzichte van 2023 met een bedrag van € 158.000 afgerond verhoogd. Er vindt nog afstemming	-158

		plaats met de Belastingdienst over de BTW aspecten van de overeenkomst, wat mogelijk gevolgen kan hebben voor de berekening van de kostprijs dekkende huur. De genoemde bedragen zijn daarom onder voorbehoud.	
		Overige afwijkingen	-23
		Subtotaal	-181
Volksgezondheid	-101	De begroting 2024 van Hecht is geïndexeerd met een gewogen indexpercentage van 6,92 %. Dit komt overeen met de financiële kaderstelling vastgesteld door de Werkgroep Financiële Kaderstelling Gemeenschappelijke Regelingen (WG FKGR). Daarnaast heeft Hecht de begroting aangepast voor aanvullende diensten, lijkschouw en mensenhandel. Voor de gemeente Lisse leidt dit per saldo tot een verhoging van de lasten van € 124k.	-124
		Overige verschillen.	23
		Subtotaal	-101
Totaal 1. Vitaliteit	-317	Totaal 1. Vitaliteit	-317
Thema 2. Talentontwikkeling			
		Het vernieuwen van het integraal Huisvestingsplan (IHP) is in de begroting 2023 geraamd.	40
Onderwijshuisvesting	268	De afschrijvings- en rentelasten van de onderwijshuisvestingspanden zijn in de begroting 2024 geactualiseerd waarbij de rentelasten zijn gedaald doordat het rentepercentage is gedaald van 2% in 2023 naar 1,5% in 2024.	231
		Overige verschillen.	-3
		Subtotaal	268
Media	0	Geen verschillen.	0
		De afschrijvings- en rentelasten van de cultuurpanden zijn in de begroting 2024 geactualiseerd waarbij de rentelasten zijn gedaald doordat het rentepercentage is gedaald van 2% in 2023 naar 1,5% in 2024.	26
Cultuurpresentatie, cultuurproductie en cultuurparticipatie	127	Voor het jubileumjaar 2023, waarin Lisse 825 jaar bestaat zijn budgetten opgenomen voor de inhuur van de projectleider en overige activiteiten.	97
		Overige afwijkingen	4
		Subtotaal	127

Cultureel erfgoed	-6	Overige verschillen.	-6
Openbaar basisonderwijs	-15	Overige verschillen.	-15
Musea	-3	Overige verschillen.	-3
Totaal 2. Talentontwikkeling	371	Totaal 2. Talentontwikkeling	371

Thema 3. Zorg voor elkaar

Samenkracht en burgerparticipatie	-116	Voor de SPUK regeling versterking clientondersteuning is in 2023 incidenteel € 50.000 aan lasten geraamd. Hier staan inkomsten van hetzelfde bedrag tegenover (budgetneutraal)	50
		De stelpost voor de taakstelling van de subsidies voor de jaren 2021 tot en met 2023 is verdeeld naar de gesubsidieerde instellingen en neemt hierdoor met 145k af. Hier staan lagere lasten van hetzelfde bedrag in de begroting 2024 tegenover bij de subsidiebudgetten van instellingen	-145
		De waardering mantelzorger die onder het welzijnswerk valt is verhoogd met indexatie voor 2024	-11
		Overige verschillen.	-10
		Subtotaal	-116
Cultuurpresentatie, cultuurproductie en cultuurparticipatie	0	Overige verschillen.	0
Totaal 3. Zorg voor elkaar	-116	Totaal 3. Zorg voor elkaar	-116

Thema 4. Werk en inkomen

Inkomensregelingen	1.145	De begroting van de verbonden partij ISD voor 2023 is incidenteel verhoogd met verstrekking van de energietoeslag rekening houdend met een toeslag van € 1.300.	1.080
		De lasten van de derde tranche van de specifieke uitkering aanpak Energiearmoede 2023 zijn in de begroting 2023 incidenteel geraamd. Hier staan uitgaven van hetzelfde bedrag tegenover.	119
		De lasten van de in de meicirculaire 2023 ontvangen taakmutatie voor het Flankerend beleid energiearmoede zijn in de begroting 2023 incidenteel geraamd. Hier staan ontvangen middelen in het gemeentefonds tegenover.	36
		De begroting van de ISD is voor inkomensvoorzieningen geactualiseerd met de indexatie 2024 en verwachte wijzigingen in de uitkeringen op basis van bestaand beleid.	-123

		De exploitatielasten voor statushouders van de ISD zijn onterecht als inkomensregelingen (participatie) begroot. De kosten zijn herverdeeld naar Thema 7. Hulp bij meedoen onder Samenkracht en burgerparticipatie.	25
		Overige afwijkingen	8
		Subtotaal	1.145
		Dit betreft een incidenteel project Meedoen/ Lekker Fit in 2023 dat overgeheveld is vanuit jaarrekening 2022.	42
Arbeidsparticipatie	-12	De begroting van de verbonden partij Provalu 2024 is verhoogd met prijsindexatie conform de uitgangspunten van de Financiële kaderstelling Gemeenschappelijke Regelingen (FKGR) 2024. Daarnaast is er een uitbreiding van het aantal doelgroepen in dienst (DGI), om zo meer doelgroepen de mogelijkheid te geven hun kans op de arbeidsmarkt te vergroten	-52
		Overige afwijkingen	-2
		Subtotaal	-12
Begeleide participatie	-42	In 2024 is voor de toename van Beschut werken een stelpost opgenomen van € 41.984	-42
Totaal 4. Werk en inkomen	1.091	Totaal 4. Werk en inkomen	1.091
Thema 5. Opvoeden en opgroeien			
Onderwijsbeleid en leerling zaken	313	In de Meicirculaire 2023 is in totaal € 21,4 miljoen incidenteel voor 2023 beschikbaar gesteld voor het leerlingenvervoer aan leerlingen uit Oekraïne. De middelen worden beschikbaar gesteld via de decentralisatie-uitkering Leerlingenvervoer Oekraïne en is een tegemoetkoming aan gemeenten voor de kosten die zij hiervoor hebben gemaakt en nog moeten maken. Voor gemeente Lisse gaat het om een eenmalig bedrag van €36.982 (budgetneutraal).	37

	<p>In de Meircirculaire 2023 wordt in totaal € 15 miljoen beschikbaar gesteld met als doel het gemeentelijke aanbod van taalonderwijs aan volwassen ontheemden uit Oekraïne te stimuleren. Dit kunnen ontheemden zijn die daar behoefte aan hebben, die dat nodig hebben om werk te vinden of die werk willen vinden dat beter past bij hun vaardigheden, werkervaring en onderwijsachtergrond. Voor gemeente Lisse gaat het om een eenmalig bedrag van € 36.926.</p>	37
	<p>De subsidie is in 2023 geraamd voor de extra taalklassen Duin en Bollenstreek aan de Sophia Scholen die ten laste van de SPUK onderwijsachterstandenbeleid wordt gebracht. Dit houdt een incidentele verhoging van het lastenbudget in van € 46.333. Tegenover deze uitgaven staan inkomsten voor hetzelfde bedrag tegenover (budgetneutraal).</p>	46
	<p>Er zijn uitgaven OAB geraamd van € 127.740 die in 2023 worden gedaan voor de SPUK onderwijsachterstandenbeleid. Hier staan inkomsten van hetzelfde bedrag tegenover (budgetneutraal).</p>	127
	<p>Taxi-Vervoer Oekraïense leerlingen taalklas - In het convenant centrale regionale nieuwkomers voorziening in de regio Duin- en Bollenstreek is tussen de gemeenten in de Duin- en Bollenstreek en schoolbesturen de gezamenlijke afspraak gemaakt om kinderen van vervoersregelingen te voorzien, mocht dit nodig zijn. Er zijn middelen beschikbaar gesteld door het Rijk maar hebben enkel betrekking op leerlingenvervoer van en naar het speciaal onderwijs. Taalklassen vallen onder regulier onderwijs en zo ook het vervoer er naartoe. De kosten voor het vervoer naar de taalklassen kunnen vallen onder de OAB-middelen. Echter zijn deze middelen hier niet afdoende voor zijn en hebben bovendien andere belangrijke taakstellingen t.o.v. het onderwijskansenbeleid ook hieronder vallen. In de begroting 2023 is incidenteel een bedrag van € 70.350 opgenomen.</p>	70

		Overige afwijkingen	-4
		Subtotaal	313
Toegang en eerstelijnsvoorzieningen	-120	Door de stijging van de loonkosten heeft Voor ieder 1 in 2023 een indexatie toegepast van 7.5% in de aanvraag ten opzichte van 2022. Dit is gehonoreerd door middelen in te zetten uit 2021 die terug zouden vloeien van Voor Ieder 1 naar de reserves. Het betreft hier niet ingezette fte. De loonkosten zullen in 2024 verder stijgen en uit de pas lopen met de indexatie van de gemeenten.	
		De partners geven nu aan dat zij i.p.v. van de huidige 12.5% overhead zich genoodzaakt voelen om richting 16% overhead te gaan, omdat zij dan verantwoordelijk zijn voor het verzuim, de opleidingen en de aansturing van de medewerkers. Deze verhoging van overhead kan de stichting Voor Ieder 1 niet zelf dragen en zal doorbelast worden richting de gemeenten. Bovenstaande heeft tot gevolg dat de subsidie aan Voor Ieder1 in 2024 wordt verhoogd.	-120
Samenkracht en burgerparticipatie	29	In 2023 is het budget opgenomen voor het onderwerp 'Ontmoetingsplekken voor jong en oud' uit het raadsakkoord opgenomen.	40
		Overige verschillen.	-11
		Subtotaal	29
Geëscaleerde zorg 18-	-18	Jeugdbescherming - Bijdrage SOZ uitvoering - Wijziging n.a.v. IV3 is vanaf 2023 de indeling naar taakvelden Jeugdzorg uitvoeringskosten door de overheid gewijzigd. Deze wijziging is budgetneutraal.	-16
		Overige verschillen.	-2
		Subtotaal	-18
Maatwerkdienstverlening 18-	-32	Jeugdhulp zorg in natura - Wijziging naar aanleiding van IV3. Vanaf 2023 worden de lasten verdeeld over nieuwe taakvelden conform opgave SOZ.	-40
		Overige verschillen.	8
		Subtotaal	-32
Jeugdhulp zonder verblijf overig	-47	De begroting van de SOZ van de jeugdhulp zonder verblijf is geactualiseerd met toepassen van	-46

		indexaties (2024 en een correctie op niet verwerkte indexaties 2022 en 2023), wijzigingen door eerder genomen PHO-besluiten en het uitstellen van de bezuinigingstaakstelling.	
		Overige verschillen.	-1
		Subtotaal	-47
Jeugdhulp begeleiding	-256	Jeugdhulp begeleiding-Dit betreft de begroting 2024 van de verbonden partij ISD (voor persoonsgebonden budget) die verhoogd is door een bijgestelde verwachting op basis van 2022 en door een prijsindexatie van 6%.	-153
		De begroting van de SOZ van de jeugdhulp begeleiding is geactualiseerd met toepassen van indexaties (2024 en een correctie op niet verwerkte indexaties 2022 en 2023), wijzigingen door eerder genomen PHO-besluiten en het uitstellen van de bezuinigingstaakstelling.	-154
		Betreft administratieve wijziging begroting jeugdzorg begeleiding door een herverdeling van de bijdrage HLTsamen in de begroting 2024	46
		Overige verschillen.	5
		Subtotaal	-256
Jeugdhulp behandeling	-13	Overige verschillen.	-13
		Subtotaal	-13
Jeugdhulp dagbesteding	-127	Jeugdhulp dagbesteding - Dit betreft de begroting 2024 van de verbonden partij ISD (voor persoonsgebonden budget) die verhoogd is door een bijgestelde verwachting op basis van 2022 en door een prijsindexatie van 6%.	-60
		De begroting van de SOZ van de jeugdhulp dagbesteding is geactualiseerd met toepassen van indexaties (2024 en een correctie op niet verwerkte indexaties 2022 en 2023), wijzigingen door eerder genomen PHO-besluiten en het uitstellen van de bezuinigingstaakstelling.	-68
		Overige verschillen.	1
		Subtotaal	-127
Pleegzorg	-11	Overige verschillen.	-11
		Subtotaal	-11

Gezinsgericht	-8	Overige verschillen.	-8
		Subtotaal	-8
Jeugdhulp met verblijf overig	-47	De begroting van de SOZ van de jeugdhulp met verblijf is geactualiseerd met toepassen van indexaties (2024 en een correctie op niet verwerkte indexaties 2022 en 2023), wijzigingen door eerder genomen PHO-besluiten en het uitstellen van de bezuinigingstaakstelling.	-47
		Subtotaal	-47
Jeugdhulp behandeling GGZ zonder verblijf	-3	Overige verschillen.	-3
		Subtotaal	-3
Jeugdhulp crisis/LTA/GGZ-verblijf	-257	De begroting van de SOZ voor jeugdhulp Crisis verblijf is in 2023 geactualiseerd met de verwachte wijzigingen door eerder genomen besluiten, een verhoging van de CAO van 4,48% i.p.v. 3,8%, extra inzet voor individuele begeleiding en het terugdraaien van de taakstelling 2023.	-256
		Overige verschillen.	-1
		Subtotaal	-257
Gesloten plaatsing	444	Gesloten plaatsing SOZ - Wijziging naar aanleiding van IV3. Vanaf 2023 worden de lasten verdeeld over nieuwe taakvelden conform opgave SOZ.	461
		Overige verschillen.	-17
		Subtotaal	444
Jeugdbescherming	29	De uitvoeringskosten van SOZ en de bijdrage aan HLTsamen zijn beide op een ander taakveld (Jeugdhulp crisis) geraamd in 2024 door de wijziging in de IV3 taken. In 2023 is dit al gecorrigeerd. In 2024 zal dit in de tussenrapportage gecorrigeerd worden.	29
Jeugdreclassering	2	Overige verschillen.	2
Totaal 5. Opvoeden en opgroeien	-122	Totaal 5. Opvoeden en opgroeien	-122
Thema 6. Thuiswonen			
Samenkracht en burgerparticipatie	1	Overige verschillen.	1
Totaal 6. Thuiswonen	1	Totaal 6. Thuiswonen	1
Thema 7. Hulp bij meedoen			
Samenkracht en burgerparticipatie	4.483	Noodopvang Oekraïne - De begroting van de ISD is herzien met verwachte wijzigingen (stijging door CAO afspraken, verhoging minimumloon, uitvoering van nieuwe taken: Wet inburgering, beschermd wonen en maatschappelijke opvang, leefgeld Oekraïners, energietoeslag en kosten	331

		van saneringskredieten).	
		De begrote lasten 2023 van de specifieke uitkering Bekostigingsregeling opvang ontheemden Oekraïne zijn geraamd. Hier staan inkomsten van hetzelfde bedrag tegenover (budgetneutraal).	3.972
		Betreft hogere geraamde lasten 2023 Wet Inburgering van de ISD vanwege specifieke uitkering Inburgering. Hier staan ook inkomsten van hetzelfde bedrag tegenover (budgetneutraal).	49
		Geraamde lasten 2023 van de ontvangen taakmutaties inburgeringsplicht en inburgering die bij vaststelling van de jaarrekening 2022 zijn overgeheveld. Daarnaast zijn in 2023 hogere lasten geraamd voor de taakmutatie ten behoeve van de integratie van statushouders door een hogere instroom (€ 18K).	43
		In 2023 zijn gelden opgenomen voor het stimuleren c.q. faciliteren van een dementie-vriendelijke aanpak (€ 25.000). Daarnaast is geld opgenomen voor de vernieuwing van de algemene subsidieverordening (€ 30.000).	55
		Overige verschillen.	33
		Subtotaal	4.483
Maatwerkvoorzieningen (WMO)	-137	Woonvoorzieningen - Dit betreft de begroting 2024 van de verbonden partij ISD die verhoogd is door een bijgestelde verwachting op basis van 2022 en door een prijsindexatie van 6%.	-128
		Overige verschillen.	-9
		Subtotaal	-137
Cultuurpresentatie, cultuurproductie en cultuurparticipatie	78	In 2023 is in het raadsakkoord bij het thema 'Accommodatiebeleid' opgenomen dat het college een voorstel voorbereid voor de actualisatie van het accommodatiebeleid en inventarisatie locatie buurtcentra. Voor deze opdracht moet een projectleider of programmamanager worden ingehuurd. De kosten worden geraamd op € 80.000. De kosten voor deze opdracht worden gedekt uit de algemene reserve.	80

		Overige verschillen.	-2
		Subtotaal	78
Toegang en eerstelijnsvoorzieningen		bijdrage HLT - Opdrachten vanuit het coalitie- en raadsakkoord voor 2024 en verder: Verschillende ontwikkelingen binnen het sociaal domein vragen om extra inzet van het domein Maatschappelijke Ontwikkeling. Op diverse cruciale functies en dossiers is structureel meer capaciteit nodig.	-162
		De oplossing wordt uiteengezet in het Verbeterplan Maatschappelijke Ontwikkeling. Onderdeel daarvan is een formatieve uitbreiding t.b.v. alle 3 de gemeenten: 4.5 fte (grosfweg 580.000 euro). Voor Lisse houdt dit een structureel nadeel in van € 161.922.	
		Overheveling POK gelden - Vanuit de december circulaire Gemeentefonds 2021 (Algemene uitkering) zijn voor 2021 inkomsten (€190K) ontvangen naar aanleiding van het rapport "Ongekend onrecht van de Parlementaire Onderzoekingscommissie -7 Kinderopvangtoeslag". Het voornemen was om in 2022 het ontvangen bedrag in te kunnen zetten bij de wijkteams bij Stichting Voor Ieder1. Deze activiteit heeft echter niet in 2022 plaatsgevonden en wordt in 2023 ingezet voor inrichting pilot Bureaudienst, procesregisseur casuïstiek en meedenkers-netwerk conform collegevoorstel. Hiervoor is overheveling van dit budget naar 2023 noodzakelijk. In 2024 in deze overheveling niet verwerkt waardoor het bedrag lager uitvalt.	194
		De subsidie voor Voor Ieder1 is verhoogd door de stijging van de loonkosten heeft Voor ieder 1 in 2023 een indexatie toegepast van 7.5% in de aanvraag ten opzichte van 2022. Dit is gehonoreerd door middelen in te zetten uit 2021 die terug zouden vloeien van Voor Ieder 1 naar de reserves. Het betreft hier niet ingezette fte. Hiermee is incidenteel het gat gedicht. De loonkosten zullen in 2024 verder stijgen en uit de pas	-23

		lopen met de indexatie van de gemeenten.	
		Overige verschillen.	-16
		Subtotaal	-7
Hulp bij het Huishouden (WMO)	-192	Hulp in Huishouden - Betreft de bijdrage van de ISD voor de huishoudelijke hulp die voor 2024 is gebaseerd op de realisatie 2022 verhoogd met een verwachte prijsindex van 6% en een toename van 1% door vergrijzing die hierdoor hoger uitvallen dan in 2023.	-400
		Voor Hulp bij huishouden is een post opgenomen vanwege de invoer van hulp bij huishouden Light. Hierdoor verwacht de ISD dat de uitgaven dalen met € 165.000	165
		Hulp bij huishouding- Het budget dat is toegekend voor sturing op realisatie kostenbeheersing sociaal domein wordt overgedragen aan HLTsamen voor uitvoering van deze taak.	47
		Overige verschillen.	-4
		Subtotaal	-192
Begeleiding (WMO)	-119	Begeleiden WMO - Betreft de bijdrage van de ISD voor de WMO begeleiding die voor 2024 is gebaseerd op de realisatie 2022 verhoogd met een verwachte prijsindex van 6 % en een toename van 1% door vergrijzing waardoor de lasten hoger uitvallen dan in 2023.	-115
		Overige afwijkingen	-4
		Subtotaal	-119
Dagbesteding (WMO)	-47	Dagbesteding WMO - Betreft de bijdrage van de ISD voor de dagbesteding WMO die voor 2024 wordt verhoogd met een verwachte prijsindex van 6 % en een toename van 1% door vergrijzing waardoor de lasten hoger uitvallen dan in 2023	-47
		Subtotaal	-47
Overige maatwerkarrangementen (WMO)	-3	Overige verschillen.	-3
		Subtotaal	-3
Beschermd wonen (WMO)	-4	Overige verschillen.	-4
		Subtotaal	-4
Maatschappelijke- en vrouwenopvang (WMO)_	-5	Overige verschillen.	-5
Totaal 7. Hulp bij meedoen	4.047	Totaal 7. Hulp bij meedoen	4.047
Totaal lasten	4.954	Totaal lasten	4.954

Baten	Verschil	Toelichting	Bedrag
Thema 1. Vitaliteit			
Sportbeleid en activering	0	Geen verschillen.	0
Sportaccommodaties	102	Verhoging betreft indexering 2024 huurinkomsten kleedkamers en sporthal op de Spekkelaan 1. Doordat het indexpercentage voor 2024 nog niet bekend is, is om deze reden gekozen om het gemiddelde indexpercentage van de jan 2023 t/m jun 2023 te gebruiken wat neerkomt op 6,2%.	25
		Verhoging betreft indexering 2024 huurinkomsten sportcomplex De Waterkanten. Doordat het indexpercentage voor 2024 nog niet bekend is, is om deze reden gekozen om het gemiddelde indexpercentage van de jan 2023 t/m jun 2023 te gebruiken wat neerkomt op 6,2%.	66
		Overige verschillen.	11
		Subtotaal	102
Sportbeleid en activering	0	Geen verschillen.	0
Volksgezondheid	102	Overige verschillen.	-24
Totaal 1. Vitaliteit	78	Totaal 1. Vitaliteit	78
Thema 2. Talentontwikkeling			
Onderwijshuisvesting	-175	De Stichtingsbijdrage van Fioretti loopt tot en met 2023.	-175
Media	-23	Overige afwijkingen	-23
Totaal 2. Talentontwikkeling	-198	Totaal 2. Talentontwikkeling	-198
Thema 3. Zorg voor elkaar			
Samenkracht en burgerparticipatie	-50	In 2023 zijn van het Rijk SPUK middelen ontvangen voor het lokaal versterken van de functie van cliëntondersteuning van € 50.000. Hier staan lasten tegenover van het zelfde bedrag (budgetneutraal)	-50
Totaal 3. Zorg voor elkaar	-50	Totaal 3. Zorg voor elkaar	-50
Thema 4. Werk en inkomen			
Inkomensregelingen	-528	Energiearmoede - Met de beschikking van 29 juni 2023 heeft het Rijk een derde tranche verleend voor de specifieke uitkering aanpak energiearmoede betreffende het jaar 2023. De inkomsten van deze rijksmiddelen ad € 118.990 worden in de begroting 2023 geraamd. Voor	-555

		hetzelfde bedrag staan hier uitgaven tegenover. Daarnaast is de begroting van de ISD 2023 herzien met verwachte wijzigingen (stijging door CAO afspraken, verhoging minimumloon, uitvoering van nieuwe taken: Wet inburgering, beschermd wonen en maatschappelijke opvang, leefgeld Oekraïners, energietoeslag en kosten van saneringskredieten).	
		Inkomensvoorzieningen Rijksbijdrage BUIG - Het Rijk heeft aangegeven dat de inkomsten BUIG in oktober definitief zullen worden verhoogd met de 10%. Dit betekent een voordeel in 2024 ten opzichte van 2023.	42
		Overige verschillen.	-15
		Subtotaal	-528
Totaal 4. Werk en inkomen	-528	Totaal 4. Werk en inkomen	-528
Thema 5. Opvoeden en opgroeien			
Onderwijsbeleid en leerling zaken	-174	Voor Lokaal onderwijsbeleid worden inkomsten van € 174.073 geraamd van de voorlopige beschikking van de SPUK onderwijsachterstandenbeleid 2023. Hier staan uitgaven van hetzelfde bedrag tegenover (budgetneutraal).	-174
Maatwerkdienstverlening 18-	-12	Overige afwijkingen	-12
Totaal 5. Opvoeden en opgroeien	-186	Totaal 5. Opvoeden en opgroeien	-186
Thema 7. Hulp bij meedoen			
Samenkracht en burgerparticipatie	-4.183	Rijksbijdrage Diversen - In 2023 worden met deze wijziging de inkomsten van de SPUK Bekostigingsregeling opvang ontheemden Oekraïne op basis van de normvergoeding van € 83 per gerealiseerde opvangplekken geraamd. Op basis van 136 gerealiseerde opvangplekken worden de geraamde baten ad €4.120.120 begroot. Hier staan uitgaven van hetzelfde bedrag tegenover (budgetneutraal).	-4.120
		Hogere rijksbijdrage van de Wet inburgering in 2023 als gevolg van het restantbudget 2022, hier staan lasten van hetzelfde bedrag tegenover SPUK. Vanuit 2022 is een restantbedrag van € 59.108 toegevoegd aan de raming. Daarnaast is het bedrag voor 2023 iets hoger dan nu geraamd (€ 3.882). Per saldo is de regeling budgetneutraal.	-63
		Subtotaal	-4.183

Beschermd wonen (WMO)	0	Geen verschillen.	0
Maatschappelijke- en vrouwenopvang (WMO)	0	Geen verschillen.	0
Totaal 7. Hulp bij meedoen	-4.183	Totaal 7. Hulp bij meedoen	-4.183
Totaal baten	-5.067	Totaal baten	-5.067

Reserves	Verschil	Toelichting	Bedrag
Toevoegingen reserves	-10.137	Bij de begroting 2024 wordt voorgesteld om € 10 miljoen vanuit de algemene reserve in de reserve accommodatiebeleid te storten in 2024. In Programma 4 is de onttrekking begroot, de storting aan de reserve accommodatiebeleid is in programma 1 verantwoord.	-10.000
		De stortingen aan de reserves zijn verhoogd op basis van indexatie. Dit zorgt voor een hogere toevoeging aan de reserve ten opzichte van 2023.	-137
		Subtotaal	-10.137
Onttrekkingen reserves	-2.066	De onttrekking aan de reserve Accommodatiebeleid en Onderwijshuisvesting zijn geactualiseerd op basis van de lopende kredieten en de meerjaren investeringsplanning. Daarnaast is de rekenrente verlaagd van 2% naar 1,5%, waardoor de kapitaalslasten lager uitvallen en er minder aan de reserve onttrokken hoeft te worden ten opzichte van 2023. Per saldo wordt er in 2024 afgerond € 673.000 minder onttrokken aan beide reserves.	-673
		In de begroting 2023 is een onttrekking begroot aan de reserve Overhevelingen. Dit zijn budgetten die bij de Programmarekening 2022 zijn overgeheveld naar 2023. Deze komen niet terug in 2024.	-1.141

		In de begroting 2023 zijn incidentele budgetten opgenomen vanuit het coalitieakkoord. Deze incidentele budgetten worden gedekt vanuit de algemene reserve (budgettair neutraal). Dit zijn budgetten voor Sturing op realisatie kostenbesparing sociaal domein (47), stimuleren/faciliteren inzet dementievriendelijke samenleving (25), Vernieuwing algemene subsidieverordening (30), Vernieuwende aanpak schuldhulpverlening (30), onderzoek jongeren ontmoetingsplekken (40), actualisatie accommodatiebeleid en inventarisatie locatie buurtcentra (80).	-252
		Subtotaal	-2.066
Totaal reserves	-12.203		-12.203

Programma 2 Leefomgeving

Lasten	Begroting	Begroting	Verschil
	2023	2024	
Thema Mobiliteit			
Verkeer en vervoer	-3.241	-2.978	263
Parkeren	-178	-165	13
Totaal Mobiliteit	-3.419	-3.143	276
Thema Openbare ruimte en duurzaamheid			
Openbaar groen en (openlucht) recreatie	-2.459	-2.617	-158
Afval	-3.149	-3.721	-572
Riolering	-1.390	-1.192	198
Milieubeheer	-1.554	-1.230	325
Begraafplaatsen en crematoria	-3	-2	1
Totaal Openbare ruimte en duurzaamheid	-8.556	-8.761	-206
Thema Veiligheid			
Openbare orde en veiligheid	-909	-995	-86
Crisisbeheersing en brandweer	-1.808	-1.847	-39
Totaal Veiligheid	-2.718	-2.842	-124
Thema Wonen			
Wonen en bouwen	-1.129	-1.119	10
Ruimtelijke ordening	-1.193	-1.200	-6
Totaal Wonen	-2.323	-2.319	4
Totaal lasten	-17.015	-17.065	-50

Baten	Begroting	Begroting	Verschil
	2023	2024	
Thema Mobiliteit			
Verkeer en vervoer	444	169	-275
Parkeren	7	7	0
Totaal Mobiliteit	451	176	-275
Thema Openbare ruimte en duurzaamheid			
Openbaar groen en (openlucht) recreatie	53	53	0
Afval	4.501	5.302	801
Riolering	2.244	2.010	-235
Milieubeheer	56	156	100
Totaal Openbare ruimte en duurzaamheid	6.855	7.520	666
Thema Veiligheid			

Openbare orde en veiligheid	20	20	0
Crisisbeheersing en brandweer	113	113	0
Totaal Veiligheid	133	133	0

Thema Wonen

Wonen en bouwen	851	443	-408
Ruimtelijke ordening	0	5.776	5.776
Totaal Wonen	851	6.219	5.368
Totaal baten	8.290	14.049	5.759

Saldo voor resultaatbestemming	-8.726	-3.017	5.709
---------------------------------------	---------------	---------------	--------------

Reserves	Begroting	Begroting	Verschil
	2023	2024	
Toevoegingen reserves	0	-5.300	-5.300
Onttrekkingen reserves	932	0	-932
Totaal reserves	932	-5.300	-6.232
Saldo na resultaatbestemming	-7.794	-8.317	-523

Toelichting op de verschillen tussen de gewijzigde programmabegroting 2023 en de programmabegroting 2024:

Lasten	Vershil	Toelichting	Bedrag
Thema Mobiliteit			
Verkeer en vervoer	263	Hogere afschrijvingen 2024 voor wegen (Spekkelaan, De Ruijterstraat en mobiliteitsplan) en openbare verlichting.	-19
		Voor 2024 is er € 200.000 aan kosten voor onderhoud op wegen doorgeschoven naar 2025 vanwege personele capaciteit. Daarnaast zijn er voor onderhoudskosten indexeringen geweest van € 29.000	171
		Storting 2023 in de reserve voor de Grachtbrug. Deze komt ook terug bij de baten.	275
		In de begroting 2024 is budget opgenomen voor de uitvoering van het Mobiliteitsplan.	-75
		Hogere bijdrage aan HLTsamen. Deze is geïndexeerd o.b.v. loon en prijsontwikkelingen	-66
		Overige verschillen.	-23
		Subtotaal	263
Parkeren	13	Overige verschillen.	13
Totaal Mobiliteit	276	Totaal Mobiliteit	276
Thema Openbare ruimte en duurzaamheid			
Openbaar groen en (openlucht) recreatie	-158	Hogere bijdrage aan HLTsamen. Deze is geïndexeerd o.b.v. loon en prijsontwikkelingen	-111
		In 2023 zijn extra kosten opgenomen voor maai- en slootbeheer	45
		Hogere afschrijvingen 2024 door realisatie van projecten Groenbeheerplan 2022 en 2023 en Meer- en duinpolder waterstructuur.	-55
		Overige verschillen.	-37
		Subtotaal	-158
Riolering	198	Hogere kosten voor belastingsamenwerking Noordwijk. Er heeft een actualisatie plaats gevonden van de kosten voor het product riolering.	-45
		Hogere bijdrage in 2024 uit voorziening riolering.	548
		Hogere kapitaallasten door projecten die in 2023 opgeleverd worden.	-212
		De kosten voor onderhoud en bestek 4 van de Meerlanden zijn geïndexeerd.	-51
		Hogere bijdrage aan HLTsamen. Deze is geïndexeerd o.b.v. loon en prijsontwikkelingen	-23

		Overige afwijkingen	-19
		Subtotaal	198
Afvval	-572	Hogere kosten voor belastingsamenwerking Noordwijk. Er heeft een actualisatie plaats gevonden van de kosten voor het product afval.	-114
		In 2024 zijn de kosten voor het vuilafvoerbedrijf (VAB) hoger door indexering en actualisatie van de verwerkingskosten.	-77
		In 2024 zijn de kosten voor afval inzameling via Meerlanden hoger door indexering.	-334
		Hogere bijdrage aan HLTsamen. Deze is geïndexeerd o.b.v. loon en prijsontwikkelingen	-33
		Overige verschillen.	-14
		Subtotaal	-572
Milieubeheer	325	In 2023 was er incidenteel budget opgenomen voor duurzaamheid.	60
		Voor energietransitie is 2023 incidenteel budget opgenomen. Een deel van dit budget is ook bij de vaststelling van de jaarrekening overgeheveld van 2022 naar 2023.	347
		De budgetten voor de omgevingsdienst West Holland zijn in de begroting 2024 opgenomen op basis van een geactualiseerde begroting inclusief indexering conform raadsbesluit.	-63
		Overige verschillen.	-19
		Subtotaal	325
Begraafplaatsen en crematoria	1	Overige verschillen.	1
Totaal Openbare ruimte en duurzaamheid	-206	Totaal Openbare ruimte en duurzaamheid	-206
Thema Veiligheid			
Openbare orde en veiligheid	-85	Uitbreiding formatie BOA's handhaving conform het besluit bij de Kadernota 2024-2027. De uitbreiding vindt plaats vanaf 2024.	-78
		Overige verschillen.	-7
		Subtotaal	-85
Crisisbeheersing en brandweer	-39	De begroting van de Veiligheidsregio Hollands-Midden is geïndexeerd conform de FKGR.	-39
Totaal Veiligheid	-124	Totaal Veiligheid	-124
Thema Wonen			
Wonen en bouwen	10	Hogere bijdrage aan HLTsamen. Deze is geïndexeerd o.b.v. loon en prijsontwikkelingen	-50
		Incidenteel budget 2023 voor onderzoek naar hoogbouw en gebiedsaanpak entrees overgedragen naar Ruimtelijk ordening.	60
		Subtotaal	10
Ruimtelijke ordening	-6	Hogere bijdrage aan HLTsamen. Deze is geïndexeerd o.b.v. loon en	-40

		prijswontwikkelingen	
		In 2023 is een incidenteel budget opgenomen voor onderzoek naar hoogbouw en gebiedsaanpak entrees. Dit bedrag wordt gedekt vanuit de reserve.	60
		In de begroting 2023 is een eenmalig budget opgenomen om de consequenties van de omgevingswet in kaart te brengen en om processen en procedures daar op aan te passen inclusief de wet kwaliteitsborging bouw en gebiedsvisie Rooversbroekpolder. Dit budget is incidenteel en budgetneutraal. Dekking van dit budget is namelijk ingezet via de algemene reserve.	355
		In 2023 is een eenmalig incidenteel budget opgenomen voor het uitwerken van het omgevingsplan.	96
		Enmalige verkoop gronden Geestwater a € 5,8 miljoen ten behoeve van de realisatie van een nieuwe woonwijk. De boekwaarde van de gronden betreft € 476k. Daarmee komt het netto projectresultaat uit op € 5,3 miljoen. Dit saldo komt ten gunste van de algemene reserve (budgettair neutraal).	-476
		Overige verschillen.	-1
		Subtotaal	-6
Totaal Wonen	4	Totaal Wonen	4
Totaal lasten	-50	Totaal lasten	-50

Baten	Verschil	Toelichting	Bedrag
Thema Mobiliteit			
Verkeer en vervoer	-275	In 2023 is een storting in een voorziening voor de Grachtbrug gedaan. Deze is ook opgenomen bij de lasten.	-275
Parkeren	0	Geen verschillen.	0
Totaal Mobiliteit	-275	Totaal Mobiliteit	-275
Thema Openbare ruimte en duurzaamheid			
Openbaar groen en (openlucht) recreatie	0	Geen verschillen.	0
Riolering	-235	Voor 2024 wordt een lagere rioolheffing in rekening gebracht. Hier staat tegenover dat de onttrekking uit de voorziening verhoogd is.	-235
Afval	801	Er wordt een hogere afvalstoffenheffing opgelegd om de stijging van de kosten te kunnen dekken.	814
		Er wordt gebruik gemaakt van de voorziening om de stijging van de	146

		afvalstoffenheffing te beperken.	
		De vergoeding voor verpakkingsafval is aanzienlijk gedaald. De hoeveelheid tonnages zijn nagenoeg gelijk gebleven.	-159
		Subtotaal	801
Milieubeheer	100	De gemeente Lisse ontvangt in de jaren 2023 t/m 2025 subsidie voor de inzet van capaciteit op het gebied van de energietransitie. We verwachten een deel van onze bestaande activiteiten vanuit deze subsidie te kunnen financieren. Per saldo levert dit een voordeel op van € 100.000. De bijdrage en de bijbehorende kosten voor 2023 wordt geraamd bij de Slotwijziging 2023.	100
Totaal Openbare ruimte en duurzaamheid	666	Totaal Openbare ruimte en duurzaamheid	666
Thema Veiligheid		Thema Veiligheid	
Openbare orde en veiligheid	0	Geen verschillen.	0
Crisisbeheersing en brandweer	0	Geen verschillen.	0
Totaal Veiligheid	0	Totaal Veiligheid	0
Thema Wonen			
Wonen en bouwen	-408	In vergelijking met de 2023 zijn de bouwleges in de begroting 2024 lager. Dit komt, omdat we in 2024 minder bouwleges verwachten uit grote projecten. Bij de Tussenrapportage 2024 zullen de bouwleges incidenteel worden bijgesteld naar de actuele prognoses.	-408
Ruimtelijke ordening	5.776	Enmalige verkoop gronden Geestwater a € 5,8 miljoen ten behoeve van de realisatie van een nieuwe woonwijk. De boekwaarde van de gronden betreft € 476k. Daarmee komt het netto projectresultaat uit op € 5,3 miljoen. Dit saldo komt ten gunste van de algemene reserve (budgettair neutraal).	5.776
Totaal Wonen	5.368	Totaal Wonen	5.368
Totaal baten	5.759	Totaal baten	5.759

Reserves	Verschil	Toelichting	Bedrag
Toevoegingen reserves	-5.300	Dit betreft de netto-opbrengst van de verkoop van de gronden van Dever Zuid-Geestwater. Deze wordt in 2024 gerealiseerd en toegevoegd aan de algemene reserve.	-5.300

Onttrekkingen reserves	-932	In de begroting 2023 zijn er diverse incidentele budgetten vanuit het raadsakkoord die worden gedekt vanuit de algemene reserve, zoals participatie Veiligheidsbeleid (30), versnelling leegstaande panden (30), onderzoek naar hoogbouw en gebiedsaanpak entrees (60), versnelling tijdelijke woningen (27) en participatie inrichting openbare ruimte (50).	-197
		In de begroting 2023 zijn diverse incidentele budgetten opgenomen die bij de jaarrekening 2022 zijn overgeheveld naar 2023. Deze budgetten worden gedekt vanuit de reserve Overhevelingen.	-735
		Subtotaal	-932
Totaal reserves	-6.232	Totaal reserves	-6.232

Programma 3 Bedrijvigheid

Lasten	Begroting	Begroting	Verschil
	2023	2024	
Thema Regionale economie			
Bedrijvenloket en bedrijfsregelingen	-72	-77	-5
Economische ontwikkeling	-959	-762	197
Economische promotie	-276	-231	45
Totaal Regionale economie	-1.307	-1.070	237
Totaal lasten	-1.307	-1.070	237

Baten	Begroting	Begroting	Verschil
	2023	2024	
Thema Regionale economie			
Bedrijvenloket en bedrijfsregelingen	13	13	0
Economische promotie	125	125	0
Totaal Regionale economie	138	138	0
Totaal baten	138	138	0
Saldo voor resultaatbestemming	-1.169	-932	237

Reserves	Begroting	Begroting	Verschil
	2023	2024	
Toevoegingen reserves	0	0	0
Onttrekkingen reserves	523	271	-252
Totaal reserves	523	271	-252
Saldo na resultaatbestemming	-646	-661	-15

Toelichting op de verschillen tussen de gewijzigde programmabegroting 2023 en de programmabegroting 2024:

Bedragen x € 1.000

Lasten	Vershil	Toelichting	Bedrag
Thema Regionale economie			
Bedrijvenloket en bedrijfsregelingen	-5	Overige verschillen.	-5
Economische ontwikkeling	197	In de begroting 2023 zijn een aantal incidentele budgetten bij de jaarrekening 2022 overgeheveld naar 2023. Deze incidentele budgetten worden gedekt vanuit de algemene reserve (budgettair neutraal). De overheveling in dit programma is Gebiedsprogramma Bloeiende Bollenstreek (25).	25
		In de begroting 2023 zijn incidentele budgetten opgenomen vanuit het coalitieakkoord. Dit zijn budgetten voor stimuleren innovatief en circulair ondernemerschap (33) en centrumontwikkeling Lisse (50).	83
		In de begeroting 2023 is een incidenteel budget opgenomen voor een programmamanager voor het opzetten van de centrumaanpak.	100
		Overige verschillen.	-11
		Subtotaal	197
Economische promotie	45	In de begroting 2023 zijn incidentele budgetten opgenomen vanuit het coalitieakkoord. Dit zijn budgetten voor het stimuleren van recreatie en toerisme water (30) en uitvoering motie realisatie camperplaatsen (35).	65
		Overige verschillen.	-20
		Subtotaal	45
Totaal Regionale economie	237	Totaal Regionale economie	237
Totaal lasten	237	Totaal lasten	237
Baten			
Thema Regionale economie			
Bedrijvenloket en bedrijfsregelingen	0	Geen verschillen.	0
Economische promotie	0	Geen verschillen.	0
Totaal Regionale economie	0	Totaal Regionale economie	0
Totaal baten	0	Totaal baten	0

Reserves	Vershil	Toelichting	Bedrag
Toevoegingen reserves	0	Geen verschillen.	0
Onttrekkingen reserves	-252	In de begroting 2023 zijn een aantal incidentele budgetten bij de jaarrekening 2022 overgeheveld naar 2023. Deze incidentele budgetten worden gedekt vanuit de algemene reserve (budgettair neutraal). De overheveling in dit programma is Gebiedsprogramma Bloeiende Bollenstreek (25).	-25
		In de begroting 2023 zijn incidentele budgetten opgenomen vanuit het coalitieakkoord. Deze incidentele budgetten worden gedekt vanuit de algemene reserve (budgettair neutraal). Dit zijn budgetten voor stimuleren innovatief en circulair ondernemerschap (33), centrumaanpak (100), economische agenda duin- en bollenstreek (24) en centrumontwikkeling Lisse (50).	-207
		Overige verschillen.	-20
		Subtotaal	-252
Totaal reserves	-252	Totaal reserves	-252

Programma 4 Bestuur en ondersteuning

Lasten	Begroting	Begroting	Vershil
	2023	2024	
Thema Dienstverlening			
Burgerzaken	-818	-847	-29
Beheer overige gebouwen en gronden	-435	-285	150
Totaal Dienstverlening	-1.252	-1.131	121
Thema Regionale samenwerking			
Bestuur	-2.050	-2.138	-88
Totaal Regionale samenwerking	-2.050	-2.138	-88
Totaal lasten	-3.302	-3.269	33
Baten			
	2023	2024	
Thema Dienstverlening			
Burgerzaken	253	277	24
Beheer overige gebouwen en gronden	170	170	0
Totaal Dienstverlening	423	447	24
Thema Regionale samenwerking			
Bestuur	69	69	0
Totaal Regionale samenwerking	69	69	0
Totaal baten	492	516	24
Saldo voor resultaatbestemming	-2.810	-2.753	57
Reserves			
	2023	2024	
Toevoegingen reserves	0	0	0
Onttrekkingen reserves	108	10.000	9.892
Totaal reserves	108	10.000	9.892
Saldo na resultaatbestemming	-2.702	7.247	9.949

Toelichting op de verschillen tussen de gewijzigde programmabegroting 2023 na wijzigingen en de programmabegroting 2024:

Bedragen x € 1.000

Lasten	Verschil	Toelichting	Bedrag
Thema Dienstverlening			
Beheer overige gebouwen en gronden	150	Vanuit de strategische opgave 'Accommodatiebeleid wordt vanaf 2024 een besparing verwacht van € 145.000. Zie voor een beschrijving van de getroffen maatregelen het hoofdstuk 'Begroting in één oogopslag'. Hierdoor dalen de kosten op dit taakveld ten opzichte van 2023.	145
		Overige verschillen.	5
		Subtotaal	150
Burgerzaken	-29	Voor het uitvoeren van het project huisvesting arbeidsmigranten voor de periode 2023-2026 is in de begroting 2023 een overheveling opgenomen vanuit 2022 plaatsgevonden van € 50.000	50
		De bijdrage van HLTsamen voor de producten van Burgerzaken is voor 2024 verhoogd conform de vastgestelde indexatiepercentages.	-44
		Als gevolg van meer uitgaves van reisdocumenten wordt de kosten van het aankopen van reisdocumenten bij het Rijksdienst voor Identiteitsgegevens structureel vanaf 2024 met € 18.750 omhoog bijgesteld. Hier staan hogere opbrengsten uit leges van € 25.000 tegenover.	-19
		Overige verschillen.	-16
		Subtotaal	-29
Totaal Dienstverlening	121	Totaal Dienstverlening	121
Thema Regionale samenwerking			
Bestuur	-88	Op basis van de vastgestelde indexatiepercentages zijn alle loon- en salariskosten geïndexeerd met 6,4% ten opzichte van 2023.	-88
Totaal Regionale samenwerking	-88	Totaal Regionale samenwerking	-88
Totaal lasten	33	Totaal lasten	33

Baten	Verschil	Toelichting	Bedrag
Thema Dienstverlening			
Beheer overige gebouwen en gronden	0	Geen verschillen.	0
Burgerzaken	24	Als gevolg van meer uitgiftes van reisdocumenten worden de opbrengsten van leges structureel vanaf 2024 met € 25.000 verhoogd.	25
		Hier staan hogere aankopen van reisdocumenten tegenover van € 18.750.	
		Overige afwijkingen	-1
		Subtotaal	24
Totaal Dienstverlening	24	Totaal Dienstverlening	
Thema Regionale samenwerking			
Bestuur	0	Geen verschillen.	0
Totaal Regionale samenwerking	0	Totaal Regionale samenwerking	0
Totaal baten	24	Totaal baten	24

Reserves	Verschil	Toelichting	Bedrag
Reserves			
Toevoegingen reserves	0	Geen verschillen.	0
Onttrekkingen reserves	9.892	In 2023 wordt een bedrag aan de algemene reserve onttrokken voor de realisatie van het raadsakkoord in 2023 en de overhevelingen vanuit 2022. Deze komen daarom niet terug in de begroting 2024.	-108
		Bij de begroting 2024 wordt voorgesteld om € 10 miljoen vanuit de algemene reserve in de reserve accommodatiebeleid te storten in 2024. In Programma 4 is de onttrekking begroot, de storting aan de reserve accommodatiebeleid is in programma 1 verantwoord.	10.000
		Subtotaal	9.892
Totaal reserves	9.892	Totaal reserves	9.892

Algemene dekkingsmiddelen

Lasten	Begroting	Begroting	Vershil
	2023	2024	
Thema Algemene middelen			
Overhead	-8.167	-8.523	-356
Overige baten en lasten	-1	-44	-43
Treasury	432	-107	-539
Algemene uitkering en overige uitkeringen gemeentefonds	-529	0	529
Belastingen overig	-417	-297	120
Totaal Algemene middelen	-8.682	-8.972	-290
Totaal lasten	-8.682	-8.972	-290

Baten	Begroting	Begroting	Vershil
	2023	2024	
Thema Algemene middelen			
Overhead	1	0	-1
Treasury	623	658	36
Algemene uitkering en overige uitkeringen gemeentefonds	38.999	41.759	2.760
OZB niet-woningen	2.709	2.953	244
OZB woningen	4.144	4.517	373
Belastingen overig	128	128	0
Totaal Algemene middelen	46.603	50.016	3.412
Totaal baten	46.603	50.016	3.412
Saldo voor resultaatbestemming	37.921	41.043	3.122

Reserves	Begroting	Begroting	Vershil
	2023	2024	
Toevoegingen reserves	0	0	0
Onttrekkingen reserves	0	0	0
Totaal reserves	0	0	0
Saldo na resultaatbestemming	37.921	41.043	3.122

Toelichting op de verschillen tussen de gewijzigde programmabegroting 2023 na wijzigingen en de programmabegroting 2024:

Bedragen x € 1.000

Lasten	Verschil	Toelichting	Bedrag
Thema Algemene middelen			
Overhead	-356	HLTSamen is t.b.v. de taakvelden in 2024 versterkt op het gebied van subsidioloog, Strategisch vermogen en Privacy en Informatieveiligheid.	-52
		Hogere bijdrage aan HLTSamen. Deze is geïndexeerd o.b.v. loon en prijsontwikkelingen.	-296
		Overige verschillen.	-8
		Subtotaal	-356
Overige baten en lasten	-43	Budget voor strategische ambities in 2024 overgeheveld vanuit overige baten en lasten.	-43
Treasury	-539	Door reguliere aflossingen dalen de rentelasten in 2024 ten opzichte van 2023 met € 85.000.	85
		De toegerekende rente wordt als negatieve last verantwoord op het taakveld Treasury. Vanaf 2024 is conform de richtlijn de toegerekende rente aan de geactualiseerde kapitaallasten verlaagd van 2% naar 1% wat hier een lagere negatieve last betekent. Deze wordt doorbelast aan de andere taakvelden en per saldo neutraal.	-623
		Overige verschillen.	-1
		Subtotaal	-539
Algemene uitkering en overige uitkeringen gemeentefonds	529	In de begroting van 2023 was een reservering opgenomen voor extra middelen uit de Meicirculaire 2022. Deze post is in 2024 niet opgenomen.	529
Belastingen overig	120	Bijstelling op basis van begroting 2024 Belastingssamenwerking Noordwijk.	-39
		Herberekening belastingsamenwerkings kosten afvalstoffenheffing voor 2024.	114
		Herberekening belastingsamenwerkings kosten rioolheffing voor 2024.	45
		Subtotaal	120
Totaal Algemene middelen	-290	Totaal Algemene middelen	-290
Totaal lasten	-290	Totaal lasten	-290

Baten	Verschil	Toelichting	Bedrag
Thema Algemene middelen			
Overhead	-1	Overige verschillen.	-1
Treasury	36	De dividendopbrengsten zijn geactualiseerd op basis van werkelijk ontvangen opbrengsten.	96
		In 2023 is een verwachte renteopbrengst schatkist opgenomen, die niet voor 2024 wordt verwacht en daarom niet meerjarig is meegenomen.	-60
		Subtotaal	36
Algemene uitkering en overige uitkeringen gemeentefonds	2.760	De algemene uitkering is bijgesteld op basis van de Meicirculaire 2023. Door onder andere indexatie van de algemene uitkering wijkt de uitkering in 2024 af van 2023.	2.835
		De algemene uitkering voor het sociaal domein is in 2024 lager dan in 2023.	-75
		Subtotaal	2.760
OZB niet-woningen	244	De inkomsten vanuit de OZB niet-woningen zijn geïndexeerd ten opzichte van 2023 met 9% conform de uitgangspunten van de Kadernota.	244
OZB woningen	373	De inkomsten vanuit de OZB woningen zijn geïndexeerd ten opzichte van 2023 met 9% conform de uitgangspunten van de Kadernota.	373
Belastingen overig	0	Geen verschillen.	0
Totaal Algemene middelen	3.412	Totaal Algemene middelen	3.412
Totaal baten	3.412	Totaal baten	3.412

Reserves	Verschil	Toelichting	Bedrag
Toevoegingen reserves	0	Geen verschillen.	0
Onttrekkingen reserves	0	Geen verschillen.	0
Totaal reserves	0	Totaal reserves	0

Overzicht van incidentele baten en lasten

Er volgt nu een overzicht van incidentele baten en lasten op programmaniveau. Voor de incidentele baten en lasten geldt dat, indien van toepassing, de begroting van de gemeenschappelijke regeling gevolgd wordt. Indien de incidentele bate of last uit de begroting van een gemeenschappelijke regeling komt, is de naam van de gemeenschappelijke regeling vermeld.

Bedragen x € 1.000

Incidentele baten en lasten		Begroting		Begroting		Begroting		Begroting	
(- = nadeel)		2024		2025		2026		2027	
Nr.		Lasten	Baten	Lasten	Baten	Lasten	Baten	Lasten	Baten
1	Programma Vitaliteit								
	Geen incidentele baten en lasten.								
	Totaal mutaties lasten en baten	-	-	-	-	-	-	-	-
1.1	Storting reserve accommodatiebeleid	-506		-582		-638		-664	
1.2	Storting reserve onderwijshuisvesting	-1.461		-1.683		-1.763		-1.835	
1.1	Onttrekking reserve accommodatiebeleid		902		954		918		933
1.2	Onttrekking reserve onderwijshuisvesting		2.014		1.839		1.648		1.600
1.3	Storting accommodatiereserve vanuit de algemen reserve	-10.000							
	Totaal mutaties reserves	-11.967	2.916	-2.265	2.794	-2.400	2.566	-2.499	2.533
						-	-		
	Subtotaal programma 1	-11.967	2.916	-2.265	2.794	-2.400	2.566	-2.499	2.533
2	Programma Leefomgeving								
2.1	Verkoop gronden Geestwater		5.776						
2.2	Boekwaarde gronden Geestwater	-476							
	Totaal mutaties lasten en baten	-476	5.776	-	-	-	-	-	-
2.3	Storting netto verkoopresultaat Geestwater in algemene reserve	-5.300							
	Totaal mutaties reserves	-5.300	-	-	-	-	-	-	-
	Subtotaal programma 2	-5.776	5.776	-	-	-	-	-	-

3	Programma Bedrijvigheid								
3.1	Regionaal investeringsfonds	-271							
	Totaal mutaties lasten en baten	-271	-	-	-	-	-	-	-
3.2	Dekking Regionaal investeringsfonds vanuit reserve RIF.		271						
	Totaal mutaties reserves	-	271	-	-	-	-	-	-
	Subtotaal programma 3	-271	271	-	-	-	-	-	-
4	Programma Bestuur en ondersteuning								
	Geen incidentele baten en lasten.								
	Totaal mutaties lasten en baten	-	-	-	-	-	-	-	-
4.1	Onttrekking algemene reserve ten gunste van de reserve accommodatiebeleid.		10.000						
	Totaal mutaties reserves	-	10.000	-	-	-	-	-	-
	Subtotaal programma 4	-	10.000	-	-	-	-	-	-
5	Algemene dekkingsmiddelen								
	Geen incidentele baten en lasten.								
	Subtotaal algemene dekkingsmiddelen	-	-	-	-	-	-	-	-
	Totaal incidentele baten en lasten	-18.014	18.963	-2.265	2.794	-2.400	2.566	-2.499	2.533
	Waarvan reservemutaties	-17.267	13.187	-2.265	2.794	-2.400	2.566	-2.499	2.533

Toelichting:

Nr.	Omschrijving
1	Programma 1: Vitaliteit
1.1	Deze regels hebben betrekking op de toevoeging en de onttrekking aan de reserve Accommodatiebeleid. De reserve Accommodatiebeleid wordt ingezet om de kapitaallasten van de gemeentelijke accommodaties (sport, cultuur en overig maatschappelijk) te egaliseren. Per 31 december is de verwachte dekkinggraad van de reserve 51,7%. Dit betekent dat we 51,7% van de stortingen en de onttrekkingen aan de accommodatiebeleid als structureel aan mogen merken en de het resterende deel verantwoordt onder de incidentele baten en lasten.
1.2	Deze regels hebben betrekking op de toevoeging en de onttrekking aan de reserve Onderwijshuisvesting. De reserve Onderwijshuisvesting wordt ingezet om de kapitaallasten van de scholen te egaliseren. Per 31 december is de verwachte dekkinggraad van de reserve 8,1%. Dit betekent dat we 8,1% van de stortingen en de onttrekkingen aan de accommodatiebeleid als structureel aan mogen merken en de het resterende deel verantwoordt onder de incidentele baten en lasten.
1.3	In 2024 wordt € 10 miljoen toegevoegd aan de reserve Accommodatiebeleid vanuit de algemene reserve. Hier staat een onttrekking aan de algemene reserve in programma 4 tegenover.
2	Programma 2: Leefomgeving
2.1	Eenmalige verkoop gronden Geestwater voor een bedrag van € 5,8 miljoen ten behoeve van de realisatie van een nieuwe woonwijk. De boekwaarde van de gronden betreft € 476k. Daarmee komt het netto projectresultaat uit op € 5,3 miljoen. Dit saldo komt ten laste van de algemene reserve (budgettair neutraal).
2.3	
3	Programma 3: Bedrijvigheid
3.1	Lisse stort t/m 2024 een bijdrage in het Regionaal Investeringsfonds (RIF) van Holland Rijnland. Zo wordt een concrete stap gezet om de bereikbaarheid en de leefbaarheid van de regio te verbeteren. Het fonds is een belangrijke motor voor cofinanciering van specifieke regionale projecten.
3.2	Dekking van deze incidentele bijdrage vindt plaats vanuit de reserve RIF (budgettair neutraal).
4	Programma 4: Bestuur en Ondersteuning
4.1	In 2024 wordt € 10 miljoen onttrokken aan de algemene reserve en toegevoegd aan de reserve Accommodatiebeleid. De storting staat opgenomen bij programma 1.
5	Algemene Dekkingsmiddelen
	Geen incidentele baten en lasten.

Structureel begrotingsevenwicht

Kengetal structureel evenwicht verplichting BBV

Eén van de verplichte kengetallen van het BBV (Besluit, Begroting en Verantwoording) is het aantonen van het structurele evenwicht. Dit houdt in dat structurele lasten kunnen worden gedekt met structurele baten. Indien dit niet het geval zou zijn, zou de kans aanwezig zijn dat er op termijn een (begrotings)tekort ontstaat. Op basis van onderstaande overzicht wordt aangetoond of de begroting de komende jaren, conform de uitgangspunten in het BBV, structureel in evenwicht is.

Berekening structureel evenwicht

Om vast te kunnen stellen of er sprake is van een structureel evenwicht is het belangrijk dat inzicht bestaat in welk deel van de baten en lasten incidenteel zijn en welk deel structureel. Op grond van het BBV zijn de afgelopen jaren de regels rondom incidenteel en structureel aangescherpt. De aard van de lasten of baten bepaald of iets structureel is, waar voorheen de looptijd van een bepaald budget bepaalde of iets incidenteel of structureel is. In het onderstaande overzicht wordt de berekening van het structureel evenwicht gepresenteerd. Voor de specificatie van de incidentele baten en lasten verwijzen wij naar het vorige hoofdstuk.

Uitkomst structureel evenwicht is positief

De uitkomst van het structureel evenwicht voor 2024 is € 59.000 positief (0,1%). Dit betekent dat de gemeente Lisse haar structurele lasten door de structurele baten kan dekken.

Materieel in evenwicht

bedragen x € 1.000

Programma	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo
	2024	2024	2024	2025	2025	2025
Samenleven	-37.571	7.823	-29.748	-37.790	7.823	-29.967
Leefomgeving	-17.080	14.049	-3.031	-17.523	8.330	-9.193
Bedrijvigheid	-1.070	138	-932	-799	138	-661
Bestuur en ondersteuning	-3.269	516	-2.753	-3.132	516	-2.616
Algemene dekkingsmiddelen	-8.972	50.015	41.043	-8.932	50.049	41.117
Totaal lasten en baten	-67.962	72.541	4.579	-68.176	66.856	-1.320
Mutaties reserves	-7.937	4.366	-3.571	-3.032	3.973	941
Saldo incl. mutaties reserves	-75.899	76.907	1.008	-71.208	70.829	-379
Correctie incidentele baten en lasten	-8.014	8.963	949	-2.265	2.794	529
Structureel resultaat begroting	-67.885	67.944	59	-68.943	68.035	-908

bedragen x € 1.000

Programma	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo
	2026	2026	2026	2027	2027	2027
Samenleven	-37.348	7.653	-29.695	-37.419	7.572	-29.847
Leefomgeving	-17.546	8.341	-9.205	-17.679	8.390	-9.289
Bedrijvigheid	-799	138	-661	-749	138	-611
Bestuur en ondersteuning	-3.130	516	-2.614	-3.019	516	-2.503
Algemene dekkingsmiddelen	-8.727	46.483	37.756	-8.657	45.880	37.223
Totaal lasten en baten	-67.550	63.131	-4.419	-67.523	62.496	-5.027
Mutaties reserves	-3.199	3.632	433	-3.375	3.659	284
Saldo incl. mutaties reserves	-70.749	66.763	-3.986	-70.898	66.155	-4.743
Correctie incidentele baten en lasten	-2.400	2.566	166	-2.499	2.533	34
Structureel resultaat begroting	-68.349	64.197	-4.152	-68.399	63.622	-4.777

Uiteenzetting van de financiële positie

Geprognosticeerde balans

Met het oog op een betere raming en beheersing van het EMU-saldo is in het nieuwe BBV een geprognosticeerde balans voorgeschreven. Dat geeft de raad meer inzicht in de ontwikkeling van onder meer investeringen, het aanwenden van reserves en voorzieningen, en in de financieringsbehoefte. Dit zorgt ervoor dat er in de beleidsvoorbereiding, de sturing en beheersing meer aandacht is voor het EMU-saldo.

Geprognosticeerde balans per 31 december

(bedragen x € 1.000)

Activa	Rekening 2022	Primaire begroting 2023 voor wijzigingen	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
VASTE ACTIVA						
Immateriële vaste activa						
Kosten onderzoek en ontwikkeling	0	0	200	400	400	400
	<u>0</u>	<u>0</u>	<u>200</u>	<u>400</u>	<u>400</u>	<u>400</u>
Materiële vaste activa						
Met economisch nut	72.834	71.652	71.084	68.434	67.427	64.678
Met economisch nut, waarvoor ter bestrijding van de kosten een heffing kan worden geheven	16.050	22.146	23.211	24.770	25.841	26.885
Met maatschappelijk nut	4.985	12.211	12.874	13.854	14.212	14.547
	<u>93.869</u>	<u>106.009</u>	<u>107.169</u>	<u>107.058</u>	<u>107.480</u>	<u>106.110</u>
Financiële vaste activa						
Len. aan openb. Lich., woningb., deelnemingen, ov. verb. partijen	3.078	3.078	3.078	3.078	3.078	3.078
Overige langlopende leningen	5.772	3.449	5.730	5.730	5.730	5.730
Kapitaalverstrekkingen aan deelnemingen	1.968	1.961	1.968	1.968	1.968	1.968
	<u>10.818</u>	<u>8.488</u>	<u>10.776</u>	<u>10.776</u>	<u>10.776</u>	<u>10.776</u>
TOTAAL VASTE ACTIVA	<u>104.687</u>	<u>114.497</u>	<u>118.145</u>	<u>118.234</u>	<u>118.656</u>	<u>117.286</u>
<i>Uitzettingen met een rentetypische looptijd korter dan één jaar</i>						
Vorderingen op openbare lichamen	5.762	5.000	5.000	5.000	5.000	5.000
Rekening-courantverhouding met het Rijk	7.661		500	500	500	500
Overige vorderingen	1.671	6.000	5.000	5.000	5.000	5.000
	<u>15.094</u>	<u>11.000</u>	<u>10.500</u>	<u>10.500</u>	<u>10.500</u>	<u>10.500</u>
Liquide middelen						
Liquide middelen	213	500	500	500	500	500
	<u>213</u>	<u>500</u>	<u>500</u>	<u>500</u>	<u>500</u>	<u>500</u>
Overlopende activa						
Specifieke uitkeringen	2.165	500	2.000	2.000	2.000	2.000
Overige overlopende activa	2.823	1.000	2.000	2.000	2.000	2.000
Overlopende activa	<u>4.988</u>	<u>1.500</u>	<u>4.000</u>	<u>4.000</u>	<u>4.000</u>	<u>4.000</u>
Totaal vlottende activa	<u>20.295</u>	<u>13.000</u>	<u>15.000</u>	<u>15.000</u>	<u>15.000</u>	<u>15.000</u>
TOTAAL ACTIVA	<u>124.982</u>	<u>127.497</u>	<u>133.145</u>	<u>133.234</u>	<u>133.656</u>	<u>132.286</u>

(bedragen x € 1.000)

Passiva	Rekening	Primaire	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting
VASTE PASSIVA						
Eigen vermogen						
Algemene reserves	6.263	6.161	3.444	3.444	3.444	3.444
Bestemmingsreserves	15.154	11.756	21.927	20.987	20.553	20.270
Nog te bestemmen resultaat	5.029	121	1.007	-469	-4.074	-4.834
	26.446	18.038	26.378	23.962	19.923	18.880
voorzieningen						
Egalisatievoorzieningen	1.965	1.706	1.432	1.385	1.403	1.310
Vz voor verplichtingen, verliezen en risico's	2.198	2.672	2.092	2.040	1.987	1.934
Van derden verkregen midd.	2.382	1.716	1.929	1.279	629	4
	6.545	6.094	5.453	4.704	4.019	3.248
Vaste schulden						
Onderhandse leningen	80.564	94.560	81.978	85.754	91.078	93.901
Waarborgsommen	7	7	7	7	7	7
	80.571	94.567	81.985	85.761	91.085	93.908
Totaal vaste passiva	113.562	118.699	113.816	114.427	115.027	116.036
VLOTTENDE PASSIVA						
Netto vlottende schulden						
Overige kasgeldleningen	0	4.500	6.000	5.500	5.500	5.500
Overige vlottende schulden	1.938	298	6.329	6.307	6.129	3.750
	1.938	4.798	12.329	11.807	11.629	9.250
Overlopende passiva						
Verplichtingen	7.248	2.000	5.000	5.000	5.000	5.000
Specifieke uitkeringen	1.586	1.500	1.500	1.500	1.500	1.500
Overige overlopende passiva	648	500	500	500	500	500
	9.482	4.000	7.000	7.000	7.000	7.000
Totaal vlottende passiva	11.420	8.798	19.329	18.807	18.629	16.250
TOTAAL PASSIVA	124.982	127.497	133.145	133.234	133.656	132.286

EMU saldo

Sinds 2006 zijn gemeenten verplicht een raming van de eigen bijdrage aan het EMU-saldo op te nemen. (EMU staat voor Economische en Monetaire Unie.) Aanleiding hiervoor was de overschrijding van de norm van het EMU-tekort van 3% waar Nederland in het verleden mee werd geconfronteerd. Om de cijfers tussen verschillende landen goed te vergelijken zijn in de Europese Unie afspraken gemaakt over de wijze van berekening van het EMU-saldo.

Het EMU-saldo wordt berekend op kasbasis, dus de feitelijke geldstromen die in een jaar plaatsvinden. Een negatief EMU-saldo wil niet zeggen dat de gemeente onmiddellijk een probleem heeft, omdat de gemeente werkt met het baten- en lastenstelsel.

EMU saldo prognose (x € 1.000)		2024	2025	2026	2027	
1	Exploitatiesaldo voor toevoeging aan (+) cq onttrekking uit reserves (-)	-/+	-4.578	1.410	4.508	5.117
2	Mutatie (im)materiële vaste activa	+	-541	56	419	-1.373
3	Mutatie voorzieningen	+	-1.447	-750	-685	-53
4	Mutatie voorraden (incl. bouwgronden in exploitatie)	-	0	0	0	0
5	Verwachte boekwinst/verlies bij de verkoop van financiële vaste activa en (im)materiële vaste activa, alsmede de afwaardering van financiële vaste activa	+	0	0	0	0
Geraamd EMU-saldo			-5.484	604	3.403	6.437

Investerings 2024-2027

In dit hoofdstuk zijn alle verwachte investeringen voor de jaren 2024-2027 opgenomen. Basis voor dit overzicht zijn de investeringen zoals deze zijn gemeld bij de Kadernota 2024-2027. Ten opzichte van de Kadernota 2024-2027 hebben zich de volgende wijzigingen voorgedaan:

Vervangen hockeyvelden Hisalis:

In de Kadernota 2024-2027 was de vervanging van de toplagen van de hockeyvelden nog gepland voor 2025. Op basis van de keuring moet de vervanging van beide toplagen naar voren gehaald worden, wil Hisalis volgend jaar kunnen spelen. Naast het naar voren halen van de vervanging van de toplagen, moet op basis van de keuring ook de onderlagen van beide velden worden vervangen.

Orion 2: Lisbloem

Zoals gemeld bij de Tussenrapportage 2023 is de verwachting dat de vernieuwbouw van de Lisbloem niet voor 2024 start. Het krediet is doorgeschoven naar 2024 en daarom opnieuw opgenomen in de meerjarige investeringsprogramma.

Omschrijving investering		2024	2025	2026	2027	Afschrijvings termijn	Besluit nodig van
	Reconstructies wegen 2024	455.000				40	College
	Reconstructies wegen 2025		455.000			40	College
	Reconstructies wegen 2026			455.000		40	College
Nieuw	Reconstructies wegen 2027				455.000	40	College
Actualisatie	Herinrichting Grevelingstraat		209.724			40	Eerder goedgekeurd.
Actualisatie	Openbare verlichting 2024	163.753				20	College
Actualisatie	Openbare verlichting 2025		176.724			20	College
Actualisatie	Openbare verlichting 2026			184.592		20	College
Nieuw	Openbare verlichting 2027				202.396	20	College
Actualisatie	Clusiusstraat (LI10) Fiets-voetgangersbrug hout		110.000			35	College
Actualisatie	Keukenhofdreef - Linnaeusdreef (LI13) Fiets-voetgangersbrug hout		93.000			35	College
Actualisatie	Heereweg - Krelagestraat (LI07) Fiets-voetgangersbrug hout				164.000	35	College
Nieuw	Vrijvervalriolering IWKP 2024	899.197				50	College
Nieuw	Vrijvervalriolering IWKP 2025		2.307.701			50	College

Omschrijving investering		2024	2025	2026	2027	Afschrijvings termijn	Besluit nodig van
Nieuw	Vrijvervalriolering IWKP 2026			1.836.672		50	College
Nieuw	Vrijvervalriolering IWKP 2027				1.694.815	50	College
Nieuw	Rioolgemalen EM IWKP 2024	209.262				15	College
Nieuw	Rioolgemalen EM IWKP 2026			17.624		15	College
Nieuw	Rioolgemalen EM IWKP 2027				156.027	15	College
	GRP rioolgem. Blinkerd Meerenburgh Fr Halsstr 2024	191.000				15	College
Nieuw	Grachtbrug: voorbereidingskosten	200.000	200.000			40	Gemeenteraad
	Groenbeheerplan 2024	475.000				30	Eerder goedgekeurd.
	Groenbeheerplan 2025		475.000			30	Eerder goedgekeurd.
	Groenbeheerplan 2026			475.000		30	Eerder goedgekeurd.
Nieuw	Groenbeheerplan 2027				475.000	30	Eerder goedgekeurd.
Nieuw	Kindercampus Joseph: eerste inrichting	113.240				10	College
Nieuw	Don Boscoschool: Uitbreiding en eerste inrichting	1.024.500				40	Gemeenteraad
Actualisatie	Orion 2: Lisbloem	1.989.200				40	Gemeenteraad
Actualisatie	Vervangen toplaag hockeyveld veld 2 (Hisalis)	300.000				10	Gemeenteraad
Actualisatie	Vervangen toplaag hockeyveld veld 3 (Hisalis)	300.000				10	Gemeenteraad
Nieuw	Vervangen onderlaag hokeyveld veld 2 (Hisalis)	200.000				20	Gemeenteraad
Nieuw	Vervangen onderlaag hokeyveld veld 3 (Hisalis)	200.000				20	Gemeenteraad
	Renovatie atletiekbaan + onderbouw en sportelementen (AV de Spartaan)			1.400.000		15	Gemeenteraad
	Herinrichting speelplekken 2024	143.496				15	Eerder goedgekeurd.
	Herinrichting speelplekken 2025		101.827			15	Eerder goedgekeurd.
	Herinrichting speelplekken 2026			104.372		15	Eerder goedgekeurd.
Nieuw	Herinrichting speelplekken 2027				106.982	15	Eerder goedgekeurd.
TOTAAL		6.863.648	4.128.976	4.473.260	3.254.220		

Reserves en voorzieningen 2024-2027

Verloopoverzicht Reserves

Bedragen x € 1.000

Ontwikkeling reserves 2024-2027	Begroting Einde	Begroting Einde	Begroting Einde	Begroting Einde
	2024	2025	2026	2027
Algemene reserve				
Algemene reserve	3.444	3.444	3.444	3.444
Totaal algemene reserves	3.444	3.444	3.444	3.444
Bestemmingsreserves				
Reserve weerstandsvermogen	3.354	3.354	3.354	3.354
Reserve overhevelen budgetten	121	121	121	121
Reserve accommodatiebeleid	15.565	14.794	14.235	13.692
Reserve huisvesting onderwijs	2.887	2.718	2.843	3.103
Reserve regionaal investeringsfonds	0	0	0	0
Totaal bestemmingsreserves	21.927	20.987	20.553	20.270
Totaal reserves	25.371	24.430	23.997	23.714

Verloopoverzicht Voorzieningen

Bedragen x € 1.000

Ontwikkeling voorzieningen 2024-2027	Begroting Einde	Begroting Einde	Begroting Einde	Begroting Einde
	2024	2025	2026	2027
Voorzieningen onderhoudsegalisatie				
Voorziening Stadsvernieuwing	604	604	604	604
Voorziening M.O.P. Gebouwen	667	704	772	690
Voorziening Onderhoud tunnels/viaducten/bruggen	80	36	11	0
Voorziening Herplantplicht bomen	16	16	16	16
Voorziening beschoeiingen	0	0	0	0
Voorz. midd derden bestemming gebonden				
Voorziening Riolering	1.929	1.279	629	4
Overige voorzieningen				
VZ Calamiteiten Grachtbrug	65	25	0	0
Voorzieningen voor verplichtingen, verliezen, risico's				
Voorziening pensioenfonds (ex-)wethouders	2.092	2.040	1.987	1.934
Totaal voorzieningen	5.453	4.703	4.018	3.248

Bijlage 1: Overzicht baten en lasten per taakveld

De Financiële verordening bepaalt dat u autoriseert op het niveau van taakvelden. Een overzicht van lasten en baten op het niveau van taakvelden mag om die reden niet ontbreken.

Bedragen x € 1.000

Taakvelden	Rekening	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting
	2022	2023	2024	2025	2026	2027
Afval						
Lasten	-2.690	-3.149	-3.721	-3.811	-3.839	-3.838
Baten	4.085	4.501	5.302	5.115	5.153	5.151
Saldo	1.395	1.352	1.581	1.304	1.314	1.313
Algemene uitkering en overige uitkeringen gemeentefonds						
Lasten	0	-529	0	0	0	0
Baten	38.970	38.999	41.759	41.793	38.227	37.624
Saldo	38.970	38.470	41.759	41.793	38.227	37.624
Arbeidsparticipatie						
Lasten	-267	-334	-345	-320	-286	-223
Baten	0	0	0	0	0	0
Saldo	-267	-334	-345	-320	-286	-223
Bedrijvenloket en bedrijfsregelingen						
Lasten	-50	-72	-77	-77	-77	-77
Baten	9	13	13	13	13	13
Saldo	-41	-59	-64	-64	-64	-64
Begeleiding (WMO)						
Lasten	0	-1.985	-2.104	-2.104	-2.104	-2.104
Baten	0	0	0	0	0	0
Saldo	0	-1.985	-2.104	-2.104	-2.104	-2.104
Begraafplaatsen en crematoria						
Lasten	0	-3	-2	-2	-2	-2
Baten	0	0	0	0	0	0
Saldo	0	-3	-2	-2	-2	-2
Beheer overige gebouwen en gronden						
Lasten	-317	-435	-285	-247	-246	-246
Baten	590	170	170	170	170	170

Saldo	273	-264	-114	-77	-76	-75
Belastingen overig						
Lasten	-451	-417	-297	-297	-297	-297
Baten	147	128	128	128	128	128
Saldo	-305	-289	-169	-169	-169	-169
Beschermd wonen (WMO)						
Lasten	0	-620	-624	-627	-631	-631
Baten	0	483	483	483	483	483
Saldo	0	-137	-141	-144	-148	-148
Bestuur						
Lasten	-1.697	-2.050	-2.138	-2.038	-2.037	-2.027
Baten	530	69	69	69	69	69
Saldo	-1.168	-1.981	-2.069	-1.969	-1.969	-1.958
Burgerzaken						
Lasten	-613	-818	-847	-847	-847	-747
Baten	293	253	277	277	277	277
Saldo	-320	-565	-570	-570	-570	-470
Communicatie						
Lasten	0	0	0	0	0	0
Baten	0	0	0	0	0	0
Saldo	0	0	0	0	0	0
Crisisbeheersing en brandweer						
Lasten	-1.605	-1.808	-1.847	-1.847	-1.847	-1.847
Baten	105	113	113	113	113	113
Saldo	-1.501	-1.696	-1.734	-1.734	-1.734	-1.734
Cultureel erfgoed						
Lasten	-61	-59	-64	-64	-64	-64
Baten	0	0	0	0	0	0
Saldo	-61	-59	-64	-64	-64	-64
Cultuurpresentatie, cultuurproductie en cultuurparticipatie						
Lasten	-966	-915	-710	-708	-705	-703
Baten	692	0	0	0	0	0
Saldo	-273	-915	-710	-708	-705	-703
Dagbesteding (WMO)						

Lasten	0	-742	-788	-788	-788	-788
Baten	0	0	0	0	0	0
Saldo	0	-742	-788	-788	-788	-788

Economische ontwikkeling

Lasten	-1.228	-959	-762	-491	-491	-441
Baten	378	0	0	0	0	0
Saldo	-850	-959	-762	-491	-491	-441

Economische promotie

Lasten	-188	-276	-231	-231	-231	-231
Baten	102	125	125	125	125	125
Saldo	-85	-151	-106	-106	-106	-106

Gebiedsontwikkeling

Lasten	0	0	0	0	0	0
Baten	0	0	0	0	0	0
Saldo	0	0	0	0	0	0

Geëscaleerde zorg 18-

Lasten	-498	0	-18	-18	-18	-18
Baten	0	0	0	0	0	0
Saldo	-498	0	-18	-18	-18	-18

Geëscaleerde zorg 18+

Lasten	-15	0	0	0	0	0
Baten	0	0	0	0	0	0
Saldo	-15	0	0	0	0	0

Gesloten plaatsing

Lasten	0	-519	-75	-75	-73	-72
Baten	0	0	0	0	0	0
Saldo	0	-519	-75	-75	-73	-72

Gezinsgericht

Lasten	0	-114	-122	-122	-118	-115
Baten	0	0	0	0	0	0
Saldo	0	-114	-122	-122	-118	-115

Hulp bij het huishouden (WMO)

Lasten	0	-2.248	-2.440	-2.440	-2.440	-2.440
Baten	0	0	0	0	0	0

Saldo	0	-2.248	-2.440	-2.440	-2.440	-2.440
-------	---	--------	--------	--------	--------	--------

**Implementatie
Omgevingswet**

Lasten	0	0	0	0	0	0
Baten	0	0	0	0	0	0
Saldo	0	0	0	0	0	0

Inkomensregelingen

Lasten	-6.474	-7.026	-5.881	-6.009	-6.140	-6.414
Baten	3.619	4.516	3.988	3.988	3.988	3.988
Saldo	-2.855	-2.510	-1.893	-2.021	-2.152	-2.425

Jeugdbescherming

Lasten	0	-366	-337	-337	-324	-318
Baten	0	0	0	0	0	0
Saldo	0	-366	-337	-337	-324	-318

Jeugdhulp begeleiding

Lasten	0	-1.381	-1.637	-1.637	-1.593	-1.571
Baten	0	0	0	0	0	0
Saldo	0	-1.381	-1.637	-1.637	-1.593	-1.571

Jeugdhulp behandeling

Lasten	0	-83	-96	-96	-92	-91
Baten	0	0	0	0	0	0
Saldo	0	-83	-96	-96	-92	-91

**Jeugdhulp behandeling
GGZ zonder verblijf**

Lasten	0	-18	-21	-21	-20	-19
Baten	0	0	0	0	0	0
Saldo	0	-18	-21	-21	-20	-19

**Jeugdhulp
crisis/LTA/GGZ-verblijf**

Lasten	0	-1.513	-1.770	-1.770	-1.703	-1.669
Baten	0	0	0	0	0	0
Saldo	0	-1.513	-1.770	-1.770	-1.703	-1.669

Jeugdhulp dagbesteding

Lasten	0	-913	-1.040	-1.040	-1.010	-995
Baten	0	0	0	0	0	0
Saldo	0	-913	-1.040	-1.040	-1.010	-995

**Jeugdhulp met verblijf
overig**

Lasten	0	-807	-854	-854	-822	-806
Baten	0	0	0	0	0	0
Saldo	0	-807	-854	-854	-822	-806

**Jeugdhulp zonder
verblijf overig**

Lasten	0	-88	-135	-135	-130	-128
Baten	0	0	0	0	0	0
Saldo	0	-88	-135	-135	-130	-128

Jeugdreclassering

Lasten	0	-43	-42	-42	-40	-39
Baten	0	0	0	0	0	0
Saldo	0	-43	-42	-42	-40	-39

Lokale economie

Lasten	0	0	0	0	0	0
Baten	0	0	0	0	0	0
Saldo	0	0	0	0	0	0

**Maatschappelijk
vastgoed**

Lasten	0	0	0	0	0	0
Baten	0	0	0	0	0	0
Saldo	0	0	0	0	0	0

**Maatschappelijke- en
vrouwenopvang (WMO)**

Lasten	0	-106	-111	-111	-108	-108
Baten	0	88	88	88	85	85
Saldo	0	-18	-23	-23	-23	-23

**Maatwerkdienstverlening
18-**

Lasten	-5.066	-17	-49	-58	-68	-68
Baten	0	12	0	0	0	0
Saldo	-5.066	-6	-49	-58	-68	-68

**Maatwerkdienstverlening
18+**

Lasten	-5.423	0	0	-112	-225	-225
Baten	0	0	0	0	0	0
Saldo	-5.423	0	0	-112	-225	-225

**Maatwerkvoorzieningen
(WMO)**

Lasten	-444	-371	-508	-515	-523	-523
Baten	0	0	0	0	0	0

Saldo	-444	-371	-508	-515	-523	-523
-------	------	------	------	------	------	------

Media

Lasten	-696	-720	-720	-720	-720	-720
Baten	203	230	207	207	207	207
Saldo	-492	-490	-513	-513	-513	-513

Milieubeheer

Lasten	-1.057	-1.554	-1.230	-1.247	-1.265	-1.284
Baten	0	56	156	156	56	56
Saldo	-1.057	-1.498	-1.074	-1.091	-1.209	-1.228

Musea

Lasten	-76	-77	-80	-80	-80	-80
Baten	0	0	0	0	0	0
Saldo	-76	-77	-80	-80	-80	-80

Mutatie reserves

Lasten	-2.719	-2.500	-12.637	-3.032	-3.199	-3.375
Baten	4.510	5.647	4.095	3.973	3.632	3.659
Saldo	1.791	3.147	-8.542	941	433	283

Mutaties reserves

Lasten	-791	0	-5.300	0	0	0
Baten	1.159	1.564	10.271	0	0	0
Saldo	368	1.564	4.971	0	0	0

Onderwijsbeleid en leerlingzaken

Lasten	-946	-970	-656	-656	-656	-656
Baten	479	235	61	61	61	61
Saldo	-466	-735	-595	-595	-595	-595

Onderwijshuisvesting

Lasten	-2.585	-2.487	-2.219	-2.327	-2.132	-2.103
Baten	582	516	341	341	253	253
Saldo	-2.003	-1.971	-1.879	-1.986	-1.880	-1.851

Openbaar basisonderwijs

Lasten	-196	-170	-186	-186	-186	-186
Baten	0	0	0	0	0	0
Saldo	-196	-170	-186	-186	-186	-186

Openbaar groen en (openlucht) recreatie

Lasten	-2.137	-2.459	-2.617	-2.650	-2.679	-2.706
Baten	51	53	53	53	53	53
Saldo	-2.086	-2.406	-2.564	-2.597	-2.626	-2.653

Openbare orde en veiligheid

Lasten	-669	-909	-995	-995	-995	-995
Baten	15	20	20	20	20	20
Saldo	-653	-889	-975	-975	-975	-975

Overhead

Lasten	-8.775	-8.167	-8.523	-8.536	-8.508	-8.445
Baten	18	1	0	0	0	0
Saldo	-8.758	-8.166	-8.523	-8.536	-8.508	-8.445

Overige baten en lasten

Lasten	-230	-1	-44	-206	-206	-206
Baten	253	0	0	0	0	0
Saldo	23	-1	-44	-206	-206	-206

Overige maatwerkarrangementen (WMO)

Lasten	0	-426	-429	-429	-429	-429
Baten	0	0	0	0	0	0
Saldo	0	-426	-429	-429	-429	-429

OZB niet-woningen

Lasten	0	0	0	0	0	0
Baten	2.570	2.709	2.953	2.953	2.953	2.953
Saldo	2.570	2.709	2.953	2.953	2.953	2.953

OZB woningen

Lasten	0	0	0	0	0	0
Baten	4.113	4.144	4.517	4.517	4.517	4.517
Saldo	4.113	4.144	4.517	4.517	4.517	4.517

Parkeren

Lasten	-136	-178	-165	-238	-236	-235
Baten	10	7	7	7	7	7
Saldo	-126	-171	-158	-231	-229	-228

Participatie

Lasten	0	0	0	0	0	0
Baten	0	0	0	0	0	0

Saldo	0	0	0	0	0	0
-------	---	---	---	---	---	---

Pleegzorg

Lasten	0	-151	-162	-162	-156	-153
Baten	0	0	0	0	0	0
Saldo	0	-151	-162	-162	-156	-153

Riolering

Lasten	-1.393	-1.390	-1.192	-1.406	-1.465	-1.531
Baten	2.108	2.244	2.010	2.255	2.328	2.378
Saldo	715	855	818	848	863	847

Ruimtelijke ordening

Lasten	-2.391	-1.193	-1.200	-668	-668	-668
Baten	3.154	0	5.776	0	0	0
Saldo	763	-1.193	4.577	-668	-668	-668

Samenkracht en burgerparticipatie

Lasten	-3.322	-6.435	-2.039	-2.013	-2.014	-1.986
Baten	1.945	4.510	277	277	276	248
Saldo	-1.377	-1.925	-1.762	-1.736	-1.738	-1.738

Sportaccommodaties

Lasten	-2.758	-2.580	-2.615	-2.630	-2.525	-2.604
Baten	907	1.874	1.976	1.976	1.976	1.976
Saldo	-1.851	-706	-639	-654	-549	-628

Sportbeleid en activering

Lasten	-1.515	-2.906	-3.088	-3.088	-3.074	-3.074
Baten	122	136	136	136	128	128
Saldo	-1.393	-2.771	-2.952	-2.952	-2.946	-2.946

Toegang en eerstelijnsvoorzieningen

Lasten	-1.128	-1.225	-1.345	-1.345	-1.345	-1.345
Baten	16	0	0	0	0	0
Saldo	-1.112	-1.225	-1.345	-1.345	-1.345	-1.345

Toegang en eerstelijnsvoorzieningen

Lasten	-258	-628	-635	-635	-641	-641
Baten	0	0	0	0	0	0
Saldo	-258	-628	-635	-635	-641	-641

Treasury

Lasten	82	432	-107	107	285	291
Baten	687	623	658	658	658	658
Saldo	770	1.054	551	765	944	950

Verbonden partijen

Lasten	0	0	0	0	0	0
Baten	0	0	0	0	0	0
Saldo	0	0	0	0	0	0

Verkeer en vervoer

Lasten	-2.993	-3.241	-2.978	-3.540	-3.431	-3.454
Baten	412	444	169	169	169	169
Saldo	-2.582	-2.797	-2.809	-3.371	-3.262	-3.285

Volksgezondheid

Lasten	-1.480	-1.732	-1.833	-1.833	-1.764	-1.710
Baten	49	289	265	265	197	143
Saldo	-1.431	-1.443	-1.567	-1.567	-1.567	-1.567

Wonen en bouwen

Lasten	-837	-1.129	-1.119	-1.119	-1.119	-1.119
Baten	893	851	443	443	443	443
Saldo	55	-278	-676	-676	-676	-676

WSW en beschut werk

Lasten	-1.748	-1.764	-1.806	-1.770	-1.689	-1.689
Baten	0	0	0	0	0	0
Saldo	-1.748	-1.764	-1.806	-1.770	-1.689	-1.689

Totaal saldo taakvelden	4.969	277	1.010	-466	-4.072	-4.832
--------------------------------	--------------	------------	--------------	-------------	---------------	---------------